

(2)

S. FRANCISCI XAVERII
EPISTOLARVM

LIBRI QVATVOR,

A B

HORATIO TVRSELLINO
E SOCIETATE IESV

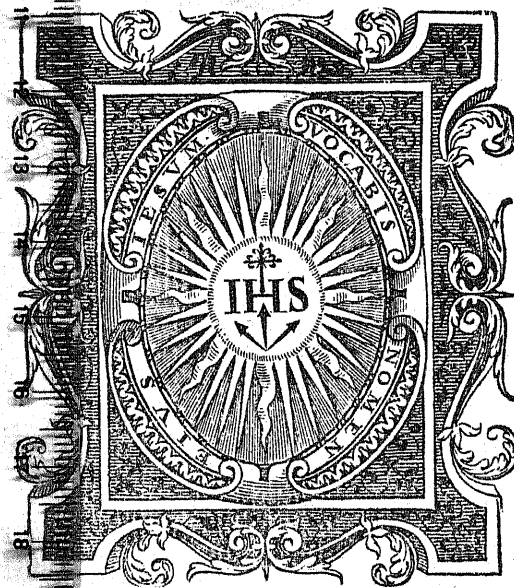
IN LATINVM CONVERSI

EX HISPANO

A D

FRANCISCVM TOLETVM

S. R. E. CARDINALEM.

ROMAE, Apud Aloysium Zannettum. An. MDXCVL.

SVPERIORVM PERMISSV.

Saffa

MADE IN SPAIN

S. FRANCISCI XAVERII
EPISTOLARVM

LIBRI QVATVOR,

A B

HORATIO TVRSELLINO
E SOCIETATE IESV.

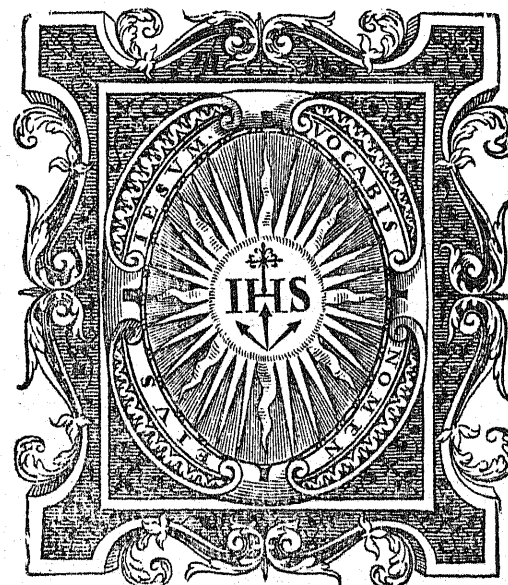
IN LATINVM CONVERSI

EX HISPANO

A D

FRANCISCVM TOLETVM

S. R. E. CARDINALEM.

ROMÆ, Apud Aloyfium Zannettum. An. MDXCVI.
SVPERIORVM PERMISSV.

179675

HORATII TVRSELLINI
IN EPISTOLAS
S. FRANCISCI XAVERII
Latine conuersas.

A D

FRANCISCVM TOLETVM
S. R. E. CARDINALEM

P R Æ F A T I O.

DERTEXENTI mihi FRANCISCI
XAVERII vitam, Cardinalis amplif-
sime, plurima eius pulcherrimaeque episto-
la se obtulerunt: quas ego historia haud-
quaquam intexendas existimaui, ne ni-
mis spissum facerent opus, si rerum seriem
identidem interromperent. Verumtamen
& decorum Xauerio, & frugiferum nostris hominibus videba-
tur, talis viri non facta solum, sed etiam dicta, scriptaque om-
nia, quaecumque extarent, posteris tradi. adeo ubique illius emi-
net sanctitas: adeo Xauerius est usquequaque Xauerius. Proin-
de committendum mihi non putavi, ut sanctissimi viri monu-
menta, eaque salutaribus referta praeceptis, iniuria temporum
interirent. Et sane optandum, ac magnopere expetendum erat,
ut mirifica illa morum suauitas, & sermonis sapor quasi vernacu-
lus posset in ipso tanquam in augustissimo fonte gustari.
Itaque quascunque Xauerij nactus sum epistolas, collegi: in La-
tinum sermonem conuerxi: quatuor in libros contuli in lucem
proferre constitui. In his porro Latine vertendis, etsi non hoc
✱ 2 ✱ suscepi,

suscepi, ut interpretis more tanquam annumerarem verba lectori, sed potius ut appenderem; tamen sententijs, earumque formis sedulo persequendis, exprimere, atque effingere conatus sum, quantum in me fuit, ipsum quoque Xaueriana orationis genus. Volui videlicet efficere, si quo modo possem, ut in hisce epistolis conuersis ex Hispano, similiter ut in illis ab ipso scriptis, eximia animi eius effigies extare, ac mens quodammodo spirare videretur. Ac mihi quidem in animo fuit, hasce epistolas pariter cum Xauerij vita vulgare, vel testes narrationis meae, vel indices autoritatis sua. Caterum secus euenit. Vita Xauerij me absente edita; consilium meum fractum; tota ratio mutata. Prodit Xauerius in publicum sine epistolis, quas identidem testes citabat. Enimvero id ego diu ferre non potui. Ergo cum ille quodammodo renatus, aut potius iam adultus denovo exiret presente me; promissum epistolarum munus debere eum diutius nolui. Equidem non dubito, quin alia praeterca multa supersint Xauerij epistola, quae meas effugerint manus. Extant quippe in eius vita huiusce rei indicia nec pauca, nec obscura. Illas ego si quando nancisci potero; Deo approbante, diu desiderari non patiar. Nunc quidem his contenti erimus, quas habemus; has edemus; has vulgabimus. Nec vero diu Patronus quaerendus fuit. Quoniam Xauerij vita in CLEMENTIS VIII. Pont. Max. clientela sese contulerat; epistola te, CARDINALIS TOLETE, sibi Patronum adoptarunt. Et sane aequum erat, eas illi potissimum dicari, cuius non minor esset cum Pontifice, quam ipsarum cum Xauerij vita coniunctio. Cum praesertim eius maxime beneficio prodeant, cuius nomine decorantur.

Accipe igitur FRANCISCE CARD. hosce FRANCISCI XAVERII epistolarum libros, simul indices tuorum in Societatem merituum, simul obsides nostra erga tuum nomen gratissima voluntatis. Praclarum quidem Xauerio erit ad famam, Pontificem Max. Christianae Reip. Parentem, & Cardinalem nostra Societatis columnen Patronos habere; longe tamen praclarior Xauerij res CARDINALI TOLETO probari, qui tantopere à CHRISTI Vicario, ac perinde (quantum existimare licet) ipsi CHRISTO probeantur. Vale.

INDEX EORVM

QVIBVS EPISTOLAE

MISSAE SVNT.

Epistolae libri primi.

Societati Romam. p. 1	Coll. Reft.	42
P. Ignatio Praeposito Generali. 7	Socijs Comorinensibus.	43
Eidem. 9	Societati Romam.	45
Eidem. 14	P. Ignatio Praep. Gen.	53
Societati Romam. 16	M. Simoni Roderico in Lusitaniam.	54
P. Francisco Mansilla in Oram Piscariam. 26	Societati Romam.	57
Eidem. 27	Iacobo Pereria Malacam.	66
Societati Romam. 29	Francisco Henrico in Trauancoridem.	67
P. Francisco Mansillae. 32	P. Ignatio Praep. Gen.	68
P. Ignatio Praeposito Generali. 33	Eidem.	74
P. Francisco Mansilla in Promont. Com. 35	M. Simoni Roderico.	75
PP. Iacobo Borbano, & Paulo Camerti. 36	Eidem.	83
Societati in Lusitania. 38		
Eidem. 39	Eipst. lib. tertij.	
Societati Goam. 40	Societati Goam.	84
	Ioanni Beira.	85
Epist. lib. secundi.	P. Simoni Roderico	86
P. Paulo Camerti Goani	Societati Romam.	86
	Societati Goam.	91
	Eidem	

<i>Eidem.</i>	91	<i>P. Ignatio Romam.</i>	140
<i>Societati Goam.</i>	112	<i>P. Simoni Roderico.</i>	143
<i>Socijs Malacensibus.</i>	118	<i>Ioanni Regi Lusitan.</i>	145
		<i>P. Simoni Roderico.</i>	147
<i>Epist. lib. quarti.</i>		<i>P. Cypriano Meliaporam.</i>	
		<i>S. Thoma.</i>	151
<i>Societati in Europam.</i>	119	<i>Iacobo Pereria.</i>	152
<i>P. Simoni Roderico in Lu-</i>		<i>Eidem.</i>	153
<i>sitaniam.</i>	134	<i>P. Gaspari Rectori Colle-</i>	
<i>Ioanni Roderico Armu-</i>		<i>gij Goani.</i>	154
<i>ziam.</i>	136	<i>Eidem.</i>	156
<i>P. Gaspari Rectori Coll.</i>		<i>Francisco Perera.</i>	157
<i>Goani.</i>	137	<i>Iacobo Pereria.</i>	159
<i>Balthassari Gago Bazai-</i>		<i>P. Gaspari Rectori Colle-</i>	
<i>num.</i>	138	<i>gij Goani.</i>	160

Viderunt diligenter has literas P. Francisci Xaverij Societatis Iesu, quas P. Horatius Turfelinus eiusdem Societ. ex Hispano in Latinum sermonem conuertit, infra scripti PP. nihilq; in eis vel fidei, vel bonis moribus repugnans inuenerunt: cum multa in eisdem comperiantur, quae pios inuare & edificare possint. Roma 16. Febr. 1596.

<i>Iacobus Tyrius.</i>	<i>Antonius de Mendoza.</i>
<i>Ioannes Aluarus.</i>	<i>Ludovicus Masellus.</i>

FRANCISCI XAVERII

EPISTOLARVM

LIBER PRIMVS.

Societati Romam. Epist. I.

Gratia & caritas D. N. Iesu Christi sit nobiscum semper. Amen.

OLYSSIPPONE cum P. Paulo, & Francisco Mansilla profecturus scripsi ad vos pluribus de nostra in Indiam profectioe. Nunc, quoniam me rogastis, vt cum primum per otium liceret, de meo in Indiam aduentu perscriberem, faciam vos de Indico nostro cursu atque itinere certiores. Ad vij. Id. Aprilis anni post Christum natu MDXLI. Olyssippone soluimus. Indiam attigimus pridie nonas Maias anni insequentis. Itaque annum eoq; amplius in itinere posuimus, quod fere semestris esse solet. Vecti sumus eadem, qua Prator, nauis, honorifice ab eo semper tractati, valetudine etiam omnes vsi commoda. Non defuerunt toto eo tempore confessiones excipiendae vel agrorum, vel valetium: nec diebus dominicis sacra concio praetermissa. Magnam Deo gratiam habeo, qui hoc mihi tribuit, vt regnum piscium traiciens inuenirem homines, quibus diuina enunciarer mysteria, & confessionis sacramentum non minus mari, quam terra necessarium administrarem. Ex itinere insulam tenuimus, cui Mozambico nomen est, vbi cum magna hominum multitudine, quae quinque ingentibus aduecta erat nauibus, sex menses hyemauius. Ea in insula oppida sunt duo, Lusitanorum vnum regio praesidio firmatum, Saracenorum alterum amicorum. In hybernis plurimi agrotarunt; ad octoginta perierunt. Nos perpetuo in Valetudinario, agrotis ministrantes diuersati sumus. P. Paulus, & Mansilla corporibus ministrabant; ego etiam animos curabam, peccata expiando, Christi que corpus impertiendo assidue; quanquam ne sic quidem vnus omnibus satisfacere poteram. Diebus Dominicis verba ad populum faciebam magna sane hominum frequentia, quod ipse aderat Prator. Saepe etiam ad aliorum confes-

Mozambicus insula.

A fiones

2 siones audiendas euocatus ire cogebat. Itaque quamdiu sub-
stitimus Mozambici haudquaquam cessauimus. Prætor cohorti-
que Prætoria, & milites vniuersi magnam erga nos præ se fere-
bant beneuolentiam: nosque Deo bene iuuante, magna om-
nium voluntate, & emolumento spatium illud semestri tradu-
ximus. Abest Mozambicus ab India leucas circiter nongentas.
Hinc Prætor in Indiam pergere maturabat. Sed erant propter
anni tempus ægri complures. Proinde nos rogauit, ut nostrum
aliquot in insula remanerent, qui ægrotis ibidem relictis, quòd
in præsentia per valetudinem non possent iter persequi, subue-
nirènt. Itaque ex Prætoris sententia Paulus, & Mansilla apud
ægros manserunt, ego Prætorem ipsum haud sane valentem se-
quitus sum, ut si forte ingrauescente morbo, grauius aliquid
incidisset, eius confessionem audirem. Quocirca iam dudum
appuli cum illo in Indiam. Socios cum nauibus, quæ Septem-
bri mense Mozambico venturæ sunt, in dies expecto, Quintus
iam mensis agitur, cum Goam Indiæ caput, applicuimus. Goa
vrbs est præclara ad aspectum, ciuitas tota Christianorum. In
ea Franciscanorum cœnobium est sane frequens, sedes cathedra-
lis magna, & Canonicorum frequentia insignis; sacræ
præterea ædes non pauca. Est cur Deo gratulemur, Christi no-
men in terra adeo longinqua inter Ethnicos tantopere florere.

Melinda
vrbs.

E Mozambico profecti menses in itinere consumpsimus duos
eoque amplius. Melindæ, quæ vrbs est maritima Saracenorum
amicorum; paucos substitimus dies: hic Lusitani mercatores
plerumque versantur; quorum si qui forte ibidem excedunt e-
uita, magnis humantur tumultis, qui passim crucibus insignes
visuntur. Propter urbem Lusitani ingentem e saxo inaurato
pulcherrimamque statuerant crucem. Dicitur vix potest, quan-
tum ex eo aspectu ceperim voluptatis. Apparebat enim vis
crucis, quæ in media Saracenorum ditone victrix emineret:
Melindanus Rex in nauim ad Prætorem Indiæ salutandi causa
venit, eumque benigne, amiceque excepit. Melindæ cum ef-
sem, funere elatus est quidam, qui in nostra nauim mortem obi-
erat. ei iusta rite persoluta sunt, magna cum Saracenorum ap-
probatione, mirantium nostram sepulturæ exsequiarumque
rationem. Saracenus Melindanæ ciuitatis primarius ex me
percontatus est, num templa, vbi nos solemus orare, Chri-
stianorum frequentia celebrarentur; & quam feruidi assidui-
que iidem essent in Christo colendo. Aiebat enim apud ipsos
iam dudum refrixisse pietatem. Quocirca cupere se scire, idem

Mahome-
nis cultus
refrigit a-
pud Sara-
ce nos.

ne

ne Christianis hominibus vsu veniret. Quippe ex septemdecim
fanis, quæ Melindæ essent, tria duntaxat, eaque a paucis ad-
modum frequentari. Itaque homo erat sane conturbatus, hæ-
rebatque quod ignoraret, quid tandem causæ esset, cur suorum
pietas interiret. Nimirum tantum mali dicebat non nisi ex
nefario aliquo ipsorum scelere natum esse. Multis verbis su-
per ea re vltro citroque habitis, dixi, Deum, quippe qui fide-
lissimus sit, ab infidelibus, eorumque precibus abhorrere; at-
que hanc esse causam, cur preces, quas respueret, apud eos
extingui vellet. Quod cum homini longe a me dissentien-
ti minus probarem; exitit Saracenus Caciz idem, ac magister
Mahometicæ disciplinæ eruditus imprimis: Is confir-
mavit nisi Mahometes intra biennium eos reuiferet, se ve-
rò illius religioni nuntium remissurum. Nimirum infidelium
sceleratorumque hominum proprium est, ut anxiam, ac de-
speratam vitam trahant, atque id ipsum Dei beneficium est,
ut ea re admoniti aliquando resipiscant. Porro a Melinda cum
vela fecissemus, ex itinere Socotoram insulam tenuimus, quæ
circuitu ad centum millia passuum complectitur. Terra est
vasta, & ab omnibus rebus inops. non triticum, non oryzam,
non milium, non vinum, non poma arborum fert, plane steri-
lis & arida, nisi quòd dactylis, ex quibus panem conficiunt, &
pecore abundat; incolæ caryota, lacte, & carne viuunt. Magnis
insula vrgetur æstibus solis. incolitur a Christianis non tam re-
quàm nomine: Gens quippe mire rudis, & imperita. Neque
scribere neque legere vulgo norunt. Itaque nulla apud eos
monumenta literarum. Christianos se esse gloriantur. Vi-
suntur apud eos templa, & cruces cum lychnis. Suus cuique
vico Caciz est instar Parochi; Cacizes autem nihilo magis,
quàm alij, scribendi, legendiue periti. Ne libros quidem
habent vllos; tantum precationes quasdam memoria tenent.
Itant in templa quater in die, de media nocte, prima luce,
inclinato in pomeridianum tempus die, & sub vesperam. Cam-
panæ apud eos nullus vsus. Lignis crepitaculis, vti apud nos
sancta hebdomada assolet, populo conueniendi signum datur.
Precationes, quas recitant, ne ipsi quidem Cacizes intelli-
gunt. Quippe aliena lingua (Chaldæa opinor) continentur.
S. Thomam Apostolum sancte admodum colunt, quòd se oriun-
dos prædicant ab ijs, quos ille hisce in locis Christo peperit. In
precationibus, quas dixi, iterant aliquoties vocem, quæ no-
stru imitatur Alleluia. Cacizes porro neque baptizant quem-

Caciz.

Socotora
insula.

Socotoræ
rum insci-
tia.

Cacizes So-
cotoræ vrbs.

Thomas
Apostolus
Socotoram
Infrans.

quam, neque omnino quid baptisma sit, sciunt. Ibi cum essem, pueros complures baptismo lustravi, summa parentum voluntate. vulgo plerique libentissimis animis liberos ad me deducebant suos. offerebant quoque perliberaliter ex inopia sua, quod habebant, sic prorsus, ut ego dactylos tam propensa voluntate oblatos neutiquam aspernarer. Rogarunt me etiam, atque etiam, ut apud eos comemorarer; neminem omnino in illa insula fore, quin baptizaretur. Itaque Prætozem oravi, ut liceret mihi per eum ibi manere, vbi messem offenderem maturam iam ac paratam. Sed quoniam insula ab Lusitanorum præsidio nuda, Turcarum populationibus exposita est; Prætor veritus, ne in seruitutem abducerer, nullo modo ibi me relinquendū putavit. Respondit igitur me ad alios Christianos venturum, qui nihilo minus, aliquanto etiam magis, quam Socotoræi, doctrinæ atque opis egerent, apud quos utique multo melius operam essem positurus. Interfui vespere à Cacize recitatis, quæ horam expleuerunt. Nunquam preces iterare, ac thus incendere desistebat, perpetuo enim sana odoribus complent. Cacizes autem etsi vxores habent, tamen ciborum abstinentia sunt & ieiunijs insignes. Quoties ieiunant, non solum carne, ac lacte, sed etiam pisce, cuius magna copia est, abstinent; vsque eo religiose, ut moriantur citius, quam quicquam tale degustent. palmis modo, & oleribus victitant. Et quidem Quadragesimas ieiunant binas, quarum altera est bimestris. Hoc ieiuniorum tempore. Si qui forte prophani homines gustauerint carnem, his aditus in templum haudquam patet. In vico quodam Saracena erat mulier, cum duobus paruis filiis; eos ego Saraceni hominis liberos esse ignarus volebam abluere baptismo. repente illi ad matrem refugiunt querentes, quòd eos baptizare conaret. tum mulier me aggredditur denuncians ne baptismo liberos lustrarem suos: se Saracenam esse, nec velle filios suos Christianis initiari sacris. Ibi tum Socotoræi clamare: enimvero illos tanto beneficio indignos esse: prohibere eos, ut maxime vellent, baptizari: negare se passuros quenquam e Saraceno fieri Christianum. Tantum eos caput odium Saracenorum.

Inde cum Februario exeunte soluissemus, pridie nonas Marias (ut dixit) peruenimus Goam. Quinque naues, quæ Mozambici substiterant, medio mense Martio indidem discesserunt. Earum vna magnitudine præcipua, & pretiosis onusta mercibus naufragio facta, vectoribus saluis interiit. Cæteræ Goam appulerunt.

Cacizes ab
stinentia
ciborum in
signes.

runt. Ego Goæ diuersor in valetudinario, ægris sacramenta Confessionis, & Communionis impertiens. Tanta porro est multitudo sanorum confiteri cupientium, ut si decem in locis simul esse possem, nusquam deessent, quorum Confessiones exciperem. Post operam ægris datam, mane aduentibus confitendi causa aures dabam, post meridiem in custodiam ad vincetos me conferebam, traditaque eis rite confitendi ratione, totius ante actæ vitæ audiebam confessiones. Quo negotio confecto in adæ B. Mariæ valetudinario proximam migraui: ibi pueros (aderant aut saepe amplius CCC.) vitatas preces, Symboli, Decalogi præcepta docere institui. Itaque Episcopus idem in cæteris templis fieri iussit, quod etiam hodie fit. Fructus hinc percipitur hominum opinione maior, & quidem libentissima ciuitate. Apud eam quæ dixi ædem, quamdiu habitavi, Dominicis, ac festis diebus mane concionem habebam promiscue ad populum; a prandio indigenis Symboli capita explicabam maiore hominum frequentia, quam quantam ædes capere posset. Inde orationem Dominicam, & Angelicam, Symbolum Apostolorum, decem diuinæ legis capita inculcabam. Diebus porrò Dominicis leprosis (quorum Nosocomium est in suburbano) faciebam sacrum: eosque post auditas eorum confessiones Christi corpore impertiebam. Nemo ibi fuit omnino, qui non ea sacramenta perceperit. Cum semel me audissent verba facientem e suggestu omnes valde mei studiosi extiterunt. Nunc Prætoris missu in certam regionem proficiscor, vbi spes est plurimos factum iri Christianos. Mecum tres illius terræ alumnos duco, quorum duo Diaconi sunt, Lusitanæ simul & patriæ linguæ satis periti, tertius minoribus ordinibus duntaxat initiatus. Equidem magnopere spero, meum laborem Christianæ rei magno emolumento futurum. Cum primum P. Paulus, & Franciscus Mansilla Mozambico venerint, recepit Prætor se eodem quo ego contendo, illos quoque missurum. Is locus Comorinum Promontorium appellatur; abest a Goæ ad DC millia passuum. Deum oro quæsoque, ut vobis deprecantibus meorum delictorum oblitus tantum mihi impertiat opis, ut præclaram ei operam illis in locis nauare queam.

Ærumnæ tam longinquæ navigationis; susceptio alienorū peccatorū, cum tuis ipse vrgearis; diuturna commoratio inter Ethnicos, & in terra quæ nimio solis torreatur ardore; hæc, inquam, omnia incommoda, si Dei causa, uti par est, subeantur, profecto magna solatia sunt, & materia multarum, magnarumque celestium voluptatum. Equidem sic mihi persuadeo. Crucis Christi

Crucis
mer.

sti

sti Domini amatores vitam eiusmodi exercitam arumnis beatam ducere; Crucis autē fugam, aut vacuitatem, mortis instar putare. Quæ enim mors acerbior esse potest, quam sine Christo ubi semel eum gustaueris, viuere; eumque deserere, tuas vt sequaris cupiditates? Mihi credite, nulla crux est cum hac cruce comparanda. Rursus quam beatum est viuere, quotidie moriendo, nostrasque frangendo voluntates, vt quæramus, non quæ nostra sunt, sed quæ IESV Christi?

Quæso vos, obtestorque per Deum fratres carissimi, vt de singulis nostræ Societatis hominibus ad me perscribatis, nimirum vt quoniam haud quaquam spero me in hac vita visurum esse eos, vt ait ille, *facie ad faciem*, saltem, *per anigma* hoc est, per literas videam. Nolite hoc mihi beneficium quamuis indigno denegare. Mementote vos a Deo dignos factos; a quibus ego & sperare multum solatij, & acciperem. Quæ ratio, qui modus cum Ethnicis, & Saracenis ad quos mittor, tenēdis sit, per Christum Iesum diligenter mihi præcipite. Nā sic in animū induxi, per vos mihi præscripturum Deum eiusmodi rationem, qua illos ad Christianam religionem nullo negotio traducā. Quicquid interea, dum vestras literas expecto, in hoc genere peccauero, ex vestris præceptis me intellecturum, & deinde correcturum esse confido. Interim meritis, & deprecatione S. Matris Ecclesiæ, cuius magnam habeo fiduciam; itemque viuorum eius membrorum, ex quorum numero vos estis, precibus non diffido fore vt Christus Dominus noster, per me quamuis seruū nequam, in Ethnicorum terra Euangelium serat suum: cum præfertim si inutili homuncione ad tantum opus vtatur, ea res & viris ad magnas res natis dedecori futura sit, & pusilli animi hominibus incitamento: quippe cum videant me, qui sum puluis, & cinis, & omnium perditissimus, testem esse oculatum summæ, quæ ibi est, operariorum penuriæ. Equidem libenter seruū me in perpetuum addicam ijs, qui huc profecti suam operam communis Domini vineæ addixerint. Itaque finem faciam scribendi, Deum obtestans, vt pro sua immensa misericordia nos ad suam aliquando felicitatem aggreget, ad quam facti sumus; & simul in hac vita vires nobis augeat, quò sedulam illi, vt par est, nauantes operam ad eius nutum ac voluntatem totos nos vsquequaque conformemus. Valete. xii. Kal. Octob. Anni. MD XLII. Goæ.

Vester inutilis frater in Christo

Franciscus Xaverius.

P. Ignatius

P. Ignatio Loiola Præposito Gener. Societatis IESV.
Romam. Ep. II.

Gratia & caritas Domini nostri Iesu Christi &c.

CERTI quidam homines diuino plane numine infusi nuper Goæ collegium instituerunt; quo nihil his locis erat necessarium magis. Id augetur in dies. Et sane est cur Deo gratulemur, tale domicilium excitari ad multorum Neophytorum institutionem, conuersionemque infidelium plurimorum. Huius collegij ædificationi præfunt viri sane honesti, ac primarij. Prætor ipse negotio mirifice fauet: is vsque eo sibi persuasit rem ad Christianæ religionis amplificationem pertinere, vt eius potissimum opè atque opera breui destinata ædes augendæ, absoluedæque videantur. Templum ipsum, quod collegio proximum ædificatur, perpulchre descriptum est, iacta dudum fundamenta, perducta ad summum vsque parietes, iam fastigium, ac sectum imponitur. Proxima æstate sacris initiabitur. Diplomatus est, si quæris, quam templum Parisiense collegij Sorbonici. Collegio attributi annui redditus tanti, vt sustinere queat alumnos facile centum. Opinio autem est, eius vectigalia auctum iri quotidie. Nos quidem, Deo bene iuuante, confidimus hinc multos paucis annis exituros, qui & rem Christianam valde iuuent hisce in locis, & Ecclesiæ Sanctæ fines longè ac late proferant. Ego vero vt principia se dant, in spem venio intra sex annū huius collegij alumnos facile trecetos fore; eosque variarum gentium, nationum, atque linguarum, quorum opera paucorum annorum spatio, Christianorum numerus non mediocriter augeatur. Prætor, vbi primum otium erit ab Ethnicis, (perpetuo enim cum eis bellum gerit) collegij ædes celeriter se ædificaturum recepit: sic enim in animum induxit suum, nihil in tota India æquè pium, ac sanctum reperiri; eiusmodi autem domos Christo dicatas conciliatrices esse victoriarum, quas adhuc multas atq; præclaras de Ethnicis reportauit, speratque in posterum etiam præclariores se, Deo adiuuante relaturū. Quare te ego per Christum Dominum, eiusque cultum etiam atque etiam rogo, vt tuis totiusque Societatis precibus Martinum Sofam Deo commendandum cures; quo videlicet satis illi consilij, auxiliique diuinitus suppeditet ad vastam hanc Indiæ provinciam bene gerendam; omninoque vt *Sic transeat per bona temporalia*

Humilitas
egregia ac
multiplex.

poralia, vt non amittat eterna. Equidem si arbitrarer vllum relin-
qui commendationi meæ locum, non secus tibi hominem com-
mendarem, quam me ipsum. Etenim sua me ille egregia virtute
adeo sibi deuinxit, vt non minus ego in eius ære esse videar,
quam ipse in meo; quanquam mutua hæc officia, ac studia ad
vnam Christi gloriam referuntur. Quod si quando (quod Deus
auertat) eius me caperet obliuio, enim vero existimarem me
pro tam ingrato animo grauissimas Deo pœnas daturum. Scri-
bit Prætor de hoc collegio ad Regem, vt si videatur, Pont.
Maximū per literas impellat, ad aliquot e Societate mittendos
in Indiam columina huius collegij futuros. Id collegiū ab alijs
Conuersionis S. Pauli, ab alijs S. Fidei appellatur, quod mihi no-
men magis appositum videtur, quod eius alumni ad Christianæ
fidei semē in Ethnicorū animis ferendū instituti esse videantur.

Mandauit mihi Prætor, vt de hoc Collegio, eiusque institu-
tione pluribus ad te scriberem. itaque faciam. Institutum igitur
id est indigenis variarumque nationum pueris Christiana
religione imbuendis, qui deinde satis eruditi domos remit-
tantur ad suos populares docendos. Nullis verbis consequi
possim, quantopere Prætor Societatem nostram eiusque institu-
tum probet. Sic enim censet, quoniam per te in Societatem filij
sui nos omnes Deus vocauit, se & Deo & suo officio tum demum
satisfactorum, si quàm necessaria sit alumnorum huius collegij
institutio, te per literas docendum curauerit, vt ad eam rem
aliquot huc e Societate mittendos putes; Suum enim esse ait
hoc collegium exædificare: tuum idoneis alumnorum magistris
instruere. Idem ad Christianæ religionis dignitatē, pietatisque
hiscē in locis accessionem, multum referre statuit impetrari
a Ro. Pont. priuilegium aræ maximæ huius templi, vt quoties
ad eam sacrum pro mortuis fiat, toties vna anima eximatur e
purgatorio, similiter vt si Romæ fieret ad altaria, quæ priuilegi-
ata dicuntur. Atque ad arcendam sacerdotum ibi celebrare
cupientium auariciam, diploma ita componi vellet, vt illud
ipsum ita concederetur, si sacerdos gratis nullaque spe præmij
ac mercedis humanæ ad aram illam missæ sacrificium faceret;
qui autem rem diuinam faciendam curarent, confessione expi-
ati sacrosanctæ Eucharistiæ sub idem sacrum fierent participes.
Et sanè æquum est, vt alienam e Purgatorio animam liberaturus
prius ab inferno ac tartaro liberet suam. Quocirca vellet
Sacerdotibus ad eam aram sacrum facientibus indulgentiarum
aliquid a Pontifice Maximo concedi, vt hoc præmio inuitati

rem

rem diuinam ibi facere exoptarent. Hoc ille Pontificis benefi-
cium cum ad conciliandam loco existimationem, tum vero ad
excitandam harum gentium pietatem, expetit mirum in mo-
dum. Vel ex hisce postulatis coniecturam capias licet, de eius
animo, qui de rebus sanctis, ac pijs tam bene sentiat, tam sedulo
laboret.

In ijs qui huc abs te mittentur, non dubito, quin vnus atque
adeo plures venturi sint spectata probitate ac fide. Quippe cum
tale administraturi sint Collegium, tantunque ærumnarum per-
pessuri, quantum hæc regio affert necessario. Mare vtique, &
terra eorum robur ac virtutem satis explorabit. Negotium sci-
licet est eiusmodi, quod firma constitutione corporis, & floren-
te ætate viros postulet; adolescentibus certe quàm senibus
aptius: quanquam senes vigentes, ac viuidos non respuit. Qui-
cunque venient, benigne ac beneuole excipientur ab incolis at-
que identidem vrgebuntur, vt confessiones audiant, pias medi-
tationes tradant, sacras habeant conciones. Nimirum erit mes-
sis multa, & copiosa. Habemus iam pueros indigenas amplius
sexaginta paratos, qui nunc a Iacobo Borbano viro egregio e
Franciscana disciplina erudiuntur; in itaque ætate in hoc Colle-
gium migrabunt. Horum plerique legere norunt, complures
etiam scribere, satis præculi ad Grammaticorum præcepta
capeffenda. Hoc eò scribo, vt idoneus mittatur magister lite-
rarum, cui quidem in suo munere obeundo sat negotij sit fu-
turum.

Ex eorum numero quos isthinc expectamus, Prætor Concio-
natorem aliquem optat esse, qui de Sacris literis aliquid, aut de
sacramentis explanando, sacerdotes necessarijs rebus (neque
enim fere qui huc veniunt abundant doctrina) instruat: eadem-
que opera ad Dei amorem, hominumque conseruationem im-
pellat; idque non doctrina magis quàm exemplo. Si quidem
quod te non fugit, ad persuadendum facta dictis sunt potiora.
Reliquos autem socios tales desiderat, qui in confessionibus
audiendis, sacrementis ministrandis, conuertendis Ethnicis
operam sedulo collocent suam. Quippe in hac insula ex infide-
lium conuersione fructus percipi potest vberimus. Complures
enim eorum omni ope destituti in superstitionis caligine ac te-
nebris iacent, conditoris ac Domini sui penitus ignari. Itaque
Sacerdotes tres, præceptorem literarum vnum isthinc Prætor
expectat. Scribit etiam ad Regem, (si recte memini) vt à Pon-
tifice quatuor de Societate nostra postulet: Indulgentias item

B

certas

Indulgentiarum religio apud Lusitanos.

certas petat, quas in alia epistola perscribo, ut per Regem impetratas iidem socij, qui isthinc venturi sunt, perferant in Indiam. Sic autem tibi persuadeas velim, hac re illos omnium quotquot in India sunt, Lusitanorum conciliaturos benevolentiam, multumque apud eos existimationis, & autoritatis quaesituros; quod sane ad res diuinas in eorum animis inferendas valet vel plurimum. Omnibus, quas vidi, nationibus Lusitana Romanarum Indulgentiarum aestimatione, (ut mihi quidem videtur) antecellit, & istiusmodi rerum dulcedine multo magis ad crebrum sacramentorum allicitur usum. Quare tum ad alendam eam, quam dixi gentis religionem, tum vero propter summam eiusdem erga Pont. Max. obseruantiam, illum ego in tam obsequentes filios perliberalem in postulatis concedendis, fore confido. Quicquid huius generis a Pontifice impetratum erit, id Pontificijs consignatum diplomatis ad nos mittendum curabis, ut res, & fidei plus habeat, & dignitatis.

Prætor ad te, ut opinor, dat literas. Etsi enim nequiquam te de facie nouit, valde tamen tui studiosus est, & simul Societatis vniuersæ. Quæso te scribe homini, & cum Indulgentijs Pontificijs par sacrarum coronarum, alteram ipsi, coniugi alteram munusculum mitte. Pergratæ illi erunt, vel quod Pontificijs Indulgentijs præditæ, vel quod abs te dono datæ. Petit insuper abs te Prorex, pro ea, quam habet tui fiducia, hoc ut sibi à Pontifice impetres, ut quoties ipse, eius vxor, liberi confiteantur, toties omnibus fruantur Indulgentijs, quas perciperent si septem Urbis Ecclesias rite obirent. Hoc si perficies, næ ille plurimum tibi debebit: & simul me aliquid apud te posse existimabit, si meis hisce adductus literis suo ad te nomine scriptis, hæc quæ dixi beneficia à Pont. Maximo impetraueris. Sed finem scribendi facio, Christum dominum obtestans, ut qui pro sua infinita misericordia nos coniunxit in vitæ ratione, post mortem item in sempiterna felicitate coniungat. xij. Kal. Octobris. Anni a Christo nato M. D. XLII. Goa.

Tuus in Christo filius Franciscus Xaverius.

Eidem Romanæ. Epist. III.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

Prætor Indiæ, cui nos omnes, qui hic sumus, quique Ro-

ma

mæ versantur, tum propter summum eius studium cultus diuini, tum propter egregiam erga nostrum ordinem voluntatem debemus plurimum, rogauit me, ut de quibusdam horum locorum spiritualibus necessitatibus facerem te per literas certiore. Itaque cum & ipse tantopere ad pias res sit propensus, & eius postulata pietati virtutique congruant, facile adductus sum, ut hæc abs te eius nomine postularem. Primum igitur quoniam Indi S. Thomam Apostolum, Indiæ patronum sanctissime colunt; ad huius venerationis, & cultus amplificationem, vellet in diem Apostolo sacrum, & septem insequentibus plenam indulgentiam a Pontifice Max. impertiri ijs duntaxat, qui per eos dies rite confessi ad sacram Eucharistiæ accesserint mensam. Hanc ille conditionem iccirco videlicet requirit, ut populus ad sacram confessionem communionemque inducatur, diesque festus pie sancteque, ut par est, celebretur: præsertim vero cum Quadragesimæ tempore (quod his locis in æstatem incidit) omnes hic sint in armis. Quippe Indi terra, Lusitani mari dominantur. Quo fit, toto ut sacro illo tempore in re militari, ac nauigatione consumpto, milites ac mercatores vulgo sint confessionis & Eucharistiæ prorsus expertes. Quocirca Prætor, ut homines ad sacramenta pelliciantur, hanc a Pontifice Indulgentiæ illecebram postulat, quæ sane erit quasi altera Quadragesima. Petit deinde, ut huius urbis Nosocomijs hoc a Pontifice impetres beneficij, ut ægroti, eorumque administrati, quoties confessi Christi corpus accipient, omnium peccatorum suorum Indulgentiam consequantur. morientes autem culpa, pariter absoluantur, & pœna. Id vero eam ob causam expetit, ut ægri sacramentis vtantur frequentius, valentes autem libentius inseruiant agris, atque in pijs operibus se exercent; omnes denique Deum caste pieque venerantes exemplo sint Ethnicis inter quos versantur, & viuunt. Iam Prætor, ut eximia pietate Dei parentem colit, summa religione eius dies festos agit. Is multo maximam anni partem magna cum cohorte versatur Goæ. Hæc urbs sita est in insula eiusdem nominis, quæ patet millia passuum ferme decem. In insula autem sunt aliquot B. Mariæ templa sane religiosa & opulenta, ædificiorum specie, vestibus Sacerdotum, sacra supellectili, ministrorum frequentia, cultuque visenda; quæ cæteris instructa, & ornata rebus spiritalia tantum ornamenta desiderant. Itaque Prætor, quoniam maximo apparatu ædes illæ suo quæque tempore festos B. Virgini agitant dies,

Quadragesimam æstatem incidit in India.

ad augendam eorum celebritatem, veramque B. Mariæ religionē postulat, vt sacris ei diebus, quicumque post sacram confessionem communionemque rite factam, illa templa pie ac religiose adierint, delictorum omnium referant indulgentiam. Nimirum eiusmodi beneficijs præter cæteras Christianorum regiones eget India, vbi in maxima Christianorum multitudine (complures enim Lusitani, plurimi Neophyti sunt, multi etiam quotidie Christiani fiunt) mira est sacerdotum paucitas. Itaque per Quadragesimæ tempus confessiones omnium audiri nullo modo possunt. Prætor autem id agens, vt nemo hic confessionis & communionis expers viuat, hæc quæ dixi, postulata per te edit Pontifici Maximo, vt omnes sacramentorum participes esse cupiant; verisque thesauris nobis a Christo domino ad sempiternam beatitudinem comparandam relictis vtantur.

Est in hac vrbe, vt in plerisque alijs Christianorum locis, honestorum hominum Sodalitas, quæ hoc suscepit, vt indigenas Christianos tum veteres, tum novos rei familiaris inopia laborantes subleuet. Misericordiæ sodalitas appellatur, totaque e Lusitanis hominibus constat. Incredibile dictu est, quam studiose ac sedulo in miserorum egestate subleuanda hi boni viri operam nauent Deo. Ad horum igitur benignitatem magis accédendam postulat Prætor a Pontifice, vt sodalibus confitentibus & communicantibus quotannis cumulata peccatorum indulgentiam; morientibus vero culpæ simul ac pænæ absolutiōnem largiatur. Et quoniam plerique eorum vxores habent, eadem viris cum coniugibus beneficia vellet esse communia.

Lusitanorum opus in India.

Lusitani non maris solum Indici potiuntur, sed etiam in ora maritima complura oppida præsidij tenent, vbi cum coniugibus ac liberis habitant. Hæc loca interuallis sunt disiuncta maximis. Velut Goa distat a Moluco, vbi arx est Regis Lusitani, Leucas circiter mille; a Malaca, quæ vrbs Christianis est sane frequens, leucas D. ab Armuzia vrbe præclara & ab Lusitanis valde celebrata leucas CCCC. ab oppido Dio leucas CCC. a Mozambico leucas CM. a Sofala leucas MCC. Hisce omnibus in oppidis Episcopus Goanus singulos habet vicarios, quod ea propter maxima locorum interualla, interuiscere ipse non queat. Itaque Prætor haud ignarus quam necessarium sit Confirmationis sacramentum versantibus inter barbaros, & aduersus Ethnicos perpetuo bellantibus, petit a Pontifice, vt ad Christianam fidem in India stabiliendam, Episcopo faciat potestatem

testatem Confirmationis suis vicarijs comittendæ, cum tam disjunctis locis vnus Episcopus satisfacere, vt maxime velit, minime possit.

In hoc terræ tractu adeo natura statutas temporū mutat vices vt cum in altero Indiæ latere æstas viget, hoc alterum hyeme vrgeatur: contraque cum illud hybernis laborat frigoribus, hoc æstiuu feruore solis exæstuet. Atque æstate quidem hic incredibilis æstus existit: quippe solis vapor est tantus, vt pisces, simul atque extincti sunt, putrescant. Itaque per æstatis tempus dum hoc mare nauigatur, illud alterum clausum est. quippe quod vsque eo concitatur procellis, vt ei se committere audeat nemo. Quadragesimæ autem tempore, vt supra dixi, milites omnes armati instructa classe exeunt in expeditionem, itemque mercatores commercij causa vltro citroque comeant. Hic enim Lusitani, qui mari potius, quam terra potiantur, mercaturam vulgo faciunt; eaque se, familiasque sustentant suas. Quamobrem cum propter æstus intolerabiles, quos dixi, tum propter continentem Lusitanorum nauigationem, Quadragesima iacet; paucis admodum ieiunij legem seruantibus. Mandauit igitur mihi Prætor, vt te de tota re docerem sedulo: & simul per Deum obtestarer, vt Quadragesimam in menses Iunium, & Iulium (si quomodo fieri possit) per Pontificem Maximum reiiciendam his locis cures. Si quidem eo tempore non solum se frangunt calores; verum etiam propter maris agitationes nauigatio conquiescit. Itaque ob ipsam anni temperiem, & plerique facile ieiunarent: & omnes Quadragesimæ admonitu facile parerent confitendi communicandique legibus. Postulatum est eiusmodi (nisi quid tu secus) vt ad Dei cultum maxime pertinere videatur. Rogat te vehementer Prætor, quicquid in hoc genere effici poterit, ne prætermittatur procuratoris incuria. Horum omnium laborum illud erit præmium, quod te omnium qui hic sunt, tibi voluntates conciliabis: & diuini cultus, meritorumque quæ ex hisce beneficijs consequentur, particeps eris. Vale. Goa. xii. Kal. Octobris. Anni MD. XLII. O Iysippone discedens scripsi ad te de Collegio quoddam Societatis quod Conimbricæ in publico Gymnasio Rex constituere decreuerat. Mandauit is mihi, vt aliquot e Societate ad eam rem per literas postularem, suamque opem ac studiū ad eius Collegij ædes, dotemque deferrem; laborari enim illis, locis idoneorum hominum penuria, qui tanto tot locorum interuallo disiunctos Ethnicos populares suos IESV Christi fide, ac

Statutas temporum vices natura mutat in India.

præ-

præceptis imbuant. Tu velim, quid super hac re actum sit, quàm primum facias me certiozem.

R. P. Ignatio Præposito Generali Societatis. Romam.

Epist. IIII

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

Ex vrbe Goa scripsi ad te verbosius de nostra in Lusitania in Indiam nauigatione; nunc de mea in Comorinum Promontorium expeditione (quonibm ita uis Pater optime, ac suauissime) paucis accipe. Profectus sum cum aliquot eius loci indigenis Goani Seminarii alumnis, qui ab ineunte ætate Ecclesiasticis ceremoniis instituti sacris iam ordinibus initiati sunt. Obiimus Neophytorum vicos, qui paucis ab hinc annis Christiana sacra susceperant. Hæc terra nequaquam a Lusitanis incolitur, vt pote quæ summè & sterilis est, & pauper. Christiani autem indigenæ destituti a sacerdotibus, nihil aliud norunt, nisi se esse Christianos. Nemo est, qui eis rem diuinam faciat; nemo qui Symbolum, Pater, & Aue, diuinæque legis præcepta tradat. Ex quo igitur huc veni, haud quaquam cessauit. Vicos sedulo circumibam. pueros omnes nondum baptizatos sacra abluebam aqua. Itaque permagnum infantium numerum expiaui, qui, vt dici solet, plane ignorarent quid interesset inter dextram, & sinistram. Pueri aut me neque diuinum officium persolvere, neque cibum sumere, neque quietem capere sinebant, quoad aliquam precationem eos docuissim. Tum vero sentire cœpi talium esse Regnum Cœlorum. Proinde cum tam pium postulatum non possem nisi impiè repudiare, initio factò a confessione Patris, Filii, & Spiritus sancti, Symbolum Apostolorum, orationes Pater noster, & Aue Maria eis inculcabam. Animaduerti magna in illis ingenia, ac si foret, qui Christianis eos præceptis informaret, non dubito quin perboni Christiani essent futuri.

Ex itinere in Ethnicorum pagum diuertit, vbi nemo volebat fieri Christianus, etsi finitimos pagos Christo adiunctos viderent. Quippe in Ethnici Reguli ditione se dicebant esse, qui suos populares Christi sacra suscipere prohiberet. Hic mulier quædam ad pariendum vicina tertium iam diem partus difficultate laborabat, vt a multis desperaretur eius salus. Atque vt impiorum imploratio inuisa est Deo, quoniam omnes *Dij gentium Dæmonia*, eorum preces haudquaquam audiebantur. Contuli me cum vno e comitibus meis ad parturientis domum; statimque cœpi fidenter *inuocare nomen Domini*. oblitus me esse in terra

aliena

aliena. verum illud occurrebat, *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*. Ergo fidei nostræ capita per interpretem explicare institui. Et illa Dei benignitate credidit his, quæ a nobis dicebantur. Demum rogata vtum vellet esse Christiana, se vero, & libenter respondit. Ibi tum ego Euangelio, (quod nunquam ibi auditum esse arbitror) recitato mulierem rite baptizauit. Quid multa? Sub Baptismum peperit, quæ in Christo sperauit & credidit. Inde ego eius virum, ac liberos, & infantem illo ipso natum die, omnemque familiam per baptismum Christo peperit. Confestim toto pago miraculi diuinitus in ea domo patrati fama percrebuit. Itaque ad primores adii, eisque Dei nomine denunciaui, vt Christum eius filium agnoscerent, in quo vno, consisteret mortalium omnium salus. Negabant illi, nisi potestate a suo Règulo facta, auitam religionem mutare se ausuros: Reguli igitur procuratorem conueni, qui forte ad exigendum Domini vectigal venerat. Is vbi me de nostra regione differentem audiuit, affirmat Christianum esse, bonum sibi videri. Proinde se, omnibus qui vellent, Christi religionem suscipiendi facere potestatem. Sed qui bonum aliis consilium dederat, sibi ipse non cœpit. Tum vero oppidani primarii cum sua quisque familia primi ad Christi cultum se aggregarunt, horum auctoritatem cæteri sequuti sunt: omnes cuiusque generis, atque ætatis baptizati. His rebus ita confectis Tutuchurinum recta contendimus. Ibi ab oppidanis per benigne accepti sumus, atque in spem venimus fore, vt ex his locis capiamus fructus animorum vberimos.

Prætor hosce Neophytos mire amplectitur, ac fouet; eisdemque nuper cum vexarentur a Saracenis, auxilium tulit. Piscatores vulgo sunt, maritimam oram incolunt. Seque ac suos sustinent piscatu maxime margaritarum. His nauiculas, quibus in piscando vtebantur, Saraceni nuper ademertant. Id vbi rescituit Indiæ Prætor, ipsemet valida classe Saracenos adortus deuicit. magnaque eorum cæde facta, omnes eis naues ad vnam eripuit. Neophytis locupletioribus sua restituit nauigia, tenuioribus scaphas condonauit Saracenorum. Ita insignem victoriam egregia liberalitate cumulauit. Atque vt opem ipse diuinam expertus erat in victoria, ita Christianos suam experiri benignitatem voluit. Saraceni iacent afflictis, atque prostrati, nec quisquam inter eos est, qui oculos tollere audeat, cæsis omnibus eorum principibus, cæterisque qui aliquid viribus pollere videbantur. Quamobrem Neophyti Præ-

tozem

Puerorum
Comorini-
nensium dis-
cendi cupi-
ditas.

Mulier
laboranti
baptismus
paruum sa-
cilem præ-
ber.

Totus pa-
gus bap-
tizatur.

Neophyti
ore Pesca-
ria.

16
torem quasi parentem diligunt, atque ab illo vicissim liberum habentur loco. Dicitur vix potest, quanto opere ille nouellam hanc Christi vineam mihi commendarit. Nunc præclarum quiddam molitur, & ad posteritatis memoriam, & ad Christianæ religionis emolumentum. Hosce omnes Christianos locorum intervallis distinctissimos certam in insulam transcribere cogitat, eisque Regem dare, qui ius dicat, eorumque commodis, & salutis consulat. Si Pontifex Maximus exploratum haberet, quam diligentem Indiæ Prætor operâ nauet religioni; profecto illum pro egregiis suis in rem Christianam studiis, atque officiis collaudaret. Proinde efficias, si videbitur, ut literis ad eum missis declaret, ipsius officia sibi gratissima accidisse. Nec verò est, quod illi Neophytos commendet (nihil enim cuiquam magis est cordi) sed potius, ut religiosissimo Præsidi pro suo merito laudem tribuat, & gratiam. Quippe cum tantopere Christianæ rei consulat, tam solícite pro Christi excubet grege, ne quid ab Ethnicis lupis raptum intereat! Tu vero utique ad eum scribas velim. tuas enim illi literas periuicundas fore certo scio. Simul Deum pro eo unâ cum vniuersa Societate deprecaberis, ut diuinam illi opem impertiat, & perseverantiam in bene coeptis. non enim qui bene coeperit, sed qui perseveraverit usque ad finem hic saluus erit. Ego vero infinita Dei benignitate, & simul tuis, totiusque Societatis sacrificiis, ac precibus fretus confido fore, ut si in hac vita non licuerit, certe in beata illa, longe maiore cum gaudio, nos reuisamus. V. Kal. Nouembris. Anno post Christum natum. M. D. XLII.

Societati Romam. Epist. V.

Gratia, & caritas Iesu Christi D. N.

TERTIVS annus est cum e Lusitania discessi; ex quo iam tertium ad vos scribo, cum vnas duntaxat à vobis literas in India acceperim Idibus Februarii Anni MD XLII. datas. ex quibus quantum coeperim voluptatis, Deus est mihi optimus testis. Redditæ autem sunt duobus ab hinc mensibus, tardius videlicet perlata in Indiam, propterea quod navis, in qua erant, ad Mozambicum hyemavit. Ego & Franciscus Mansilla inter Comorinenses Christianos commoramur, quorum permagnus est numerus, & valde augetur in dies. Cum primum veni, fuscitatus sum ex eis, ecquam Christi domini nostri notitiam

titiam haberent? Verum percontanti mihi de fidei capitibus quid sentirent, quidue amplius iam crederent, quam antea Ethnici, nihil respondebant aliud, nisi se esse Christianos: & quod Lusitanæ linguæ rudes essent, Christianæ religionis præcepta, & mysteria ignorare. Itaque cum neque illi meam, neque ego illorum linguam intelligerem, quod ego Hispanice, illi Malauarice loquerentur; primum delegi ex eorum numero maxime ingeniosos, ac literatos: deinde sermonis vtriusque peritos diligentissime conquisivi. Ita cum dies complures vnum in locum conuenissemus, communi opera, summo labore conuertimus Catechismum in Malauaricam linguam. Quem ego ut didici, omnes eius oræ vicos obire coepi, tintinnabulo quamplurimos tum pueros, tum viros cogens. His vnum in locum coactis Christianam disciplinam bis tradebam in die. Quocirca eam pueri vnius, mensis spatio, memoriæ bellissime commendarunt. Interea eisdem præcipiebam, ut quæ ipse didicissent, parentes, domesticos, vicinosque deinceps docerent suos. Dominicis porro diebus viros, ac mulieres, pueros; & puellas sacram in ædem conuocabam. Conueniebant omnes sanè alacriter, magnoque cum studio audiendi. Tum ego omnibus audientibus exorsus a confessione sanctissimæ Trinitatis, Dominicam orationem, Salutationem Angelicam, Symbolum Apostolorum patrio ipsorum sermone, claraque voce pronuntiabam. præeuntem omnes pariter sequebantur, eaque ex re voluptatem capiebant non vulgarem. Inde Symbolum ego iterabam solus, & in singulis eius capitibus insistebam. Percontanti autem mihi singillatim, vtrum illa sine vlla dubitatione crederent, omnes pariter contenta voce conformatis ad pectus in crucis figuram manibus, se vero credere affirmabant. Symbolum utique sapius, quam alias precatōnes eos iubeo recitare; & simul doceo, quicumque credant ea, quæ Symbolo continentur, appellari Christianos. Secundum explicationem Symboli ita eis inculco Decalogum, ut ostendam Christianam legem decem illis præceptis contineri; ea quicumque, ut par est, seruet omnia: hunc, & probum esse Christianum, & æternam salutem exploratam habere; contra quivnum aliquod eorum negligat, Christianum esse improbum, & ad inferos detrusum iri, nisi eum commissi rite poeniteat. Ad hæc tum Neophyti, tum Ethnici scilicet obstupescunt, cum vel hinc animaduertant, quam sancta sit Christianorum lex, quam sibi consentanea, quam congruens rationi. Sub hæc præcipuas

C orationes

Neophytorum
constitutio.

orationes Pater noster, & Ave Maria, illis subsequenter præ-
ire soleo. Inde Symboli articulos sic iteramus, vt ad singulos,
pariter Pater, & Ave, cum certo carmine recitemus. Nam
primo fidei capite decantato, mox patrio ipforum sermone
hoc præeo carmen: I E S V fili Dei viui da nobis, vt hoc pri-
mum fidei tuæ caput plane credamus. quod abs te, vt impe-
tremus, hanc tibi precationem offerimus à te ipso institutam.
Inde alterum huiusmodi carmen subiicimus. S. Maria mater
Domini nostri; I E S V Christi impetra nobis a tuo dulcissimo
filio, vt sine vlla dubitatione hunc Christianæ fidei creda-
mus articulum. Eandem plane rationem in reliquis vndecim
Symboli capitibus tenemus. Decalogi deinde præcepta,
inculcamus ad hunc maxime modum. Primum præce-
ptum, quod est de diligendo Deo, vbi pariter decantauimus,
ita simul precamur I E S V Christe fili Dei viui, da hoc no-
bis, vt te præter cætera diligamus: statimque ad eam rem
Dominicam adhibemus orationem. Mox eiusmodi carmen
vnâ omnes canimus. Sancta Maria mater I E S V Christi im-
petra nobis à filio tuo, vt primum eius præceptum seruemus
sedulo. Inde salutationem Angelicam adiicimus. Eadem ra-
tio in reliquis nouem præceptis seruatur, carminibus illis in-
tercalaribus paululum, vt res ipsa fert, immutatis. Hæc sunt,
quæ vñtatis precibus illos petere à Deo assuefacio, atque
identidem eis denuncio, si hæc impetrauerint, reliqua etiam
cumulatiuis, quàm ipsi petere possint, consecuturos. Confes-
sionis generalis formulam cum omnes, tum vero baptizandos
recitare iubeo; eisdemque inter Symbolum recitandum per-
contor ad singula capita, vtrum ea non dubitanter credant,
quibus affirmantibus, cohortationem adhibere soleo ipforum
lingua compositam, qua Christianæ religionis, disciplinæque
ad salutem necessariæ summa explicatur breuiter. Postremo
ita institutos rite baptizo. Institutionis clausula est. Salue Re-
gina. qua B. Virginis opem, & auxilium imploramus. Quanta
autem sit eorum, qui ad Christi ouile aggregantur multitudo,
vel hinc intelligi potest, quod sæpe mihi visu uenit, vt manus
baptizandi defatigatione fractas haberem. quippe interdum
baptismo lustrabam diebus singulis totos pagos. Itaque non
raro, ex crebra Symboli, taliumque rerum iteratione, uox me,
viresque deficiunt. Incredibile est, qui fructus ex infantium
baptismo, puerorum, cæterorumque institutione capiat. Hos
ego pueros non disido, Deo bene iuuante, parentibus
suis

Baptismi
ratio.

Baptizato-
rum mul-
titudine.

fuis longe meliores fore. Quippe egregiam erga diuinam le-
gem voluntatem flagransque disciplinæ Christianæ, vel cogno-
scendæ, vel aliis tradendæ studium præ se ferunt. Mirum eos
tenet odiû Idololatriæ, vsque eò, vt cum Ethnicis ob eam cau-
sam suscipiant simultates: ipsosque parentes, si quando eos
senferint cultum tribuere Idolis, obiurgare, atque ad me de-
ferre non dubitent. Ego sicubi Diis litatum esse rescui, repen-
te aduolo cum magna puerorum manu. Ibi enim uero Diabolus
maioribus iniuriis, & contumeliis oneratur a pueris, quam
modo honoribus, ac ceremoniis a puerorum parentibus, co-
gnatis, notis cultus fuerat. Ipsi enim pueri suapte sponte Deo-
rum simulacra inuadunt, pro se quisque deturbant, affligunt,
comminuunt, consputant, proculcant, omnibusque onerant
probris.

Cum quartum iam mensum in oppido quodam Christiano-
rum commorarer, quò Catechismum conuerterem; ingens in-
digenarum numerus ad nos vndique confluebat, rogatum vt
ad ipforum domos ire, & super ægrotos domesticos Deum ora-
re, ne grauarer. Tantaque erat etiam ipforum ægrorum ean-
dem ob causam adrepentium frequentia, vt vel in recitando
singulis Euangelio, satis haberem negotij. Neque tamen quo-
tidianæ intermittebantur occupationes pueros docendi, con-
uersos baptizandi, vertendi Catechismum, profligandi qua-
siones, mortuos sepeliendi. Equidem & ijs, qui me valetudi-
nis causa adierant, & ijs qui deprecatores aduenerant aliorum,
satisfacere cum optarem; ne quid videlicet remitterent de fi-
ducia, ac studio Christianæ religionis; nefas putabam, tam iu-
stis postulatis deesse. Verum cum res vsque eo cresceret, vt
nec vnus omnibus satisfacere possem, nec eorum controuersias
vitare, cum suam quisque domum me adducere conaretur pri-
mus; rationem inij omnibus obsequendi. Itaque quoniam ipse
ire non poteram, pueros idoneos meo circummittebam loco.
Qui ad ægros profecti, domesticos omnes, ac vicinos conuoca-
bant, atque vnâ cum ijs Symbolo pariter recitato laborantes
erigebant ad certam, exploratamque salutis spem. tum de-
um solennes Ecclesiæ orationes pronuntiabant. Quid multa? Agri com-
plures per
pueros Ne
ophytos sa-
nati.
Deus puerorum cæterorumque fiducia, ac pietate adductus
ægris compluribus, & corporum, & animorum restituit sanita-
tem. Et quidem insigne existerat Dei in ægrotos beneficium.
Siquidem per morbum ipsum eos ad salutem animi vocabat.
ac pene per vim ad Christi trahebat fidem. Eisdem ego pue-
ris.

Occupatio
nes Xane-
rij.

Agri com-
plures per
pueros Ne
ophytos sa-
nati.
Morbus sa-
luis occa-
sio.

Vicos in orbem litterationis.

ros in priuatis rebus, vijs, & compitis Christianæ doctrinæ rudimenta tradere imperitis iussi, quod præscriptum, vt satis procedere video in vno aliquo pago; in alium ad idem præscribendum, instituendumque demigro; atque ita deinceps vicos obeo vniuersos. Quibus perlustratis, rursus eodem ordine per omnes in orbem noster recurrit labor. Discedens, singulis in vicis Christianæ institutionis exemplum relinquo, & simul præcipio scribendi gnaris, vt id describant; cæteris vt ediscant, ac memoriter recitent quotidie. Itemque statuo, vt festis diebus, cuncti pariter vnum in locum congregati, Christianæ fidei rudimenta decantent. Ad eam rem in singulis Christianorum pagis, qui sunt numero xxx. idoneos homines, qui huic muneri præsent, designaui. His mercedis loco Martinus Alfonso Indiarum Prætor, idemque Societatis; reique Christianæ studiosissimus, pro sua erga Neophytos beneuolentia, nostro rogatu numulorum aureorum (Fanaios ipsi vocant, instar denariorum nostratium) quaterna millia assignauit. Is plane nostrorum hominum amicissimus, mirum in modum expetit aliquot e Societate huc venire: idque ab Rege per literas petit vehementer.

Complures his locis ob id vnum modo Christiani non sunt, quod desint, qui eos faciant Christianos. Mihi vero persæpe venit in mentem circum Europæ Academijs, ac præcipue Parisiensem cursare, & insani ritu passim vociferari; eosque, qui doctrinæ plus habent, quam caritatis, his cõpellare verbis. Heu quam ingens animorum numerus vestro vitio exclusus cælo deturbatur ad inferos. Vtinam illi quemadmodum in literas, ita in hanc quoque curam incumberent, vt reddere Deo possent doctrinæ, creditorumque talentorum rationem. Enimvero

istorum plurimi hac cogitatione commoti, appositis rerum diuinarum meditationibus exercerent sese, vt *audirent, quid in eis loqueretur Dominus*: suisque cupiditatibus, ac rebus, humanis posthabitis se totos ad Dei nutum, atque arbitrium fingerent. Clamaret utiq; ex animo Domine ecce adsum, mitte me; quocunq; tibi cordi est, vel vsque in Indiã. Prò Deum immortalem; quanto lætiorẽ illi, tutioremque vitam viuerent? quanto maiore diuinæ clementiæ fiducia, summum iudicij illius discrimen, quod subterfugere nemo potest, extremo spiritu subirent? Si quidem illam Euangelici serui alacriter vsurparent vocem. *Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.* Quod si quantum dies, noctesque elaborant, in cõprehendenda rerum scientia, tantumdem in solido scientiæ fructu elaborant.

Deploratio Ethnicorum ob sacerdotum inopiã perenniuã.

In eos qui de cognitione doctrinarum magis, quã de salute hominum laborant.

rent; & quam diligentiam adhibent in cognoscendis ijs artibus, quibus student, eam in docendis imperitis, quæ sunt ad salutem necessaria, adhiberent; nã illi haud paulo paratiores essent, ad reddendam rationem Domino dicenti, *Redde rationem millicationis tuæ.* Male metuo, ne qui tam diu in Gymnasijs ad bonarum artium studia incumbunt, inania honorum, ac sacerdotiorum insignia magis spectent, quàm ipsa munera, atque onera, quæ illis ornantur insignibus. Video enim rem eodẽ loci venisse, vt qui maximarum artium studijs dant operam diligentius, vulgo profiteantur, se doctrinæ laudẽ Ecclesiasticam aliquã aucupari dignitatem; quo scilicet Christo Domino & Ecclesiæ operam nauent suam. Sed profecto miseri falluntur; quippe qui studia illa ad priuatam magis referunt, quam ad publicam vtilitatem. Et quoniam verentur, ne Deus ipsorum cupiditati non obsequatur, nolunt totam rem diuinã permittere voluntati. Testor Deum, propemodum me deliberatum habuisse, quoniam mihi ipsi in Europam redire non licebat, ad Parisiensem Academiam nominatimque ad Doctores nostros Corneum & Picardum literas dare, quibus ostenderem, quam multa Barbarorum millia ad Christi cultum nullo negotio adduci possent, si copia esset hominum, qui non sua quærent, sed quæ IESV Christi. Ergo fratres mihi carissimi orate *Dominum, ne mittat operarios in messem suam.*

Scripsi ad vos anno superiore de Collegio, quod Goæ inchoatum ædificatur strenue. Iam magna ædium pars absoluta est. Hic alumni complures ab Ethnicis orti variarum nationum instituuntur; quorum alij Latinam linguam, alij legendi, scribendique rationem addiscunt. His P. Paulus Collegij Rector præest, sacrum facit quotidie, eorum confessiones excipit, eosdemque salutaribus præceptis imbuiere desistit nunquã. Collegium per amplum est. capiet alumnos ad quingentos; atque ad eos sustentandos habet facultatum satis. Nam magna pecuniæ, uij, elemosinæ nomine, cum ab alijs multis iuuatur, tum vero ab Indiæ Prætoris. Est sane, cur Christiani omnes hoc Seminarium, quod Sanctæ Fidei appellatur, Deo gratulemur. Quippe in spem venimus, fore, vt intra paucos annos maximus Ethnicorum numerus, Deo approbante, ad Christi fidem sese adiungat; breuique Ecclesiæ fines, per huius Collegij alumnos, longe lateque propagentur in Oriente.

Gens est in his locis ex numero Ethnicorum, quam illi Brachmanes vocant. Hi Deorum cultum ac superstitionem tuentur;

Error eorum qui Ecclesiasticas dignitates expetunt.

Præceptores Xaverij.

Seminarium S. Fidei.

Brachmanum improbitas.

Templa

Templa eorum colunt, simulacra custodiunt. Nihil illis peruersius, nihil improbius. Itaque in eos conferre soleo illud Dauidicum. *De gente non sancta, ab homine iniquo, & doloso eripe me.* Omnino genus est hominum mendax, ac fraudulentum. In eo sunt toti, ut simplicem, imperitamque multitudinem quam callidissime fallant. Vulgo enim Deos imperare prædicant, ut certæ res in templis offerantur, videlicet quas ipsi desiderant ad se, coniuges, liberos, familias alendas. Itaque persuadent idiotis, Deorum simulacra, item ut homines prandere, ac cœnare. Nec sane desunt, qui ante prandium, & cœnam, certam Idolo pecuniam offerant bis in die. Brachmanes ipsi festo tympanorum sonò epulantes imperitis fidem faciunt, Deos epulari. Prius quam eis res necessariæ desint, populo denunciant esse iratos Deos, quod non ea missa sint, quæ postulauerint; Proinde nisi suis rationibus consulant, per cædes, morbos, Dæmonum incursiones, pœnas ab eis expetituros. Ita homines creduli obiecto Deorum metu, Brachmanibus dicto audientes sunt. Brachmanes quidem homines sunt tincti duntaxat literis, sed quod eruditioni deest, calliditate ac malitia compensant. Huius oræ Brachmanes suas a me fraudes patefieri, scilicet indigne ferunt. Quoties mecum sine arbitris agunt, nullum habere se fatentur patrimonium, præter illa Deorum simulacra, unde fictis ad populum mendacis cibum petant. Idem plus me vnum, quantuluscumque sum, quam ipsos omnes scire confitentur. Mittunt mihi sæpe salutatores cum muneribus; eaque a me remitti valde dolent. Id agunt videlicet, ut donis delinitus in eorum flagitiis conuiueam. Itaque exploratum sibi esse dicunt, vnum esse Deum, eique se supplicaturos pro me. Quibus ego, ut referam gratiam, ea, quæ videntur, respondeo. Denique imperitæ multitudini, quæ insana superstitio illis addixit, eorundem ludibria, dolos aperio, quantum queo. Quibus rebus adducti complures, repudiato Deorum cultu, certatim fiunt Christiani. Quod si Brachmanes non obstarent, profecto omnes ad Christi se aggregarent religionem.

Ethnici huius regionis indigenæ, vulgo rudes sunt literarum, flagitiorum non item. Ex quo tempore his in locis versor; vnum duntaxat Brachmanem ad Christi fidem adduxi. Is adolescentulus sane probus, hoc suscepit, ut Christianæ doctrinæ rudimenta traderet pueris. Ego Christianorum vicis circumiens per Brachmanum ædes (Pagodes vocant) transire soleo. Itaque mihi nuper vsu venit, ut Pagodem ingressus, ubi erant Brachmanes

manes fere ducenti, eorum plerisque haberem obuios; multis verbis vltro citroque habitis, quasi ex eis, quid ipsis sui Dij præciperent, ad beatam vitam. Longum inter eos certamen extitit, quis potissimum mihi responderet. Demum communi consensu, delata res est ad vnum ex eis, qui cæteros ætate vsuque anteibat. Senex igitur iam octogenarius vicissim ex me percontatus est, quid Christianis eorum præscriberet Deus. Hic ego senis peruersitate cognita, negavi me verbum prius esse facturum; quam ipse ad ea de quibus interrogatus erat, respondisset. Tum ille, coactus suam prodere incertiam respondit, Deos ijs qui ad ipsos ire vellent, duo imperare, primum ut abstinerent cæde vaccarum, quarum specie Dij colebantur. Deinde, ut Brachmanis Deorum cultoribus benigne facerent. Hoc ego responso commotus (magnum enim cepi animo dolorem, Dæmonem a cæcis hominibus coli pro Deo) rogavi, ut me vicissim audirent, magnaue voce pronunciaui Symbolum Apostolorum, & capita Decalogi. Inde, breui explanatione patrio ipsorum sermone interposita, quid Paradisus esset, quid Infernus ostendi; & simul qui ad beatorum cœtum euolarent in cælum, qui ad æterna inferorum supplicia raperentur. Quibus illis auditis, subito confurgentes certatim me amplexari, Christianorum Deum verum esse profiteri, cuius leges omni ex parte congruerent rationi. Rogarunt deinde, num animus hominum, item ut cæterorum animantium, simul cum corpore interiret. Suppeditauit mihi Deus tales rationes, tamque illorum sensibus accomodatas, ut eis singulari ipsorum voluntate, plane probarẽ immortalitatem animorum. Argumenta utique quibus idiota isti homines conuincendi sunt, nequaquam subtilia esse oportet, cuiusmodi reperiuntur in doctorum hominum libris, sed ipsorum ingeniis consentanea. Sinceritati sunt rursus, quæ morientis animus exiret: qui fieret, ut in somnis, (id quod mihi ipsi sæpe vsu venit, fratres carissimi, cum vos somnio) cum amicis notisque versari nobis videamur? num quia animus exiliate corpore? Denique albus ne, an ater sit Deus. *Indi atros* Nam cum tanta cernatur in hominibus colorum varietas, *Deos esse* Indi, ut pote qui natura nigri suum cæteris anteponunt colorem, *arbitrantur.* Deos atros esse arbitrantur. Quocirca pleraque eorum simulacra admodum atra sunt, ac subinde peruncta oleo grauem habent odorem adeo, ut non minus tetram speciem præferant, quam fœdam, & horrendam. Ad hæc ego ita eis respondi, ut plane acquiescerent. Verum vrgenti mihi ad extremum, ut am-
plecte-

plecterentur religionem, quam verā esse sentirent; opponebant id, quod inter Christianos quoque multi solent, sermonum materiam hominibus se duros, si vitæ rationem, religionemque mutassent; simul verendum esse dicebant, ne ad vitium cultumque necessaria sibi deessent, religione mutata.

Vnum omnino Brachmanem nactus sum in hac ora maritima eruditum; qui in celebri, ac nobili Gymnasio institutus ferebatur. Itaque dedi operam, vt conuenirem hominem sine arbitris. Is mihi demum tanquam arcanum quoddam indicauit; Primum omnium illius Academiae discipulos a magistris adigi Sacramento, ne ipsorum mysteria enuntient. Verumtamen ea se mihi pro amicitia indicaturum. Vnum ex mysterijs illud fuit; Vnum esse Deum cœli, terræque conditorem, ac dominum; illumque ab ipsis coli oportere. Nam Idola nihil aliud esse, quam Dæmonum simulacra. Habent Brachmanes quædam veluti sacrarum monumenta literarum, quibus diuinas leges contineri ferunt. Lingua in docendo magistri vtuntur recondita, cuiusmodi est apud nos Latina. Exposuit idem mihi cū apposita explicatione diuina illa præcepta sigillatim, quæ & longum, nec operæ pretium esset perscribere. Sapientes diem quem nos Dominicum appellamus, festum agitant. Quo die hanc vnā precationem identidem sua lingua vsurpant. Veneror te Deus, tuamque opem in perpetuum imploro. Hanc precationem iurisiurandi religione adstricti, submissa admodum voce iterant sapius. Idem adiecit, vxorum multitudinem ipsis naturæ lege permitti, atque in suis literarum monumentis esse, tempus aliquando fore, cum mortales vnā omnes religionem amplecterentur. Postulauit denique, vt ego vicissim præcipua Christianæ disciplinæ mysteria enunciarem sibi, pollicens ea se silentio esse tecturum. Tum ego verbum me facturum negaui, nisi ante promitteret, se, quæ de Christiana religione dixissem, indicaturum in vulgus. Itaque cum vulgaturum recepisset, ego diligenter explanauī illam Christi vocem, in qua summa nostræ religionis consistit. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Hoc illè dictum vna cum explicatione, quæ totum Symbolum Apostolorum amplectebatur, retulit in commentarios. Decalogi etiam præcepta propter eam, quam habent cum Symbolo coniunctionem, adiecit. Narrauit inde, somniasse quadam nocte, se magna cum voluptate factum Christianum; mihi que socium, atque comitem accessisse. Proinde rogauit me, vti clam se Christianis sacris initiarem.

Brachmanum mysteria.

Brachmani somniū.

rem: Sed quoniam conditiones quasdam contra ius, fasque imponebat, supersedi eum baptizare. Nec dubito, quin Dei benignitate Christianus aliquando sit futurus. Monui hominem, vt idiotas atque imperitos doceat, vnum esse Deum, cœli terræque procreatorem, regnantem in cœlo. Verum ille iurisiurandi religione obstrictus, negauit sibi integrum esse, cum præsertim extimesceret, ne propterea opprimeretur a Dæmone. Hisce de rebus, quod scribam præterea nihil habeo, nisi tantam esse vim, & copiam gaudiorum, quæ Deus suis huiusce vitæ operariis in hac barbarie excolenda sedulo laborantibus largiri solet, vt si qua vera est, ac solida in hac vita iucunditas, hæc vna mihi esse videatur. Soleo sæpenumero quendam in his laboribus versantem audire, cum dicat, Quæso te Domine, noli me tanta lætitia perfundere in hac vita, aut certe quando pro tua infinita bonitate, ac misericordia perfundis, transfer me in domicilium beatorum. Si quidem qui tuam semel dulcedinem interiorè gustauit sensu, vitam sine tuo aspectu acerbam putet, necesse est.

Genus est delectationis meæ identidem cogitare de vobis, carissimi fratres, deque vestra iucundissima familiaritate, qua me Deus, pro sua immensa benignitate, dignatus est. Eadem enim opera mecum reputo, ac plane sentio, quantum olim temporis frustra contriuerim, qui ex vestra sanctissima consuetudine, rerumque diuinarum notitia, tam exiguum ceperim fructum. Vobis profecto deprecatoribus, hoc in me tantum Deus contulit beneficij, vt quamuis absens corpore, intelligam vestro studio; ac deprecatione infinitam delictorum meorum multitudinem mihi diuinitus ostendi, atque ad has Ethnicorum regiones strenuè colendas animos, ac vires addi. Quamobrem ingentes diuinæ benignitati, caritatiq; vestræ gratias ago. Ex multis autem ac magnis huius vitæ fructibus, quos adhuc Dei beneficio cepi, & quotidie capio, illum enim uero duco maximum; quod nostræ Societatis institutum Pontificis Max. auctoritate comprobatum, confirmatumque esse cognoui. Immortales Deo gratias & ago, & habeo, qui, quam vitæ rationem seruo suo Parenti nostro Ignatio clam ipse præscripserat, eam aliquando per suum Vicarium palam stabiliri voluit ad memoriam posteritatis sempiternam. Atque hic ego finem scribendi faciam Deum obsecrans, vt quoniam nos, (quæ eius benignitas est) morum societate iunxit, idemque rei Christianæ causa tanto locorum disiunxit interuallo; rursus

Cœlestia gaudia in Christi vna elaborantium.

Humiliter Xaueij.

Mille infantes sub baptisimo vocantur in calum.

nos congreget in sede, ac domiciliis beatorum. Ad id impetrandum, deprecatores inter alios: (si placet) adhibeamus animos infantium, ac puerorum, quos mea manu baptizatos, prius quam innocentiae amitterent stolam, Deus ex hisce locis ad caeleste domicilium euocauit. Hos ego amplius mille fuisse arbitror, quos etiam, atque etiam rogo, quosque, uti hoc nobis a Deo impetrent, ut in reliquum vitae huius, aut magis exilij tempus, doceat nos facere voluntatem suam; sic profusus, ut quaecumque requirit a nobis, haud secus quam ipse velit, exsequamur. Pridie Idus Ianuarij. Anno MD XLIII. Cocini.

Francisco Mansilla in oram Piscariam.

Epist. VI.

Gratia & caritas Christi. D. N. G.

Infantium baptizandorum cura.

MAGNO PERE a te quaeso, frater carissime, istam ut oram continenter peragres, vicatimque obeas, infantes baptizando, ceterosque erudiendo. Viros autem omnes separatim, ac mulieres conuenire, & Catechismum pariter recitare, idemque priuatim suae quemque domi facitare iubeas. Cauebis omnino, ne vsquam diutius commoreris, sed loca ista omnia identidem lustrabis; item ut ego faciebam, cum isthic essem, & nunc quoque hic, ubi sum, facio, etsi caream interprete. Ex quo profecto cuiusmodi vitam ducam, quos tandem sermones habeam, facile existimare potes. Verum tamen baptizo infantes: neque enim ad eam rem interpretem desidero: egentium commodis consulo, qui suas miseras, atque egestatem facile ostendunt sine interprete. Illud a te maiorem in modum peto, quaesoque, ut infantes baptizare, pueros instituire re non desistas. Nam ut grandiores, ac parentes caelesti beatitudine excidant, eorum quidem certe liberi, ac pueri fruuntur, qui prius huius lucis vsuram, quam baptismalem innocentiam amittent.

Simul ac primum Neophyti a piscatione margaritarum dum reuerterint, aegros si qui erunt, inuises: eisque res curabis necessarias; & simul super eosdem pueri certas preces, tu vero Euangelia (quod me facitare vidisti, cum istis in locis essem) recitabis. Ego ad Comorinum Promontorium contendo

eoque

eoque nanculas deduco xx. cibarijs onustas, ut miseris illis subueniam Neophytis, qui Bagadarum acerrimorum Christiani nominis hostium terrore percussi, relictis vicis, in desertas insulas se abdiderunt: ibique in scopulis subire coguntur ardorem solis, extremamque famem, ac sitim. Quocirca etiam nonnulli arumnis confecti pereunt, quorum casus mirum in modum meum pectus effodit. Oro te etiam atque etiam, Deum pro nobis deprecari non desinas. Istius orae Pantagatinis, ac Magistratibus eas literas mitto, quibus eos hortor, ut miseros illos suis eleemosynis iuuent. Tu velim efficias, ut ea pecunia non exprimatur ab inuitis, atque pauperibus, sed a volentibus, ac pecuniosis conferatur; ut in stipe corroganda, & voluntas spectetur erogantium, & facultas. Vale.

Caritas Xanorij.

Prudencia in Eleemosynis exigenda.

Eidem. Epist. VII.

SVMMO PERE te oro, atque obsecro, frater carissime, ut erga istam nationem, praesertim vero aduersus adultos, & grandes natu benevolentiam, & caritatem praete feras non vulgarem, teque vicissim diligi ab omnibus, & amari velis. Sic enim habeto, si ab eis diligaris, fore, ut istorum animos flectas, quocumque libitum erit. Itaque eorum imbecillitatem, infirmitatemque moderate, ac sapienter feres; atque illud tecum animo reputabis, si minus tales nunc sint, quales esse velis, certe aliquando futuros. Quod si quicquid velles, nequiveris ab eis impetrare, accipies, quod datur, quod idem me facere solitum non ignoras. Hoc autem erga illos animo eris, ut talem eis te praebas, qualem bonus pater improbis filijs, ut numquam eis consulere, desinas, quamuis cernas multis eos viris cooperatos. Siquidem Deus ipse, etsi ab illis, & a nobis saepe laesus non desistit tamen suis omnes beneficiis cumulare: cumque perdere nos suo iure posset, tamen pro sua clementia in nostris delictis sapius conuiuet, in difficultatibus subuenit, ut vincat in bono malum. Tu igitur si non poteris quod voles, velis quod poteris, quandoquidem per te non stat, quo minus quantum velles, proficiatur. Quod si quando videbis, te ita multis distinguere negotijs, ut par esse nequeas vniuersis, quantum efficere poteris, tantum efficies, eoque contentus eris. Atque etiam Deo gratias ages hoc ipso nomine, quod in ea te deduxit loca, ubi scilicet propter diuinorum negotiorum multitudinem, otiosus

Benevolentia in docendo.

Patientia in dissimulandis vitijs aliorum.

D 2 vt

vt maxime velis, esse non possis otiosus, quod in magnis utique Dei beneficiis numerandum est. Finge te esse in Purgatorio, tuorum delictorum luentem pœnas. Fœliciter plane tecum actum putabis, cui Deus purgatorij ignis cruciatum cum istius vitæ molestiis commutarit. Quod si forte propter hominum improbitatem lenitas minus proficiet, adhibe interdum aliquid severitatis: misericordiæ enim est reprehendere errantes: sic enim habeto, magnum peccatum esse, peccantes, cum aliorum præsertim offensione, non castigare. Haudquaquam tamen istos nunc, difficillimo suo tempore, aut vnquam omnino deferas censeo. Patros alumnos disciplinæ tuæ, nunc vt cum maxime a Deo petere iubebis, vt præsidio, auxilioque sit nobis; quippe qui in his locis, præter diuinum præsidium, præsidij habemus nihil. Nam si vera est, vt est, illa veritatis vox. *Qui non est mecum, contra me est;* quis non videt, quàm nudi ab omni humano simus auxilio, cum tam pauci nobiscum sint, qui nos iuuent, in his populis ad Christi fidem adducendis? Nec tamen cadendum est animis. Deus enim cuique, prout meritus erit, referet gratiam; & scilicet, æque per paucos, ac per multos res moliri quamuis magnas potest. Verum magis vicem doleo, quam pœnam expeto illorum, qui sunt contra Deum. Quippe Deus ipse supra sponte facturus est: denique, vt grauissime inimicos uisceratur suos: quod satis apparet in ijs, qui apud inferos sempiternis pœnis, suppliciisque mactantur.

Ego Trauancoridem peto, vt Prætozem conueniam. Ad Promontorium vsque Comorinum terra iter faciam; Christianorumque vicos ex itinere obiens, baptismo abluam infantes.

Dei fiducia Tu velim Deum pro me multum deprecere, idemque a pueris Christianæ disciplinæ alumnis faciendum cures. Hoc ego sepe præsidio, facile ea pericula contemnam, quibus me amici a terrestri itinere deterrent, denunciante per infestam nominis Christiano, mihi que ipsi maxime regionem esse transeundum. Sed narro tibi. Tædet me interdum vitæ, ac fatius esse arbitror, pro religione mortem oppetere, quàm in tot, tantisque diuini numinis contumeliis viuere, cum præsertim eas non possim non videre, prohibere nõ possim. Ego vero istiusmodi res ne viderem, aut audirem, in Æthiopiam demigrarem, atque in fines Præsteiannis, vbi tam egregie Deo nauari opera potest aduersante nemine. Verum nihil me tam male habet, quàm quod minus acriter obstiterim ijs, a quibus scis cœleste numen violari. Deus illis pro summa sua clementia ignoscat velim; eundemque

Zelus honoris diuini.

Seueritas interdum necessaria.

que vt tecum maneat, me comitetur oro, quæsoque. Vale. iv. Idus Nouembris. Manaparo.

Societati Romam. Epist. VIII.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

DEVS mihi conscius est, quanto libentius vos viderem, quàm hanc vobis tam incertam propter locorum interualla epistolam scriberem. Nec vero, quia coniunctissimorum animorum corpora Deus penè infinito distrahit spatio, corporum disiunctio quicquam de amoris mutui vinculis laxat, quibus adstricti sumus. Nam etsi non vna versemur, vti solebamus; tamen perpetuo fere nos inter nos mentis oculis cernimus. *Veræ amicitiæ vis.* Tanta enim est veræ, germanæque amicitie vis, vt amici absentes adsint, mutuoque aspectu, & consuetudine fruantur. Hæc mea sociorum omnium tam continuâ memoria vobis potius accepta est referenda, quam mihi. Si quidem vestræ precēs, ac sacrificia, quæ pro me homine nequam assidue facitis, *Humilitas* tantam hanc excitant in me vestri memoriam, ac desiderium. Vos inquam, vos carissimi fratres, in animo meo vestras imprimitis species. Quod si mea vestri memoria tanta est, fateor vestram mei longe esse maiorem. Deus uobis pro vestro merito gratiam referat. Nam ego non alia ratione possum vobis satisfacere, quàm profitendo me vestris meritis satisfacere nullo modo posse, cum plane animo videam, quantum omnibus nostræ Societatis hominibus debeam.

In hoc Trauancoridis regno, vbi versor, (vt aliquid de rebus Indicis scribam, quarum vos audivissimos esse certo scio) plurimos Deus ad Christi filij sui adduxit fidem. Mensis quippe vnus spatio amplius decem hominum millia Christiana feci, qua in re hanc tenebam rationem. Ethnicorum pagos, quò baptismi causa vocabar, vbi primum attigeram, viros, fœminas, puerosque vnum in locum cogi imperabam. Tum a primis Christianæ fidei elementis exorsus docebam, vnum esse Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, & simul tribus personis, vnoque Deo inuocato, ter se quenque rite signare iubebam cruce: deinde linteatus generalis confessionis formulam, Symbolum Apostolorum, Decalogum, Pater noster, Aue Maria, & Salue Regina, ipsorum lingua (hæc enim precatōnes ab hinc biennio conuersas memoriæ cōmendaram) magna

Decem hominum millia vno mē se baptizati.

gna voce illis præibam, sic vt omnes cuiusque ordinis & atatis præeuntem sequerentur. Symboli inde capita, & præcepta Decalogi patrio ipsorum sermone explicabam breuiter. Vbi satis ad baptismum eruditi videbantur, præcìebam eis, vt cuncti publice a Deo veniam peterent anteaactæ vitæ, idque clara voce, ac præsentibus ijs, qui abhorrebant a Christiana religione; ad improborum videlicet permotionem, & confirmationem bonorum. Demirantur scilicet Ethnici diuinæ legis sanctitatem, seque tam diu sine veri Dei notitia viuerè erubescunt. Christiana mytheria, atque instituta audiunt per libenter: mihi que ipsi homini nequam magnum honorem habent. complures tamen obstinatis animis cognitam respuunt veritatem. Simulac perorauì, percontor sigillatim ab ijs qui baptismum expetunt, vtrum singulis fidei capitibus sine vlla dubitatione assentiantur. Continuo illi brachijs in crucis figuram compositis, vna omnes voce clamitant, se verò penitus assentiri. Tum demum eos rite baptizo, ac suum cuique nomen trado scriptum in chartula. Illi sub baptismum, suam quisque domum digressi, suas coniuges, ac familias ad me baptismi gratia adducunt. Baptizatis omnibus, cuncta Deorum fana disturbari, simulacra comminui statim impero. Nullis verbis assequi possem eam, quam eiusmodi spectaculo capio voluptatem: cum videam euerti, frangique Idola ab ijs, qui modo erant Idololatræ. In oppidis, pagisque singulis Christianam institutionem ipsorum lingua conscriptam relinquo: & simul præcìpio quemadmodum ea sit tum antemeridianis, tum pomeridianis scholis tradenda. Id ego vbi in vno aliquo pago perfeci, ad alium demigro, ac deinceps in alios: Ita omnem regionem circumiens incolas ad Christi compello gregem, & quidem maiore cum gaudio, quam vt per literas, aut coram explicare queam.

Manaria insula.

Manaria insula hinc abest millia passuum circiter CL. eius incolæ certos ad me homines allegarunt rogatum, vt quoniam vellent fieri Christiani, ad eos baptizandos proficisci ne grauarer. Ego cum grauissimis negotijs, maximeque ad rem Christianam pertinentibus distinerer, ire ipse non potui. Itaque certum exorauì sacerdotem, vt iret meo loco quâprimùm ad illos baptismum expiandos. Iamque is plurimos baptizarat, cum Rex Iafanapataniæ, in cuius ditione insula est, complures Neophytos, quod Christiani facti essent, crudelissime necauit. Gratulandum est Christo Domino, qui ne nostra

pepeltate

pepeltate finit desiderari martyres; & quoniam diuina benignitate, atque indulgentia tam paucos vt videt ad salutem; pro sua singulari prouidentia permittit, vt per humanam crudelitatem, expleantur destinata sedes, ac numerus beatorum. Scripsi ad vos antea, Prætor Indiæ quam amicus mihi sit, Societati que vniuersæ. Is miserabilem Neophytorum cædem vsque eo grauius, atque indigne tulit, vt simul atque super hac re agere cum eo cœpi, validam classem ad Tyranni illius perniciem adornari iusserit. Itaque necesse fuit iustam eius iram per me ipsum mitigari. Rex ille Christianorum interfector germanum habet verum Regni illius hæredem, sed fraternæ crudelitatis metu exulantem. Is si armis a Prætoze restituitur in Regnum, pollicetur se cum Regni principibus fore Christianum. Quocirca Prætor mandauit Ducibus suis, vt ei, si Christiana sacra susceperit, Regnum restituant, Regem Neophytorum carnificem occidant, aut ad meum arbitrium tractent. Equidem non diffido fore, vt tum Dei clementia, tum eorum, quos martyrio affecit, deprecatione, scelus agnoscat, & cæcitatem suam: atque salutari pœnitentia, veniam aliquando impetret a Deo tam nefariæ crudelitatis.

Ceilanus insula est ab Indiæ continenti millia passuum circiter CXXI: quò ego nuper Francisco Mansilla comite profectus sum. Hic Dynasta Regis filius, idemque Regni hæres statuerat fieri Christianus. Quod vbi Rex cognouit, hominem confestim interfici iussit. Narrant qui præsentibus cædi affuerunt, ab se in coelo igneam esse visam crucem: & vbi ille cæsus sit, in hiatus terræ figuram crucis animaduersam. Complures incolarum, qui illa portenta conspexerint, ad Christiana sacra spectare. Huius Dynastæ, quem dixi, frater ijsdem per motus prodigijs sacerdotem quendam exorauit, vt se salutari ablueret aqua. Iamque ad Prætozem Indiæ confugit petitum auxilium contra Regem, qui germanum suum necauit. Cum hoc ego in itinere collocutus, ex eius sermone magnam concèpi spem, breuè Regnum illud Christi fidem secuturum. Nam & populus monstris illis, ac signis valde commotus est, & Regni hæreditas eidem Dynastæ venit, qui nuper est Christianis sacris initiatus.

In Regno Macazariensi (id abest a Trauancoride leucas fere quingentas) octo ab hinc mensibus, tres Dynastæ cum alijs plurimis ad Christum aggregarunt sese. Hi Malacam, vrbe Lusitanæ ditionis, certos homines miserunt, qui postularent idoneos

Idolorum auersio.

Martyres Iafanapataniæ.

Ceilanus insula.

Macazariensi regione.

idoneos viros, a quibus diuina lege imbuerentur. Confirmantque se, qui adhuc vixissent pecudum ritu, posthac Dei notitia cultuque imbutos, hominum esse more victuros. Urbis Præfectus sacerdotes aliquot ad eos misit, qui id muneris obirent. Vel hinc, fratres carissimi, intelligere potestis, quantos hic syluestris ager, & quam vberes spondeat fructus. Equidem spero pro huius regionis præparatione, & quasi segete, me hoc anno ad centum Christianorum millia esse facturum. *Rogate Dominum messis, vt mittat operarios in vineam suam.* Si qui diuini cultus augendi, religionisque propagandæ studio, in hæc loca, vbi campi iam sunt albi ad messem, venerint, non humaniter modo accipientur a Lusitanis, sed etiam benigne; sic prorsus vt omnia eis necessaria abunde suppetant. Quippe Lusitana gens vsque eo est auida Christianæ fidei amplificandæ, vt si nihil aliud, certe tam pium eorum studium, ac tam propensa erga nostram Societatem voluntas complures vestrum huc pertrahere deberet. Nunc autem quid vos facere oportet, cum harum gentium animos tam paratos ad Euangelij semen excipiendum videatis? Deus vobis sanctissimam suam aperiat voluntatem, & ad eam exsequendam vires, atque animos addat, idemque pro sua prouidentia, vestrum huc mittat quamplurimos. VI. Kalendas Februarias, anni post Christum natum. M. D. XLV. Cocino.

Francisco Mansilla. Epist. IX.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

AD XVII Kal. Ian. Cocinum appuli. Quò prius quam peruenirem, Machoas piscatores prope omnes, qui in Trauancoridis Regno sunt, baptismo expiaui. Ac mihi quidem optatius fuisset, eodem quam primum reuerti ad eos, qui reliqui sunt, baptizandos; uerum Michael Vafæus Vicarius generalis magis e re Christiana esse censuit, me ipsum ad Proregem adire, & cum eo agere, vt de Rege Iafanapatano meritas repetat pœnas pro crudelitate, quam in Neophytos nuper exprompsit. Itaque biduo, triduoue Cambaiam versus, vbi nunc Prorex versatur, proficiscar. Breui me, Deo bene iuante, rediturum confido, negotio ex sententia confecto. Interim, te frater carissime, per Deum oro, atque obsecro, vt hisce literis perlectis, statim huc ad Trauancoridis Neophytos excolendos

lendos aduoles. In pagis singulas scholas Christianæ disciplinæ instituas censeo: ex itinere Macuchum oppidum, quod in Comorino Promontorio situm est, baptismo abluas. Id a me oppidani sapius summis precibus contenderunt: verum mihi per occupationes ad eos nunquam licuit accedere.

Læto atque hilari animo te esse iubeo; optatissimos ex Lusitania nuntios, ac literas accepimus. Rex ipse ad me scripsit, duos nobis socios subsidio venire, Nicolaum Lancellotum, & Antonium Criminales, Italum vtrumque. Vtriusque virtuti præclarum dat testimonium. Mihi quidem neuter eorum notus est, neque enim ex numero sunt eorum, quos discedens reliqueram in Lusitania. Deus pro sua benignitate in Indiam illos perducat incolumes. Afferuntur etiam literæ, quibus tibi potestas fit Sacerdotij suscipiendi. Faxit Deus, vt ea res & ad suum honorem, & ad animorum salutem referatur. Vale.

*P. Ignatio Loiola Præp. Gener. Societ. IESV
Romam. Epist. X.*

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

CUm omnibus Collegij S. Fidei studiosis, tum vero Prætori qui studio vincit omnes, vt morè geras, te oro, atque obsecro per Deum; nimirum vt si fieri potest, mittas aliquando ad nos illa, quæ tibi mandarunt: Diplomata, inquam, quæ te a Pontifice Max. curare voluerunt, vt aræ maximæ huius collegij facultas detur vnus animæ ex purgatorio liberandæ, quoties ad eam sacrum fiat pro mortuo, cum ea conditione, quam ab hinc biennio ad te scripsi, Prætoris nomine, cætera item expectamus, de quibus tum eiusdem iussu ad te literas dedi.

Socij neque audiendis confessionibus, neque concionibus habendis, neque cateris Societatis muneribus obeundis idonei post legitimam meditationum exercitationem, & menses aliquot in humilibus, abiectisque ministerijs exactos, & magno vsui essent hisce in locis, si corporis robore pariter & animi virtute pollerent. Nam in his Ethnicorum terris doctrina minime est necessaria. Sat est, non esse plane rudem literarum, vt pueris atque idiotis solemnes preces tradere, oppidaque, & vicis obeundo, infantes modo natos baptizare norint. Horum quippe multi pereunt sine baptismo, quòd tam multis, tamque disjunctis inter se locis adesse nequeamus in tem-

pore. Proinde ex istiusmodi hominibus parum istic appositis ad Societatem, quos videris aptos ad circumcunda hæc loca infantes baptizando, & Catechismum tradendo idiotis, huc ad nos mitto. hic enim egregie operam locabunt suam. Hos ego magnis corporis viribus, & patientes laboris esse volo: quoniam hæc terra laboriosissima est, tum propter maximos calores, tum vero propter salubrium aquarum inopiam, alimentorumque tenuitatem. Alimenta quippe sunt oriza, piscis, & lac, præterea nihil. non panis hic est, non vinum, non cætera quibus isthic abundatis. Adolescentes igitur ac sanos non imbecillos ac vetulos desidero, vt assiduum baptizandi, docendi, circumcursandi laborem perferant; cum præsertim sæpe non modo recentes baptizari infantes, sed etiam Christianos ab Ethnicorum furore, ac rabie prohiberi oporteat. Nonnunquam etiam singulari Dei beneficio eiusdem causa capitis discrimen est subeundum, quod salua caritate vitari non potest. Sed meminisse debent nos natos esse mortales; nihil autem optabilius Christiano quam mortem oppetere pro Christo. Quamobrem oportet eosdem animi robore, ac diuina virtute leptos esse. Et quoniam ego eiusmodi roboris ac virtutis expertus in ea loca proficiscor, vbi vel maxime indigeam cælesti ope; te per Deum eiusdemq; cultum obtestor, vt in tuis sacrificiis mei nominatim ipse recorderis; meque insuper vniuersæ societatis precibus muniendum sedulo cures. Sic enim mihi persuadeo, tua ac societatis deprecatione multis magnisque periculis esse me diuinitus ereptum. Hæc eò ad te scribo, vt intelligeas cuiusmodi viris opus sit. Verumtamen si quos videris viribus quidem ad ea, quæ dixi incommoda sustinenda satis præditos, cæterum ad vitæ pericula adeunda parum alacres, ac paratos, mittas tamen velim. Neque enim desunt regiones, vbi sine capitis periculo, operam dent rei Christianæ. Ac memento ad venandos hosce Ethnicos, haudquaquam opus esse multis literis. Nimirum istiusmodi hominibus, vbi aliquot annos erunt in his locis versati, satis virium, atque animorum ad maiora opera addetur diuinitus. Aptos quoque confessionibus excipiendis, tradendisque exercitiis spiritualibus, etsi maiori labori ferendo non sint, mittras licebit. Hi enim aut Goæ, aut Cocini habitabunt, quibus in ciuitatibus, & magnopere iuuare poterunt rem Christianam, & ipsi omnium rerum, item vt in Lusitania, habebunt copiam. Etenim (vt illæ vrbes Lusitanorum familiis frequentantur) imbecillitatis,

Властуръ
оцсафо.

Внимлиас

cillitatis, morborumque subsidia vtique non deerunt. Est enim vtrouique, & medicorum, & medicamentorum satis. At cæteris in locis, quæ Lusitani non incolunt, cuiusmodi sunt ea, quæ nos in præsentia peragramus, ægrorum auxilia suppetunt nulla. In vtraque earum ciuitatum, quas modo dixi, ciuibus exercitiorum spiritualium vsu excolendis, præclare opera nauari potest.

Ab hinc quadriennio soluimus ex Lusitania, ex quo tempore vnã omnino abs te epistolam ab Vrbe, a Patre Simone e Lusitania duas accepi. Valde aueo mi Pater, de te cæterisque socijs quotannis aliquid cognoscere. Non dubito quin singulis annis des aliquid ad me literarum, sicut ego ad te dare soleo. Sed vereor, ne vtrisque intercidentibus epistolis, sicuti ego tuas, ita tu vicissim desideres meas. Duo e Societate hoc anno veniebant in Indiam, sed nauis, qua vehebantur, nondum tenuit Goam. Vtrum in Lusitaniam reuerterit, an Mozambici (in qua insula naues Lusitanæ hybernare solent) hyemauerit nescio.

Peruelli scire, vtrum vetus ille amicus noster multa vehatur. Nam si etiam num vehitur, similiter vt cum hominem istic reliqui, magnam eius imbecillitatem esse oportet, qui tot medicis, ac medicamentis nondum perficere potuerit, vt pedibus ingrediatur suis. Noui ad te quod scribam, nihil habeo, nisi vt huc ad nos mittas quamplurimos, quando hic est tanta operariorum penuria. Deum oro, vt si nunquam posthac nos inter nos in hac vita visuri sumus, certe in beata illa cum maiore quàm hic est, quiete reuisamus. VI. kal. Februarii Anni M. D. XLV. Cocini.

P. Francisco Mansilla, in Promontorium Comor.

Epist. XI.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

EGO vero libentius coram, quàm per literas tecum, frater carissime, agerem, quemadmodum te istic Deo, & Neophytis, operam dare velim. Atque hoc eo scribo, quod Deus quid me facturus sit nescio. Utinam nobis ipse pro sua benignitate ostendat, quid sui consilij sit, ac voluntatis; vt quoniam nos ad nutum voluntatemque suam semper paratos esse iubet, ad eam simul atque apparuerit, nos totos impigre con-

formemur. Nimirum in hac vita tanquam aduenas, & peregrinos esse nos oportet, atque in omnes partes, quocumque ille vocauerit, paratos atque expeditos. Exploratum habeo in Macazaria magnam esse populorum erga Euangelium propensionem. Sacerdotum, operariorumque penuriam obitare, quominus omnes ferè ad Christi ouile aggregentur. Nondum constitui quid optimum factu sit. Si forte hanc mihi Deus mentem iniecerit, ut ego ipse eo me conferam; Comorinenses Neophytos tuæ commendo fidei. Simul te moneo, ne pagos omnes continenter obire, baptizare infantes, pueros, ac reliquos docere desistas unquam. Fac apud te sis, & sacerdotes istos Malauares socios laboris quam humanissime tractes, summaque complectaris caritate. Quod tibi tantoperè mandauit, id perpetuo meminisse te volo. Deum, ut tibi æquè ac mihi, semper præsidio sit, vehementer etiam atque etiam oro.

VII. Idus Aprilis. Negapatone.

PP. Iacobo Borbano, & Paulo Camerti moderatoribus
Collegij Goani. Epist. XII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

IAFANAPATANIA expeditio ad nihilum recidit. Itaque in regnum suum non est restitutus Rex ille, qui pollicitus erat fore se Christianum. Totam rem casus impediuit. Nauis Regis Lusitaniae e Regno Peguano mercibus onusta Indiam repetens vi tempestatis in Iafanapataniæ regni fines appulsa est, eius merces continuo Rex inuasit. Placuit Lusitanis quo ad amissa recuperassent, bello superfederi. Ita factum non est, quod Prætor fieri iusserat. Verum si Deo cordi erit, fiet. Negapatone sedi aliquot dies. Demum ventus reuersioni aduersus meum iter auertit. Itaque casu in consilium verso, contuli me ad oppidum S. Thomæ. In sanctissima illa Apostoli æde assiduis precibus obsecrare institi Deum, ut mihi voluntatem aperiret suam, cui non deesse, fixum ac deliberatum haberem. Con fidebam scilicet fore, ut qui dedit velle, daret etiam perficere. Hic igitur ille pro sua insita misericordia recordatus est mei. Magna enim animi lætitia perfusus velle Deum sensi, ut Malacam, inde Macazariam peterem, vbi nuper indigenæ ad Christum se adiunxerunt plurimi, ibique Neophytos illos in suscepta religione confirmarem. Proinde Christianæ fidei rudi-

menta

menta, atque præcepta cum breui eorum explicatione in ipsorum linguam vertenda curavi. Par est enim, qui sua sponte facti sint Christiani, hos a nobis omni ope iuuari, atque ut fidei incrementum, & vires ad diuinam legem seruandam necessarias petant a Deo, preces in suum sermonem conuersas impromptu habere: maxime verò formulam confessionis generalis. Ea quippe sua quotidie Deo peccata confitentibus erit confessionis Sacramentalis loco, quoad Sacerdotum Macazariæ linguæ peritorum sit copia.

P. Franciscus Mansilla cum Sacerdotibus aliquot Malauaribus apud Christianos Comorinenses manet. Vbi autem illi sunt, mea haudquaue desideratur opera. Patres qui ad Mozambicum hyemarunt, cum alijs quos hoc anno expectamus, Ceilanos Dynastas domum redeuntes sequentur. Equidem spero mihi in hoc itinere Deum permagno auxilio futurum. Si quidem ut dixi, tanto cum animi mei sensu, gaudioque, quid potissimum a me requirat, non est grauatus ostendere. Mihi vero adeo certum, ac fixum est perficere, quod diuino instinctu concepi, ut si forte id prætermitterem, viderer plane mihi pugnare cum Deo, neque in vita, aut post mortem quicquam iure sperare iam posse. Itaque si forte hoc anno deerit Lusitani nauigij facultas, Saracenæ aut Ethnicæ nauis Malacam petenti committere me non verebor. Tantamque habeo Dei fiduciam, cuius vnus causa hoc iter suscipio; ut si nullius onerariæ hoc anno esset copia, & scapha quæpiam Malacam versus hinc solueret, diuina ope fretus illa ipsa traicere non dubitarem. Omnem vtique spem in Deo fixam ac locatam habeo. Quare per eum ipsum vos rogo, fratres carissimi, ut vestris quotidianis sacrificiis, assiduisque precibus me hominem nequam Deo commendare ne desinat. Augusto mense exeunte, ut opinor, proficiscar Malacam. Naues enim eò profecturæ idoneam tempestatem expectant, quæ eo tempore existere solet. Peto a Prætoris per literas diploma, ut Malacensis Præfectus nauigij, cæterarumque rerum ad iter Macazariense necessariarum mihi det facultatem. Mando vobis, ut pro vestra in Deum caritate, illud diploma conficiendum, atque ad me per hunc ipsum tabellarium perferendum curetis. Breuiarium simul Romanum mittetis pusillum. Cosmo Anio nostri amicissimo, viroque fidelissimo meis verbis salutem plurimam. Ei nihil separatim scribo, quòd hanc vestrum trium communem esse epistolam velim.

Si

Si qui e nostra Societate peregrini, & Lusitanæ linguæ rudes venerint, eos nostratæ sermonem addiscere opus erit: alioquin hisce in locis, qui intelligat quid dicant, nemo erit. Ego vos Malaca de Christianis iam factis, deque præparatione Ethnicorum faciam certiores; ut istinc idoneos homines ad nostræ Fidei propagationem destinetis. Nam domum istam, quæ Sanctæ Fidei appellatur, nomen suum factis tueri oportet. Christus Dominus in sua nos felicitate iungat, nam in hac vita an reuisuri nos simus ignoro. VIII. Id. Maias. ex oppido S. Thomæ.

Societati in Lusitaniam. Epist. XIII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

SCRIPSI ad vos fratres carissimi ex India, iturum, me ad Macazares, vbi nuper Christianis sacris initiati sunt Reges duo. Ex itinere ad oppidum S. Thomæ (vbi omnes tum Christiani, tum barbari Sanctissimi Apostoli Thomæ corpus esse confirmant) appuli eo consilio, ut inde Malacam pergerem. Hic igitur expectanti mihi nauigationis opportunitatem, mercator quidam (Ioanni Duro nomen est) diuino instinctus afflatu se socium addidit. Is mecum vnâ dies aliquot versatus, cum de rebus caelestibus nonnulla cognouisset, sentire cœpit aliàs quasdam merces reperiri suis longe meliores; quas quidem ipse nunquam ad eam diem ne suspicione quidem attigisset. Itaque omiſsis mercimonijs, nuntioque mercaturæ remisso, Euangelicam amplexus est paupertatem. Nuper Malacam, (quæ vrbs distat a Goa leucas amplius quingentas) ambo peruenimus. Ibi iam occasionem captamus Macazaricæ transmissionis. Qui a Macazaribus huc veniunt, mire illam gentem ad Christi cultum aptam, atque idoneam esse nuntiant. Nullam inibi esse Deorum fana; nullos, qui populum impellant ad venerandos Deos. Solêm duntaxat ab illis pro Deo coli. Religionem præterea apud eos nullam esse. Quare vos etiam, atque etiam pro vestra erga Christum caritate oro fratres carissimi, ut multi quotannis e societate huc demigretis. Vestri enim similia summa est penuria. Sic autem habetote ad aggregandos Christo hosce Ethnicos, non magna eruditione opus esse, sed magno virtutû vſu, magnaq; ui diuini Spiritus

Oppidū S. Thomæ.

Ioānes Duro.

Malaca.

Spiritus, Quem Deus pro sua benignitate omnibus nobis impertiat. Amen. IV. Id. Nouembris. MDXLV. Malacæ.

Societati in Lusitaniam. Epist. XIII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

DE meis rebus scripsi ad vos pluribus verbis ex India, prius quàm Macazariam versus discederem, vbi Reges duos Christianos factos accepimus. Vnum iam dimidiatumque mensē Malacæ sedeo idoneam tempestatem nauigandi in Macazariam captans. Hinc post tantundem temporis Deo approbante soluemus. Absunt Macazares ab vrbe Goa leucas amplius M. Qui illinc venerunt; gentem perappositam esse narrant ad Euangelium; ut maximus illis locis Christianorum numerus fieri possit. Nulla apud eos Deorum templa, nulli superstitionum Antistites. Solem ipsum orientem colunt, præterea nihil. Verum populi continenter inter se bellum gerunt. Ex quo Malacam attingi, (quæ vrbs est maritima mercatorum commercio celebris) piæ non desunt occupationes. Dominicis diebus ad populum verba facio, quanquam meæ conciones minus mihi placent, quàm ijs, qui me audire non grauantur. Quotidie pueris per horam, eoque amplius solemnes precatōnes trado: diuersor in valetudinario, ægrorum audio confessiones, ijsdem facio rem diuinam, & Christi corpus impertio. Confiteri cupientium multitudine sic obruor, ut omnibus satisfacere nullo modo queam. Plurimum temporis pono in Catechismo vertendo ex latino in eam linguam, quam Macazares intelligant. sane laboriosum est, eorum quibus cum verferis, funditus ignorare sermonem. Discedens ex India ad oppidum appuli, cui S. Thomæ nomen est, vbi indigenæ S. Thomæ Apostoli corpus asseruari perhibent. In eo oppido familiæ sunt Lusitanorum amplius centum: templumque visitur sane religiosum; vbi Apostoli corpus esse consentiunt incolæ accolæq; vniuersi. Ibi Malacensem nauigationē expectans in mercatorem incidi, qui nauim eo applicuerat cum mercibus suis. Is diuinarum rerum specimen cum cepisset, facile sensit, alias quasdam merces longe pretiosiores esse, quas ipse nunquam antea vidisset. Itaque nauigio, ac mercibus relictis, mihi se socium & Macazaricæ profectōnis comitem adiunxit. Ioanni Duro est nomen. certum iam fixumque

Macazares.

Francisci Occupasines.

S. Thomæ sepulcrum.

xumque habet, in omni vita paupertatem colere, Christoque Domino inseruire. Natus est annos quinque & triginta, perpetuus mundi miles se ad Christum transtulit ac valde expetit uestra deprecatione commendari se Deo.

Malacæ multæ mihi literæ partim Romanæ, partim Lusitanæ redditæ sunt, ex quibus incredibile est, quantum ceperim, quotidieque capiam voluptatis. Quoties eas lego (lego autem sapissime) sic afficior; vt me isthic vobiscum, aut vos hic mecum esse existimem; quod si corporibus non licet, certe animis licet. Patres, qui isthinc cum Ioanne Castro venerunt, Goa ad me Malacam scripserunt de aduentu suo. His ego nunc rescribo, vt eorum duo in Comorinum Promontorium proficiscantur, opem laturi Francisco Mansillæ, quem ibi cum tribus sacerdotibus indigenis Comorinenses Christianos instituentem reliqui. Tertium Goæ manere iubeo, & in collegio S. Fidei alumnos literis erudire. Quoniam nauis maturat profectionem, nihil attingam eorum, quæ scripsi ex India. Anno insequenti de Macazaribus (si Deo cordi erit) multa perscribam. Vnum vos oro fratres mihi carissimi, vt quotannis multi huc e Societate veniatis, hic enim opus est multis. Nec vero ad Ethnicorum conuersionem multa doctrinarum cognitio requiritur, sed multa exercitatio virtutum. Finem facio Deum obsecrans, vt nobis, & suam voluntatem indicet, & eius exsequendæ tribuat facultatem. IV. Idus Nouembris. Malaca.

Societati Goam. Epist. XV.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c

Amboino AD IV. Idus Ianuarias. Anni M. D. XLVI. Malaca solui-
mus Malucum versus. Ad Amboinum appulimus. XVI. Kal. Februarias. Hæc insula est in circuitu millia passuum ferme XC. Incolis aduenis que sane frequens. In ea oppida, pagique Christianorum sunt numero sex, quos vt primum veni, lu-
strau omnes ex ordine; infantes, ac pueros baptizau quamplurimos. Secundum hæc Ferdinandi Sofæ classis ad Amboinum applicuit, qua classe Hispani ex noua Hispania in Malucum profecti vehebantur. Ac pro multitudinc nauium tantus occupationum spiritualium quasi concursus fuit, cum & confessiones audire, & habere conciones, & subuenire ægrotis, & mor-
ribundis

ribundis adesse oporteret, vt per tempus satisfacere omnibus neuti quam possem. Odoratus sum sensus, ac voluntates incolarum: magnamque in spem venio, vt primum insula Dominus (is est vir primarius Lusitanus Christianæ religionis studiosissimus, qui nunc regij præsidij Dux est in Moluco) spero inquam vbi is reuerterit, fore vt his locis colligamus animorū vberimos fructus. Ora est ab Amboino millia passuum circiter CCCC. quæ Mauri regio dicitur, vbi Christiani permulti sunt Christianæ disciplinæ, ac religionis prorsus ignari. Eo proficiscor, vt tot animorum saluti consulam: quippe cum mihi sic persuaserim, debere me, vel cum capitis mei discrimine illorum animos ab interitu vindicare. Itaque vel perspicua mortis pericula subire certum est: spem enim omnem in diuina prouidentia sitam habeo. et cupio obtemperare illi Evangelicæ voci. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, qui autem perdidit propter me, inueniet eam.* Ac mihi credite, fratres carissimi, & si huius sententiæ verba generatim facilia sint ad intelligendum; tamen vbi tempus incidit, cum statuere oportet, tibi pro Deo vitam amittendam esse, & mortis discrimen adendum, vsque eo eadem sententia, etsi clarissima sit, obscura fieri solet, vt is modo eam intelligat, cui pro sua benignitate declararit Deus. Enimvero istiusmodi temporibus apparet, quam imbecilla, infirmaque sit humana natura. Dominus nos pro sua immensa misericordia, talibus in rebus, ac temporibus, ita sua ui confirmet, ac roboret, vt fortiter, & subeamus omnia, & perferamus. Idemque maneat nobiscum semper. Amen. VI. Id. Maias. Anni. M D XLVI. Ex Amboino.

Animi magnitudo in subeundis periculis.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRANCISCI XAVERII

EPISTOLARVM

LIBER SECVNDVS.

P. Paulo Camerti. Goani Collegij Reſtori.
Epist. I.

Gratia, & caritas Christi D. N. ſit nobiſcum ſemper. Amen

MI Paule, quod ego te & coram, & per literas ſæpius orauit, idem nunc ſummopere quaſo, atque obſecro, vt omnibus in rebus iſtius Collegij moderatoribus obtemperes ſedulo. Equidem ſi tuo eſſem loco, nihil antiquius haberem, quam vt eis omnino morem gererem. Credas enim mihi, tibi que perſuadeas velim, nihil eſſe tutius, atque ab omni errore, remotius, quam ſemper optare ſibi ab alijs imperari, & imperantibus ex animo obtemperare. Contraque lubricum, ac periculolum eſſe negotium, ad ſuum arbitrium viuere, omiſſo eorū qui præſunt imperio. Nam, vt ab eo quod præſcribitur deſtrens recte aliquid facias, tamen ſic habeto, frater cariffime in eo plus prauit eſſe, quam recti. Proinde P. Iacobo Borbano, cuius voluntas cum diuina voluntate congruit, omnibus in rebus accurate parebis: omninoq; in eius eris poteſtate. Id ſi feceris, ne tu non mihi ſolum, ſed Deo quoque rem gratam feceris. Socios ad me mittas duos ex ijs, qui in Comorino Promontorio verſantur; nominatim vero Ioannem Beiram. Horum in locum totidem ſubſtitues ex eorum numero, qui recentes ſunt e Luſitania. Obſecro autẽ eos, qui venturi ſunt, vt quoniam pro multitudine locorum, ac negotiorum magnitudine, tam pauci e Societate ſumus, alienos homines aliquot ſecum adducere conentur; qui ad harum inſularum pagos Chriſtianis præceptis imbuendos vſui nobis ſint, & ſubſidio. Si Sacerdotes non erunt, certe ſint ex ijs, qui a mundo, carne, Diabolo iniurioſe tractati, ſuas pariter, & Dei iniurias vlciſci in ſemetiſſis expetunt. Instrumentum apparatusque neceſſarium ſacrificij ſecum afferent. Sacros autem calices ſtanneos præſtat eſſe: ſunt enim argen-

argenteis tutiores a gente non ſancta. Ethnicos dico, inter quos verſamur aſſidue.

Auguſtiniani fratres quidam Hiſpani Goam hinc veniunt, ex quibus de meis rebus cognoscere licebit, ſi quid voles. Hos ego tibi ſic commendo, vt quibuſcunque rebus poteris, eos velim iuues, idque ſummis, vel benignitatis indicijs, vel beneuolentiæ. Viri quippe religioſi ſunt, planeque ſancti. Ego in Mauricam diſcedo. Deus tecum maneat, me comitetur, animoſque noſtros demum in ſuum regnum transferat, vbi proſecto fruemur maiore quam hic, & quiete, & gaudio. V. I. Idus Maij. M.D. XLVI. Ex Amboino.

Incluſam epiſtolam continuo ad Comorinenſes ſocios perferendam curabis, vt Goam proſecti, ineunte Aprili menſe anni inſequentis in Molucum ſoluant.

Socijs Comorinenſibus: Epist. II.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

ANN O ſuperiore ſcripſi ad vos Malaca binas literas, eodem exemplo, quibus vos Francisce Beira, & Antoni Criminalis per Deum orabam, vt conſeſtim in Comorinum Promontorium contenderetis. Placuit enim vos illuc proficiſci ad inſtituendos, ſouendosque miſeros illos Neophytos, vna cum P. Francisco Manſilla, quem apud Chriſtianos cum Francisco Liſiano, alijsque ſacerdotibus indigenis tribus reliqueram. Quod vt maiore veſtro merito fieret, vobis plane pro veſtro obedientiæ ſtudio imperabam. Non dubito, quin & reddita literæ ſint, & eis obtemperatum. Ego Malaca Kal. Ianuarijs Molucum verſus diſceſſi. XVI. Kal. Martias appuli ad Amboinum inſulam, ibique ſtatim Chriſtianorum vicos, qui in hiſce inſulis ſunt, obiens infantes baptiſmo expiaui. Sub id tempus Ferdinandus Soſa cum Hiſpanorum claſſe, quæ ex noua Hiſpania Molucum petebat, ad Amboinum applicuit. Naues erant numero octo, quæ tantum mihi attulerunt negotij, quantum nullis verbis conſequi poſſem. Perſpexi interea ſenſus indigenarum; ſperoque Deo bene iuuante futurum, vt vbi Iordanes Freita Moluci Præfectus vir religionis propagandæ cupidiffimus, idemque Amboini Dynaſta, ibi ſedem ac domicilium collocarit, (quod proximo anno facturus dicitur) incolæ omnes Chriſti ſequantur fidem. Inſula in circuitu eſt

Amboino inſula.

millia passuum circiter nonaginta, frequentibus vicis habitatur, ex quibus septem sunt Christianorum. Ab Amboino millia passuum prope CCCC regio est in continenti Maurica nomine, vbi Christianos plurimos, eosque Christianæ disciplinæ planæ rudes esse cognoui. Itaque eò trajiciam quamprimum.

Hoc ideo vos scire volui, vt intelligeretis quantopere vestra opera desideretur in his locis. Et quanquam non sum nescius vos isthic nequaquam esse ociosos; tamen quoniam hic plane estis necessarij, per Christum vos oro Franciscæ Mansilla, & Franciscæ Beira, vt quam primû in hæc loca transmittatis: atque vt hoc iter maior vobis sit obedientiæ, ac meriti materia, id ipsum plane impero. Quod si forte vestrû aliquis excessit e vita, substituatur alius ad arbitrium P. Antonij Criminalis sed ita, vt e tribus vnus apud Comorinenses Christianos maneat cum indigenis sacerdotibus. Si qui hoc anno e Societate supplementi causa venerint e Lusitania, eos ego per Deum oro, vt in Comorinum Promontorium ad Christianos illos erudiendos proficiscantur. E Lusitania si quid erit noui, ad me perscribetis, Lusitanicaq; literas tradetis Patribus Molucum petituris. Vt autem socij recentes e Lusitania plus obtemperando mereantur, eos in Comorinum Promontorium pro imperio, ac potestate ire iubeo. Et quoniam video hæc vobis literas vix intra Kal. Martias proximi anni reddi posse, Kalendis autem Maij regia naus e Goa Molucum versus solurura est; ea vos naui huc adhuehi volo. Quocirca hac epistola perlecta, illico e Comorino Promontorio remigrabitis Goam, & ad Molucensem profectionem, vt dixi, vos comparabitis. Eadem naui Molucenses Regem suum, quem propediem expectant, sperant esse venturum. Lusitani quoque arbitrantur novum Moluci præfectum, qui arcem obtineat, pariter vectum iri. Si Rex quem dixi, Christiana Goæ sacra suscepit, magna me spes tenet, popularium quam plurimos ad Christi fidem accessuros. Verum vt ille nolit esse Christianus, vos quidem certe egregiam hic Christo operam estis nauaturi. Singuli sacram missæ supellectilem afferetis; calices autem stanneos, quo facilius *gentis non sanctæ*, apud quam versandum erit, auidas eludatis manus. Et quoniam vos vtpote homines e Societate IESV, quod ego vos per Christum oravi, pro vestro obediendi studio imperavi, facturo esse confido; nihil præterea dicam, nisi vt huc properetis; vos enim vehementer expecto.

Nec

Nec dubito quin vester aduentus, Deo fauente, & satis per se oportunus, & Christo gratus, & huic genti sit salutaris futurus. Vos rogo fratres mei, vt aliquot Goani Collegii alumnos Sacerdotes vobiscum deducatis, qui vos in tradenda hisce infulis doctrina Christiana iuuare queant. Certe vterque socios sibi singulos asciscat, si non sacerdotes, at clericos mundo, Dæmoni, carniq; infensos, & acceptas ab his iniurias vicisci cupientes. Nos Deus viuos in suo obsequio, mortuos in suo regno pro sua benignitate coniugat, vbi profecto longe maior quam hic est, quies ac lætitia nos manet. VI. Idus Maias. M. D. XLVI. ex Amboino.

Societati Romanæ. Epist. III.

Gratia & caritas Christi D. N. &c.

SCRIPSI ad vos anno superiores Reges duos in insula, quam Macazariam appellant, cum magno popularium suorum numero ad Christi religionem esse traductos. Ego igitur occasione rei bene gerendæ inuitatus (apertum enim mihi aditum videbam ad Euangelinum longe ac late propagandum) confestim ex Comorino Promontorio solui, vt eo quam primum appellerem. Abest Macazaria a Promontorio amplius vices centena, & septingenta millia passuum. Prius quam nauim conscenderem, curavi sedulo, ne quid Comorinensibus Christianis deesset eorum, quæ ad sacrorum religionem, studiumque pietatis pertinerent. Quinque igitur eis præposui sacerdotes, Franciscum Mansillam e Societate, indigenas tres, & Franciscum Lisianum oriundum ex Hispania. Nam Christianos incolas Ceilani insulæ, quæ non longe abest a Comorino Promontorio, egregie instituunt Franciscani duo, cum totidem Sacerdotibus: Ita factum est, vt neutri Ecclesiæ mea opera esset opus: cæteri enim Christiani, qui sunt in oppidis Lusitanorum a singulis Episcopi Vicarijs erudiuntur. Cum meam igitur operam Indiæ minime necessariam esse intelligerem, Meliaporam, quod oppidum hodie S. Thomæ nomine appellatur, petij, vt illinc in Macazariam pergerem. Ibi mercator me conuenit obsecrans, vt consententi operam sibi daré. Is confessione rite peracta, diuinitus commotus est adeo, vt postridie pecuniam ex mercibus, ac nauigio redactam dispertiret pauperibus: nudusque nudum Christum sequens mihi se socium

cium adiungeret. Inde cum soluissemus, Malacam applicuimus urbem sanè celebrem Regis Lusitani. Hic narrauit mihi Præfectus vrbis missum ab se nuper in Macazariam Sacerdotem egregia religione præditum cum non contemnenda Lusitanorum manu, vt si quis motus exoriretur, præsidio essent nois Christianis. Itaque monuit, vt Malacæ tantisper subsisterem, dum nauis, qua illi vecti erant, rediret, & quo in statu res esset, renuntiaret. Ergo Præfecti consilium secutus tres menses, eoque amplius Malacæ sum commoratus. Neque defuit interim materia bene merendi. Festis, ac Dominicis diebus in æde sacra conciones habebam ad populum; reliquum tempus ferme consumebam in ægrorum, apud quos in valetudinario diuersabar, confessionibus audiendis, eorumque miseris subleuandis. Neophytos quoque, ac præcipue pueros Christianæ doctrinæ elementis imbuebam; milites ac ciues odio inter se diffidentes ad pacem concordiamque reuocabam. Quotidie post occasum solis cum tintinnabulo urbem obiens ciues sonitu excitatos admonebam, vt pro animis, quæ purgatorio igni cruciarentur, diuinam implorarent clementiam. Has subinde voces iterantem puerorum grex e Catechismi schola prosequabatur non sine magno ciuium motu.

Postea verò quàm ventos e Macazaria reuertentibus opportunos resedisse vidi, nullumque de sacerdote, ac militibus eò missis nuntium afferri; non diutius mihi cunctandum putauit. Itaque Malacæ soluens in Molucum vela feci. Arx est in Moluco Regis Lusitani Ternate nomine ab India remotissima. Ab hac arce millia passuum prope ducenta insula est Amboinus, Indiæ propior, quæ circuitu quatuor, & nonaginta passuum millia amplectitur, satis frequens non indigenis modo, sed etiam aduenis. Hanc insulam Rex Lusitaniæ Lusitano Duci virtute, ac pietate clarissimo dono dedit, quem intra biennium eò cum coniuge, liberis, vniuersaque familia commigraturum ferunt. Hic oppida sunt Christianorum omnino septem, quæ ego circumiens infantes omnes, ac pueros nondum baptizatos rite lustravi. Ex quorum numero complures sub baptismum excefferunt e vita; vt satis appareret, vitam illis suppeditatam diuinitus, vsque eo dum ad æternam vitam patefactus aditus esset. Sub id tempus octo Hispanorum naues eo delatæ tres ibidem subsistere menses. Quo toto tempore dici vix potest, quot, quantisque occupationibus distinerer. Nam & concionibus omnes excitabam ad rectam honestamque vitam,

tam, & peccata confitentes audiebam, & visitabam ægros, & morientes confirmabam, vt æquo fidentique animo e vita discederent: quod quidem longe difficillimum est ijs, qui diuinis legibus minime paruerunt. Quippe hoc minore diuinæ clementiæ spe, fiduciaque moriuntur, quo maiore ante audacia in sceleribus, ac flagitiis volutabantur. Multi præterea, qui graues inter se inimicitias exercebant (quod vitium inter milites latissime patet) in gratiam iuuante Deo, reducti. Inde illi Indiam, ego cum Ioanne Duro, de quo supra dixi, contrario cursu Molucum petiimus.

Ultra Molucum millia passuum prope ducenta regio est, quæ Maurica dicitur. In ea multis ab hinc annis ingens hominum multitudo Christianis sacris initiata est, sed morte sacerdotum, a quibus instituebantur, deserti, atque orbati ad pristinam barbariem feritatemque redierunt. Omnino terra periculorum plenissima est, & aduenis maxime infesta, propter gentis immanitatem insignem, & varia veneni genera, quæ in cibo, ac potionem dari vulgo solent, quæ res sacerdotes peregrinos deterruit, quo minus illuc accederent ad incolas iuandos. Ego igitur animaduertens quanta necessitate vrgeantur, quos nemo doceat, nemo expiet sacramentis; in animum induxi meum, debere me vel cum capitis periculo, consulere illorum salutem. Quocirca quamprimum eò me conferre statui, & caput meum in discrimen offerre. Equidem omnem in Deo spem locatam habeo, cupioque quantum in me erit, Christo domino obtemperare admonenti. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.* Quæ quidem sententia cogitanti facilis est, experienti non item. Vbi enim tempus incidit, cum vita amittenda est, vt eam in Deo inuenias; cum mortis periculum intenditur, sic vt facile prospicias, si Deo pareas, vitam esse dimittendam; tum vero nescio quomodo fit, vt quod ante præceptum dilucidum videbatur, incredibili inuoluatur obscuritate. Nam ne doctissimi quidem viri tam præclaræ sententiæ vim consequuntur, sed ij duntaxat, quos singulari beneficio Deus ipse interior magister instituit. Atque in eiusmodi rebus facile apparet, quanta tandem nostra sit imbecillitas, quam fragilis, & infirma humanæ naturæ conditio. Complures mei me amici vehementer orabant, ne tantæ feritatis gentem adirem, Postea verò, quàm nec precibus, nec lacrymis, quicquam se proficere senserunt, præsentissima remedia con-

tra omnia venena pro se quisque afferebant: quæ ego constanter remisi omnia, ne videlicet medicamentis onustus onerarer etiam sollicitudine, qua carebam. Cum enim omnem spem meam collocassem in diuinæ prouidentiae præsidio; cauendum mihi existimabam, ne humanis præsidijs fretus deperderem aliquid de fiducia Dei. Itaque eis gratias egi, & simul omnes obsecraui, vt pro me Deum deprecarentur: hoc remedio nullum præsentius posse reperiri.

*Periculo-
rum vili-
tas.*

Sed vt ad Molucense iter reuertamur. Nauigatione vsi sumus minime secunda. Multa tum piratarum, tum tempestatum pericula adiuimus; illud maximum. Ingenti naui uehebamur, quæ tempestatis impetu in fyrtes abrepta, tria millia passuum ita confecit, vt inum gubernaculum perpetuo arenam perstringeret. Quod si vel in latentes scopulos, vel in vada inæqualia incurrisset (quod omnes ne accideret, subinde extimescebamus) certe factò naufragio interissemus vniuersi. Multum ibi lacrymarum vidi, multum sollicitudinis, & angoris, cum omnes in singula momenta mortem expectarent. Verum noluit Deus nos perdere, sed periculis erudire: vt vsu docti intelligeremus, quam infirmæ sint opes nostræ, quoties aut nostris viribus, aut præsidijs nitimur humanis. Nam vbi senseris, quam fallaces sint spes tuæ, & humanis opibus omnino diffusus in illo rerum omnium moderatore, qui vnus pericula ipsius causa suscepta facile propulsare potest, spem omnem posueris; tum vero plane experiaris, Dei imperio, ac nutu omnia gubernari, & quantumuis vitæ discrimen præ cœlestibus gaudijs, quæ in tali re, ac tempore diuinitus impertiri solent, esse contemnendum. Quanquam ne mors quidem ipsa pertimescenda est ijs, qui diuina illa voluptate perfruuntur. Etsi autem sit nescio quomodo; vt periculis perfuncti eorum magnitudinem nullis verbis consequi possimus; manet tamen iucundissima beneficij diuini memoria, quæ nos dies, noctesque stimulat ad labores pro optimo Domino, vel suscipiendos libenter, vel fortiter perferendos: & simul efficit, vt eum in omni vita veneremur, sperantes fore, vt idem pro sua infinita benignitate vires nobis, & animos addat, quo tam benigno Domino operam sedulo constanterque nauemus.

Cum essem Malacæ incidi in mercatorem Lusitanum, recentem ex opulentissimo Regno Sinarum. Is mihi narrauit, se ab homine Sinâ honesto sane & graui, atque in vrbe regia satis versato interrogatum, num Christiani suilla carne ves-

cantur,

scuntur; respondisse, Christianos quidem suillam non aspernari, se tamen libenter auditorum, cur tandem id sciscitaretur. tum Sinam dixisse, nationem esse quandam in medio Sinarum Regno montibus inclusam, moribus, institutisque longe abhorentem ab Sinis, quæ ab suilla penitus abstineret, & multos dies festos solemni ritu celebraret. Hæc mihi mercator cum exposuisset, non satis conijcere potui, vtrum hi, quos Sina describat, Christiani essent, ex eo numero, qui ritus Hebrææ legis cum Christi religione coniungunt, quales Æthiopes maris rubri accolas scimus esse, an Iudæi, qui sunt toto terrarum orbe dispersi. Nam Saracenos non esse, audio constare inter omnes. Complures mercatores è Malaca in Sinas commeant quotannis; horum multis ego mandauit, vt diligenter cognoscant, qui tandem sint illius gentis mores, qui ritus, quæ leges, & instituta, vt his tandem vestigijs eius conditionem inuestigem; exploratumque habeam, Iudei ne sint an Christiani. Neque enim desunt, qui S. Thomam Apostolum in Sinas penetrasse confirmant, magnumque eorum numerum ad Christi fidem adduxisse. Nam prius quam Indiam Lusitani in suam redigissent ditionem; Græca Ecclesia eò mittebat Episcopos, qui Christianos S. Thomæ, eiusque discipulorum opera propagatos tuerentur. Cum primû igitur Lusitani India potiri cœperunt, vnus ex Græcis Episcopis, quos dixi, affirmasse fertur, sese cognouisse de alijs Episcopis, quos in India inuenerit, S. Thomam Sinarum fines ingressum eorum oppida peragrassè, Euangelioque diuulgato indigenas plurimos Christo peperisse. Cum primum aliquid certi habuero, aut ab alijs compertum, aut mea opera exploratum; vos faciam certiores. Antequam Malaca discederem, cognoui Goam appulisse tres e Societate qui cum suis literas quoque Romanas ad me perferendas curarunt. His ego perlectis, enimvero triumphauit gaudio quod ea, quæ maxime vellem, de Societatis rebus acceperam. Et quoniam ex tribus illis, vnus venerat, vt in Collegio S. Fidei alumnos literas doceret, reliqui duo vt ibi potissimum versarentur, vbi maximo rei Christianæ emolumento mihi viderentur futuri; confestim ad eos scripsi, vt relicto Goæ alumnorum magistro, cæteri pergerent in Promontorium Comorinum, ibique cum Francisco Mansilla Neophytos erudirent. Nunc vero mutata sententia eos in Molucas insulas anno proximo venire iubeo: quod videam his locis Christianæ religionis propaganda opportunitatem longe maiorem.

*Gör apud
Sinâ suil-
la carne
abstinens.*

*Opinio est
S. Thomæ
in Sinas pe-
netrasse.*

G

Molu-

Molucus.

Molucus regio est modicis, ac prope innumerabilibus discretis insulis: nec satis adhuc exploratum est, an pars eius aliqua sit in continenti. Omnes ferme insulæ vicis frequentibus habitantur. Incolæ porro ipsi facile se adiungerent Christo, nisi hortatores deessent. Nimirum si aliquod in his locis esset Societatis domicilium, plerique Christiana sacra susciperent. Itaque omnino decreui efficere, ut in hisce ultimis terris, aliqua tandem ratione sedes collocetur nostris hominibus. Iam nunc enim prospicio, quot populos ea res Christo sit aggregatura. In hac insula Amboino Ethnici longe plures sunt Saracenis, atque ab eis acerbo dissident odio: Quippe illos Saraceni aut Mahometis ritus suscipere, aut sibi feruire cogunt. Ethnici autem plerique utpote qui magis etiam Mahometis nomen oderint, quam iugum seruitutis; illorum superstitionem repudiant funditus. Si essent, qui eos instituerent ad veram religionem, haud magno negotio ad Christi ouile aggregarentur; longe enim minus a Christi, quam a Mahometis nomine abhorrent. Septuagesimo ab hinc anno Mahometica pestis inuasit hanc insulam, cum ante id tempus incolæ omnes essent Ethnici. Id malum nonnulli Mahometis antistites (Cacizes vocant) inuexerunt, qui e Meca Arabiæ vrbe, vbi execrandum Mahometis corpus summa superstitione colitur, profecti, cum in hæc loca se se insinuassent, magnam hominum multitudinem ad suam pertraxere sectam. Saraceni indigenæ penitus rudes, & ignari sunt pestilentis illius disciplinæ, quam sequuntur. Itaque in spem venio fore, ut facile abducantur a Mahometicis ritibus. Hæc omnia eo fusius ad vos scribo, ut huiusce meæ sollicitudinis participes magnum, ut par est, capiatis dolorem ex tam miserabili tot animorum interitu, qui omni ope destituti quotidie pereunt. His opitulari qui cupiunt, ne cunctentur. Nam ut literis, cæterisque facultatibus non sint satis instructi, satis tamen erunt ad hoc munus parati, si in animum induxerint suum, huc Christi vnus causa venire, cum hisce hominibus versari, atque in huius tam præclari studij contentione extremum spiritum edere. Hoc animo si duodeni tantum quotannis venirent; næ ista Mahometis secta funditus deleteretur, ac breui ad Christi fidem se adiungerent omnes. ita demum fieret ut haudquaquam tam nefarijs, impijsque sceleribus Dei numen ab hac gæte violaretur propter veræ religionis inscitiam. Etenim qui hanc insulam colunt, fere sunt homines immanes ac barbari, perfidia insignes, & mirandum

in

in modum ingrati. Sunt etiam insulæ nonnullæ in hoc maris tractu, quarum incolæ humana carne vescuntur, præsertim hostium, qui in pugna ceciderint. Quod si quis domesticorum morbo intereat, a cetero quidem abstinent corpore, sed manus ac pedes præcisos in delicijs habent. Atque etiam (si famæ libet credere) eo immanitatis progrediuntur, ut si cui lautius conuiuium sit apparandum, postulet a vicino patrem natu grandem, quem iugulatum vicinis ad epulandum apponat: postulet autem ea conditione, ut ipse vicissim parem gratiam repromittat ei, a quo hoc beneficij perit, si quando is voluerit consimile instruere conuiuium. Tanta porro sunt, tamque immani libidine, ut omnes suscipiant impuritates. Intra mensem proficisci in insulam cogito, vbi præter inaudita flagitia, facinus vtrunque committi vulgo solet, ut & casos in prælio comedant, & parentes affecta ætate, vicinis mutuos dent ad epulas. Causa proficiscendi est, quod eos a tam nefarijs sceleribus, ac flagitijs ad Christianam pietatem conuerti vellet cognoui.

Insulæ sunt mira cœli temperiæ, proceris, densisque arboribus frequentes, crebris imbris irrigatæ, præruptis vndique munitæ rupibus, arduæque & excelsæ adeo, ut incolis haud quaquam opus sit manibus ad hostium impetum propulsandum. Cum enim bellum ingruit, satis tutos se fore confidunt, si se ad rupes recipiant suas, quarum calles vsque eò ardui sunt & saxis impediti, ut nullus apud eos equorum vsus necsit, nec esse possit. Cæterum crebri ibidem terræ motus existunt, adeo ingentes, ut qui forte præteruehantur, naues suas obiecis cautibus occurfare credant. Accedit terræ fremitus tantus, ut incredibilem omnibus terrorem incutiat. Multæ ex his insulæ procul emittunt igne: flammæ autem euomunt tanto fragore, quantum nulla tormenta ænea, quam vis magna edere solent, cum summa vi iaculantur globos. Huius quippe ignis vi atque impetu ingentia sæpe saxa iactantur. Voluit Deus videlicet ijs quos nemo de pœnis impiorum admonebat, quasi inferiorum sedem aperire, speciemque præbere quandam illius incendij, quo sunt scelesti homines perpetuo cruciandi, ut horrendo illo spectaculo admoniti tandem intelligerent, quæ illos manerent supplicia, nisi ex nefarijs sceleribus, ac flagitijs emergerent. Hæ insulæ omnes inter se differunt lingua, atque etiam nonnullarum incolæ non eodem omnes, sed pagi alij alio sermone vtuntur. Veruntamen Malacensem linguam pro-

Mauvica
Insula.

G z pter

pter commercium intelligunt omnes. Quocirca cum adhuc essem Malacæ, Symbolum Apostolorum cum apposita explanatione, communis confessionis formulam, orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & decem legis præcepta in Malacensem sermonem vertenda curavi, vt me de rebus diuinis verba faciente apud eos, planius intelligerent quæ dicerentur. Nulla ferme habent monumenta literarum: nec scribere vulgo norunt, nec legere. pauci in scribendo Arabicis notis vtuntur, verbis Malacensibus. Arabes quippe Mahometicæ superstitionis Antistites, quos Cacizes, seu Alfaques appellant, nonnullos indigenas scribendi rationem nuper docuerunt, & hodie docent. Nam ante Mahometis ritus inuectos, nullus omnino apud incolas vsus erat literarum.

Capere lac
præbet hæc
dis.

In hac insula Amboino rem vidi incredibilem, & ante hoc tempus inauditam, quam fortassis operæ pretium erit cognoscere. Caprum, inquam, vidi lacte suo paruos alentem hædos: vberem enim quod prope genitalia vnicum habet, tantum lactis reddebat quotidie, quantum scutella capere potest. Ego ipse rem perspexi his oculis; neque enim aliter, vt crederem adduci potuissem. Hunc caprum Lusitanus quidam vir honestus secum asportat eo consilio, vt in Lusitaniam mittat. Sed vt ad iter meum reuertar, vos ego Patres fratresque carissimi per Christum Iesum rerum omnium dominum, per sanctissimam eius parentem, per cœlestes ciues, qui æterna gloria fruuntur, oro. quæsoque, vt mei memores assidue pro me summo studio deprecemini Deum. Videtis enim profecto, quanto mihi præsidio opus sit. Ac sæpenumero sensi, in multis corporis animique periculis vestras mihi preces saluti fuisse. Equidem ne mihi ex animo excideretis, vestrum omnium nomina vestro chyrographo in epistolis ad me missis subscripta, simul cum solempni meæ professionis formula circumgesto: & pro singulari voluptate, quam percipio ex tam iucunda recordatione, primum Deo, vt par est, gratias ago: deinde vobis Patres, fratresque suauissimi, quos Deus tot, ac tantis virtutibus ornauit. Et quoniam confido fore, vt vobis haud paulo iucundius fruar in æterna vita, pluribus in præsentia vobiscum agere supersedeo. VI. Idus Maias. M. D. XLVI.
Ex Amboino.

P. Ignatio

P. Ignatio Loiola Præp. Gener. Romam.
Epist. IIII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

DEVS mihi conscius est, quanto opere in hac quoque vita te videre exoptam, Pater carissime, vt tecum multis de rebus communicem, quæ tuam opem, ac remedium desiderant: nulla enim locorum spatia obstant obedientiæ. Video in his locis e Societate esse permultos: rursusque nos animorum nostrorum medico multum egere video. Per ego te IESVM Domino oro, & obtestor, Pater optime, vt his quoque filiis tuis, qui in India versamur, prospicias: virumque mittas aliquem virtute, ac sanctitate præstantem, cuius vigor & alacritas torporem excitet meum. Magna me spes tenet, quoniam diuinitus animorum nostrorum affectiones, tute perspicias; abs te operam datum iri diligenter, vt omnium nostrum iam languescens virtus ad perfectionis studium vehementius incitetur.

Humilitas

Nihil magis hæc terra ab Societate nostra, quam concionatores desiderat. In his, quos huc Magister Simon submisit, nemo est (quod sciam) concionator. Lusitani autem Indiam incolentes pro suo egregio erga nos studio, ac beneuolentia idoneos nostræ Societatis, concionatores exoptant mirum in modum. Proinde te per Deum eiusque cultum obtestor, vt tam pij, iustique illorum postulati memor, aliquot huc mittas Patres ad id munus appositos, qui rectum errantibus salutis iter ostendant. Quos præterea e Societate missurus es, vt Euangelij causa Ethnicorum vicos peragrent, hos tam spectata probitate oportet esse, vt tuto, & comitati ire possint & soli, quocumque eos Christiana res vocet, velut in Molucum, in Sinas in Iaponiam. Vel ex Sinarum, & Iaponiæ, earumque gentium descriptione, quam his inclusam literis ad te mitto, facile intelliges, cuiusmodi tandem ipsa res exoptat viros.

Pontificias Indulgentias, priuilegiumque aræ maxima nostri Collegij, item potestatem sacerdotibus, vt remotos populos Chrismate inungant pro Episcopo, de quibus ad te superioribus annis scripsi; incredibiliter expectamus. De Quadragesima vsus me docuit, nihil admodum necesse esse quicquam immutari. Nam Lusitani adeò locis disiuncti sunt in

India

India, vt si commodum spectes publicum, nulla immutatione opus sit. Neque enim hyems eodem tempore per omnes Lusitanorum ciuitates, atque oppida vagatur. Quare habitata communis boni ratione, satius duco, nihil decerni super ea re noui; etsi video non deesse, qui contra sentiant.

Non dum plane constitui vtrum ego ipse cum vno, aut altero e societate Iaponiam post sesquiannum petam, an eò duos e societate præmittam. Nam certum est mihi, aut ire, aut alios mittere. Atque, vt nunc est, inclinatur animus in consilium eundi. Deum oro, vt quod magis ei cordi est, id liquido præscribat mihi. E tribus fociis, qui Molucum petierunt, visum est vnum eligere, qui præset cæteris. Itaque Ioannem Beiram delegi, cui reliqui obtemperarent non secus, ac tibi. Id illis pergratum accidit. Idem in Promontorio Comorino, cæterisque locis, vbi plures e societate versantur, instituire cogito. Tu velim tua, tuique studiosorum deprecatione nobis in hac barbarie versantibus caelestem implorare opem. Quod vt facias impensius, Deum immortalem oro, tibi vt ostendat diuinitus, quantum ego tuæ vel opis, vel operæ indigeam. XIII. Kal. Febr. Anni à Christo nato. M.D.XLVIII. Cocini.

M. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. V.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

MANDO tibi frater carissime vt pro tuo erga IESVM amore mittas huc aliquot e nostra Societate concionatores. Huiuscemodi enim hominibus maxime opus est in India. Ex omnibus, quos misisti nuper, neminem adhuc vidi præter Ioannem Beiram, P. Riberum, Nicolaumque Laicum, qui sunt in Moluco, & Adamum Franciscum, qui est Cocini. Percontanti mihi de cæteris, responsum est; inter eos idoneum concionibus habendis esse neminem. Illud quoque te per Deum obtestor, vt delectum habeas eorum, quos huc submitte- tendos putes ad conuersionem Ethnicorù. Probata probitatis ac spectatæ virtutis viros deligas necesse est; qui scilicet aliquot annorum spatium retulerint multas, egregiasque de se ipsis victorias. Eisdem autem non infirmos sed validos esse oportebit,

tebit, Indici enim labores non animi solum virtutem, sed corporis etiam vires desiderant. Nimirum magnam Rex a Deo iniret gratiam, si in Indiam mitteret concionatores e nostra Societate quam plurimos adeo. Indorum gens vniuersa rudis est, & imperita. Hæc ad te scribo pro vsu, quem horum locorum iam habeo. Quod si forte Christianæ religionis propagatio in Ethnicorum regnis magnas habere videtur difficultates, caue propterea ab incepto deterrearis: prima quippe ac potissima difficultas in nobis est. Itaque nostros homines primum, deinde Ethnicos curandos censeo. Quæso te in annum proximum elabora, quantum potes, per Deum, vt concionatores habeamus idoneos. De rebus Indicis nihil ad te scribo, quod Malaca in Indiam redij octo ab hinc diebus; neque dum quicquam fere de ijs cognoui: quæ autem cognoui, eiusmodi sunt vt cognosse pœniteat. Comites mei, vt opinor, de hisce rebus omnibus ad te perscribunt. Quos e Societate ad Ethnicorum conuersionem destinabis, tales esse debent, vt tuto vel comitati, vel soli mittantur quocumque opus sit, siue in Molucum, siue in Sinas, siue in Iaponiam, siue in Regnum Peguanum, siue aliò. Apud quamuis harum gentium homines etiam non litteratissimi, modo egregia virtute præditi, egregiam Deo nauare operam possunt.

Vnum est, de quo pro suis plurimis ac maximis erga Societatem nostram promeritis Regem Lusitanæ admonitum velim, cuius præcipue interest, suorum primum, deinde Ethnicorum, qui in eius ditione sunt, salutem consulere. Exopto inquam, vt Rex tum diuini cultus gratia, tum vero ad animum suum religione exoluendum, omnibus Indiæ oppidis, quæ Lusitanis tenentur præfidijs, concionatores siue ex nostris hominibus, siue ex Franciscanis, siue ex Dominicanis idoneos cogat, qui cæteris expediti curis, ac soluti, Dominicis ac festis diebus antemeridiano tempore de Euangelio verba faciant ad Lusitanos; pomeridiano verò eorum seruis & ancillis, indigenisque Neophytis capita explanent fidei. Semel etiam in hebdomada apud Lusitanorum vxores, ac liberos de Symboli articulis, de sacramentis Confessionis, & Communionis sermonem habeant. Vsu enim didici quantopere ea institutio sit his locis necessaria.

Si Regem a meis fidelissimis, atque amantissimis consilijs non abhorreret arbitrari, saluberrimum ei darem consilium, vt quotidie per quadrantem horæ diuinam illam sententiam medi-

meditando. *Quid prodest homini si vniversum mundum lucretur, anima vero sue detrimentum patiatur?* germanam eius intelligentiam a Deo peteret, cum sensu animi interiore coniunctam: & simul suarum precationum omnium illam vellet esse clausulam. *Quid prodest homini si vniversum mundum lucretur, & quæ sequuntur.* Tempus iam est hunc Regi errorem eripiendi, quoniam propius, quam ipse existimat, abest hora, qua illum Rex Regum, & Dominus dominantium ad rationem reddendam euocaturus est illud intonans. *Redde rationem villicationis tuæ.* Quare effice vt mittat necessaria ad fidei propagationem auxilia in Indiam

Vaticina-
tio videtur
Rex enim
paulo post
obijt.

Vna mihi omnino via ac ratio, pro vsu quem habeo, videtur esse religionis in India propagandæ, vt Rex omnibus Indiæ Prætoribus edicto denuntiet, se nulli tam cõfidere in India, quã ijs, qui Christianæ religionis fines omni ope proferre nituntur. Quocirca mandare se, atque imperare, vt Ceilanum Insulam ad Christi fidem adducendam, Neophytorum numerum in Comorino Promontorio augendum curent sedulo. Proinde viros religiosos conquirant vndique, & nostræ Societatis hominibus, itemque cæteris quibus visum erit, ad diuini cultus amplificationem vtantur. Quod si forte in hoc genere Prætores negligentes se præbuerint, ac socordes; terrorem eis incutiat, ac iureiurando confirmet (magnam enim inibit a Deo gratiam iurando, maiorem etiam eo quod iurarit, exequendo) nisi animum ipsius religione exoluerint, re Christiana in India quam maxime propagata, simul atque Olyssipponem reuerterint, eorum socordiam publicatione bonorum, & diuturno carcere multaturum. Id si Rex edicet Prætoribus, & simul edicti contẽptores seuerè accipiet; certe plerique Deo iuuantè, conferent se ad Christi fidem. Sin minus, nihil admodum proficietur. Habes super hac re quid sentiam. cætera taceo, hoc vnum dico, si fiet quod fieri expeto; ab iniurijs ac direptionibus vindicabuntur miseri Neophyti: cæteri haud ægre ad Christi Domini ouile compellentur. Nam in Christiana fide propaganda, si Regis, aut Prætoris desit autoritas, profecto opera luditur. Crede mihi affirmanti, & plusquam satis erat, experto. Cur ita accidat, scio. sed dicere non est necesse. Duo cupio videre in India, primum Prætores ea, quam dixi lege deuinctos, deinde in omnibus Lusitanorum præsidij probos concionatores. Vtraque res scilicet tum Gox, tum in reliqua India rem Christianam mirifice adiuuaret.

IESVS

Iesus Dominus noster nos perpetuo tueatur. Amen. XIII. kal. Febr. Cocini.

Societati Romam. Epist. VI.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

ANNO post Christum natum MD. XLVIII. scripsi ad vos pluribus verbis de insulis Molucis, quæ absunt a Malaca leucas LX. In insula Amboino, vbi Rex Lusitanæ præsidium habet, frequentes habitant Lusitani, qui Molucas insulas obtinent omnium aromatum feracissimas. Quippe clauus, quem cariophyllum vulgo appellamus, nusquam alibi gignitur. In Amboino, vbi sunt septem Christianorum pagi, tres menses sum commoratus, quo tempore complures baptizauimus pueros, quorum salus magno in periculo versabatur, quod nulla esset sacerdotis cõpia. Nam sacerdos, cuius fidei cõmissi erant; multo ante e vita discesserat. Commodum pagos omnes obieram, & infantes baptismò lustraueram, cum septem naues huc appulere, quarum aliquot erant Hispanorum. Hæ profectæ ex noua Hispania, quæ occidentalis India vulgo dicitur, Caroli Cæsaris missu, quærebant nouas terrarum oras. Hæserunt Amboini menses circiter tres, mihi que attulerunt occupationum satis. Nam dominicis ac festis diebus conciones habendæ erant: confessiones plurimæ audiendæ quotidie, discordiæ sedandæ, ægri visitandi. omnino erant occupationes eiusmodi, vt cum in gente non sancta versarer, & bellicosa, tantos pacis fructus ex ea percipere me posse diffiderem. Immortales Deo gratias ago qui tam benigne pacem impertit hominibus, pene dicam profitentibus nullam se cum Deo, aut hominibus habere pacem. Trimestri spatio exacto, illi Indiam Lusitanorum petiuerunt: ego continuo traieci Molucum, vbi totidem menses consumpsi diebus festis concionando, assidue excipiendo confessiones, quotidie pueros ac Neophytos Catechismum docendo. Dominicis insuper, ac festis diebus, Neophytis a prandio Symbolum Apostolorum vberius explicabam. Ita festis diebus binas habebam conciones, alteram inter missæ sacrificium ad Lusitanos, alteram post meridiem ad Neophytos. Erat sane cur Deo gratularemur fructum, qui inde capiebatur. Quippe tantus Neophytorum animis diuinarum laudum carmina decan-

Hispanorũ
classis.

H tandi

tandi iniectus est ardor, vt Molucenses pueri in plateis, puellæ ac mulieres in tectis, agricolæ in campis, piscator in mari pro obfcenis, ac vecordibus cantilenis, Christianæ fidei canerent rudimenta. Quæ quoniam in patrium eorum sermonem erant conuerfa, a nouis Christianis æque & Ethnicis indigenis intelliguntur. Ac Dei beneficio Lusitani huius regionis incolæ cæterique tum Christiani, tum Ethnici, breui ita mihi conciliati sunt, vt inuenirem gratiam in oculis eorum.

Maurice
insula.

Inde in insulas, quas Mauricas vocant, transmisi, leucas a Maluco LX. In his multi erant Christianorum vici, iam diu inculti, tum quod absunt ab India longissime, tum vero quod indignæ sacerdotem, qui apud eos vnus erat, interfecerant. In insulis infantes plurimos baptizauimus, & trimestri spatio (tandiu enim ibi moratus sum) lustrauimus omnia Christianorum loca, eosque mihi Christoque deuinximus. Insulæ omnino sunt propter intestina odia, ac bella ciuilia, periculorum plenissimæ: gens barbara, funditus expers literarum. quippe nec vlla habet literarum monumenta, nec quisquam est, qui scribere norit, aut legere. vulgò quos oderunt, veneno tollunt de medio, atque hac ratione necantur quam plurimi. Terra est aspera, & sterilis alimentorum: frumento caret & vino: caro quid sit, fere incolæ ignorant: nulla enim apud eos armenta, nulli greges præter paucos admodum sues, quos mirari magis, quam gustare licet: Apris abundant. Aquæ dulcis magna inopia. Orizæ fatis est. Magna copia arborum, vnde panem & vinum petunt. aliæ porro arbores sunt, ex quarum cortice depexo conficiunt vestem qua vtuntur omnes. Hæc vobis fratres carissimi eò scripsi, vt sciatis, quantopere hæc insulæ cælestibus affluant gaudijs. Nimirum hæc omnia pericula atque incommoda Christi domini nostri causa suscepta thesauri sunt cælestibus, solatijs referatissimi, sic prorsus vt has insulas perappositas esse credas, ad lumen oculorum paucis annis ex suauissimi fletus suauitate perdendum. Equidem nunquam alibi nec tam liquidis perpetuisque animi voluptatibus perfusum esse me memini, nec tam leuiter labores omnes, & ærumnas corporis pertulisse: quam insulas concurrerem cinctas inimicis, cultas ab amicis non fidelissimis, easdemque omnibus vel morborum subsidijs, vel vitæ tuendæ præsidijs, atque adiumentis destitutas; vt diuinæ spei, potius quam Mauri insulæ appellandæ esse videntur.

Januarij.

Gens est in his locis ab Euangelio aliena. Iauaros vocant, qui
ho-

homines quoscumque nacti sint, interficere, immortalitatis instar putant. Ac sæpe vsu venit, vt cum alienorum copia desit ad eadem, vxores ac liberos cadant suos. Idem ingentes Christianorum faciunt strages. Vna ex ijs insulis tota perpetuis pene motibus terræ concutitur: ignemque ac cinerem euomit. Narrant indigenæ ignis subterranei tantam vim esse, vt rupes, quibus oppidum est impositum, conflagrent totæ. Id adeo verisimile videtur; sæpe enim vsu venit, vt saxa ignea erumpant, maximarum instar arborum. vbi autem ventus existit vehementior, e cauernis tanta vis cineris effunditur, vt viri ac mulieres laborantes in campis domum reuertantur cinere oppleti, adeo, vt vix eorum oculi, ora, nares, appareant. Dæmones magis credas esse, quam homines. Hæc ego ex indigenis cognoui, ipse non vidi. Quandiu enim ibi versatus sum, ventorum impetus nullus fuit. Illud etiam ex eisdem comperi, illiusmodi ventis perflantibus, tantam copiam efferri cineris, vt complures apros excæcatos opprimat, qui, vbi remittit ventus, passim reperiuntur mortui. Eadem quoque tempestate perhibent inueniri plurimos pisces extinctos in littore, quos videlicet eadem oppresserit pestis. Argumento esse, quod pisces, qui cinere aspersam hauissent aquam, vulgo interirent. Percontantibus indigenis, quid tandem illud sibi vellet, inferorum sedem esse respondi, quo detruderentur quicumque colerent Idola. Terræ motus quanti sint, vel hinc intelligi potest; quod die Archangelo Michaeli sacro cum in templo sacrum facerem, vsque eo terra contremuit, vt pertimescerem, ne ipsa euerteretur ara. Fortasse S. Michael cunctos illius regionis cacodæmones diuino cultui aduersantes cœlesti vi male multatos fugabat in Tartarum.

Omnibus Christianorum pagis perlustratis, reuerti Molucum. vbi tres item menses contriui, diebus festis binas habendo conciones, alteram mane ad Lusitanos, alteram a prandio ad Neophytos, excipiendo quotidie confessiones tum antemeridiano tẽpore, tum pomeridiano: Catechismumque præterea inculcando. Catechismi labore perfunctus dominicis, festisque diebus Symboli capita Christianis indigenis explicabam hoc ordine, vt singula singulis diebus capita explanans in Idolorum cultum inueherer. Quarta porro, ac sexta feria ad Lusitanorum vxores indigenas separatim verba faciebam de articulis fidei, de præceptis Decalogi, de sacramentis confessionis & Communionis. Erat tum Quadragesimæ tempus, ita-

que earum permultæ ad sacrosanctam Eucharistiam accesserunt, quæ ad id tempus accesserant nunquam. Sex mensium spatio, quibus Moluci fui, cum Lusitani, eorumque coniuges & liberi; tum vero Christiani indigenæ magnos fecerunt in pietate progressus. Sub Quadragesimam non leuibus cum amoris indicijs non solum a Christianis, sed etiam ab Ethnicis digressus ex Moluco, Malacam versus vela feci. Nec vero occupationes in itinere desuere. In insula quadam obuia quatuor Lusitanorum naues cum offendissem, substiti apud eos dies viginti. ter concionem habui, complures peccatis expiaui, multos ad pacem, & concordiam adduxi. E Moluco decedens, vt amicorum Neophytorumque complorationem vitarem in digressu, repente nauim de media nocte conscendi. Verum ne id quidem satis fuit ad professionem meam occultandam. Ne multis. Deprehensus ab illis sum. Tum vero nocturnus ille digressus ab ijs, quos Christo pepereram filiis, sic me affecit, vt magnopere vererer, ne quid incommodi meus discessus afferret illorum saluti. Ergo eis præcepi, vt certo in templo Catechismi exercitationem vrgerent cuncti quotidie: Neophyti autem breuem Symboli explicationem a me traditam ediscerent. Sacerdos quidam pius mihi que per familiaris hoc suscepit oneris, vt eis per binas horas quotidie operam daret, & semel in hebdomada ad Lusitanorum vxores de articulis fidei, sacramentisque Confessionis, & Eucharistiæ sermonem haberet.

Malacæ cum essem perfecti, vt mortui in Purgatorio cruciati, itemque viui lethali conscientia vulneri affecti commendarentur quotidie sub noctem per compita piorum precibus. Quod quidem vt excitabat ad pietatem bonos, ita improbis iniiciebat terrorem. Ad eam rem ciuitas certum hominem constituit, qui quotidie noctu altera manu laternam, altera tintinnabulum tenens obiret urbem; & in compitis, ac vijs identidem magna voce carmen huiusmodi decantarent. Orate pro animis fidelium Christianorum, qui in Purgatorio torquentur. Deinde illud adiicerent carmen. Orate pro ijs quoque, qui lethali peccato oppressi releuari non laborant.

Rex Moluci Saracenus Regis Lusitani paret imperio, idque sibi honori ducit. Proinde illum nominans vulgo Dominum suum appellat. idem loquitur per bene Lusitanice. Molucus regio non in continenti est, sed tota insula constat. Insula autem, præcipuæ omnes sunt in ditone Saracenorum. Rex ipse quo minus Christianus fiat, non tam Mahometis religione

Rex Moluci.

Molucus.

impe-

impeditur, quam libidinis, ac liberioris vitæ licentia: ceteroquin Saraceni nihil habet, nisi quod præputijs caret a puero, & ceteris duxit vxorem. centum quippe habet coniuges, præter innumerabiles pellices. Saraceni Molucenses disciplina Mahometicæ sunt plane rudes. carent fere Cacicibus, pauci quos habent, & imperiti sunt, & peregrini. Rex amice admodum me amplectebatur, sic vt eius regni proceres iniquo id animo ferrent. Expetebat amicitiam meam, spem ostentans suscipiendæ aliquando Christianæ religionis; rogabatque ne ab se propter Mahometicæ sectæ notam abhorrerem. Quippe aiebat eundem a Saracenis, & Christianis coli Deum: & fore aliquando tempus, cum vtrique in eandem coirent religionem. Quoties eum inuisebam, summopere meo congressu latari videbatur. nunquam tamen efficere potui, vt fieret Christianus. Hoc tamen expressi, vt polliceretur se vnum e liberis, quos habet plurimos, ad baptismum daturum, ea conditione, vt is deinde Christianus Mauricarum insularum regnum obtineret.

Anno MDXLVI. profecturus in Molucum scripsi ex Amboino ad socios, qui proxime e Lusitania venerant, vt anno insequenti, eorum aliqui nauibus, quæ ex india Malacam petituræ essent, eo transmitterent, itaque fecerunt. Tres e societate, in his sacerdotes duo, Ioannes Beira, & Ribera Malacam tenuerunt, peropportune cum ego eodem ex Moluco reuersus appellerem. Vnum mensem vnâ fuimus, cum maxima mea iucunditate. Ego vero non diffido tales eos fore, vt in insulis Molucis magno sint emolumento rei Christianæ. Molucum versus Augusto mense soluerunt. iter est bimestre. Malacæ cum essent, eos de Moluci moribus docui. Pro vsu, quem habebam, præscripsi quemadmodum se cum illa gererent natione. Tam longe absunt ab India, vt semel dumtaxat in anno literas ab eis accipere possimus. Eisdem mandauit, vt quotannis de Christianæ religionis illis in locis amplificatione, deque spe, quæ in posterum ostenditur, perscriberent Romam. Receperunt se esse facturos.

Quatuor ipsos menses Malacæ substiti idoneam tempestatem ad traiiciendum in Indiam expectans. quod tempus spiritualibus occupationibus vacuum non fuit, vt cum omnibus vnus satisfacere nequirem, nonnullorum subirem simultates: quæ cum ex peccatorum pœnitentia nascerentur, nihil me offendeabant, delectabant potius, quod sanctum eorum consilium declararent. Multum etiam temporis ponebam in discordijs

inimi-

inimicitijſque tollendis, quæ inter Luſitanos viros bellicosos facile exiſtunt. Catechiſmo abſoluto, pueris ac Neophytis Symboli explicationem inculcabam patrio ipſorum vulgique ſermone, vt perciperetur ab omnibus: idem antea in Moluco feceram, vt euerſa Idolorum ſuperſtitione, in eorum animis firma iacerem fundamenta Chriſtianæ religionis. Hæc explicatio vno anno tradi commode poteſt, vicena circiter quotidie verba inculcando, vt a rudibus Neophytis facile mandentur memoriæ. Nam interea hiſtoria de Chriſti aduentu ſapius iteranda eſt, vt vna cum explicatione penitus inſideat, atque hæreat in mentibus. Ita demum veritatem agnoſcunt, & fabulas, ac veneficia, quæ tum veteres, tum recentes Ethnici commemorant, execrantur. Mandauit diligenter certo ſacerdoti, vt mei muneris vicarius quotidie antemeridianis horis, eadem illa ibidem inculcaret, qui ſe facturum recepit. ſpero fore, vt res Deo fauente curſum teneat ſuum. Diſcedenti mihi Malaca primarij ciues vehementer inſtiterunt, vt eo duos e Societate mitterem, qui apud ſe ſuaſque coniuges & Chriſtianos indigenas, ſacras conciones haberent, itemque ſuis liberis, ſeruis, ancillis Chriſtianam doctrinam traderent meo loco. Id illi tantopere efflagitarunt, vt tam pio poſtulo hominum præſertim de noſtra Societate optime meritum omni ratione ſatis faciendum putem.

Aprili menſe anni M. D. XLV III. (hoc enim tempore naues Malacam, & Molucum petentes ex India ſoluunt) Malacæ mercator Luſitanus vir magna religione ac fide, mihi de inſulis permagnis (Iaponiam eam regionem vocant) nuper repertis multa narrauit. Ibi in Chriſti cultu propagando longe plus, quàm in quauis India parte profici poſſe, quòd gens vniuerſa ſit ſciendi cupida præter cæteras. Cum hoc mercatore Iapon quidam venit, (Angeri nomen eſt) qui ex ſermone cum Malaceniſibus habito, me conuenire ſtatueraſt. Is cum in Iaponia pro familiaritate, Luſitanis quibuſdam inſitoribus conſcientiæ ſuæ aperuiſſet vulnera, petiuit ab eis remedium aliquod ſanandi animi, Deique placandi. Itaque autores illi fuerunt, vt ad me Malacam veniret. Paruit ille, & in eorum conſcendit nauim. Sed quo tempore is Malacam appulit, ego verſabar in Moluco. Ergo ille re cognita, domum reuertitur triſtis. Erat iam in conſpectu Iaponia, cum repente exorta tempeſtate, non ſine periculo, aduerſus ventus eum reiecit Malacam. Ibi de meo reditu certior factus, ſummo Chriſtianæ

reli-

religionis cognoscendæ ſtudio me conuenit. Luſitanicæ linguæ haud rudis eſt. Itaque ſine interprete inter nos agebamus. Si cæteri Iapones ſimiliter vt Anger, auidi ſunt diſcendi, profecto omnibus, quotquot repertæ ſunt, gentibus ingenio antecellunt. Is cum Catechiſmi explicationi intereſſet, accurate ſane Symboli capita referebat in libellum. Sæpe etiam in templo in coetu populi, quæ edidicerat, memoriter recitabat. & multa acutiſſime percontabatur. omnino eſt ſciendi percupidus, quod ad percipiendam breui veritatem plurimum valet. Octauo, quàm Malacam venerat, die, in Indiam contendit. Equidem optabam, vt in eam, qua ego vehebar, nauim conſcenderet; ſed pro familiaritate, quæ illi intercedebat cum alijs Luſitanis petentibus Indiam, homines amiciffimos de ſe optime meritos relinquendos non putauit. Cocini hominem expecto intra decem dies.

Percontatus ſum ex Angere, quem dixi, vtrum ſi in Iaponiam cum eo profectus eſſem, cenſeret incolæ Chriſti ſacra ſuſcepturos. & ille populares quidem ſuos non continuo his, quæ dicerentur aſſenſuros eſſe reſpondit, ſed multis interrogationibus exploraturos, quid afferrem religionis, maxime vero vtrum dictis facta congruerent. Quod ſi duo illa præſtarem, vt & conſentaneo ſermone ſatis facerem ipſorum percontationibus, & probitate vitæ eorundem reprehentionem vitarem, denique re perſpecta, & cognita Regem, nobilitatem vniuerſam, ciuesque cæteros adultos ad Chriſtum vti que ſe aggregaturos; gentem enim eam eſſe, quæ ducem ſequatur rationem. Mercator deinde Luſitanus meus neceſſarius diu in Iaponia verſatus commentarios mihi ſane diligenter ſcriptos reliquit de terræ deſcriptione, gentisque moribus, deque cæteris rebus, quas partim ipſemet viderat, partim cognouerat ex auctoribus ſane idoneis. Eos ego commentarios his in cluſos literis ad vos mitto. Quotquot huc ex Iaponia redeunt Luſitani mercatores, mihi confirmant me ſi eò traiecero, haud paulo melius illis in locis, quam in Indiam operam poſiturum: quippe cum futura ſit res cum natione, quæ facile obtemperet rationi. Præſagire videtur animus, me aut alium e Societate ante biennium in Iaponiam iturum. Et ſi iter eſt periculofum, cum propter incredibiles maris illius tempeſtates, tum vero propter Sinarum prædonum latrocinia; vt multa naues partim a fluctibus, partim a piratis intereant. Proinde patres, ac fratres cariffimi incolumitatem nobis

bis

bis a Deo precamini eiusmodi nauigationem suscepturis, in qua plurimi intereant. Interim Anger Lusitanam linguam perdidisset: Indiam Lusitanorum opes; Europæorum artes, nostramque viuendi rationem cognoscet: rite comparabit se ad baptismum: mihi que in Catechismo, copiosa que de Christi aduentu explicatione Iaponice vertenda, operam dabit; si quidem per bene scribit Iaponice.

Octauus est dies cum perueni in Indiam, nec dum socios visere mihi licuit. Itaque de fructu ex his regionibus me absente percepto, quod scribam, nihil habeo: Socios ipsos sua sponte de suis ad vos rebus scripturos arbitror. E. Malaca in Indiam reuertens magnis sum defunctus periculis. Quippe nauis trium dierum totidemque noctium tempestate iactata est tanta, quantam nunquam videre me memini. Complures e vectoribus iam mortem suam deplorantes vouebant; si diuina ope exempti essent periculo, nunquam omnino in posterum nauigaturos. Mercatores vitam redimere coacti sunt cunctarum mercium iactura. Ego cum tempestas maxime sauiret, Deo supplicans deprecatores adhibui, ex terris quidem primum nostræ societatis homines, eiusdemque studiosos; deinde Christianos vniuersos, expetens per Christi sponsam Ecclesiam, cuius etiam num in terra morantis assidua preces audiuntur in cælo, cælesti Regi quam diligentissime comendari. Inde superos ordine imploravi omnes, ac præcipue Petrum Fabrum, cum cæteris nostris, ut tum viuis tum mortuis deprecatoribus uteretur ad iram diuini numinis leniendam. Denique omnibus vel Angelorum ordinibus, vel Sanctorum hominum gradibus sigillatim imploratis, quo facilius delictorum meorum innumerabilium veniam impetrarem, sanctissimam Dei parentem patronam adhibui, quæ cæli Regina; nullo negotio quicquid orat filium, exorat. Ad extremum spe omni in immensis Christi Domini, ac Saluatoris nostri promeritis collocata, tot tantisque præsidijs circumseptus longe maiore perfruebar voluntate, in horribili illa tempestate periclitans, quam deinde præsentis periculo liberatus. Me sane pudet nequissimum omnium mortalium in ultimo discrimine præ cælesti lætitiâ tantam lacrymarum vim profudisse. Itaque tum Christum Dominum suppliciter orabam, ne me ex illo periculo eriperet, nisi ad paria, aut etiam grauiora pericula sui obsequij, gloriæque causa reseruaret.

Sæpenumero mihi Deus indicauit interiore quodam instinctu,

tu, quam multis me vel corporis periculis, vel animi detrimentis prohibuerint supplicationes, ac sacrificia sociorum partim in terris militantium, partim cælestibus fruuentium præmijs. Hac eo pertinent Patres, ac fratres in Christo carissimi, ut pro tot, tantisque beneficijs, per vos ipsos & Deo, & vobis persoluam quod debeo: quoniam ipse per me neququam sum soluendo. Sermonem de nostra Societate ingressus neque loquendi, neque scribendi exitum reperio; sed vel nolentem huic, sermoni atq; epistolæ finem imponere nauium festinatio cogit. Clausulam autem nullam inuenio accommodatiorem, quam ut illud profitear, *si oblitus vnquam fuero tui Societas IESV, obiuicini detur dextera mea*: adeo quantum socijs vniuersis, & quam multis nominibus debeam perspexi. Ac Deus quidem vestris precibus adductus hoc mihi tantum beneficij dedit, ut pro meo captu intelligerem quantum debeam Societati. Neque enim tanta in me vis, atque virtus est animi, quæ tam cumulatam promeritum capere possit omnino. Veruntamen ut aliqua ex parte fugerem ingrati animi notam, Deus pro sua benignitate, ac misericordia, aliquid mihi etsi parum, eius notitiæ est impertitus. Sed finis sit. Iesum Dominum oro, ut quando in suam nos Societatem adscitos in hac ærumnosa vita congregauit, tandem in beata illa congreget æternitate in cælestium societatem vocatos. Præsertim cum in hac vita eius causa, corporibus adeo distracti simus.

Vos si quid nobis aliquando mandatis, aut in Moluco versantibus, aut in Iaponiam profecturis, meminisse oportet ante triennium & nouem menses ad vos perferri non posse responsum: ratio in promptu est. Nam vestra littera nono demum mense in Indiam perueniunt. intercedunt deinde octo item menses, ut naues idonea tempestate petant Molucum. in profectioe ac reuersione, ut secundissima nauigatione vtantur, menses consumuntur X X I. denique ex India post octauum mensem Romam littera perferuntur: idque cum ventis, ac tempestatibus nauigatur secundis. Nam interdum propter incommodas tempestates plus anno in Romano itinere ponitur. XII. Kal. Febr. Cocini.

Aequitas
animi in
atroci tem-
pestate.

Iacobo Pereria Malacam. Epist. VII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

Bona con-
scientia
merx pre-
siosa.

OMNINO libentius te vidissem, ante tuam in Sinas profectionem, quam nunc per literas alloquor absentem; sed Prætor hybernare me voluit Goæ. Itaque mos ei gerendus fuit. Nam mihi quidem in animo erat in Comorino Promontorio meos socios interuifere. Sane gauisus essem, si tecum tanquam cum amico fidelissimo coram quædam super itinere Iaponico, quod post annum suscipere cogito, communicare licuisset. Comperi enim bonis autoribus, posse ex illa regione vberimos animorum percipi fructus, Christique fidem inibi longe, ac late propagari. Mando tibi pro amicitia, vt prius quam proficiscaris in Sinas, mercem quandam compares sane pretiosam, quam Malacenses, Sinæque mercatores fere negligunt; bonam, dico, conscientiam, quæ istiusmodi hominibus parum admodum est nota. Vulgo enim mercatores ita sibi persuadent, si animorum suorum, conscientiaque suæ negotium agant, se continuo decocturos. Ego tamen Deo adiutore futurum confido, vt Iacobus Pereria meus amicissimus magnas bonæ conscientia secum afferens merces locupletetur; tametsi cæteri eiusmodi rerum incuria, ad egestatem redigantur. Equidem Deum orare non desistam, vt te & deducat in Sinas, & inde ad nos reducat incolumem, auctioremque ac locupletiore animi bonis magis vtique quam fortunæ. Mitto istuc Malacam socios duos, alterum (Francisco Peræ nomen est) sacerdotem, qui meo instituto concionibus, confessionibus, institutioni puerorum, ac rudium det operam: alterum huius administrum, qui Lusitanorum liberos imbuat literis, quò posthac pios, ac salutes libellos lectitent citius, quam codices litigiosos Malacensium, quibus legendis pueri sunt Malacenses e Lusitanis. Christus dominus tecum sit, perinde atque ego illum mecum esse cupio. iv. Non. Apriles. Goæ.

Fran-

Francisco Henrico. in Trauancoridem.
Epist. VIII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

EGO vero malle, frater carissime, coram, quam per literas tecum agere; tibi que pro laboribus, & incommodis, quæ Christi causa sustines, aliquid afferre solatij. Neque enim eiusmodi solatia profecto expetis, quibus delectantur ij, qui hilariter iucundèque vt viuant, huius vitæ voluptatibus perfruntur. Etenim horum vicem miserari debemus; illorum autem inuidere conditionem, quibus, vt Apostolus ait, dignus non erat Mundus. Noli mœrere, frater, quod minus, quam velles, in istorum Neophytorum cultura proficias, quippe cum, & gens ipsa, vt scribis Idolorum cultui dedita sit, & Rex a Christi religione alienus acerbe infectetur Christianos. Plus vtique proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquisitos cælo per baptismum pariendo. Nam si circumspicere animo voles, reperies profecto ex Indis, vel albis, vel nigris paucos in cælum peruenire, nisi eos, qui quatuordecim annis minores cum baptismali innocentia excedunt e vita. Videsne frater carissime, te, vt dixi, plus istic, quam putes, proficere? Id adeo cerni in pueris licet, qui abs te baptizati cælesti iam fruuntur beatitudine, qua nimirum carerent, si tu ex istis locis discessisses, neque eos per baptismum Christo genuisses. Enimvero sempiternus hostis animorum te, quem vehementer odit, quamprimum istinc excedere exoptat, vt ex isto Trauancoridis regno in cæli regnum nemo vocetur in posterum. Genus est eius insidiarum, maiorem alibi diuini obsequij spem ostentare: vt videlicet sollicitet, atque auertat eos qui vtiliter vbi sunt, operam nauant Deo. Itaque vereor, ne te suo illo artificio aggressus idcirco sollicitet, vt ex istis abigat locis. At memento te octo mensibus quibus istic versaris, plures animos conseruasse, moribundis infantibus baptizandis, quam omnibus annis, quibus in Lusitania atque India fuisti. Quare desine mirari cur tibi tantum facessat negotij Sathan. Quippe ille id agit, id pugnat, vt te de ista regione expellat in aliam, vbi saluti consulas pauciorum. Illud autem scito, quod tibi gratum fore arbitror, socios complures mense Sep-

I 2 tembri

tembri ex Lusitania aduenisse. His ego Goa discedens imperavi, vt nobis venirent auxilio. Nunc refero me Goam pij cuiusdam negotij causa, quod si conficere potuero, magna me spes tenet, Christianos factum iri quàm plurimos. Tu Deum deprecari velim, vt tametsi nostra peccata impediunt, quòminus idonei eius administri simus; ipse tamen pro sua bonitate infinita immensaque in homines caritate, ad religionis propagationem nostra qualicumque opera vti ne grauetur. XI. Kal. Nouembris. Punicali.

P. Ignatio Loiola Præpos. Gener. Romam.

Epist. VIII.

Gratia & caritas Christi D. N. adsit nobis semper Amen.

Mi Pater in Christi visceribus vnice.

ETSI literis sociorum, quæ hinc Romam proxime missæ sunt, certiozem te factum arbitror, quam feliciter his locis res Christiana, vestra deprecatione, Deique beneficio geratur; tamen videntur etiam nonnullæ meæ partes. Itaque pauca quædam de hisce locis tamptocul ab Vrbe remotis hæc epistola perstringam. Primum gens omnis Indica in vniversum (quantum videre potui) est admodum barbara, nec quicquam nisi suis, hoc est, barbaris moribus consentaneum auct audire. de rerum diuinarum, ac salutarium cognitione nihil admodum laborat. Ingenio plerique suut præuoc, & a virtute abhorrenti. Incredibili mobilitate animi, atque inconstantia, fide exigua, ac pene nulla: tanta est consuetudo peccandi, atque fallendi. Hic nos tum in Christianis excolendis, tum in conuertendis Ethnicis, multum elaboramus. Proinde par est nos filios tuos præcipuæ tibi curæ esse, tuisque apud Deum precibus continenter iuari. Neque enim te fugit, quantum negotij sit homines erudire, qui neque Dei notitiam habeant, neque pareant rationi; sed alienum ac minime ferendum putent, auocari a consuetudine peccandi, quæ iam naturæ vim obtineat propter vetustatem.

Hæc loca sunt sane laboriosa, vel propter summos æstatis calores, vel propter maximos hyemis ventos, atque imbres. Alimenta atque subsidia in Socotora, Moluco, Promontorio Comorino perexigua; labores tum corporis tum animi propter ingenia hominum, quibus conflictandum est, ingentes pla-

ne

ne atque incredibiles: linguæ insuper harum nationum haud sane faciles ad cognoscendum. Discrimina porro vtriusque vitæ, & plurima, & maxima. Atqui vt omnes e Societate I.E.S.V. immortales Deo gratias agant, illud liquido affirmare possum, socios hosce omnes, eisdemque filios tuos, qui ad India versamur, maximæ Deo esse curæ, vt diuinitis non solum animorum, corporumque periculis eximamur, sed etiam omnibus (id quod omnes summopere mirantur) Lusitanis priuatis pariter, ac Magistratibus, Præpositisque Ecclesiasticis; itemque Indis, tum Christianis, tum Ethnicis cari simus, ac incundi. Atque Indi omnes, vel Ethnici, vel Saraceni, (quod adhuc intelligere potui) sunt admodum imperiti. Quapropter ijs, qui hæc loca Euangelij propagandi causa peragraturi sunt, non tam literis opus est multis, quam virtutibus; maxime vero obedientia, perseverantia, patientia, caritate, eximiaque aduersus plurimas peccandi illecebras, castimonia, denique non vulgari consilio, ac prudentia ad res gerendas, valetudineque ac robore animi, & corporis ad perferendos labores, & ærumnas. Hæc eo scripsi, quod necessarium existimem spectari diligenter virtutes eorum, qui posthac sunt in Indiam venturi. Quod si qui satis probati non erunt, quæso te, sint eiusmodi, quibus magnopere confidas. Tales enim India desiderat, viros scilicet egregia castitate, atque humilitate, qui nullam speciem præ se ferant superbiæ, atque elationis.

Quem missurus es Rectorem Goani Collegij, alumnorum indigenarum, itemque sociorum, hunc præter alias Rectorebus necessarias, duabus potissimum laudibus præditum esse oportet. Primum singulari obedientia sit insignis, vt obsequio, atque humilitate benevolentiam sibi conciliet Magistratum, Præpositorumque Ecclesiasticorum. Vtrique enim, si vsquam, his locis obseruantiam, & obedientiam ab ijs, quibus præsent, vel maxime requirunt. Qui nos, si obseruantes dictoque audientes esse videant, mirifice amplectantur; sin minus, penitus auerfentur. Deinde facilitate excellat, affabilisque in congressu, atque sermone sit potius, quàm seuerus, ac grauis, vt animos cum omnium, tum vero alumnorum, ac sociorum, quibus præfuturus est, omni ratione deuincire sibi & velit, & possit. Omninoque ne is sit, qui timeri se quàm amari malit; atque id agat, vt per seueritatem, atque terrorem socios sibi commissos tanquam seruos in ditione habeat, ac potestate. Istiusmodi enim acerbitas multis exitum, paucis aditum in

socie-

*Virtutes
Rectori ne
cessaria.*

Benevolentia
Societatem patefaceret. Mihi verò nemini vis adhibenda videtur (nisi forte amoris vis, & caritatis) ad quenquam innitum in Societate retinendū; sed potius a Societatis instituto abhorrentes dimittendos censeo, vel inuitos: aptos vero, & idoneos beneuole ac leniter tractandos, vt caritate deuincti in ea conseruentur, & virtutibus, ac meritis augeantur, præsertim vero cum in his locis, tantum ærumnarum Christi Domini nostri causa perferant. Et sane, vt mihi videtur, Societas IESV, nihil est aliud, nisi societas amoris, atque concordia, a qua profecto acerbitas, ac timor feruilis longissime abhorret. Hæc eo spectant, vt virum exquiras huic oneri parem, & accommodatum, qui talis vtique esse debet, vt in imperando obsequendi magis præ se ferat studium, quam imperandi.

Societas Iesv Societas caritatis.

Pro vsu, quem horum locorum habeo, illud mihi affirmare posse video, per Indiæ indigenas nullam aperiri viam Societatis nostræ apud eos perpetuandæ: Christianam autem religionem ijs, qui hic sumus, superstitem vix futuram. Itaque necesse est istinc sociorum supplementa submitti. In omnibus Indiæ partibus vbi Christiani sunt, aliquot e Societate versantur. In Moluco quatuor, Malacæ duo, sex in Comorino Promontorio, Colani duo, totidem Bazaini, in Socotora quatuor. Hæc autem loca distant inter se maximis interuallis, velut Molucus ab vrbe Goa leucas amplius mille, Malacæ quingentas, Comorinum Promontorium CC. Colanum CXXV. Bazainum LX. Socotora CCC. Singulis autem locis vnus est e Societate, quibus pareant cæteri. Et quoniam qui præsentia viri sunt prudentia, ac virtute præstantes, a reliquis nihil offenditur.

Neophytorum contemptum conuersionem impedit aliorum.

Lusitani in his regionibus mari duntaxat potiuntur, & ora maritima. Etenim in continenti nihil habent præter ea oppida vbi versantur. Indigenæ ipsi pro peccatorum magitudine suorum, ad Christianam religionem minime accommodati sunt. Quippe ab ea sic abhorrent, vt molestissime ferant, si quando inferamus de illa sermonem. Rogari autem vt Christiani fiant, mortis instar putant. Itaque in Christianis tuendis opera in præsentia ponitur. Et sane si insigniora essent Lusitanorum in Neophytos studia, plurimi ad Christum se aggregarent; sed cum eosdem contemni despicique Ethnici videant, nolunt videlicet fieri Christiani. Quare cum in his locis mea opera minime sit necessaria, cumque ex idoneis autoribus cognorim Iaponum regionem esse Sinis adiacentem, cuius incolæ omnes Ethnici sunt, a Saracenis, Iudæisque prorsus inta-

Si,

Si, nouarumque rerum tum diuinarum, tum naturalium audiffimi, eò quam primum contendere statui. Hoc ego iter suscipio magna animi mei voluptate, maiore spe, quod plane confidam in illa natione nostri laboris fructus solidos ac perpetuos fore. In Goano collegio, cui a S. Fide nomen est, tres alumni sunt Iapones, qui eò mecum Malacæ superiore anno venerunt. Mira de Iaponia narrant. Adolescentes sunt optimis moribus, acerrimo ingenio, Paulus in primis, qui bene longam ad te epistolam mittit. Is octo mensum spatio legere, scribere, loqui Lusitanice perdidicit. nunc vsitatis meditationibus haud sane inutiliter exercetur. Religionis Christianæ mysterijs est imbutus satis. Magnam in spem venio, Deo adiutore Christianos in Iaponia factum iri quamplurimos. Equidem primum eorum Regem, deinde Gymnasia, & Academias adire constitui, magno (vt spero) cum quæstu animorum. Iaponum religiones, vt Paulus tradit, ex Cenico (quæ vrbs est vltra Sinas atque Cathaium, a Iaponia iter vnus, & dimidiati anni) ascitæ perhibentur. Ex Iaponia tum de illius gentis moribus ac literis, tum etiam de religione, ac disciplina Cenicensi faciam te per literas certiolem. Etenim in Sinarum regno vniuerso, atq; Cathaio nulla alia vigere fertur disciplina præter eam, quæ in Cenicensi Academia luge celeberrima traditur. Ergo vbi perspexero illorum literas Gymnasijq; doctrinam, tum vero fuse ad te cuncta perscribam. Nec prætermittam, quin dem literas eisdem de rebus ad Academiam Parisiensem, vt ex ea reliquæ Europæ Academiæ illa eadē cognoscant. E socijs vnum omnino Europæum ducere mecum cogito. Cosmum Turrianum Valentinum, qui hic se ad Societatem nostram contulit, ac præterea tres illos quos dixi, Iaponios adolescentes proficiscemur Deo approbante, Aprili mense proximo. Absent Iaponia ab vrbe Goa leucas amplius MCCC. Ex itinere & vltra Malacæ & Sinæ attingedi sunt. Nullis verbis exequi possim quantum ex prouinciæ huius susceptione fructum capiam diuinæ voluptatis. Constat enim iter plurimis ac maximis tempestatum, syrtium, piratarum periculis obnoxium esse; vt præclare agi cum nauicularijs videatur, si alternæ naues Iaponicum teneant cursum. Ego vero interiore quodam animi sensu sic affectus animatusque sum, vt Iaponicæ profectiois consilium abijciendum mihi non putem, ne si pro certo quidem habeam maiora discrimina subeunda, quam vnquam antea in omni vita. Tantam mihi spem Christianæ religionis propagandæ

Pauli

Cenicensis vrbs vltra Cathaem.

Cenicensis Academia.

Alacris in periculis.

Pauli Iaponis sermo, vel ipse potius Deus iniecit, Quam appo-
 sita & parata sit illa regio ad Euangelij semen excipiendum, in-
 telligi licebit ex ea narratione, quã cū his ad te literis mitto,
 In hisce Indiã locis sunt ad quindecim Lusitanorum oppida,
 in quibus multa excitarentur domicilia Societatis, si ad ea
 inchoanda aliquid stipendij ex publico Rex attribueret. Hac
 ego de re regi cum ipso Rege per literas. Simonem quoque
 Rodericum de rebus omnibus certiore feci, & simul ad-
 monui magnopere e re Christiana futurum, si facta abs te
 potestate, ipsemet huc transmitteret cum quam plurimis
 e Societate magnaque concionatorum manu. quippe eius
 aduentu (fauente videlicet Rege) aliquot Societatis Colle-
 gia excitari posse. Mihi vero mi Pater, Simonis viri apud
 Regem gratiosissimi aduentus in Indiã per opportunus vi-
 detur futurus. Veniet enim cum regia facultate, vel incho-
 andi collegia vel iuuandi Christianos, & qui sunt & qui fo-
 rent, si esset, qui eis faueret. Velim super hac re ad Simo-
 nem scribas quid fieri velis. Antonius enim Gomes mihi nar-
 rauit, Simoni certum ac deliberatum esse cum multis e Col-
 legio Conimbricensi traicere in Indiã. Non desunt tum Ro-
 ma, tum alibi, Socij a concionibus, & a literis alieni, qui ma-
 gno hic emolumento rei Christiane esse possent, si modo essent
 satis experti, & cum cæteris virtutibus ad Ethnicos iuuân-
 dos necessarijs, tum verò insigni castimonia ornat, magnis-
 que corporis animique viribus præditi ad ingentes horum lo-
 corum labores sustinendos. Huiusmodi igitur socios nobis
 ad arbitrium tuum curabis. Opera pretium, Deoque ut
 spero, gratum feceris, si ad hos omnes e Societate, qui in In-
 dia versamur, plenam præceptorum spiritualium epistolam
 miseris, tanquam testamentum quo minimis hisce filijs a con-
 spectu tuo ablegatis diuitias, atque opes a Deo acceptas im-
 pertias. Quæro te (quod tuo commodo fiat) ut nobis ali-
 quando geras morem. Henricus Henriques sacerdos est e So-
 cietate, Lusitanus vir egregie virtutis, & exempli. is versatur
 in Promontorio Comorino. Malauarice, perbene & scribit,
 & loquitur: atque adeo vnus pro multis sane vtiliter elaborat.
 Concionibus quippe, & priuatis sermonibus affectus est, ut
 Christianis indigenis mire venerandus esset, & carus. Obse-
 cro te, ut tam bonum virum, tam laboriosum, tam vtilem
 Christi vinee operarium qui portat pondus diei, & æstus, per lite-
 ras consoleris.

Gran-

Cranganorum oppidum est a Cocino millia passuum XX.
 Lusitanæ ditionis. hic Frater Vincentius e sanctissima S. Fran-
 cisci disciplina, idemque Goani Episcopi socius, pariterque
 nostræ Societatis amantissimus seminarium instituit sane lucu-
 lentum, vbi indigenæ adolescentuli facile centum aluntur, &
 ad pietatem, ac literas informantur. Quinquã huic Vincentio
 beneuolentia erga Societatem non concedit ipse Goanus Epi-
 scopus, qui vnus præest Indiã vniuersæ, sed nostrorum hominum
 studiosissimus amicitiam magnopere expetit tuam. Quare ve-
 lim ad eum scribas. sed redeo ad Vincentium. Is pro mutua
 beneuolentia mihi confirmauit, velle se id Societati nostræ se-
 minarium committere, ac tradere. Proinde me rogauit etiam
 atque etiam, ut te de suo consilio facerem certiorẽ; sacer-
 dotemque e societate curarem, qui seminarij alumnos doce-
 ret literas, & Dominicis ac festis diebus ad domesticos, ac popu-
 lum verba faceret. Nam præter incolas Lusitanos, plurimi
 Christiani sunt accolæ in pagis LX. orti ab ijs, quos S. Thomas
 Christianis sacris inchoauit. Alumni porrò seminarij e prima
 nobilitate. Hoc in oppido duo sunt templa alterum S. Tho-
 mæ, S. Iacobi alterum. Exoptat is, quem dixi, F. Vincentius,
 ut anniuersariam vtrique templo peccatorum omnium Indul-
 gentiam a Pontifice Maximo cures, in dies Apostolis Iacobo,
 & Thomæ sacros, septenosque dies consequentes. Idque ad
 augendam indigenarum pietatem, qui prognati a veteribus
 illis S. Thomæ Neophytis Thomæ Christiani vulgo vocantur.
 Idem præter has, quas dixi Indulgentias, sacerdotem, qui hoc
 in oppido concionatoris, & magistri munere fungatur, expe-
 ctat. His ille beneficijs ita nobis erit deuinctus, ut & in vita,
 & post mortem noster sit futurus. Is vero hoc mihi negotium
 magnopere mandauit, dicique non potest, quàm vehementer
 eas expetat Indulgentias.

Vnum ego abs te peto, ut sacerdos aliquis e Societate per
 annum mensibus singulis sacrum mea causa faciat ad S. Petri
 Ianiculensis, in eo sacello, vbi Petrus Apostolus cruci affixus
 dicitur. Itemque negotium des velim alicui domestico, ut ad
 nos de collegijs societatis, de Professis eorumque officijs, de-
 que Sociorum opera, fructuque perscribat. Mandauit enim
 Goæ, ut Romanæ literæ Malacam, Malacæ, ut descriptæ mul-
 tis vijs ad me in Iaponiam transmittantur. Te ego pater ani-
 mæ meæ, summèque mihi venerande, positis humi genibus (sic
 enim hanc tibi epistolam scribo) tanquam si præsentem intuc-

Positis hu-
 mi genibus
 scribit ad
 P. Ignatiũ

K

rer

rer, suppliciter oro, ne Deum pro me in sanctis sacrificijs tuis, ac precibus obsecrare desistas: vt dum vita suppeditat, sanctissima voluntatis suæ mihi det, & plane agnoscendæ, & omnino exsequendæ facultatem. Idem cæteros socios oratos volo. XVIII. kal. Febr. MDXLIX. Cocini.

Eidem. Epist. X.

*Gratia, & caritas Christi D. N. sit nobiscum semper. Amen.
Pater mi in Christi visceribus vnice.*

Antonij Criminalis in Comorino Promontorio, cum sex alijs e Societate sanctis.
TRINAS ad te dedi literas eodem fere exemplo, fuffissime autem scriptas M. Simoni commendavi. Antonius Criminalis in Comorino Promontorio, cum sex alijs e Societate versatur. Enimvero is, mihi crede, uir sãctus est, & ad has terras excolendas natus: eius similes, quorum istic magna est copia, plurimos huc mittas uelim. Ei Comorinenses socij parent. Idem Christianis indigenis, Ethnicis, ac Saracenis est mirifice carus. A Socijs quibus præest, quantopere diligatur, dici vix potest. P. Cyprianus affecta iam ætate in Socotoram insulam proficiscitur. Discessurus est exeunte Ianuario, ducet secum tres e Societate, sacerdotem vnum, reliquos adiutores. Socotora insula est in circuitu millia passuum ferme centum. tota ab eiusmodi incolitur Christianis, qui multis ab hinc annis, Catholicis orbatu sacerdotibus Christiani nihil habent præter nomen. Ferunt se ortos ab ijs, quos S. Thomas Apostolus Christianos fecit. In spem venio fore, vt Cypriani, & sociorum opera, se ad bonam recipiant frugem. Ea insula valde inops est a frugibus, & alimentis, cademque satis aspera, & ærumnosa. Eo tamen Cyprianus iam sexagenarius libentissime transmittit, confidens egregiam se ibi operam Deo nauare posse, & simul expiare delicta iuuentutis suæ. Et quanquam initio affectam iam ætatem minime patientem laborum excusabat; mox tamen professus est se, si opus esset, haud grauate iturum. Nicolaus Lancellotus etsi valetudinarius, nunc tamen melius habet, versaturque Colani, quod oppidum est salubri cælo millia passuum a Cocino circiter LXXX. ibi instituendo Societatis collegio præest. Ac sane multa his locis Societatis domicilia excitarentur si M. Simon (vt ad te antea scripsi, cum magna ab Rege autoritate missus non paruam huc addu-

adduceret sociorum manum, ex quorum numero sex septemue concionatores essent, complures confessionibus excipiendis, tradendis pijs meditationibus, Ethnicis ad Christi fidem adiungendis idonei, viri omnes plane moderati, ac rerum periti. Scripsi etiam ad Regem de M. Simone, vt eum cum potestate mittat, non modo inchoandi collegia, sed etiam fauendi indigenis Christianis, atq; Ethnicis, quos ad Christum quantuluncunque aggregaret fauor.

Mitto ad te Iaponicarum literarum notas. Iapones quippe ab alijs in scribendi ratione differunt plurimum. Nam a summo orsi directo ad ima descendunt. Quærenti mihi ex Paulo Iapone, cur nostro more non scriberent? Quin vos, inquit ille, potius more nostro? etenim vt hominis caput summum est, pedes imi, sic par est, homines, cum scribunt, a summo deorsum directo ferri. Descriptionem item Iaponiæ, & morum illius gentis a Paulo summæ religionis, ac fidei viro acceptam tibi mitto. Post duos menses ego cum P. Cosmo Turriano, Paulo, & alijs Iaponibus duobus soluam (si Deo cordi erit) in Iaponiã. Inde quid eorum literis contineatur, ad te perscribam. Nam ex Paulo homine idiota cognoscere non potui, quod nunquam attigerit Iaponica literarum monumenta, quæ (similiter, vt apud nos libri scripti Latine) aliena quasi quadam lingua loquuntur. IESVS Dominus noster doceat nos facere voluntatem suam, & huius vitæ laboribus perfunctos ad beatam illam æternamque transferat sedem. Amen. xvi. kalend. Febr. Cocini.

M. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. XI.

Gratia, & caritas Christi D. N. sit nobiscum semper. Amen.

NVLLIS consequi verbis queam, Simon frater carissime, Antonij Gomes, & sociorum aduentus quantum mihi lætitiæ attulerit. Scito igitur & ipsos, magnos in pietate progressus facere, & vitæ exemplo, concionibus habendis, audientibus confessionibus, cõmentationibus proponendis, priuatis congresibus rem Christianam mirum in modum iuuare, magna omnium voluntate. Nimirum egregijs hic Societatis viris opus est; maxime verò in vrbe Armazia, & oppido Dio; quæ

foca haud paulo magis quam Goa, concionatoribus egent pijs; ita multos Lusitanos habent a Christiana disciplina, rituque degenerantes. Itaque vt necessitati seruiam, statui Antonium Gomen virum concionandi, aliorumque Societatis munere facultate præstantem mittere Armuziam. M. Gaspar in Collegio S. Fidei manebit. Næ tu magnam a Deo inieris gratiam, si cum plurimis e Societate in Indiam traieceris, tecumque septem, octoue concionatores, aliosque magni vsus, ac moderationis viros adduxeris. Neque enim multis opus est literis ad Ethnicorum conuersionem, quod horum locorum gens barbara admodum sit, & imperita; vt homines etiam non multarum literarum, modo magnarum virtutum, ac virium, egregiam hic Deo operam nauare queant. In singulis Indiæ oppidis, vbi concionator esset e Societate cum alio sacerdote, qui eum in confessionibus audiendis, reliquisque Societatis officijs obeundis adiunaret, sedes locari posset Sociorum, ad Lusitanorum, indigenarumque liberos excolendos.

Scipsi ad P.N. Ignatium, vt tibi faciat veniendi potestatem, itemque ad Regem, vt te multis comitarum Socijs, magnaque cum autoritate in Indiam mittat: Quod si continget, mihi crede, longe maiori quam tu putas, tuus aduentus Christianæ rei erit emolumento. Alterum de quo scripsi ad Regem, illud est, vt consulat Lusitanorum pupillis, quorum videlicet parentes amissa pro regis vita, liberos orbos inopesque reliquere, stipendium, ac victum parentibus debitum persolvente nemine. Quare non esset alienum aliquot in India constituere collegia, vbi eiusmodi pupilli non alerentur solum, sed etiam erudirentur. Et quoniam Rex indigenarum quoque salutem prospicere debet, e re Christiana esset mandare, vt Christianorum indigenarum liberi certis in locis imbuerentur Catechismo. Itaque ei scribo, vt ex Bazaini vectigalibus (si videatur) circiter quinque nûmorum aureorum millia assignet ad eiusmodi aliquam domum aperiendam. Hæc omnia Regem Deo bene iuuante, per tuum aduentum facturum esse confido.

Cognoui nuper de regione Iaponia, quæ sita est vltra Sinas millia passuum amplius DC. Eius incolæ acri esse ingenio, cupidisque discendi non modo diuinas res, verum etiam naturales, quæ disciplinis continentur. Id & Lusitani illinc reuersi perhibent, & Iapones quidam satis declarant, qui superiore anno mecum Malaca in Indiam profecti, nuper Goæ in Collegio S. Fidei Christianis mysteriis initiati sunt. Id adeo intel-

ligere

ligere poteris ex Iaponicarum rerum narratione, quam tibi misimus acceptam a Paulo Iapone cognomento S. Fidei, viro egregia sane virtute, ac fide. Is ad te scribit de se suisque rebus, diuinisque beneficijs in se collatis. Itaque ego mense Aprili proximo, in Iaponiam cum Cosmo Turriano nostræ Societatis sacerdote contendere statui. Sic enim mihi persuasum est, Christianam religionem illis locis longe lateque propagatum iri. Adde quod hic ego iam cesso, quippe cum propter Socios, qui hoc anno venerunt, mea opera Indis minime sit necessaria; præsertim verò cum breui aut ipse venturus sis, aut alium tuo loco missurum cum magna caterua Sociorum. Equidem te ipsum venturum esse spero. Simul opinor fore, vt sub aduentum tuum, attentata a me Iaponia; rebusque abs te ex his literis in India compositis (si rei bene in Iaponia gerendæ, vt spero, Deo fauente dabitur occasio) Goæ nos reuisamus. Procedente deinde tempore multi e Societate in Sinas, atque e Sinis in celeberrimam illam Academiam Cenicenam, quæ vltra Sinas, & Cathaium sita est, Deo bene iuuante penetrabunt. Nam, vt Paulus tradit, Iapones, Sinæ, Tartarique vniuersi e Cenico oppido petunt sacra. Mandantur Iaponum religiones literis quibusdam reconditis, & vulgo ignotis, quales apud nos sunt Latinæ. Quamobrem Paulus homo idiota, & in illiusmodi libris plane rudis, negat se habere, quid de patrijs religionibus dicat. Vbi eo venero Deo approbante; quæ sacris ipsorum monumentis continentur, ad te scribam pluribus. Mihi quidem in animo est, simul ac Iaponiam attigero, Regem ipsum, & præcipua gymnasia, quæ in regijs vrbibus sunt, adire; rebusque omnibus perspectis, explorata non solum in Indiam, sed ad Academias Lusitanæ, Italiæ, maxime verò Parisiensem scribere; & simul admonere, ne dum toto pectore in doctrinæ studia incumbunt, vsque eo soluto animo sint, ac libero, vt de Ethnicorum incitiam, atque interitu nihil omnino laborent.

Petrus Consaluus Cocini Vicarius, idemque nostræ Societatis amicissimus mandat tibi per literas suum quoddam negotium. Oro te, atque obsecro, quicquid eius causa facere poteris, ne prætermittas, tum quod ad Regem pertinet, tum quod spectat ab beneficium Christianis suis popularibus expetitur. Ac pro certo habeto, eum verum, germanumque esse amicum Societatis, quippe qui Socios omnes Cocinum diuertentes per benigne hospitio recipiat. Iam Goanis Patribus, cæterisque

toto

toto Oriente sparsis, ad usum Missarum, octo decemue vini dolia istinc cures velim. Nam hic quidem vini, in maxima necessitate, summa est non modo caritas, verum etiam penuria. Itaque Socij Malacenses, Comorinenses, Socotorenses, Molucenses ad sacrificia vinum nullum habent, præter id quod subuehitur ex India. Nimirum vt Episcopo Goano, & Franciscanis vinum a Lusitania subministratur ex publico, ita Goano Collegio S. Fidei, vnde ad cæteros Socios submittitur, ab Rege attribui oporteret.

In Socotoram insulam profecturus hoc anno est P. Cyprianus cum sacerdote vno, & adiutoribus duobus. In ea insula Saracenus quidam potens per vim, contra ius, fasque omne dominatur. is Christianos incolas crudeliter opprimit, ac diuexat: ereptosque eorum liberos Mahometicis iniciat sacris: ipsos infinitis malis, & ærumnis obruit. Peruelim vrgeas Regem, vt pro suo egregio religionis tuendæ studio, aliquando prospiciat Christianis. Id adeo sine vlllo sumptu, nulloque negotio conficere poterit, si classi Indicæ Mecanum fretum petituræ imperabit, vt Saracenorum impotentiam comprimat. Nam incolæ armis omnibus demptis, duroque oppressi seruitutis iugo, Saracenum nomen perhorrescunt. Te ego per IESVM Dominum oro, vt Socotoræorum libertati consulas, quandoquidem tam iniusta premuntur seruitute. Miserabilis plane species est eius insulæ. Annis superioribus ex itinere cum eo diuertissem, plane illorum miseratus sum vicem: adeo crudeliter eos maritimi Arabes vexabant. Totum hoc negotium nullo, vt dixi, sumptu, solo Regis nutu confici potest. Alphonsus Sosa, qui Prætor Indiæ fuit, testis est locupletissimus, qui hæc omnia perspexit ipse oculis suis.

Michaelem Vasium Goam remisit, quod alienum iudicarem sinere eum redire in Lusitaniam. Postquam Antonium Gomen Goæ vidi, satius existimaui P. Gasparem Collegio præficere, vt Antonius omni solutus cura in concionibus, confessionibus ciuium, exercitationibusque spiritualibus totus esset. Ad quæ munia obeunda haud paulo plus habet quam ad regendum facultatis: cum præsertim domesticæ administrationis onus egregie sustineat Gaspar. Præcipies, quæso te, vt quotannis huc aliquot e Societate submittantur, atque horum plerique sacerdotes. Scribes etiam Romam, & vbicumque Societas est, vt Conimbricam mittant sacerdotes aliquot magno usu, ac spectata virtute, qui cum neque doctrina, neque dicendi facultate

facultate instructi sint ad concionandum, aut ad Collegiorum munera obeunda, istic cessant, hic in Ethnicorum conuersione magno vsui futuri. Etsi enim istis locis aliquid opis afferant, his certe longe vberior eorum industriæ fructus extabit. Si qui præterea Conimbricæ studiorum confecerint cursum, eos huc ad nos eandem ob causam mittas censeo. Quæso te, caue committas, vt vlllo anno sociorum supplementum desideremus. Nam qui versantur in Goano collegio, non dum satis vsus, doctrinæ, ac virtutis habent ad conuersionem Ethnicorum.

Bazaini Michaelis Vasæi olim Generalis Indiæ Vicarij rogatu, terna numerorum aureorum millia Rex attribuit domicilio extruendo, vbi indigenarum Christianorum filij doceantur. Hic quidem opinio est, Regem illius domus administrationem penes Societatem nostram esse voluisse. Nam cum Michaele, octo, aut nouem e Societate; Franciscani sex venerunt e Lusitania. Verum Michael Franciscanis Bazainum deuectis, pecuniam, quam Rex autore Ioanne Castro Prorege, ad conuersionem Ethnicorum assignauerat, eisdem dispertiendam, ac dispensandam dedit. Ego igitur Bazainum profectus, vt negotia quædam transigerem Molucensium Christianorum, cum Franciscanis collocutus sum, qui ad paucissimos redacti me etiam atque etiam rogarunt, vt aliquem eo destinarem e Societate, qui & Neophytis necessaria ex assignata pecunia impertiret, & seminarium illud administraret. Itaque Melchiorrem Consaluum ibi reliqui cum adiutore.

Nuper Michaele Vasæo, & P. Iacobo Borbano mortuis, Collegij Goani curatio ad Cosmum Ioannem peruenit, qui redituum procuratione, & tectorumque ædificatione suscepta, cum distineretur negotijs regijs, post aduentum Antonij Gomis eam curationem Societati penitus celsit. Nunc ex vsu est hanc celsionem regia autoritate comprobari. Velim diploma cures, ac deferas tecum in Indiam.

Oppidum est Regis, nomine Crangonorum, XV. millia passuum a Cocino. Hic Collegium est egregium a Vincentio Episcopi socio ex ædificatum, vbi Christianorum indigenarum, qui Thomæi appellantur, liberi instituuntur facile centum. Sexaginta quippe vici Thomæorum Christianorum circa id oppidum sunt, ex quibus Collegij, quod dixi, alumni petuntur. Opus si quæris, omnino præclarum est ad aspectum, siue situm spectes, siue ædium descriptionem. Mirificam sane operam his locis Fr. Vincentius nauauit. is amicissimus mihi est, Societate

tique vniuersæ. Confirmat se id agere, vt moriens Collegij administrationem Societati relinquat. Mirum in modum expetit sacerdotem e Societate Grammaticæ peritum, qui alumnos literis etudiat, & diebus festis ad populum verba faciat. Mos gerendus est homini: quæso te, mitte eiusmodi sacerdotem, qui illi omnibus in rebus obtemperet. Cranganori duæ sunt ædes sacræ, vna S. Thomæ a Thomæis Christianis pie admodum celebrata, altera S. Iacobi Collegio adiuncta. Duobus hisce templis F. Vincentius Indulgentias Pontificias impertiri peroptat, solatia horum Christianorum, & incitamenta pietatis. Quocirca maiorem in modum abs te peto, vt siue per eos, qui Romæ sunt, siue per Pontificium Nuntium, qui est in Lusitania, anniuersariam omnium peccatorum Indulgentiam cures, ex vigilia S. Iacobi, itemque S. Thomæ in octonos dies insequentes: quam ego Indulgentiam his dumtaxat propositã volo, qui Confessionis, & Eucharistiæ sacramentis rite procuratis, eas ædes Cranganori pie, castæque adierint. Hæc duo, de sacerdote, & de Indulgentijs, quæ Vincentij nomine abs te postulauit, si curaueris, & simul ad eum officiosam epistolam miseris; nã tu hominem & tibi, & Societati in perpetuum deuinxeris. Eiusdem modi literas, vt ad Episcopum quoque ipsum des, nostræ Societatis cupidissimum, te etiam, atque etiam rogo.

Oravi Regem per literas, vt sacerdotem quendam (cui Stephano Ludouico Burano nomen est) sibi a sacello constituat. Id adeo non tam ipsius causã feci, quã quod sorores habet, & orbas, & inopes: quarum frater si quasi ex cohorte Regia vir honoratus habeatur, facile sorores collocet in matrimonio. His enim locis in connubijs, honestorum hominum, & apud Regem gratiosorum affinitas mire expeditur. Id si perfeceris, tres orbas puellas in tuto locaueris, Huius sacerdotis mater Consaluo Ferdinando Cocinati nupsit. Optat igitur sacerdos ad uictricem beneuolentiam sibi, ac sororibus conciliandam ei gratificari. Itaque deprecatur, vt Rex illum suum uictricem in suorum numerum, sine vlla mercede, administrum adscribat honorarium. Sic enim in animum induxit suum, si uictricus quasi e cohorte regia erit, eum paterno amore in ipsum, ac sorores futurum.

Cum Franciscani omnes nostri amici sunt, tum verò eorum custos Antonius Casalius. is custodia abiturus post biennium, optat mirum in modum in Lusitaniam redire; quæso te, vt lite-

ras illi ab Rege, & facultatem impetres, absoluto custodiae tempore. decedendi. Nam quintum iam annum hisce in locis Deo, ac Regi operam nauat.

P. Nicolaus Lancellotus Colanum a me valetudinis causa missus conualefcit in dies, vir plane factus ad Colanensium voluntatem. Iam agitur de Collegio inibi instituendo, vbi pupilli in primis Lusitanorum, deinde Christianorum Comorianensium, & Thomæorum erudiantur. Nam oppidani, qui & pauci sunt, & a re familiari male constituti, seminarium ne inchoare quidem suis facultatibus possunt. Scripsi super ea re ad Regem, ostendens id negotium quãto tandem vsui sit Christianæ religioni futurum. Transiges cum Rege, vt Indiæ Prætori, itemque Procuratori suo mandet, vt id domicilium ex publico ædificet satis laxum, ad complures orbos tum Lusitanorum, tum indigenarum liberos alendos. Colani enim summa copia est, ac vilitas rerum omnium: & parua impensa maxima alumnorum sustineri potest multitudo. Si ipse huc venies, Simon frater carissime, nimirum tuus aduentus magno, & rei Christianæ emolumento, & tibi gaudio erit; sed ita si regia instructus autoritate venias, ad Dei cultum, & Christianos indigenas subleuandos. Iterum te moneo, vt Regis, Reginaque opibus fultus huc venias, quò Præfectos & Procuratores regio contineas in officio. Tum demum enim omnium opinione melius de India, & Christi cultu mereberis.

Lætos e Malaca nuntios accepi de re Christiana a Francisco Pere, & Rocho Oliueria præclare gesta. Ex eorum literis omnia cognosces. optimi autem ex Moluco nuntij perferuntur. Quippe in maximis ærumnis perpetuisque vitæ discriminibus Ioannes Beira, eiusque socij versantur, magno cum Christianæ religionis incrementò. Rumor de Beiræ cæde dissipatus mihi quidẽ inanis videtur. Ipse ad me paulo ante de suis rebus, ærumnis, ac periculis diligentissime scripsit. Eius socij post discessum nauium ex Moluco, tres menses hyemauerunt in Amboino. Interim Ioannes Beira eò ex Maurica venit ad Præfectũ, rogatum, vt Lusitanorũ manũ Mauricis, Christianis auxilio mitteret. Reuertenti in Mauricam ex Moluco nescio quid illi grauius accidisse dicitur, quod ego neque vllius literis, neque idoneis autoribus cõperi. Illud pro certo affirmare audeo, tanquam aurum in fornace probari eos, qui Deum ac proximos diligunt. Equidem haud scio, an nusquam in toto orbe Christiano ij, qui Deo student, & salutem animorum, tot laboribus tantisque mortis periculis

culis exercentur, quot, quantisque in Maurica regione. Velim Deum deprecari pro ijs, qui illuc ierunt, & deinceps ituri sunt; propediem enim eò duos, tresue socios eodem mittere statui. Nimirum opinor Mauricas insulas plurimos nostræ Societati martyres parituras, vt breui non Mauri, sed Martyrij insulæ sint appellandæ. Itaque Socij, qui vitam profundere expetunt pro Christo; bono animo sint, præcipiantque gaudium licet; siquidem paratum habent seminarium martyriorum, vbi cupiditatem expleant suam. Nauigatio in Iaponiam, ac Sinas (vt omnes mihi prænantiant) est ærumnarum, ac periculorum plenissima. Ego nihil dum vsu compertum habeo; cum illuc transmisero, quod post duos & dimidiatum mensem futurum arbitror, inde te certiore faciam de omnibus rebus. Ita vbi tu, Deo approbante, in Indiam veneris, anno opinor proximo, a me literas Iaponicas accipies. Nunnus Ribera Amboini est, in oppido sane tuto, & Christianis frequenti. ex eius literis intellexi sane vberem fructum eius laboris extare.

Socij duo qui in Comorino Promontorio versantur, magno sunt rei Christianæ adiumento. Id adeo ex literis, quas ad te mitto intelligere poteris, vbi illi de omnibus rebus suis tibi perscribunt. Visum est Deo dulcissimum fratrem nostrum Adamum Franciscum ex hac vita euocare, vt ei plurimorum, maximorumque laborum persolueret præmia. Mors antea actæ vitæ respondit, quæ quidem, quantum ab alijs accepi, & ipse perspexi, sanctitate floruit. Vir fuit plane pius, magnoque animi ardore in Ethnicis ad Christum aggregandis. Equidem magis illi me commendo, quàm ipsum commendo Deo; persuasum enim habeo eum iam beatitudine, ad quam natus erat, perfrui. Nunc ego Goam contendo, vt me ad Iaponicum iter in Aprilem proximum, mature comparem. E Goa in Cambaiam, ad Prætorem Indiæ, qui nunc Bazaini est, proficiscar, vt is & Molucensium Christianorum rationibus consulat, & prospiciat Socijs, quos illuc sum propediem missurus. In his vnus erit concionator, qui in regio oppido commoretur, præsitque Collegio inchoando, vbi Mauricorum Christianorum, Lusitanorumque pupilli instituantur. Inchoabitur etiam aliud domicilium, vbi præter orbos Lusitanorum filios, Iapones, quos Deo fauente missurus sum, Christianis imbuentur mysterijs. Et quoniam nostri homines in India non Episcopo solum, & clericis, verum etiam canobitis, Christianisque omnibus pariter, &

Ethnicis

Ethnicis cari, acceptique sunt; magnam in spem ingredior fore, vt his locis longe, lateque Societas propagetur. Quare, Simon frater carissime, da operam, vt quamprimum huc traicias cum magnis sociorum copijs, partim concionatorum, partim etiam aliorum. Vnum caue, ne adolescentulos plerosque deducas, hic enim maiores triginta annis vsque ad quadraginta desideramus, eisdemque cum cæteris virtutibus, tum vero humilitate, mansuetudine, patientia, & scilicet castimonia ornatos. Meum hoc vitium est, vt ad te scribens nullum inueniam finem. Vel hinc intelligere potes, quantum ex ea re capiam voluptatis, præsertim vero cum ad scribendum me contuli tuis literis prouocatus. Itaque scribendi finem facio, etsi finem reperire nequeo: confido autem fore, vt aliquando nos aut in Sinis, aut in Iaponia, aut certe in cælo reuisamus; vbi, vt spero, singulari Dei beneficio, ac munere, in cælestis regni societatem pariter vocati, Deo perenni bonorum omnium fonte perfruemur in omnem æternitatem. Amen. vi. Nonas Februarias. Cocino.

Eidem. Epist. XII.

Epistolis omnibus in Lusitaniam Emmanueli Petro iam datis, naues Malaca venerunt, quæ certo nuntiabant, Sinarum portus Lusitanis penitus clausos, & infestos esse omnes. Ego tamen profectionem Iaponicam, de qua antea ad te scripsi haudquaquam abijciam. Nam mihi nihil gratius accidere potest in vita, quàm in maximis meis periculis, Christi Domini, & Christianæ religionis causa susceptis, vitam transigere. Christianum quippe est in cruce magis, quàm in quiete latari. Deus nos in suo, beatorumque domicilio iungat. Amen. iv. Kal. Mart. Cocino.

Cocino a-
mor.

FINIS SECVNDI LIBRI.

L 3 FRAN-

FRANCISCI XAVERII
EPISTOLARVM
LIBER TERTIVS.

Societati Goam. Epist. I.

Gratia, & caritas Christi D.N. sit nobiscum semper. Amen.

OCINO solvimus ad VII Kal. Maias: dies aut XL. in itinere posuimus, secūda semper valetudine, ac tempestate vsi, nullo ab Aensibus hostibus, quos pertimescebamus periculo. Prædie kal. Iunias Deo fauente appulimus Malacā: vbi perhumaniter, ac perbenigne tum a Præfecto vrbis, tum a ciuitate excepti sumus. Ac Præfectus res omnes ad profectiōem Iaponicā necessarias summo nobis studio, ac sedulitate curauit. Oneraria vehemur, (Iuncum vocant) Sinæ hominis Ethnici, cui cognomen est Latro. is pignoribus datis fidem obstrinxit suam, se Sinarum finibus præteritis, nos in Iaponiam esse transmissurum. Magnam spem habeo fore, vt nos incolumes Deus perducatur, vt suum in Iaponia nomen audiatur aliquando ac celebretur. P. Alfonsus Castrus nobiscum venit, cui Malacensis est destinata prouincia. is Malacæ die sanctissimæ Trinitatis festo, primum sacrum solenni ritu, ac ceremonia fecit, quod ea res esset in his locis plane noua. Nouo sacerdoti Episcopi Vicarius, & Franciscus Peres sacrificanti præsto fuerunt; ego ad populum verba feci. Tota res ciuibus propter nouitatem accidit gratissima. Placuit ad aliorum sacerdotum morem retinendum, si quid a populo offerretur, accipi; Sed quicquid pecuniæ coactū est, iussi ad sodalitiū Misericordiæ deferri pauperibus diuidendum. Nostri quoque propter indigenarum sacerdotum paucitatem, in solenni supplicatione Sanctissimæ Eucharistiæ processere linteati. Socios Malacenses adeo nauiter in vinea Domini laborantes offendimus, vt nequaquam in eos illud conueniret. *Quid hic statis tota die otiosi?* Magna hic erat opinio

nio, Iaponios ita factos, & affectos esse, vt ad Christi fidem accessuri viderentur quam plurimi. Eorum enim, qui apud illos versati sunt, literis ad nos perfertur, flagitari a Iaponibus sacerdotes, qui res illis diuinas, & Christianorum religionem exponant. Vos quæso Deum obsecrate, vt itineri, conatibusque nostris faueat, atque obsecundet; quando nos diuinæ benignitatis aura freti vela pandimus, eamque nobis in hoc negotio iam cōfidimus affari: nisi forte ob nostra delicta quò minus rem tantam conficiamus, nos deserat, atque destituat. Nobis Deus auxilio semper sit ac præsidio. Amen. XII. kal. Iulias ipso Christi Corpori sacro die. anni. MDXLVIII. Malaca.

Ioanni Beira. Epist. II.

IAPONEM petimus Christianæ religionis propagandæ allecti spe, quæ nobis ostentatur maxima. Tres omnino eò proficiscimur, Ego, Cosmus Turrianus, & Ioannes Ferdinandus, itemque Iaponij totidem Christiani egregia probitate, qui in Goano S. Pauli Collegio baptizati, per mensem in pijs cōmentationibus maximo cum fructu versati sunt: nunc autem reuertuntur, patriæ suæ ad Christi fidem adducendæ studio incensi. Commodum Iapones legationem ad Lusitanæ Proregem miserunt rogatum sacerdotes, a quibus Christianam doceantur religionē. Imus omnes diuinæ spei, ac fiduciæ pleni haudquaquam dubitantes, quin optime Christianæ res gerenda sit, nisi forte nostra delicta diuinos conatus impediāt. P. Alfonsum Castrum cum socijs duobus istuc ad te mitto, qui partim ad Lusitanos conciones habeant, partim Neophitos, seruos, ac pueros Catechismo erudiant, idque eadem ratione quam ego seruauī, cum istuc elaborarem: nimirum vt Symboli capita, ac præcepta Decalogi explanent, confitendū, communicandi; præscribāt modū. Tu velim de tuis rationibus, de animorū fructu, istuc per socios percepto, de spe Euāgelij, & istis locis, & in Macazaria, reliquisque insulis adiectionibus disseminandi crebrius ad me perscribas, vt rebus omnibus cognitis, statuam de vnoquoque vestrum. Nam si magnam, atque vberem messem esse intellexero, plures istuc operas submittam; sin minus pro vsu, quem istius regionis habeo, quemque Iaponiæ habiturus sum, vos accersam alio, vbi vtilius, a vobis opera poni pos-

posse videatur. Proinde expeditos, ac paratos vos esse volo, si inclamaro, ut accurratis, Deo bene iuuate, qui nos in sua patria iungat, & colligat. Nam in hac quidem vita ita distracti, dissipatique peregrinamur, ut ecquando inter nos reuisuri simus, squidem nesciam. vale. XII. kal. Iulias. Malacæ.

P. Simoni Roderico in Lusitaniam.

Epist. III.

QVÆSO te atque obsecro per viscera Iesu Christi, ut huc submittas quamplurimos e Societate: omnes autem siue concionatores, siue alios spectata virtute viros. Peccandi enim illecebræ hisce locis se offerunt plurimæ. Itaque ut literarum scientia non excellant, oro te etiam, atque etiam ut excellant utique virtute: quoniam his quidem locis virtus magis, quam doctrina spectatur: quanquam probitas literis ornata scilicet palmam ferat. Etenim Indiæ arces, ac præsidia Lusitanorum viros doctos ferme requirunt. Nos autem Regi Lusitaniæ patrono optimo, & Lusitanis qui in India versantur plurimum pro summa illorum erga nos beneuolentia, ac liberalitate debemus. Quibus quidem aut nulla ratione, aut hac vna gratiam pro tantis eorum meritis referre possumus, ut quoniam multis magnisque negotijs sunt implicati, eorum animos, atque conscientias expediamus, ut explicatam habeant, & exploratam rationem salutis suæ. Christus Dominus noster pro sua benignitate ac misericordia, multos, eosque bonos operarios conducatur in vineam suam: nosque vbicunque ei visum erit, si minus in terris, in cælo quidem certe coniungat. Amen. X. Kal. Iulias. Molacæ.

Societati Romam. Epist. IIII.

SCRIPSI ad vos Ianuario mense anni superioris, quam vberes animarum fructus ex his locis percipiatur, quantumque vel in Lusitanorum, vel in Ethnicorum oppidis propagetur Christiana religio: idemque ceteros socios, qui in hisce locis versantur, pro sua quemque parte facturum arbitror. Ego ex India Iaponiam versus Aprilis mense discessi, comitibus duobus e So-

cie-

cietate, altero sacerdote, administro altero, ac præterea Iaponibus Neophytis tribus, qui post iacta fidei fundamenta in Collegio S. Fidei, Christianaque mysteria satis percepta, baptismum rite expiati humanarum diuinarumque rerum meditationibus summo studio, parique fructu exercere sese. Nam singulari Dei benignitate adeo ad cælestis erga se largitatis cognitionem excitati, diuinisque virtutibus cumulati sunt; ut merito nos omnes tot, tantorumque bonorum, quæ Deus in illos plena ut dicitur congeffit manu, participes esse cupiamus. Et quoniam apud nos legere, & scribere didicerunt, precatationes ex scripto recitant sane diligenter. Percontanti mihi in quo potissimum genere meditationis reperirent sensum gustumque pietatis, in Christi cruciatibus, atrocissimaque nece responderunt. Itaque in hanc lectionem, meditationemque præcipue incumbunt. Quamdiu sunt in spiritualibus exercitationibus versati, tantum inde cælestis lætitiæ, piarumque haufere lacrymarum, ut in multos deinceps menses redundaret. Symboli Apostolici capita, causas cur Dei filius humanitate indutus genus humanum ab interitu vindicaret, cæteraque Christianæ religionis mysteria per otium eis tradidimus. Interrogati a me sapius, quod tandem inter Christiana instituta potissimum ducerent, ac maxime salutare; primas semper detulerunt Confessionis, & Eucharistiæ Sacramentis: Et simul illud adiecerunt neminem, sua quidem sententia rationis compotem fore, quicognitis Christianæ religionis mysterijs, ac legibus, Christi non amplectatur fidem. Vnus ex his Paulus S. Fidei nominatur; hunc ego audiui cum ingemiscens, crebroque suspirans diceret. O vos miseros Iapones, qui pro Dijs ea colitis, quæ Deus ad vsus effecit humanos. Tum ego quid ita? inquam. & ille, rogas? inquit. An non cæci sunt, qui Solem, ac Lunam famulos Christianorum numerant: Deos? quid enim aliud illa mundi lumina efficiunt, nisi diæ nocteq; distinguunt? ut videlicet mortales tanto splendore excitati præpotentem Deum Patrem luminum, Deique Filium Iesum Christum & agnoscant & colant. His igitur comitibus pridie Kalendas Iunias anno post Christum natum MDXLIX. perueni Malacam. Vix e naui discenderam, cum Lusitanorum mercatorum literas ex Iaponia accepi, ex quibus cognoui principem quendam Iaponiæ virum fieri velle Christianum. Itaque legatos ab eo ad Prætorem Indiæ missos cum mandatis, ut aliquot nostræ Societatis homines postularēt Christianæ legis magistris. In ipsdem literis illud quoque erat scriptum, in quodam

*Iudicium
Iaponis de
sacramentis
confessionis
& Eucharistiæ.*

*Crucibus
obiectis in
festa do-
mus a Dia-
bolis libe-
ratur.*

dam Iaponiæ oppido mercatores Lusitanos iussu regis in hospitium Dæmonibus infestum, ac propterea desertum esse deductos. Ibi cū ignari totius rei Lusitani lacinia retraherentur, & conuersi nihil omnino cernerent, attonitos, quid tandem id esset, requisisse: Noctē autem quadam, cum famulus spectro nescio quo exterritus exclamasset, eo clamore reliquos excitatos arripuisse arma, aliud quippiam esse existimantes: quibus tumultus causam requirentibus respondisse puerum, se nocturno spectro perculsum inclamasse; Inde famulū illū cōplures disposuisse cruces in ædibus, & spectra illa euanuisse: denique incolas enuntiasse Lusitanis, in tectis illis diabolos habitare, & simul quæsisse, quo tandē remedio fugarētur; tū respōdisse Lusitanos, nullum remedium cruce præsentius inueniri. Itaque posteaquam eam domum Lusitani crucibus in vestibulo positas munierint, exemplum incolis secutis, ante domos passim excitatas cruces. Ad hæc nuntiabatur, in Iaponia latissimum Euangelio patere campum: gentem enim prudentem esse, atque ingeniosam, rationi obtemperantem, discendique percupidam. Quocirca in spem venio (nisi nostra peccata impediant, quo minus nostra Deus opera uti velit) non paucos ex omni Iaponia ad Christi fidem accessuros. His ego nuntiis etsi vehementer excitatus, tamen vtrum eò me conferrem nec ne, diu mecum, multumque cogitavi. Verum ubi certis indicijs Iaponicam profectiōnem e gloria, & voluntate diuina esse perspexi, si hoc iter omitterem, nae ego viderer mihi lōge Ethnicis Iaponibus deterior. Humanæ salutis hostis profectiōnem nostram summa ope impedire conatus est. Cur tantopere a nobis sibi metuat nescio, sed aliquid profecto est. Proficiscētes in Iaponiam supellectilem ad sacrum faciendū necessariam nobiscum deferemus. Proximo anno (nisi Deo secus videbitur) quæcunq; illic gesta erunt faciam ut sciat.

Simulatque Iaponiam attigerimus, certum est nobis Regem ipsum Iaponiæ recta adire, eique fidenter mandata, quæ a Iesu Christo Regum Rege habemus, exponere. Imus spei diuinæque fiduciæ pleni, cōfidimusque nos Deo duce de eius hostibus triumphaturos. Neque vero certamen cum Iaponiæ literatis reformidamus. Quid enim boni nosse potest, qui Deum Christūque eius filium ignorat? qui autem nihil spectat aliud, nisi diuinam gratiam, Euangelij prædicationem, animorum salutem, quid tandem recuset, aut pertimescat? si enim versabimur non modo in terris barbarorum, verum etiam in Dæmonum

num regno; tamen nulla neque barbaria, neque Dæmonum rabies quicquam nocere nobis poterit, nisi permissu, concessuque præpotentis Dei. Vnum omnino timemus, ne Deum ipsum offendamus, cuius offensionem si vitauerimus, exploratam de nostris hostibus victoriam nobis illo propitio, pollicemur. Et quoniam Deus ad suum obsequium, & peccatorum fugam satis auxiliij tribuit omnibus, speramus fore, ut pro sua benignitate nobis non deneget. Quippe in eo res vertitur, vtrum recte vtamur, an abutamur diuinis beneficijs. Itaque magna nos spes tenet, Ecclesiæ matris nostræ, eiusdemque Christi sponsæ, & speciatim nostræ Societatis, eiusque studioforum preces, hoc nobis impetraturas, ut Dei beneficijs uti par est, ad diuinam gloriam vtamur. Illud nos magnopere delectat, quod Deus nostri itineris consilium, ac propositum intuetur, videtq; nihil nos spectare aliud, nisi ut animæ ad Dei similitudinem effectæ conditorem agnoscant suum: eique diuinum honorem cultumque tribuant; & simul ut Christianæ religionis fines longè lateque proferantur. Itaque non dubitamus quin itineris, conatusque nostri euentus felix, lætusque sit futurus. Duo sunt, quæ maximam nobis spem afferunt Satanæ impedimenta perumpendi: præclari consilij conscientia, & prouidentia diuina, cuius nutu non homines modo reguntur, sed etiam Dæmones. Sathanas quippe nisi facta a Deo potestate, Iobo quicquam detrimenti inferre non potuit. Video autem nobis non solum labores plurimos, ac maximos, sed etiam perspicua mortis pericula in ipso itinere subeunda.

Iaponicum iter sane periculosum est, tum ob piratarum, ac Iaponicorum fyrrium multitudinem, tum vero ob magnitudinem tempestatum, quæ tam atroces existunt, ut præclare agatur cum ijs, qui Iaponiam petunt, si tertia quæque duntaxat nauis intreat. Ac mihi quidem sæpe uenit in mentem vereri, ne nostræ Societatis homines doctrina exculsi, si in hæc loca venerint, plenum remeritatis negotium putent, quòd videatur tentari Deus, tam apertis periculis adeundis, quibus tot depercant naues. Verum ut me collegi, vereri desino, quippe cum Societatis nostræ literis literatisque inhabitantem Domini spiritum moderatum esse confidam. Alioquin literæ haud paulo plus detrimenti afferrent, quam commodi. Equidem illud semper fere propositum habeo, quod ex optimo parente nostro Ignatio sapius audiui, nostræ Societatis hominibus omni ope, atque opera enitendum esse, ut se ipsi vincant, timoresque depellant om-

nes qui impedimento esse solent, quò minus spem omnem reponant in vno Deo. Etsi enim spes, & fiducia diuina ad Dei arbitrium tribuitur hominibus; plerunque tamen impertitur ijs, qui se ipsi omni ratione superare conantur. Etenim vt multum interest inter eos, qui rebus necessarijs instructi Deo confidunt, & eos, qui confisi eodè, Christi imitandi studio, spoliant se rebus etiam necessarijs, ita qui spem habent in Deo extra mortis periculum, multum differunt ab ijs, qui Dei præsidio freti, diuinæ gloriæ causa sponte capitis discrimen subeunt, quod vtique vitare possint, si velint. Ego vero sic censeo, qui in perpetuis vitæ periculis vnus Dei causa versentur, his breui vitam acerbam fore sic, vt mori expetant, vt cum Deo viuant, & regnent semper in cælo. Hæc enim quæ dicitur vita nihil est, nisi perpetua quædam mors, & exilium a cælesti felicitate, ad quam procreati, nati que sumus.

Vita hæc exilium a cælesti felicitate. Abstinentia ciborū.

Iapones comites mei sic mihi denuntiant, fore, vt Bonziji (hi sunt in Iaponia sacrorum antistites) offendantur, si nos viderint carne, aut piscibus vesci. Proinde nobis fixum, ac decretum est, citius perpetuam in ediam perpeti, quàm cuiusquam incurrere offensionem. Idem magnam in Iaponia Bonziorum multitudinem esse narrant, eorumque maximam apud omnes ordines autoritatem. Quod ego iccirco adieci, vt intelligatis, quantopere vestra, Societatisque vniuersæ deprecatione egeamus, quibus tales aduersarij sint parati. Malaca solue-
mus ipso S. Ioannis Baptista natali die. Sinas ita præteruehemur, vt nusquam portum, terramue capiamus. Absunt Sinæ a Iaponia millia passuum ad DC. Confirmat gubernator nauis, nos Augusto fere medio in Iaponiam peruenturos. Illinc de terræ conditionibus, de gentis ingenijs, moribus, institutis, de erroribus, in quibus versantur, de literarum monumentis, quibus vtuntur, de disciplinis, atque exercitationibus, quæ in Gymnasijs vigent, ad vos quam accuratissime scribam. Interim illud me valde delectat, quod ex Paulo S. Fidei nostro comite accepi; In eius patria cænobium esse sane frequens Bonziorum, qui certis meditationibus exerceantur. Quippe Cænobij Præses (is doctrina cæteris præstat) domesticis omnibus vnum in locum conuocatis, ad eos quasi concionem habet, tum certam cuique per horam commentandi materiam proponit. Exempli causa. Cum extremo iam spiritu mors vocem intercludit, si tum animæ ex corpore discedenti loquendi facultas detur, quibus tandem verbis in illo digressu corpus al-
loquatur

loquatur suum. Itemque si quis existat ab inferis, reuocatus in vitam, quid nam cæteris videatur esse dicturus. Exacto deinde meditando spatio, rationem meditationis reposcit a singulis: quem boni quippiam proferre videt, collaudat, quem secus obiurgat. Eosdem Bonzios ait quintodecimo quoque die sermonem ad populum habere, frequenti sane, ac secunda concione. Namque inter dicendum, atrocissimos inferorum cruciatus in tabula depictos ostentare: horrendaque illa specie fanum cum populi vniuersi, tum vero mulierum plangore, ac lamentatione compleri. Hæc, vt dixi, Paulus mihi narrauit, qui rogatus ecquam ex concionibus illis sententiam memoria teneret, hanc vnã respondit, Improbum hominem esse Diabolo ipso capitaliorem: quod ille complura scelera, vt furtum, per-
iurium, & alia eiusdem modi per consceleratos viros, ac fœ-
minas committat, quæ per se ipse non posset. Idem mihi confirmauit gentem vniuersam esse sciendi audissimam. Vbi explorati aliquid habeo, ad vos perscribam vberius. Deus nos in cælesti patria iungat. Nam in huius vitæ exilio an vnquam nos reuifuri simus, ignoro. Verumtamen ea vis est obedientiæ, vt facile ea quoque efficiat, quæ perdifficilia videantur. X.
Kal. Iul. MDXLV IIII. Malaca.

Improbi ac pitiores ipso Diabolo.

Societati Goam. Epist. V.

Gratia, & caritas Domini N. Iesu Christi sit vobiscum semper. Amen.

DE nostro Malacensi itinere post nostrum ex India disces-
sum, deque rebus Malacæ gestis, quandiu ibi substitimus, pluribus ad vos scripsi Malaca: nunc reliqua accipite. In Iaponiam diuino numine obsecundante, appulimus mense Augusto, cum Malaca soluissemus ipso natali S. Ioannis Baptista die. Nauigio vecti sumus Ethnici mercatoris Sinæ, qui Malacensi Præfeto nos in Iaponiam transmissurum promiserat. Ac Dei beneficio secundis sane ventis vsi sumus. Verum (vt in barbaris perfidia dominatur) Nauarchus mutato consilio, omittere Iaponicæ nauigationis cursum cœpit, ac temere in occurrentibus insulis terendi temporis gratia commorari. Duo erant, quæ nos præter cætera molestissime ferebamus. primum quòd secundissimo vento diuinitus oblato abuteremur, qui si defecisset, nequaquam, possemus Iaponicum cursum tenere, sed in Sinarum finibus hyemare, & idoneam rursus tempestatem ex-

Bonziorū meditatio.

pectare necessario cogemur. Deinde quòd Nauicularius, & nauta Idolo, quòd secum naui vehebant, passim nobis inuitis, & frustra impedire conantibus, execranda facerent sacra; fortibusque Dæmonem identidem consulerent, vtrū ex vsu esset in Iaponiā pergere nec ne: & simul exquirerent, an secunda navigatione cursum tenere possemus. ac sortes (vt ipsi aiebant) modo latæ, modo tristes edebantur. Millia passuum CCC. prouecti ad insulam quandam applicuimus nauim: ibique materiam, atque armamenta comparauimus aduersus atrocissimas Sinici maris tempestates. Inde illi sacrificijs multis superstitiosè factis, educisque denuo fortibus, sciscitari ex Dæmone, vtrum ventis secundis vsuri essemus. Forte fors exijt, quæ ventum nobis polliceretur secundissimum. Itaque nulla interposita mora, sublatis anchoris gratulabundi vela fecimus. Illi Idolo suo fleti, quod in puppi cereis, & odoribus ex Aquilano ligno incensis summe venerabantur, nos Deo cæli, terrarum, marisque moderatore, ac IESV Christo eius filio confisi, cuius religionis propagandæ causa Iaponiam petebamus. In cursu cum essemus, visum est illis rursus ductis fortibus, exquirere ex Dæmone, num ea nauis ex Iaponia Malacam incolumis esset reditura; edita fors est, in Iaponiam quidem eam peruenturam, sed nequaquam reuersuram esse Malacam. Tum vero illi hæere: demum omisso in præsentia cursu Iaponico, apud Sinas hybernare, & Iaponicam profectionem in proximum annum differre statuunt. Quid nobis tum animi, ac sensus in ea navigatione censetis fuisse, cum de Iaponica profectione consuleretur Dæmon a suis, & nauis gubernator ad eius nutum, atque arbitrium rem totam administraret? Ergo cum lente prouheremur, ad Cocincinam Sinarum portum, duo vno die sanè graues nobis casus inciderunt. Nam die S. Mariæ Magdalenæ sacro sub vesperam, intumescente fluctibus, ventisque agitato vehementius mari, cum nauis iactis anchoris fluitaret in salo, Emmanuel Sina vnus e nostris comitibus, nauis iactatione prolapsus in apertam sentinam præcipitavit. Omnes illum mortuum credidimus, quod & alte ceciderat, & sentina aquæ plena erat. Verum Dei beneficio mortem euasit. A capite obrutus vmbilico tenus aliquantisper hæserat in sentina. Itaque agræ, ac magno labore hominem extraximus grauitè in capite vulneratum. Diu exanimis iacuit; sed Dei benignitate demum reuocatus est ad salutem. Sub primam huius curationem, ecce tibi pari nauis iactatione

tione Nauarchi filia excutitur in mare; cumque propter vim tempestatis, frustra ei opitulari conati essemus, in parentis ipsius, atque omnium oculis propter nauim obruitur fluctibus. Ergo tanti eiulatus, ac gemitus diem illum, noctemque insequentem tenuerunt, vt species esset admodum flebilis ac miseranda, vel ob mœrorem barbarorum, vel ob nostrum omnium periculum. Inde Barbari ad Idolum sacrificijs ac cerimonijs placandum versi, diem, noctemque totam, nulla quietis parte capta, mactandis auibus, apponendisque Idolo epulis consumperunt. Tum Nauarcho, cur filia sua interisset, fortibus percontanti fors editur, si Emmanuel noster in sentina perisset, eius filiam nequaquam fuisse perituram. Videtis profecto quāto in periculo versaremur, quorum vita ex Diaboli fortibus penderet, eiusque satellitum voluntate. Quid tandem nobis futurū fuerit, si Deus acerrimo hosti permisisset; vt nos ad suam libidinem acciperet. Tantas ego ac tam apertas iniurias Christo Domino execrandis illis sacris fieri cum viderem, neque eas vllō modo possem prohibere; sæpius a Deo precatus sum, vt prius quàm tempestate illa interiremus, illos homines ad suam imaginem procreatos tantis tamque impijs erroribus liberaret: aut si in ijsdem versari erroribus sineret, certe communi hosti illarum superstitionum autori grauiores constitueret cruciatus, quoties Nauarchum ad sortes ducendas, atque ad se pro Deo colendū impelleret. Eo ipso, quo nobis hæc incōmoda acciderunt, die, ac nocte insequenti, multa Dei beneficio sentire mihi, atque experiri contigit de maximis terroribus, quos Diabolus facultatem nactus, Dei permisso, timidus, expositisque hominibus incutit. Itemque de præsidijs, quibus tali in re, ac tempore contra hostis impetus sit vtendum. Quæ quidem etsi non inutilia sunt cognita, tamen breuitatis causa prætereo. Summa illa est, certissimumque præsidium, vt contra hostem magno præsentique animo sis, tibi penitus diffidens, & fretus Deo; vt videlicet in illo spes omnes, ac vires tuas locatas habeas: ac nullo modo committas, vt tali ac tanto defensore, ac patrono timere, aut de victoria dubitare videaris. Ac mihi persæpe veniebat in mentem, si Deus meo rogatu Dæmonis supplicia, ac pœnas auxisset, facile illum posse in me odium, ac rabiem expromere. Sæpius enim mihi minitans denuntiabat, venisse tempus vlciscendi doloris sui. Verum cum nihil ille nocere cuiquam possit, nisi quoad Deus ipse permittat, magis eo tempore Dei diffidentia timenda est, quàm impetus inimici.

*Remedia
aduersus
terrores
Dæmonis.*

inimici. Etenim hosti permittit Deus, vt eos sollicitet, atque diuexet, qui timiditate adducti, nequaquam suo conditore confidunt, neque vires ab eo sumunt vllas, neque suam in eo spem reponunt. Hæc pestis (timiditatem dico) facit vt complures eorum, qui Deo inferuire cœperunt, mœstam, ac sollicitam vitam degant: quippe cum suauē Christi iugum, & crucem ferentes, nequaquam fortiter, constanterque progrediantur. Atque hoc tantum, tam exitiale, ac perniciosum malum affert timiditas, vt cum tua niti imbecillitate cœperis, vbi maioribus viribus opus esset, præfidijque plane diuinis; cadas animo magnis in rebus, quò minus bene vtaris cœlesti ope, quæ te ad bene sperandum vocat. Audaces verò, qui fiducia sui inducti plus æquo suis viribus fidunt, & minora certamina, etsi minime in his se ad victoriam exercuerint, contemnunt; in maioribus periculis, atque ærumnis imbecilliores etiam sunt, quam timidi. Nam cum minus ex sententia successerint, quæ susceperunt; paruis in rebus, pariter ac magnis animos contrahunt, atque demittunt. Proinde ita repugnanter, ac timide eiusmodi certamina subeunt; vt magnum discrimen adeant salutis, aut certe tranquillitatis. Etenim cum suam ipsi infirmitatem non agnoscant: atque iccirco Christi crucem nimis grauem existiment ad perferendum, profecto sollicitam, atque acerbam vitam ducant necesse est. Quid tandem nobis fratres, in extremo spiritu futurum putamus, nisi ad bene sperandum, atque ad Dei fiduciam nos exercuerimus in vita? Si quidem tum maioribus vndique nos cinctos periculis, temptationibus, ærumnis, vel animi, vel corporis visuri sumus, quam vnquam antea. Quocirca par est eos, qui diuini obsequij studio tenentur, paruis in rebus elaborare, seq; quam maxime demittere, atque exinanire, vt sibi vel minimum fidant, Deo vel plurimum. Vt scilicet in magnis tum vitæ, tum mortis periculis, atque incommodis, in diuina bonitate, atque misericordia spem habere consuefcant. Id adeo consequentur, si quamuis paruis in rebus, a quibus abhorreant, sui victores extiterint: summoque Christianæ humilitatis studio, sibimet penitus dissidentes, ad maximam Dei fiduciam animos erigant suos. Neque enim imbecillus est, qui scienter nititur ope diuina. Atque vt multa communis hostis impedimenta perseuerantiæ, ac perfectioni virtutis obijciat, maius tamen discrimen adeas, si in magnis ærumnis, ac discriminibus Dei auxilio diffidas, quam si pericula subeas, quæ capitalis hostis opponit.

Dei fiducia exercenda.

Victoria sui in rebus paruis.

nit. Vtinam viri pij obiectos terrores ac metus, quibus eos Dæmon a diuino obsequio deterrere studet, conuerterent in Dei conditoris sui metum, si forte destiterint ab incœpto. Si bique plane persuaderent, longe plus mali futurum, si diuini Numinis voluntatem neglexerint, quam si Dæmonis impotentiam contempserint. Id si facerent, Deus bone, quam iucunde viuerent, quantum in virtutem procederent, cum ipsi vix docti plane sentirent, nihil ipsos per se posse; contraque omnia posse adiutore Deo? Aduersarius autem noster quam fractus, ac perturbatus hæreret, cum victum se cerneret ab ijs, quos non semel ante vicisset?

Sed vt iam ad iter nostrum reuertamur, cum maris tempestas remississet, sublatis anchoris vela fecimus, & lacrymabundi intermissum iter perreximus. Paucis diebus Sinarum portum (Cantonium ipsi appellant) cum tenuissemus, nauarum, atque ipse Nauarchus ibi hyemandum esse censuerunt. Nos illis aduersari partim rogando, partim mimitando, de eorum perfidia cum Præfecto Malacæ, ac Lusitanis exoptulatos. Itaque Deus pro sua bonitate eis mentem dedit, vt in Cantonis insulis non hærerent, sed sublatis anchoris Cinceum peterent. Quocirca secundo vento, qui nos Dei benignitate, perpetuo prosequeretur, prouecti, paucis diebus Cinceum alterum Sinarum portum accessimus. Iamque portum subituri erant eo consilio, vt ibidem hybernarent, quoniam iam cursus Iaponici tempestas pene exacta erat; cum subito nauicula ad nos aduolat, portum illum prædonibus obsessum esse nuntians, actum fore de nobis, si propius accederemus. Hoc nuntio commotus Nauarchus, & simul quòd cerneret Cinceorum prædonum myoparones non amplius quatuor millia passuum a nobis abesse, vt præsens periculum vitaret, portum illum vitare constituit. Cumque ventus Cantonium portum repetenti aduersus, Iaponiam petenti secundus esset, inuito Nauarcho, nauis, ipsoque Diabolo, Iaponium cursum tenuimus. Ita ad has regiones tantopere a nobis exoptatas Deo aspirante peruenimus, ipso die Beatæ Mariæ in cælum assumptæ sacro, anno MDXLVI. Et quoniam alium portum capere non licuit, Cangoximam, quæ Pauli a Sanctæ Fidei patria est, applicuimus, ibi tum a Pauli cognatis, atque affinibus, tum etiam a cæteris oppidanis perbenigne excepti sumus.

De Iaponia (quod vsu assequi potuimus) ea ad vos perscribemus, quæ ipsi cognouimus. Primum gens ea, qua cum ver-

fati

*Iapones
mores.* fati sumus, nationes omnes nuper inuentas probitate præstat; vt barbarorum nationem, quæ Iapones naturæ bonitate vincat, nullam esse omnino putem. Facili est ingenio, & minime fraudulentum, honoris, ac dignitatis mirum in modum avida. quippe honorem rebus omnibus anteponit. Eorum quidem plerique sunt pauperes, sed paupertas nemini dedecori est. *Paupertas
nemini de-
decori est.* Vnum autem est apud eos, quod haud scio, an nusquam apud Christianos factitetur. Nobilibus quamuis gentibus non minor habetur a cæteris honor, quam si essent opulenti: neque nobilis quisquam quamuis pauper, & egens vlla conditione adducitur, vt cum plebeio, vel ditissimo iungat connubium. Quod eo faciunt, quia descendendo ad plebeiorum affinitatē, existiment, se multum dignitatis, atque existimationis perdere. adeo præ dignitate diuitias contemnunt, iidem sunt inter se perofficiosi. armis mirifice delectantur, in ijsque plurimum præsidij ponunt. Omnes summi æque, infimique suo quisque gladio, ac pugione succincti prodeunt, etiam pueri annorum quaterdenum. Nullum neque factum, neque dictum contumeliosum ferre solent. Atque vt plebeij magnum honorem habent nobilibus, ita nobiles ipsi Regibus, ac Dynastis inferuire, ac dicto audientes esse, sibi præclarum putant. Idque mihi facere videntur honoris studio magis, quam Dominorum metu, ne si contra faciant, dignitatis aliquid amittant suæ. Parci sunt, ac frugales in cibo, in potu non item. vinum potant ex oryza expressum. Nam his locis vinum præterea nullum est. Ab alea ludoque tanquam a rebus turpissimis abhorrent, quod lusores appetentes sint alieni, & ad furandi studium a studio lucrandi vocentur. Si quando iurant (quod tamen perraro faciunt) per solem iurant. Eorum plerique literas norunt, quod magno adiuumento est ad solennium præcationum formulas, & religionis nostræ capita facile comprehendenda. Singulas habent vxores. pauci inter eos fures existunt, idque propter pœnarum, quibus furta vindicantur, atrocitatem: fures quippe omnes morte multantur. Itaque nullum furtorum genus non mirifice oderunt. Sunt ad omnem honestatē mirum in modum propensi, cupidissimique discendi. Sermones de Deo rebusque diuinis audiunt avidissime, præsertim cum satis ea, quæ dicuntur intelligunt. Ex omnibus, quas vidi, gentibus nullam vnquam neque Christianorum, neque barbarorum nationem, tam a furto alienam vidisse me memini. Animantium specie Deos nullos venerantur. plerique priscos quosdam

quosdam homines colunt, qui (quantum ego cognoscere potui) veterum Philosophorum more viuebant. plurimi Solem, non nulli Lunam colunt. Res naturæ ac rationi congruentes libenter audiunt. Et quanquam ipsi a flagitijs, ac sceleribus non vacent; tamen si id, quod peccant, contra rationem esse ostendas, facile assentiantur, & imperio pareant rationis. Minus impuros, magisque naturæ obtemperantes profanos homines reperio, quam sacerdotes, quos Bonzios vocant. hi nefario libidinis generi vsque eo dediti sunt, vt etiam palam id profiteantur. Iamque adeo communis omnium virorum, pariter ac mulierum hæc pestis est, vt tam tetri flagitij odium, atque horrorem ipsa iam sustulerit consuetudo. In hoc nos nefarium scelus sæpe inuehimur: cumque ostendimus quam scelerati sint, Deoque inuisi, qui tantam impuritatem suscipiant, secundis quidem cæterorum auribus, atque animis utimur; sed Bonzij ipsi a nobis admoniti, vt a tam fœda libidine sibi temperent, risu, ac facetijs obiecta eleuare conantur. Et quamuis grauius obiurgentur, quasi callo ad turpitudinem obducto, etiam ad pudorem obdurerunt.

Bonziorum secta quædam est cultu corporis haud sane absimilis cœnobitis nostratibus, vestitu cinerei coloris: barba, & capite semper rasō, vt tertio, aut quarto quoque die radi videantur. Horum est disciplina ac vitæ ratio laxior. Mulierum eiusdem sectæ, cœtus sunt, quibus cum illi promiscue viuunt. Itaque apud populum, qui tantam eorum cum mulieribus consuetudinem non probet, vulgo male audiunt. Fama est eas vbi se grauidas sentiant, partum mendicamentis abigere. Ac mihi quidem, quantum ex hoc illorum cœnobio iudicare possum, non iniuria videtur multitudo malam de eis opinionem habere. Porrò hi Bonzij odio quodam dissident ab ijs, qui nostratium fere clericorum ornatum vsurpant. Duo sunt, quæ hic obstupescam; vnum est, quàm nefaria flagitia pro nihilo habeantur: quod quidem maiorum vitio accidit, qui hac ipsi peste corrupti tam fœdæ libidinis exemplum posteris reliquerunt suis. Et sane vt consuetudo vitiorum eiusmodi diuturna corrumpit deprauatque naturam; sic assidua incuria, ac virtutis remissio perfectam vitam sensim labefactat. Alterum est, quod cum Bonzij flagitiosius viuunt, quàm cæteri, idque constat inter omnes; tamen tanto apud eos in honore sint. Multi præterea sunt Bonziorum errores, sed ne multis vos teneam, vt quisque maxime inter eos sapit, ita errat turpissime. Sæpe

*Amiffites
maximus
Bonziorū.* congressus sum cum quibusdam eorum, qui sapientia cæteris præstant, ac præsertim cum eo, quem in his locis, cum propter doctrinæ famam, & amplitudinem sacerdotij; tum vero propter affectam ætatem (iam enim est octogenarius) omnes obseruât, atque suspiciunt. Is apud eos instar Episcopi est, & Ninxit (quod Iaponiorum lingua significat cor veritatis) appellatur. Felix plane, si hoc nomen in eum quadraret. Hunc ego in sermonibus, quos cum illo plurimos habui, nutantem, atque incertum offendi, vtrum animus noster immortalis esset, an simul cum corpore interiret. neque enim sibi constabat, sed tum aiebat, tum negabat. Male metuo ne huius cæteri similes sint literati. Incredibile est, quàm is me vnice diligat. Vulgoque omnes tum Bonzij, tum alij nostra consuetudine delectantur plurimum. Illud autem maxime mirantur, nos inde vsque e Lusitania in Iaponiam (quod iter est leucarum amplius sex millium) contendisse hanc vnam ob causam, vt cum eis de rebus ageremus diuinis: & Christi fide proposita, æternæ salutis iter errantibus monstraremus. Atque hanc nobis mentem diuinitus profecto datam esse prædicant.

Vnum est, quod scire vos vehementer volo, vt ingentes Deo gratias agatis. Hanc insulam ad excipiendum Euangelium satis idoneam ac paratam esse. Ac si nos linguam calleremus Iaponicam, non dubito, quin plurimi fierent Christiani. Faxit Deus, vt eam breui addiscamus, siquidem iam dudum gustare cœpimus. Quadraginta diebus tantum profecimus, vt iam decem præcepta Iaponice explicemus. Hæc ego ad vos ob eam maxime causam vberius scribo, vt Deo Domino gratulemini, nouas aperiri regiones, vbi vestra excurrere possit industria: utque solidis virtutibus, ac studio quàm plurima pro Christo perferendi, vos interim instruat. Atque illud perpetuo vestris hæere mentibus velim, propensam, plenamque humilitatis demissionisque voluntatem, qua te caputque tuum diuinæ diuinæ gloria deuouéas, gratiorem Deo acceptioremque hostiã esse, quã vel plurima, & maxima obsequia sine eiusmodi voluntate. Vos igitur parati estote; fortassis enim intra bienniũ plurimos vestrũ in Iaponiam per literas euocabo. Proinde meditati interea, ac diligenter colite humilitatẽ. omnibus in rebus, a quibus deprauata natura abhorret, vos ipsi vincite: summoque studio elaborate, vt diuina ope vos ipsos penitus cognoscatis. Nam sui cognitio nutritrix est diuinæ fiduciæ, ac parens Christianæ humilitatis. Quippe ex nostri diffidentia Dei fiducia nascitur,

scitur, quæ vera est, atque germana fiducia. Hæc demum vobis ratio intimam illam animi submissionem pariet, quæ quidem cum vbique, tum vero in hisce locis longe magis, quàm putatis, necessaria est. Illud autem vos moneo, ne bona hominum de vobis opinio vos nimium oblectet, nisi forte, vt hoc magis vestri vos pudeat. siquidem inde oritur sui ipsius negligentia, quæ non nullis interiorem illam animi submissionem quasi per præstigias interuertit, arrogantiamque substituit. Itaque multi cum diu quantum damni fecerint, eos fallat; paulatim etiam studium pietatis, animique tranquillitatem amittunt: ac solliciti semper, atque anxij nulla neque intus solatia inueniunt, nec foris. Quare vos oro quæsoque, vt omni vestrarum virium, humanæque sapientiæ, & existimationis fiducia abiecta, vestras omnes spes, cogitationesque defixas habeatis in vno Deo. Ita demum vos aduersus omnia, quæ accidere possunt, vel animi, vel corporis incommoda, satis vos armatos paratosque existimabo. Deus quippe humiles erigit, ac roborat, eos præsertim, qui in rerum etiam humilium, atque abiectarum tractatione tanquam in speculo, infirmitatem intuentur suam; seque ipsos in eisdem egregie vincunt. Hi scilicet vel in maximis laboribus, atque ærumnis virtutem constantiamque præstabunt: neque Satanæ cum suis ministris, neque maris tempestates, neque immanes gentes, ac barbaræ, neque res vlla eos poterit separare a caritate Christi. Exploratum enim habent, pro sua Dei fiducia ac spe, nihil omnino sibi, nisi eiusdem permisso noceri posse. Cum enim hoc persuasum eis sit, res omnes Dei nutu, consilioque regi, atque gubernari; diuino præsidio tecti nihil habent, quod metuant, nisi hoc vnum, ne ipsum offendant Deum. Quod si quando a Diabolo, ab hominibus, a rebus alijs, cœlesti Numinis permisso, exagitentur, atque vexentur; tum sibi persuadent, aut virtutem suam exerceri, aut vitia & delicta expiari. ita vel meriti accessionem fieri, vel humilitatis. Quare debitas Deo pro tantis beneficijs gratias agunt, ac ne ijs, qui materiam sibi dant virtutis, ac præmiorum, ingrati sint; summis precibus pacem eisdem a Deo, ac veniam orant. Tales ego vos Deo bene iuuante, confido futuros.

Equidem hominem noui, qui, cum etiam in ipsis periculis omnem in Deo spem, ac fiduciam habere consueffet, cœlestibus donis, quæ longum esset, percensere, mire cumulatus est. Et quoniam discrimina adita adeundis leuiora censenda sunt,

venturos in Iaponiam per IESVM oro, atque obtestor, vt ad summam se comparent: suasque cupiditates, quæ tantum bonum impediunt, frangant, ac doment. Attendite vobis fratres carissimi. Multi enim nunc apud inferos cruciantur, qui cum suis sermonibus aditum ad cœlestem beatitudinem multis aperuerint, ipsi quod falsa, fallacique sui opinione inflati germana animi submissione vacarent, ad sempiternas illas pœnas sunt deuoluti. Nemo autem omnino est, apud inferos eorum, qui cum huius vitæ ærumnis afflisterentur, id egerunt, vt interiore illa humilitate animum munirent suum. Mementote semper illam cœlestis Magistri vocem. *Quid prodest homini, si uniuersum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Cauete, ne quam vestri fiduciam habeatis, & quòd sitis in Societate antiquiores, iccirco recentioribus vos anteponatis. Ego vero lætitiā caperem multo maiorem, si (quod exopto) intelligerem, antiquissimum quemque Socium sapissime secum animo reputare, quàm paruos progressus fecerit, tot annis in Societate consumptis; quantum temporis contriuerit, non modo cessando, sed etiam regrediendo: siquidem *in via perfectionis non progredi, regredi est.* Nam qui huiusmodi cogitationes suscipiunt, hos profecto suæ inertiae, ac nequitiae pudet, ac piget, sic vt interioris magis, quàm externæ submissionis stimulis excitati, ad detrimenta sarcienda animos, ac vires recipiant. ita demum exemplo sunt ijs, quibuscum versantur, tum nouitijs, tum cæteris. Agite igitur, exercete vos omnes assidue hisce meditationibus, quando in Christi Domini nostri castris insignes esse concupistis. Ac mihi credite, eorum, qui in hæc loca venerint, virtutem satis exploratum iri: vtque in cuiusque generis virtutibus quærendis diligentissimi fueritis, nihil tamen vobis superuacaneum futurum. Nec vero hæc eo pertinent, vt ostendam difficile, atque arduum esse, Deo seruire, cuius constat iugum leue esse, ac suaue. Nam si *queras Deum in veritate*, atque ijs, quibus ad eum peruenitur, itineribus strenue ingrediaris, profecto tantum ex eius obsequio lætitiæ manare sentias, vt quicquid est in sui victoria acerbitatis, atq; amaritiæ, facile mitiget, ac leniat. Deus bone, non intelligunt homines, quanta, quã liquida voluptate careant iccirco, quòd minus fortiter Dæmonis conatibus obsistat; quæ quidē res imbecillas mentes non diuinæ bonitatis cognitione solū, sed et ærumnosæ huius vitæ solatijs priuat: præsertim cū eiusmodi vita diuinæ expers dulcedinis continua mors sit magis, quàm vita.

Vereor,

Vereor, ne quem vestrum Dæmon sollicitet, propositis maximis quibusdam institutæ vitæ difficultatibus. quid ille faceret, si vos oportuniore loco nancisceretur? Nimirum huc spectant illius consilia, vt vos solliciti, atque anxij, neque vobis ipsi, neque alijs, quibus cum versamini, emolumento sitis. Itaque illud insusurrat. Quid agitis? an non videtis vos in vestris conatibus oleum, & operam perdere? Huiusmodi cogitatione eorum, qui se ad Dei obsequium contulerunt, plerique tentantur. Cui quidem vt fortiter, constanterque resistatis, vos vehementer etiam, atque etiam rogo. Vsq; eo enim hæc pestis pietati, perfectionique virtutis perniciofa est, vt non modo nos ab instituto cursu retardet, verum etiam cum magna animi molestia, atque angore deducat. Proinde quisque vestrum, vbi-cunque est, se primum, deinde alios iuuare studeat: indicatque in animum, nusquam se melius, quàm vbi a Præposito constitutus sit, operam Deo nauare posse. Et simul confidite Deum, vbi tempus fuerit, hanc ijs, qui præsent, mentem daturum, vt eò vos potissimum mittat, vbi vester labor fructuosissimus sit futurus. Ita læti atque alacres magnos in virtute progressus facietis: & tempus recte collocabitis, cuius pretium, etsi multis ignotum, tamen maximum est. Siquidem tam accurate otij ratio est Deo reddenda. Nam anxij homines, & ancipites neque in ijs locis, vbi esse cupiunt, quicquam proficiunt quod absint; neque vbi sunt, sibi aut alijs profunt, quòd aliò cogitent.

Quicumque in isto S. Fidei Collegio versamini, in vestræ imbecillitatis cognitione diu, multumque vos exerceatis, censo: vestraque vitia hominibus, qui vos consilio, & auxilio iuuare queant, (cuiusmodi vestri confessarij sunt, alijque domestici satis experti) penitus aperiatis. Nimirum vt istinc emissi, & vos ipsi, & alios pro vsu, & scientia, quam a vitæ præceptoribus habetis, curare possitis. Sic enim habetote, nouis vos tentationum generibus sollicitatum iri, cum bini, aut etiã singuli terra, marique vos cinctos videbitis barbarorum, aut tempestatum periculis, quæ nunquam ante ne cogitastis quidem. Quod si qui in prauis animi motibus edomandis, versutissimique hostis insidijs cognoscendis non se multum, ac diu exercuerint, ipsis cogitandum relinquo, quantum periculi adituri sint, cum lacefferent mundū, qui *totus positus est in maligno?* Qui tandem, nisi submissione multum valeant, aduersarij petitiones eludent? Illa etiam me cura sollicitat, ne Dæmon per suas præstigias *transfigurans se in Angelum lucis* vestrum, aliquem decipiat;

Tentatio
diffidentia

Tempus
preciosum

Patres spi-
rituales se-
culo confu-
lendi.

Humilitas
seniorum
in societate

Quantum
sit boni in
sui victo-
ria.

cipiat; & eximijs Dei erga uos meritis, itemque miserijs e quibus vos in Societatem filij sui vocatos eripuit, propositis, in vanam fiduciam, ac securitatem inducat, vt expetatis istinc ante tempus emitti: quippe qui ita vobiscum ratiocinemini. Si adhuc Deus tam breui, tam multa, ac magna vobis in isto domicilio dedit beneficia; cum primum istinc ad conuersionē Ethnicorum dimissi eritis, multo & plura, & maiora eum vtique daturum. Qua quidem Dæmon cogitatione iniecta, facile persuadeat, vos istinc sedere otiosos. Verum ista aduersarij petitio duobus propulsari modis potest; primum si uobiscum reputetis, complures esse homines facinorosos, qui si absterfa superioris vitæ quasi fuligine, in eadem, vbi vos estis, schola virtutis diuinitus collocarentur; non modo vitæ rationem cōmutarent, sed etiam vos sedulitate, ac virtute, non sine vestro pudore, præcurrerent. Hoc eo dico, vt in animum inducat, id quod ita est, vos iccirco a grauioribus flagitijs abstinere, quòd istinc occasiones Deum offendendi desint, fruendi adsint. Nam qui nesciunt, vnde tantum boni proueniat, quod loci, & domesticorum beneficium est, virtuti tribuunt suæ. Proinde negligunt ea, quæ parua videntur, cum tamen sint per se magna: qui autem ea temere contemnunt, parui ipsi sunt, ac merito contemnendi. Deinde faciendum est diligenter, vt vestras voluntates, ac iudicia ad vestros Præpositos reijciatis, plane confidentes fore, vt Deus pro sua benignitate, eam illis injiciat mentem, quæ vestris rationibus conducat maxime. Cauete porro, ne importune quicquam ab illis flagitetis, quod nonnulli faciunt, qui vsque eo superiores vrgent suos, dum quod concupierunt, quamuis perniciosum extorqueant. Quod si denegatum sit, palam queruntur vitam sibi insuauem, & acerbam esse. Neque intelligunt miseri, acerbicatem illam, ac molestiam ex eo nasci, & augeri, quod voluntatem suam Deo semel addictam, ac deuotam neglecto voto interuertere, ac sibi vindicare conentur. Enimvero isti quo magis suis voluntatibus obsequi student, hoc magis anxij, & sollicitis animis vitam viuunt. Itaque non pauci istorum sunt adeò sui iuris, uoluntatis, ac sententiæ, ut nunquam fere sponte pareant superioribus, nisi cum iubentur facere quod uolunt. Cauete per Deum immortalem, ne ex hoc numero sitis. Quare in domesticis rebus, quæ vobis a Præpositis imperantur, summo studio exequimini: & diuina ope instinctum eludite Dæmonis persuadere conantis, vos in alio munere plus proficere posse: ne scilicet munus, cui præpositi, estis

Tentatio
in s. i. a.

Obedientia
pendens ex
Deo.

estis, recte obeatis; quo insidiarum genere ille etiam eos, qui literis, ac bonis artibus dant operam, petere solet.

Oro vos etiam atque etiam per Christum Iesum, vt in abiectionibus, atque humilibus officijs Dæmonem egregie superare nitamini. Ac multo etiam magis elaboretis in tentationibus vestri muneris propulsandis, quam in suscipiendis laboribus corporis, vt imperata faciatis. Neq; enim desunt, qui extrinsecus suo officio satisfaciant, intrinsecus non itè; quòd prauos animi motus coercere, & impedimenta a Dæmone contra officium iniecta, ad retardandum virtutis cursum, remouere minime student. Atque isti fere tristem, & sollicitam vitam agentes nihil in pietate, ac virtute progrediuntur. Nemo se ipse fallat, non potest quisquam magnis in rebus excellere, qui non prius excellat in paruis. Nam cum multi multorum in hoc genere versantur errores, tum præcipue eorum, qui id agunt, vt per speciem pietatis, ac studij conuertendorum animorum, obedientiæ crucem sane leuem subterfugiant, vt longe grauiorem suscipiant. Neque cogitant miseri, qui paruo oneri ferendo non sit, multo minus magnum esse laturum. Etenim isti, qui exiguis virtutis, & obsequij viribus magna suscipere negotia gestiunt, vbi se rerum mole sentiunt opprimi, tum vero se stultitiæ damnantes onus abijciunt. Atque etiam ex ijs, qui Conimbrica transmittent in Indiam, vereor, ne nonnulli sint, qui simul atque videant se atrocissimis Oceani tempestatibus periclitari, in Conimbricensi Collegio, quàm in navi esse malint. Itaque feruores quidam virtutis sunt, qui refrigescunt in ipso Indico cursu. Quod si qui in Indiam ardorem pertulerunt, vbi barbarorum regiones peragrantes cœperint quæ arumnis premi, quæ periculis vrgeri, profecto, nisi altas in eorum animis radices virtus egerit, facile succumbunt: ac demum ardore illo, quem attulerant, restincto, qui modo in Lusitania cum essent, Indiam adamauerant, in India, desiderio tenentur Lusitaniæ. Idem aliquibus vestrum vsu venire potest, qui istius domiciliij bonis, & commodis assueti nunc magno animi ardore concepto, ad venandas animas emitti gestiunt. at vero vbi in medium certamen, quod tantopere expetunt, ventum erit, & ardor ille refrixerit; fortassis istius Collegij desiderium ferre non poterunt. Videtis, quò tandem euadant subiti isti, & immaturi fructus caritatis? quam periculosi magni conatus sint, nisi conatibus vires respondeant?

Non potest
excellere
in magnis
qui non ex
cellit in
paruis.

Nec vero hæc eo spectat oratio, vt mirificos vestros ad pietatem

tatem impetus comprimam, ardoremque animorum a rebus arduis deterream, quo minus eximios vos præbeatís Christianæ religionis propagatores: atque illustria virtutis, ac sanctitatis exempla posteris relinquatis; sed tantum ut in rebus etiã parvis magni ipsi existere conemini, & ex tentationibus, ac certaminibus cum Dæmone, quantum in vobis virium sit perspiciatis: omninoque omnem spem, fiduciam, præsidium in vno Deo collocetis. In quo si constantia a vobis, perseverantque adhibita erit, non dubiro, quin submissione, ac pietate in singulos dies aucti maximum barbarorum numerum Christo sitis aggregaturi; idque summa æquitate, ac tranquillitate mentis, vbicunque demum terrarum versemini. Par enim est eos, qui animi sui perturbationes, ac morbos norunt, curantque diligenter, aliorum quoque vulnera benigne curare: periculisque vel cum capitis sui periculo subuenire. Nam qui suas ipsi pravas affectiones agnoscere, & curare student, nullo negotio agnoscunt, & curant alienas: & qui Christi Domini nostri cruciatibus permouentur, facile ad eundem sensum alios permouent. Neque enim video, qui fieri possit, ut motum vllum alteri adhibeas, nisi idem in te impressus antea sit, atque inustus. Sed ad institutam rerum Iaponiarum narrationem, vnde digressi sumus, aliquando reuertamur.

In patria Pauli S. Fidei, quem verum nobis germanumque amicum experti sumus, Præfectus urbis, ciues primarij, cunctaque ciuitas benigne admodum nos excepit. Nouos quippe e Lusitania sacerdotes magna omnes cum admiratione visabant. Haud iniquo animo ferunt Paulum factum esse Christianum, sed eum potius suspiciunt; eidemque cum cognati omnes, tum cæteri, qui aliqua eum necessitudine attingunt, gratulantur, quod Indiam accesserit, easque res viderit, quæ indigenarum, nemo præter ipsum. Aberat Regulus leucas a Cangoxima sex. Is, cum ad eum Paulus venisset salutatum, magnopere de hominis reditu est lætatus: magnumque illi honorem habuit. Multa etiam de moribus, de virtute, de opibus Lusitanorum sciscitatus: cui cum Paulus omnia exposuisset, maximopere visus est eiusmodi sermone delectari. Attulerat secum Paulus egregie pictam in tabula B. Mariæ, & pueri IESV in matris gremio sedentis imaginem, quam ex India aduexeramus. Hanc igitur cum Regulus ab illo prolata aspexisset, obstupuit scilicet: confestimque & ipse positus genibus pie admodum veneratus est, & omnibus, qui aderant,

idem

idem ut facerent, imperavit. Eandem tabulam deinde Reguli mater contemplata, mirificam cepit admiratione mistam voluptatem: paucisque diebus, quibus Cangoximam Paulus reuerterat, certum hominem misit, sane honestum, qui inde sumendum quoquo modo curaret exemplum. Verum cum eius rei Cangoximæ facultas deesset, negotium confici haud potuit. Eadem mulier per eundem postulauit a nobis, uti sibi Christianæ religionis capita literis consignata traderemus. Itaque Paulus cum in ea re dies aliquot posuisset, multa de Christianorum mysterijs, atque institutis conscripsit patria lingua. Illud mihi credite, & simul Deo gratulamini, latissimum vobis campum aperiri, vbi vestra concitata iam pietas excurrat. Nos Iaponice si sciremus, iamdudum hanc vastitatem non sine magno animorum fructu coluissimus. Paulus quidem propinquis aliquot, & amicis, dies noctesque Euangelium sedulo prædicans coniugem, filiam, cognatosque, ac necessarios complures ad Christi fidem adduxit. Neque, ut nunc est, consilium eorum, qui Christiani fiunt, vulgo improbat. Atque ut Iaponij maximam partem literas sciunt, breui nostras preces addiscunt. Faxit Deus, ut ad diuinarum explicationem rerum, Iaponicam linguam condiscamus quam primum. tum demum aliquam Christianæ rei nauabimus operam. Nam nunc quidem inter eos tanquam mutæ quædam statua, versamur. Multa enim illi de nobis & dicunt, & agitant, ad quæ nos scilicet obmutescimus, patrij ipsorum sermonis ignari. In præsentia in linguæ huius percipiendis elementis reperascimus, atque utinam imitemur simplicitatem cædoremque puerorum: nos certe infantium similitudinem sequimur, cum in vernacula lingua percipienda, tum vero in infantium simplicitate meditanda. Quare vel hoc nomine Deo plurimum debemus, quod nos in has barbarorum terras deduxit, vbi nos ipsi penitus obliuiscamur. Nam cum Ethnicis, & veræ religionis hostibus omnia teneantur; in quo spem habeamus, ad cuius præsidium confugiamus, præter Deum habemus neminem. Etenim domi nostræ, vbi Christi Domini religio viget, nescio quomodo homines ipsi, ac res creatæ, veluti parentum, patriæ, peregrinorum amor, amicorum consuetudines, vitæ commoda, morborumque remedia nobis impedimento sunt, quo minus spes omnes nostras in vno Deo fixas, & locatas habeamus. Hic vero tam procul ab domo, atque inter barbaros, vbi nos omnia præsidia, subsidiaque humana

O

deficiunt,

Dei fiducia
in humano-
rum præsi-
diorum mo-
dia.

UNIVERSITATIS
FRANCOFURTI

deficiunt, vna Dei fiducia vitamur necesse est. Hæc tantorum erga nos, Dei beneficiorum cogitatio non vulgarem nobis pudorem, ac verecundiam affert. Diuinam enim in nos largitatem pene oculis cernimus, vt qui in hæc loca diuinæ religionis ampliffimanda studio venientes aliquam a Deo gratiam ini-re nos arbitramur, nunc demum plane videamus, id ipsum summum Dei esse beneficium. Etenim ille cum nos perduxit in Iaponiam, rerum humanarum amore, quo irretiti minimum in Deo spei habebamus, penitus expediuit, vt toti apti ex ipso penderemus. Nos quoque ad gratias pro tantis meritis diuino numini agendas adiutate, ne ingrati animi vitium incurram. Enimvero hoc vitium fontes diuinæ largitatis auertit, ne dona maiora accipiat, qui in minoribus fuerit ingratus. Nec vero de alijs beneficijs, quæ diuinitus nobis tributa sentimus, vos cælandos putamus, vt scilicet vna nobiscum illi largitori Deo immortales gratias agatis. Cæteris in locis cibariorum copia cupiditates excitat, atque alit aduersus frugalitatem, ac temperantiam, ex quo vulgò multa, grauiaque accipiuntur vel animorum detrimenta, vel corporum. Nam intemperantes cum multa, & graui a medicis patiuntur, tum vero vitam suam affligunt, aut etiam extinguunt; longeque plus deinde molestiarum ex medicamentis capiunt, quam antea voluptatis ex epulis ceperat. Ex his porro molestijs in cruciatus delabuntur haud paulo acerbiore: vitam enim suam sæpe medicis credere coguntur, qui uix demum post multos errores, & inanes curationes, morbis faciunt medicinam. Itaque magnum Dei beneficium duco, quod nos in loca ab his delictijs vacua abduxit, ubi ut maxime uelimus, corpori indulgere non possumus. Etenim hic altilis aues, nec mactare, nec comesse solent, uulgo oleribus, & oryza uicitant. triticum, pisces, poma, cæterique arborum fructus in delictijs numerantur. Ergo plerique temperantiæ beneficio, prospera admodum utuntur ualetudine: senes passim cernuntur plurimi. ut uel hinc facile appareat, naturam nostram, quæ cæteroquin in saturabilis videatur, paucis esse contentam. Nos hic corpore optime ualemus, utinam æquè animo ualeamus.

Est quiddam præterea, quod uobiscum communicare pene cogimur; uidetur enim Deus magnum nobis ostentare beneficium, ad quod impetrandum uestris nos precibus, ac sacrificijs iuuetis uelim. Iaponij magna ex parte Bonzj sunt, qui ualde obseruatur à populo; & si eorum flagitia minime obscura. Cau-

sa cur in tanto honore habeantur, singularis quædam ciborum abstinentia uidetur esse. Quippe suis legibus carne, pisce, uino, prorsus abstinent; oleribus tantum, pomis, oryza uiuunt, sic vt semel duntaxat in die cibum capiant. Bonzj, vt dixi, plurimi sunt, eorumque cænobia parum a uedigalibus instructa. Verum propter eximiam illam frugalitatem, & simul quod ij præsertim, qui clericorum utuntur ornatu, a mulierum consuetudine (capitalis enim ea noxa est) longe refugiunt, & historias quasdam, aut fabulas potius suarum religionum diligenter exponunt, magnam apud Iaponios uenerationem habent. Itaque cum prauis horum opinionibus, atque erroribus Christiana ueritas vel maxime aduerfetur, periculum est, ne ubi primum coeperimus Euangelium prædicare, eorumque commenta coarguere; infensis animis in nos impetum faciant uniuersi. Nimirum illud unū propositum est nobis, vt Iaponios ad Christi domini notitiam, fidemque perducamus, idque eiusdem ope cui operam nauamus, nos effecturos confidimus. Atque a multitudine quidem ipsa nihil nobis periculi uidetur esse, nisi forte illa in nos a Bonzjs concitetur. Nos uero neque vlla cum Bonzjs certamina temere suscipiemus, neque tamen diuinæ gloriæ deerimus, & animorum saluti. Exploratum quippe habemus illos nobis nisi Dei permissu, nocere non posse. Quod si accidat vt in tam pia honestaque causa vitam ponamus; ne nos in maximis id Dei beneficijs numerabimus. Ipsi etiam gratiam habebimus, qui continuæ huius mortis finem, initium que beatæ ac sempiternæ uitæ nobis attulerint. Certum est nullis eorum minis, aut terroribus a pronuntianda ueritate desistere. Si quidem Deus vitam nostram aliena animi salute posteriorem habere nos iubet. Fixum est diuino præcepto parere, Deo utique ipso bene iuuante, & animos uiresque suppeditante; vt Iaponios a tantis superstitionum tenebris in Euangelij lucem euocemus.

Magna in spe sum diuinam nobis opem in tali re non defuturam: quippe cum nostris diffisi uiribus spem omnem in Christi domini ui ac potestate summa, Sanctissimæque eius parentis, Angelorum omnium ac præsertim Michaelis Archægeli Præsidis Ecclesiæ militantis patrocínio defixerimus, Multum etiã spei in eo Archangelo ponimus, cuius in clientela tutelaque Iaponia est: eique nos itemque reliquis Angelis hominum custodibus nostrum negotium quotidie nominatim commendamus; uti non desinant pro Iaponum clientum suorum conuer-

Fringalitis comoda

Intemperantia sic incommoda.

Dei fiducia

B. Virginie & Angelorum patrocinium.

sione, ac salute, Deum deprecari. Atque etiam beatorum omnium auxilium imploramus affidue; in tanta animorum calamitate; ac pro tot Dei imaginum conseruatione, earum conditori tot, talesque deprecatores allegando supplicamus: nec dubitamus quin, quicquid in hac ipsa caelestium imploratione a nobis per incuriam, ac negligentiam delinquitur, a beatis illis socijs nostris compensetur, qui nostra qualiacumque studia gratificandi Deo, sanctissima Trinitati studiosissime, cupidissimeque offerunt. Hisce nos tot, tantisque praesidijs haud paulo magis excitamur ad spem victoriae, quam Daemonum insidijs ac minis, quamuis multis, ac magnis ab hac dimicatione deterremur. Nimirum stultissime faceremus, si nostra vi ac sapientia niteremur. Sed Deus pro sua prouidentia tantos terrores, arumnas, pericula ab hostibus opponi, eodum videlicet finit, vt nostros spiritus frangat, animos demittat, nosque ad submissionem animi, humilitatemque erudiat; ne quid vnquam in posterum nostro consilio, sed diuino plane praesidio confidamus. Qua quidem ille in re, & suam benignitatem, & nostri memoriam facile declarat. nostros enim animos interioribus praecipis docet, quam nihil per nos ipsi valeamus, cum patitur animos nostros paruis saepe incommodis, ac periculis sollicitari, ne nobis ipsi fidentes optimi parentis negligamus auxilium. Nam si qui sui fiducia quippiam aggrediuntur, his saepe parua impedimenta molestiora, ac difficilliora sunt ad superandum, quam vel maxima pericula & calamitates ipsi, qui sibi omnino diffisi spe omnem suam positam habent in Deo.

Magni ad solatium nostrum refert, vos grauis cuiusdam nostrae curae, ac sollicitudinis ignaros non esse, quo nos vestris vel precibus, vel sacrificijs adiuuetis. Nam cum Deum delicta nostra & multa, & magna non lateant, illa nos cogitatio valde sollicitat, ne diuinæ opis aura conatus nostros ad fines non prouehat optatos, nisi magna quaedam morum vitæque emendatio in nobis extiterit. Quam ad rem deprecatoribus vtendum est omnibus nostrae Societatis hominibus, ac studiosis, vt per eos Ecclesiae vniuersae Christi Domini nostri sponsae sistamur, quam sua nobiscum merita innumerabilia communicaturam confidimus, nosque sponso suo, eidemque patri nostro Iesu Christo, eiusque sanctissimae parenti commendaturam. Ita fiet vt hi rursus æternum patrem, bonorum omnium fontem, atque autorem exorent, vt nos continenter in officio contineat, & nostra delicta sua infinita bonitate obruens caelestia in nos dona congerere

non

Dei prouidentia in rebus aduersis.

Emendatio de vitæ studio.

non desistat: Etenim eius duntaxat causa in hac loca demigravimus, (vt ipse mihi optimus est testis, cui mentes nostrae, consiliaque perspecta sunt) & studio vindicandi animos hominum ex diuturna Daemonis seruitute: qui pro Deo coli studet in terris, quoniam id assequi nequiuit in caelo, vnde deturbatus in homines, atque hos miseros Iapones odium expromit suum.

Sed iam faciendum est nobis, vt de Cangoximana commoratione vobis exponamus. Cangoximam appulimus, cum aduersus iam ventus esset petentibus Meacum, quae vrbs totius Iaponiae maxima est, & Regis, ac Dynastarum domicilij celeberrima. Post quintum demum mensem dicitur idonea tempestas ad Meacensem cursum reditura. tum nos Deo bene iuante soluemus. Abest Meacus Cangoxima leucis trecentis. Mira nobis de illius vrbs magnitudine narratur. Tectis eam amplius nongentis constare perhibent: inibi Gymnasium esse celeberrimum; quinque item praecipua discipulorum Collegia, & plus viginti canobia Bonziorum, aliorumque instar canobitarum, quos Legioxos appellant, itemque eiusdem generis familiarum, quas Hamacutas nominant. Aliae praeterea sunt (excepta Meacensi) in Iaponia Academiae percipuae quinque, Coyna, Negruensis, Fissonia, Homiana (quae circa Meacum modicis interuallis sita, MMMD circiter auditoribus singula celebrantur) & Banduensis Iaponiae totius longe maxima, ac celeberrima, eademque a Meaco remotissima. Est Banduensis regio sane ampla, quam obtinent Reguli sex, ex quibus vnus opibus excellit, cui reliqui parent: ipse autem Iaponio Regi, qui Magnus Rex Meacensis appellatur. Harum de Academicarum, atque vrbiū amplitudine, ac celebritate adeo mira praedicatur, vt ea prius ipsi oculis cernere, ac perspicere, ac tum demum cognita, atque explorata ad vos perscribere cogitemus. Praeter hasce, quas diximus Academicas, minores alias ferunt esse complures. Nos si horum populorum animos ad Euangelij culturam aptos, paratosque viderimus; fortassis ad omnia praecipua Christianorum Gymnasia literas dabimus, vt religionem, & scrupulum nobis exemptum illis iniciamus: Quando virtutum suarum ac doctrinarum praesidijs facile tanto incommodo obuiam ire possent, & barbaros innumerabiles ad conditoris, saluatorisque sui cognitionem, & cultum traducere. Nimirum ad illos tamquam ad superiores, ac parentes scribemus, vt nos habeant in minimorum fratrum loco: & simul exponemus, quam laetae, atque vberes animorum fruges hinc per ipsos per-

Meacus vrbs.

Academia Iaponicae.

pi

pi queant. Quamobrem ab eis etiam, atque etiam petimus, ut si qui huc venire ipsi non poterunt, faueant certe ijs, qui pro diuina gloria, animorumque salute sese deuouerint; quos quidem hic maiora ac solidiora, quam istuc animorum solatia diuinitus manent. Atque etiam si negotij magnitudo postulabit, ipsum Pontificem Max. non dubitabimus de tota re facere certiorum. Etenim ad eum quippe Christi vicarium, omnium gentium parentem, pastoremque Christianorum ij quoque pertinent, qui parati sunt ad Christi cultum, & Ecclesie gremium, Pontificisque ditionem venire. Et simul pias omnes Deoque acceptas religiosorum familias, quae Christiani nominis amplificandi studio flagrant, inuitabimus diligenter, ut ad diuinam illam suam animorum sitim explendam in has Iaponiae insulas conuolent, itemque in regionem Sinarum hac longe maiorem: quod sine ullo iniuriae ab indigenis metu aditus patere dicitur, accepta fide publica Regis Iaponij; cuius secunda voluntate speramus nos, si Deo cordi erit, vsuros. Rex enim Iaponiae amicus est Sinarum Regis, & amicitiae causa eiusdem annulum, ac signum apud se habere fertur, ut Iaponibus in Sinas proficiscentibus fidem publicam regio obsignata annulo tradat. Complures autem Iaponum naues in Sinas dierum decem aut duodecim traiectu nauigare dicuntur. Magna nos spes tenet, si vel decennij vitam Deus nobis suppeditet, multa nos praecleara vsuros effecta partim per eos, qui istinc aduenerint, partim per eos, quos hic iidem illi ad verae religionis cognitionem, & obsequium excitauerint. Intra annum huius seculi quinquagesimum de rerum Meacensium, Academiaramque statu, quod ad Christianam rem attinet, copiosius ad vos multa scribemus. Hoc ipso anno Bonzj duo in Meacensi, ac Banduensi Gymnasio eruditi, & cum his alij Iapones complures ad religionis nostrae mysteria cognoscenda veniunt in Indiam.

Die, qui S. Michaeli festus fuit, cum Regulo Cangoximano congressi sumus, qui nos perhonorifice acceptos commonefecit, ut monumenta Christianae legis quam diligentissime custodiremus: quam si veram probamque esse perspexisset, enimvero futurum, ut Diabolus disrumperetur. Paucis autem interiectis diebus, potestatem fecit omnibus, qui in suo imperio, ac ditione sunt, Christianam religionem suscipiendi. Hos ego vobis laetos nuntios in epistola clausula illigavi, quo magis & gaudeatis ipsi, & Deo gratulemini. Hanc hyemem (ut opinor) in Symboli capitibus Iaponice paulo copiosius explicandis consumemus

mus, eo consilio ut explicationem typis imprimamus, quo quamplurima loca (neque enim ipsi omnibus praesentes subuenire possumus) literarum beneficio, quarum plerique Iapones gnari sunt, Christiana religio peruagetur.

Paulus quidem noster fideliter in patriam linguam couertet omnia, quae ad animorum salutem necessaria videbuntur. Nunc vero vos (quoniam tantus virtuti vestrae campus aperitur) egregios vestros ad pietatem impetus Deo, ac caelestibus probare oportet. Ad assequimini, si intimam animi submissionem factis, & vita declarabitis: omnemque existimationis vestrae curam Deo permittetis. Is enim suapte sponte existimationem vobis, autoritatemque apud homines conciliabit, aut si id facere omittat, vestra utique causa omittet, quod periculum esse intelligat, ne forte quae Dei sunt, ea vobis tribuatis. Illa me cogitatio valde consolatur, quod in animum induco meum, vos in vestris animis tot semper vitia animaduertere, quae reprehendatis; ut magnum vos capiat odium arrogantiae: & simul summum teneat desiderium absolutae cumulateque virtutis; sic prorsus ut nullum relinquatis alienae reprehensionis locum. Quo fit, ut humanam laudem crucis instar habeatis, quippe quae vestrorum vos admoneat vitiorum.

Sed finem aliquando scribendi faciam, quanquam nullus esse finis potest, meae erga vos vel vniuersos, vel singulos benevolentiae declarandae. Ac si diuino inter se amore diligentium animi oculis cerni possent, vestras fratres effigies utique expressas in animo cerneretis meo. Quod si forte in eo, tanquam in speculo vos ipsos intuentes vestras minime agnosceretis imagines; id scilicet eueniret idcirco, quod cum ego maxime vestram virtutem suspiciam, vos contra vestram contemnatis infirmitatem, pro vestra egregia humilitate haud quaquam vos ipsos in animo meo agnosceretis, quamquam ipsas vestras imagines in mente nostra cerneretis impressas. Obsecro vos fratres, ut vero germanoque amore inter vos complectamini, neque ullam offensionem animorum exoriri aliquando sinatis; praecleara illa uestra studia agendi, patiendique pro Christo ad vos inter vos diligendos, & offensiones, si quae forte extiterint, tollendas sedulo conferatis. Neque enim vos fugit diuina illa Christi Domini uox. *In hoc cognoscent homines, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inter vos.* Christus Dominus suam mentibus nostris uoluntatem declaret, uiresque ad eam perfecte exequendam pro sua bonitate suppeditet. III. Non. Noueb. MD XLVIII. Cangoximae:

Francisci
desiderij
virtute opi
nio.

Societati Goam. Epist. VI.

SI tanta vos tenet mei memoria, quanta me vestri, utrique desiderium corporum leuius feremus, cum semper fere animis presentes adsumus. Lusitana Indiae praesidia, quae Socii nostris carent, sic vobis commendo, ut maiore studio commendare non possim; idque pro maximis Regis Lusitaniae in nos omnes, qui in India versamur, beneficijs atque promeritis. Si Socij Goam concionatores Olyssippone peruenierint, per hos illis consuletis; sin minus alios submittetis Socios, quorum virtus, animique submissio Lusitanos iuuet, confessionibus audiendis, sermonibus habendis, pueris seruisque ad Christianam pietatem erudiendis, caeteris per pias meditationes ad honestatem excitandis, reliquisque nostrae Societatis muneribus obeundis. Et sane boni apud improbos vitae exemplo assidue concionantur, atque adeo plus quam concionatores e suggestu saepe proficiunt. quippe cum longe plus momenti ad permouendum in factis sit, quam in dictis. Si Goano in Collegio Socij sunt ad Christianam doctrinam in omnibus vrbis templis tenerae aetati tradendam idonei, solitis horis mittendos cenfeo, ut Catechismum quidem doceant quotidie, Dominicis autem ac festis diebus appositam etiam ad ea, quae explicantur, e Catechismo, cohortationem habeant: & simul sancti alicuius viri praecleara facta commemorent. Collegij porro istius Rector idem faciat in maximo vrbis templo. Si alij praeterea concionatores domi sunt, qui pueros Christianae disciplinae rudimenta docere queant, pergratum mihi fecerint, si eos docuerint, ac suae virtutis odore, atque exemplo reliquos excitauerint ad studium pietatis. Verum sermone omnes utantur apud Lusitanos vulgari, ac vernaculo, quali indigenae Christiani, ac mancipia uti solent, quod ego quoque, cum istic essem sequebar; quoniam is sermo facilius in aures, atque animos influit auditorum. Quid in hoc genere fiat, facite identidem, ut sciam. Magnopere hortor, ut vobis ipsi (quod caput est) primum attendatis. *Qui enim sibi nequam est, cui bonus erit? qui alios curare potest, qui se ipse negligit? qui tandem attentus, ac diligens erit in alienis rebus, qui est dissolutus in suis? Iam Collegij alumni, ut maximam partem Sinæ, aut Iapones sint, curate: eos bonis moribus, ac literis imbuite: in Lusitano ser-*

Boni vitae
exemplo semper
concionantur.

Sermone
vulgari a-
pud vul-
gus ven-
dum.

Prima sui
cuique cu-
ra esse de-
bet.

mone

mone utriusque exerceat, ut hic, ubi magno vsui esse possunt, interpretum munere fugantur. Equidem vnde maiores animorum fructus percipi queant, quam ex Iaponia, ac Sinis, orbis terrae partem esse arbitror nullam. Venient istuc in Collegium hoc anno Bonzj Iapones duo, qui omissa illo sacrilego sacerdotio, ad Christi fidem sese contulerunt. Curate, ut eos comiter benigneque tractetis, item ut ego, cum apud vos essem, Paulum Iaponem a S. Fide tractabam. Etenim Iaponum ingenia eiusmodi sunt, ut nulla re flectantur, ac regantur alia, nisi humanitate, ac beneuolentia. Tres illos quos poposci, Socios ad me mittetis. Epistolam autem de interioribus animi sensibus, quam in eundem fasciculum conieci, circum alias Sociorum sedes, quae in India sunt, mitti ac recitari placet. Christus Dominus noster pro sua bonitate, ac misericordia nos omnes in sua felicitate coniungat. Amen. Datæ III. Non. Nouem. M. D. XLVIII. Cangoximæ.

Neophytis
benigne
tractandi.

Societati Goam. Epist. VII.

SUPERIORE anno, fratres carissimi, de nostro itinere, aduentuque in Iaponiam, rebusque e re Christiana gestis ad vos scripsi Cangoxima; nunc quid ex eo tempore Deus per nos gesserit, exponam. Ad Pauli nostri patriam cum peruenissemus, ab eius cognatis, ac necessarijs accepti sumus perhumaniter. Hi Pauli sermonibus adducti Christo se aggregarunt omnes. Itaque ut nostrae religionis veritatem perspicerent, annum totum ibidem, eoque amplius commorati sumus. quo temporis spatio ad Christi ouile compulsi amplius centum. Ad reliqui idem facere si vellent, sine vlla fere parentum, ac propinquorum offensione potuissent. Verum Bonzj Regulum (is est multorum oppidorum Dominus sane potens) commonefecerunt, eique denuntiarent, si suos populares Christi religionem suscipere pateretur, ditionem eius vniuersam interituram. Patrios Deos (Pagodes vocant) in contemptum indigenarum esse venturos. Legem quippe diuinam Iaponicis legibus esse contrariam. Quocirca futurum ut, qui eam amplecterentur, sacrosanctos auitarum legum latores repudiarent. Id vero sine magna oppidi, ac ditionis pernicie fieri non posse. Quare respiceret sanctissimos illos Iaponicarum legum autores: & quoniam diuinam legem auita aduersariam, atque inimicam esse

P

senti-

sentiret, ediceret morte proposita, ne quis in posterum fieret Christianus. Hac oratione comotus Regulus, ut Bonziji postularent, edixit. Hoc interim spatium nos in Neophytis erudicendis, Iaponica lingua discenda, Christianaque fidei capitibus Iaponice vertendis operam posuimus. Ac de mundi procreatione breuiter attingebamus ea, quae hisce hominibus opportuna videbantur: ueluti Deum huius uniuersitatis opificem, ac procreatorem esse, quod illi funditus ignorabant: itemque caetera ad salutem necessaria, praecipue uero Deum humanam induisse naturam. Quamobrem omnia, quae in Christi uita elucet mysteria, usque ad eius in caelum ascensum, nouissimique Iudicij rationem, tradebamus diligenter. Eum iam librum Iaponice magno labore conuersum nostratibus literis mandauimus. Hinc deinceps illa, quae dixi, ad Christi fidem accedentibus recitamus, ut Neophyti rationem teneant Dei, ac IESU Christi pie ac salutariter colendi. Ea nos secunda concione cum exponeremus, magnam ex ijs Christiani ceperunt animis uoluptatem: quippe qui ea, quae a nobis dicerentur, plane uera esse intelligeret. Omnino Iaponum ingenia eximia sunt, & mire obedientia rationi. Diuinam legem ueram, autam ipsorum falsam esse plane uident; sed a Christiana religione suscipienda Reguli metu deterrentur. Vertente anno, cum oppidi Dominum nostrae religionis amplificationi omnino aduersari uideremus, constituimus aliud demigrare. Itaque Neophytos ualere iussimus, qui pro suo erga nos amore singulari, flentes, maximasque nobis agentes gratias quod tanto labore nostro, aeternae salutis iter eis monstrassemus; aegre admodum nostrum discessum tulerunt. Reliquimus apud eos Paulum eorum ciuem, eundemque Christianum egregium, qui Neophytos Christianis praecipis expoliret. Inde nos in aliud oppidum profectos Dynasta perhumaniter accepit. Vbi dies aliquot commorati Christo adiunximus fere centum. Nemo tamen nostrum Iaponice sciebat; nihilo secius semiiaponico illo volumine recitando, & sermonibus ad populum habendis, eorum complures ad Christi cultum traducebamus.

Cosmo Turriano his Neophytis praesidere iusso; ego cum Ioanne Ferdinando Amangucium, Regis (ut captus est Iaponiorum) sane opulenti sedem contendimus. Ea urbs familiarum amplius decem millibus continetur. Tota domibus ligneis constat. Hic plurimos offendimus tum e plebe, tum e nobilitate Christianae legis cognoscendae percupidos. Itaque cum

cum optimum factu statuissemus in compitis, ac triuijs bis in die concionari, nostri illius libri capita pronuntiantes de Christi religione ad populum uerba faciebamus. Dynasta etiam nonnulli domum suam nos inuitabant, ut commodius de nostra religione cognoscerent: atque ultro pollicebantur, eam se sua meliorem si censuissent, sine ulla dubitatione suscepturos. Ac multi nostros sermones de lege diuina sane libere audiebant; alij contra iniquis ferebant animis: ultro etiam quae dicebantur irridebant. Ergo quoties per urbis uias ibamus, toties nos magna puerorum atque infimae fecis multitudo irridens, atque illudens eiusmodi uocibus prosequabatur. En qui diuinam nos legem ut salui simus suscipere iubent, propterea quod ab interitu uindicari nisi per omnium rerum effectorem, eiusque filium non possumus. En qui plus una uxore habere nefas esse praedicant. Consimili modo reliqua nostrae religionis capita inculcabant per ludum ac iocum. Dies iam aliquot posueramus in hoc concionatorio munere, cum Regis, qui tum in urbe erat, accersitu ad eum uenimus. Percontanti uide tandem essemus, cur in Iaponiam uenisset; respondimus, nos Europeos esse eo missos diuinae legis praedicandae gratia; quippe cum nemo quin Deum, eiusque filium Iesum Christum omnium gentium uindictam, ac saluatorem caste, pieque coleret, saluus atque incolumis esse posset. Tum ille diuinam sibi legem exponi iussit. quare bonam uoluminis partem recitauimus; & quamdiu de scripto diximus, (diximus autem horam eoque amplius) diligenter ab eo attenteque auditi sumus, atque ita dimissi. In ea urbe dies permultos morati in uisjs, ac triuijs uerba fecimus ad populum. Complures uide praecleara Christi facta audiebant: cumque ad acerbissimam eius caedem uentum erat, lacrymas tenere non poterant. uerumtamen Christianis sacris initiabantur admodum pauci. Ergo cum exiguus nostrorum laborum ibi fructus extaret, Meacum urbe totius Iaponiae (ut dixi) celeberrimam perrexi-mus. Menses in itinere posuimus duos. multis periculis, quod per regiones bellis flagrantibus transendum erat, perfuncti sumus. Mitto summa locorum illorum frigora, & uias frequentibus latrocinijs infestas. Meacum ut uenimus, dies aliquot expectauimus, dum facultas esset ad eundem Regis, petendique ab eo ut diuinam legem in suo regno nobis liceret diuulgare; sed omnes ad eum aditus penitus clausos offendimus. Itaque ut Regis imperia a Regulis, & Dynastis contemni solita accepimus, consilio ueniae eiusmodi petendae abiecto, ciuium animos, ac sensus

*Ethnici ad
commemo-
rationem
Christi ne-
cis lacry-
manur.*

tentare, atq; explorare placuit, vt perspiceremus, quam esset ea ciuitas ad Christi cultum recipiendum accommodata; verū quod ciues in armis essēt, grauiq; vrgerētur bello, tēpus ab Euāgelij prædicatione alienissimum iudicauī. Meacus vrbs olim fuit amplissima, nunc propter assiduas bellorū calamitates, magna ex parte euerfa atque vastata est. Quondam (vt aiunt) tetrorum millibus CLXXX constabat. Id sane mihi verisimile videtur. Murorum enim circuitus longe maximam fuisse vr-
*Meaci vr-
bs, aplius-
do.*

Cum neque pacatam, neque ad Euangelium paratam sensissemus esse Meacensem ciuitatem, Amangucium remigrauimus: Regique literas, ac munera amicitiae causa ab India Prorege, & Goano Episcopo missa reddidimus. Rex, & donis, & literis admodum delectatus, vt nos remuneraretur, magnum nobis auri, argentique pondus obtulit. Quibus nos muneribus remisissis, eum rogauimus, vt si quod munus aduenis hominibus gratum dare vellet, diuinæ legis in sua ditione nobis promulgandæ, suis popularibus suscipiendæ faceret potestatem; hoc munere nihil gratius accidere nobis posse. Id ille libentissime largitus est. Ergo edicta celeberrimis vrbs locis proposuit, quibus edicebat; placere sibi cælestem legem in sua ditione promulgari: eandem ijs, qui vellent, suscipere licere. & simul vacuum cœnobium nobis ad habitandum attribuit. Huc ad nos nouæ religionis cognoscendæ causa multi ventitabant. bis concionabamur in die: concionem semper excipiebat concertatio de religione bene longa. Proinde perpetuo aut in sermonibus habendis, aut in quæstionibus profligandis eramus occupati. Cōcionibus sæpe intererāt Bonziji multi, alijq; e nobilitate, ac plebe quam plurimi. Semper fere domus erat hominibus referta, sic vt interdum nonnulli loci angustijs excluderentur. Percontationum tanta vis fuit, vt ex responsis planè & legum suarum; latorumque falsitatem, & Christianæ legis veritatem intelligerent. Post multorum dierum certamina, & interrogationes, denique victi manus dare, & ad Christi fidem se conferre cœperunt. Omnium autem principes extiterunt ij qui in concertationibus, percontationibusque acerrimos sese præbuerant aduersarios. Horum permulti honesto erant loco nati; qui Christi religione suscepta, vsque eo nobis amici repete existebant, vt nullis verbis id exequi possim. Ac noui Christiani fidelissime Iaponica mysteria, aut ineptias potius enun-
 tia-

tiabant. Nam vt initio dixi, sectæ Iaponicæ sunt numero nouem, quæ præceptis, atque institutis valde inter se discrepāt. Perspectis earum sectarum opinionibus, ad eas refellendas argumenta conquirere cœpimus. Ergo quotidie interrogationibus, & argumentis Bonzios, veneficos, cæterosque Christianæ legis hostes acriter vrgebamus, sic prorsus vt illi demum aduersus redarguentium voces hiscere non auderent. Christiani cum Bonzios viderēt cōuictos reticere, gaudebāt scilicet, & quotidie magis confirmabantur in Christi fide. Ethnici autē, qui concertationibus aderant, in suis religionibus valde nutabant, cum auitas disciplinas labare cernerent. Enimvero id Bonziji iniquo ferebant animo, cumque ipsi concionibus interessent, ac cernerent multos fieri quotidie Christianos; eos grauius accusabant, quod auita religione deserta sequerentur nouam. Quibus illi respondebant, se Christianam legem amplecti, quod eam iudicarent magis naturæ consentaneam esse, quā suam; quodque nos ipsorum interrogationibus satisfacere viderent, eos nostris non item.

Sunt omnino Iapones natura curiosi, discēdique auidi vt qui maxime. Itaque cum alijs de suis interrogationibus, nostrisq; responsis nunquam agere desistunt. Res nouas de religione præsertim audire vehementer expetunt. Atque ante nostrum quidem aduentum perpetuo, vt accepimus, pugnant inter se, cum suam quisque sectam optimam esse contenderent. Sed postea quā nos audierunt, certamine de suis disciplinis, ac religionibus omisso, de Christiana lege certare cœperunt vniuersi. Ac permirum est in tam ampla ciuitate, omnibus in te-ctis ac locis diuinam legem omnium sermone celebrari. Horum ego percontationes persequi si vellem, finem scribendi nullum facerem. Magna est Iaponum opinio de Sinarum sapientia vel in mysterijs religionis, vel in moribus, atque institutis ciuilibus. Itaque illud præcipuè vrgebāt, si ita res esset, vt non prædicarem, qui fieret, vt id Sina ignorarent? Post multas percontationes, ac disputationes, Amanguciani ad Christi Ecclesiam aggregari cœpti partim e plebe, partim e nobilitate. Ac mensium duorum spatio facti sunt Christiani facile quingenti, atque hic numerus augetur in dies: vt magnopere lætandum, Deoque gratulandum sit, tam multos esse qui Christi religionem amplectantur, quique Bonziorum fallacias, librorumque suorum, atque sectarum mysteria enuntient. Nā qui Christo se adiunxerunt, alij aliam disciplinam sequebātur.

Quingenti
Amanguciani
Christi a-
nis sacris
initiant.

Ex quorum numero eruditissimus quisque exponere disciplinam suam instituta ac præcepta nobis. Horum studia si mihi defuissent, haudquaquam nefarias Japonum religiones satis cognosce, & oppugnare potuissem. Christiani, incredibile est quam nos diligant. Domum ad nos ventitant, rogatum ecqua in re ipsorum opera uti velimus. Sane Iapones omnes natura officiosi videntur: Christiani quidem certe (quæ ipsorum benignitas est) humanissimos se nobis, & officiosissimos præbent. Deus, & illis pro sua misericordia referat gratiam, & nobis pariter cælestem impertiat felicitatem. Anno M. D. L. Amangucio.

Socijs Malacam. Epist. VIII.

QUADRAGESIMA lux est, cum ex Iaponia solvimus, ubi res Christiana Deo fauente, mirandum in modum propagatur. Quos mecum adduxeram Socios, omnes Dei beneficio incolumes Amangucij (quæ vrbs perampla est, & eius regni caput) præsidio reliqui Amangucianis, quorum plurimam iam ad Christi fidem accesserunt, multi etiam accedunt in dies. Reliqua coram vobis exponam. Comparate quæso aliquid nobis ex ijs, quæ sunt ad Indicam navigationem necessaria: & simul curate, ut aliqua ex Indicis nauibus nostrum præstoletur aduentum. Permagnum enim refert ad Christi Domini gloriam salutemque animarum, me protinus istinc in Indiam pergere. Iocundum Brauium cum responsis ad mea mandata huc ad me mittere quamprimum. Mox ego vobis res Iaponicas commemorabo, quas gratissimas, iucundissimasque fore certo scio.

Sed hætenus. Deus nobis adsit omnibus. Amen.

Anno post Christum natum M. D. L. I.

Ex freto Syncapurano.

FRAN-

FRANCISCI XAVERII

EPISTOLARVM

LIBER QVARTVS.

Societati in Europam. Epist. I.

Gratia, & caritas Christi D.N. sit nobiscum semper. Amen.

D XIII. Kal. Septembris an. M. D. XLVIII. in Iaponiam omnes Deo fauente, salui incolumesque peruenimus. Cangoximam appulimus patriam comitum nostrorum. Perbenignissimus excepti cum ab omnibus oppidanis, tum vero à Pauli Iaponis Neophyti propinquis. qui omnes veritatis lucem diuinitus oblata, Paulo autem facti sunt Christiani. Cangoximam cum essemus, oppidanos diuinæ legis cognitio (ut res erat illorum auribus noua) mirifice delectabat. Iaponia regio amplissima est, totaque insulis continetur. vna omnino lingua vitur, eaque non admodum difficili ad discendum. Reperta hæc regio est a Lusitanis annis ab hinc octo, aut nouem. Sunt Iapones honoris, ac dignitatis perstudiosi, seque armorum gloria, bellicaque virtute omnibus nationibus præstare arbitrantur. Quare gentes cæteras præ se contemnunt: arma in honore, ac pretio habent, nullaque re magis, quam armis auro, argenteis insignibus gloriantur. Gladios, & pugiones perpetuo gestant, tum domi, tum foris. Vbi cubitum discedunt, e ceruicali suspendunt. Armis tantum tribuunt, quantum nulla alia natio, ex ijs, quas ego vidi. Sagittarij sunt peritissimi, pedestribus fere prælijs contendunt, quanquam equis regio non caret. Inter se perofficiosi sunt; cum aduenis, quos contemnunt, non item. Rem familiarem in armis, cultu corporis, & feruorum comitatu confumunt, nihil omnino de coaceruanda pecunia laborantes. Bellicosi plane sunt, & continenter bella inter se gerunt. ut quisque plurimum viribus pollet, ita latissime dominatur. Regem vnum habet, tametsi annis ab hinc centum quinquaginta, ei Dynastæ parere desierunt, quæ perpetuorum est causa bellorum.

Magnus

*Fabulae de
Dijis Iapo-
num.*

Magnus est his locis numerus tum virorum, tum foeminarum religiosam viuendi rationem profitentium, Bonzios, & Bonzias appellant. Bonziorum duo sunt genera, alij cineraceo vtuntur vestitu, alij nigro. Hos inter magna intercedunt similitudines. cineracei atratis insensu sunt vulgo, eosque incitiae arguunt, atque improbitatis. Bonziarum totidem sunt genera, partim cinerea, partim atra veste insignes. Bonzijs parent, sui utraque generis, & coloris. Bonziorum ac Bonziarum innumerabilis est in Iaponia multitudo, ac plane incredibilis, nisi ei, qui ipse perspexerit. Cognoui ex bonis autoribus, Regulum esse in his locis, in cuius ditione caenobia sunt Bonziorum, ac Bonziarum facile octingenta, capitum minimum tricentorum: innumerabilia autem esse, ubi quaterni, seni, octonique uersentur. quod quidem ego, quantum videre potui, facile adducor, ut credam. Sectarum, quae hic florent, ratio a Sinis ascitata est, quae gens est in continenti, e regione Iaponiae. Hinc memoriam habent Iapones literis consignatam autorum cuiusque sectae, qui bina, aut etiam terna annorum millia in solitudine voluntarijs se poenis afflixisse dicuntur. Horum principes numerantur Xaca, & Amida. Disciplinae vel virorum, vel mulierum sunt omnino noxam, legibus inter se institutisque dissidentes. liberum est cuique ad eam, quam maxime probet, animum applicare. Quare usu venit, ut sub iisdem tectis aliam sectam vir, aliam vxor, aliam liberi sequantur. Neque ea res vllas fere turbas excitat, cum liceat cuique, ut quisque velit, viuere. Veruntamen saepe inter eos controversiae, & contentiones existunt, cum suam quisque disciplinam reliquis anteferre conatur: atque etiam interdum venit ad manus. De mundi, atque animarum procreatione, in hisce disciplinis omnibus mirum silentium. Omnes piorum atque improborum sedes nominant, nulla tamen earum aut cuiusmodi sit beatorum sedes, aut cuius imperio improborum animi ad inferos detrudantur, ostendit. Suos tantum autores praedicant, qui ut saluti consulerent hominum innumerabilium, nullis sua peccata poenis expiantium, acerbissimos sua sponte cruciatus subierint, maximeque diuturnos. Proinde confirmant, eos omnes, qui nullas suorum delictorum poenas luerint, si sectarum suarum Principes, conditoresque implorarint, ab omnibus incommodis liberatum iri, ita tamen, si magna eos fiducia implorauerint, omnemque in eis spem reposuerint suam. Ac persuasum habent fore, ut vel ex ipsis inferis eorundem deprecatione eripiantur. Sed haec, quas dixi, disciplinae

plina innumerabiles fabulas, & mira quaedam de suis institutoribus perhibeat, quae longum esset exponere. Ex hisce sectis nonnulla trecena, aliae quingena praecipua continent: omnes tamen consentiunt, quinque praecipua esse praecipua, ac plane necessaria. Primum, non occidendum, nec occisum quicquam comedendum. Alterum, non furandum. Tertium, non moechandum. Quartum, non mentiendum. Postremum abstinentium vino. Atque haec quidem leges communes sunt disciplinarum omnium. Sed Bonzij, & Bonziae de suarum legum ratione verba facientes ad populum, ei persuaserunt, fieri non posse, ut profani homines urbanis negotijs implicati quinque illa praecipua seruent. Proinde praestare se velle, quicquid propter earum legum negligentiam mali, atque incommodi illis accidere possit, sub ea conditione, ut populus domicilia, caenobia, redditus annuos, pecuniasque ad usus ipsorum necessarios curet. & scilicet honorem eis & cultum tribuat. Haec si populus faciat, ipsos quicquid legum sit, pro populo seruatuos. Quocirca viri primarij atque opulenti, ut maiori peccandi licentia fruerentur, Bonzijs postulata omnia concesserunt. Ita Bonzij apud Iapones magnam habent uenerationem; vulgoque persuasum est omnibus, eorum deprecatione animos euocari ab inferis: quoniam hoc Bonzij susceperunt, ut pro populo de legibus illis satisfaciant.

Concionantur Bonzij certis diebus. Concionum omnium caput est. Neminem e populo damnatum iri ad inferos, quantumvis multa, & deliquerit, & delinquat. Suae quippe sectae auctorem eos, si forte ad inferos relegati sint, e medijs supplicijs vindicaturum, praesertim vero si Bonzij, qui pro his satisfecerunt, de precatores accesserint. Et vero Bonzij ipsi vulgo de sua sanctitate, quod quinque illis legibus pareant, ad populum sane magnifice praedicant. Iidem autem negant pauperibus, quippe qui benigne Bonzijs faciendi careant facultate, vllam relinqui spem ex inferis emergendi. In eadem causa foeminas esse dictitant, si quinque illa praecipua praecipua neglexerint. Singulas enim mulieres propter menstruorum foeditatem, pluribus peccatis esse coopertas, quam viros vniuersos. Proinde tam tetrum animal haud facile saluum esse posse. Hinc eo delabuntur, ut dicant mulieribus quoque, si longe plura, quam viri, in Bonzios contulerint, spem erumpendi ex inferorum carcere ostendi. Illud etiam pro concione pronuntiant, eos, qui pecuniam Bonzijs dederint in vita, post mortem decies tantum, quantum dederint,

*Quinque
praecipua
Iaponum
leges.*

*Miseram
foeminarum
conditio
apud Iapo-
nes.*

runt, eodemque número genere accepturos, ad vsus videlicet illius vitæ necessarios. Nec defunt multi, tum viri, tum feminae, qui magnam Bonzijs vim numerum ita credant, vt eam de inde decuplo cum fœnore in immortalis illa vita exigant: quibus Bonziji sedulo scilicet cauent chirographo suo. Nec dubitat imperita multitudo de multiplici illo fœnore pecuniæ creditæ. Bonziorum chirographa diligenter asseruant, eaque moribundi secum sepeliri iubent: quippe eorum aspectu Diabolum frugari arbitrantur. Multas præterea fallacias intendunt Bonziji, de quibus sine dolore commemorare non queo. Illud festiuum, quod numos eleemosynæ nomine accipiunt ab omnibus, ipsi omnino dant nemini. Miras conciliandæ pecuniæ vias norunt quas, ego ne sim longior, prætermitto. Quantum istiusmodi hominibus tribuat, quantum honorem habeat multitudo, sine gemitu, ac stomacho videre non possumus.

Sed ad res in Iaponia gestas redeo. Primum igitur, vt supra demonstravi, Cangoximam Pauli patriam applicuimus, vbi ille assiduus sermonibus propinquos suos Christo adiunxit, ac facile omnem adiunxisset ciuitatem, nisi Bonziji obstitissent. Per suaserunt enim Regulo lōge ac late, vt illis locis imperati, si diuina legē in regnum suum introduci sineret, profecto non modo ditionem eius vniuersam, sed cultum etiam Deorum, maiorūque disciplinam funditus esse interituram. Proinde capite sanciret, ne quis in posterum fieret Christianus. Itaque nos, exacto iam anno, cum Regulus palam Euangelij cursum impediret, Cangoximanis Neophytis, ac Paulo eorum custode valere iussis, inde in oppidum Amanguciani regni migravimus. Ibi compluribus ad Christi cultum perductis, Cosmum Turrianum eis magistrum reliqui. Ego cum Ioanne, Ferdinando Amangucium urbem regiam, eamque permagnam (quippe tectorum decem millibus, eoque amplius constat) ire perrexi. Ibi ad populum in triuijs, ad Dynastas, ac principes ciuitatis in ipsorum ædibus Euangelium pronuntiamus. a multis auide, a nonnullis grauate audiebamur. Nec intacti abibamus, sæpe puerorum, ac multitudinis in vijs effusam petulantiam experti. Rex ipse, cum nos ad se ire iussisset, nostri aduentus causam sciscitatus, diuinam sibi legem exponi imperauit; nosque de religione verba facientes per horam integram perdiligenter audiuit.

Verum cum fructus operis, ac laboris Amangucij minus constaret, Meacum (quæ vrbs est Iaponiæ Princeps, ac sedes imperij)

rij) demigrauimus. Mensibus igitur duobus in itinere positus, Meacum aliquando peruenimus, maximis laboribus, periculisque perfuncti. Meacus olim, vt ferunt, familiarum millibus centum octoginta, hodie propter bellorum vastitates, paulo amplius centum millibus constat. Ibi cum nec aditus ad Regē patuisset vnquam, & appareret Meacensium animos propter ingentes bellorum tumultus, a sermonibus de religione penitus esse alienos; confestim Amangucium reuertimus. Ac Regaliteris, & muneribus (quæ ex India & Malaca ab Episcopo & Præfectis attuleramus) delinito, haud ægre ab eo impetrauimus, vt edictis propositis declararet, placere sibi diuinam legem in suæ ditionis oppidis promulgari, eamque a suis popularibus, quibus probaretur, accipi. Is igitur cū morē nobis gefisset, simul cœnobiū assignauit ad diuersandū. Hic nos quotidianis concionibus, atque concertationibus cum Bonzijs, veneficis, alijsque istiusmodi hominibus, plurimos, atque in his aliquot nobili loco natos ad Christi fidem adduximus. Ex horū numero idoneos homines nacti id egimus, vt Iaponum sectas opinionesque cognosceremus, easque conquisitis argumentis ac rationibus euerteremus. Quare Bonziji cum se proditos a suis, & rationibus coram populo conuictos viderent, ardebant dolore scilicet, ac disrumpebantur; cum præsertim qui se ad Christianorum numerum aggregarent, hanc vulgo afferrent susceptæ nouæ religionis causam, quod animaduertissent autam religionem a Bonzijs magistris haudquaquam posse defendi. Nihil omnino Iaponicæ disciplinæ tradunt de mundi, solis, lunæ, stellarum, cœli, terrarum, maris, cæterarumque rerum molitione. Hæc enim omnia aliunde originem habuisse non putant. Mirabantur autem vel maxime, cum audiebant animorum vnum esse communem effectorem, ac parentem, a quo sint procreati. Id adeo propterea obstupecebant omnes, quod rerum omnium conditoris in eorum disciplinis nullam omnino mentionem fieri constaret. Quod si esset vnum rerum omnium principium, profecto Sinas, a quibus ipsi religiones assumpsissent, non fuisse ignoraturos. Sinis quippe primas sapientiæ ac prudentiæ Iapones deferunt omnibus in rebus, siue quæ ad religionem pertinent, siue quæ ad administrationem Republicæ. Itaque multa de hoc principio percontabantur, vtrum bonum esset, an malum: vnum ne idemque principium bonorum, & malorum. Respondebamus vnum esse principium, idque summe bonum, siue vllius mali admittione. Hoc illis non probabatur,

Iapones
nudi molitione
ignorabant.

Acute Iapones
in-
terrogatio
nes.

Q 2 quod

quod Diabolo natura malos, & humani generis hostes ducerent. Proinde Deum, si bonus esset, nequaquam commissurum fuisse, ut res tam malas procrearet. Ad hæc nos referebamus, Diabolo quidem procreatos a Deo bonos; sed suo vitio factos esse malos, atque ob eam causam sempiternis penis supplicijque macerari. tum illi obijcere, profecto Deum tam crudeliter in animadvertendo nequaquam esse elementem. Deinde si Deus hominum genus condiderit, uti nos doceremus, cur homines ad Deum colendum natos a Diabolo exagitari, tentarique sine-ret? Iam si Deus bonus sit, haudquaquam homines tam imbecillos, & ad peccandum proclives ab eo condi oportuisse; sed mali omnis expertes. Denique Deum bonum esse non posse, qui teterrimum illum inferorum carcerem edificavit; nullaque unquam misericordia capiatur eorum, qui apud inferos atrocissimis supplicijs in omnem æternitatem cruciuntur. Postremo si bonus esset, leges tam difficiles nequaquam fuisse hominibus daturum. At suis disciplinis tradi eos, qui disciplinarum auctores implorarint, vel ex medijs inferorum cruciamentis ereptum iri. Illud nullo modo concoquere poterant, homines ad inferos de-trudi sine vlla omnino spe aliquando exeundi. Itaque suas disciplinas aiebant pietate, atque clementia magis nixas esse, quam nostram. Hæc nos quaestiones demum ita Deo fauente persolvimus; nullus ut in eorum mentibus scrupulus resideret. Omnino Iapones ducem sequuntur rationem, ut qui maxime, vulgoque omnes usque eo curiosi, ac molesti sunt in percontando, ut finem nullum faciant vel argumentandi, vel nostra responsa cum alijs communicandi. Mundum rotundum esse nesciebant, nihil de solis, astrorumque cursu cognorant. Proinde hæc aliaque eiusmodi veluti cometarum, fulminum, im-brium causas cum interrogati aperiremus, avidissime audiebant, mirifice delectabantur, nosque tamquam viros doctos suspiciebant. quæ doctrinæ opinio aditum nobis patefecit ad religionem in eorum animis ferendam. E novem sectis, quæ in Iaponia vigent, una duntaxat mortales animos facit, quæ a cæterarum disciplinarum studiosis habetur deterrima. Eius sectæ homines nequissimi flagitiosissimique sunt, neque vllam inferorum mentionem fere possunt. Amangucij mensium duorum spatium, post multas interrogationes, ad quingentos homines sacra aqua lustravimus, & ad hos quotidie Deo bene fauente, aliquot aggregantur. Neophyti Bonziorum, Iaponicarumque sectarum nobis insidias, ac fraudes summo studio enun-tiant

Iapones
Astrologia
ignari.

tiant: egregiamque erga nos benevolentiam, atque observantiam præ se ferunt, tanta fedulitate, ut eos confidamus esse veros germanosque Christianos.

Amangucianos, ante susceptum baptismum, odiosus quidam ^{Scrupulus} ac permolestus scrupulus pungebat, ac stimulabat. Non videri benignum, & clementem Deum, qui Iaponibus ante nostrum adventum nunquam se indicasset; præsertim vero si quicumque Deum non coluissent, uti nos prædicabamus, æternis erant supplicijs apud inferos cruciandi. Itaque maiorum suorum omnium salutem desertam, ac proditam dicebant ab eo, qui commisisset, ut miseri illi salutaris veritatis cognitione fraudati, ad interitum reuerent sempiternum. Hæc illos odiosissima cogitatio vel maxime a veri Dei cultu reuocabat. Verum Dei beneficio error eis omnis, & scrupulus exemptus est. Primum enim demonstravimus, diuinam legem omnium esse antiquissimam. Si quidem ante ascitas ab Sinis leges, Iapones natura magistra sciebant, nefas esse hominum occidere, furari, peccare, itemque alia, quæ decem illis diuinis legibus continentur, argumento esse, quod si quod eiusmodi scelus admisissent, conscientia stimulis torquerentur. Iam rationem ipsam docere, fugiendum malum, sequendum bonum. Idque natura insitum esse in animis hominum, sic prorsus, ut diuinæ legis notitiam omnes a natura naturæque autore Deo habeant; priusquam accedat disciplina. Id adeo si dubium videretur, experiri in aliquo licere, qui disciplina omnis expertis in monte aliquo, ac solitudine sit educatus sine vlla patriarum legum cognitione. Ni mirum huiusmodi hominem omnis humanæ disciplinæ rudem, atque ignarum, si interrogaretur, utrum hominem occidere, furari, ac cætera eiusmodi, quæ diuina lex vetat, peccata essent nec ne; num ab istiusmodi rebus temperare rectum esset; profecto inquam hominem illum humanæ disciplinæ funditus ignarum ita ad hæc responsurum, ut facile appareret, minime esse diuinæ legis experte. Vnde igitur illum eam notionem hausisse existimandum, nisi ab ipso conditore naturæ Deo? Quod si in barbaris hominibus id cernatur, quid in humanis nationibus, ac politis futurum? Quæ cum ita sint, necessario effici, ante leges omnes ab hominibus latas, diuinam legem in animis hominum innatam extitisse. Hæc eis ratio ita probata est, ut plane acquiescerent, atque hisce laqueis expediti, suave Domini iugum facile subirent.

At Bonziji sunt nobis offensiores, quod eorum mendacia redar-

darguimus. Hi, uti diximus, suadebant populo, quinque illa præcepta vulgo seruari non posse, quare ipsos pro populo seruatos, ea lege, ut cultus eis victusque tribueretur. Spodere se si quis eorum ad inferos descendisset, eum sua ope, atque opera euasurum. Nos contra populo demonstrabamus, in inferno nullam esse redemptionem, neque quemquam per Bonzios, aut Bonzias, posse liberari. Itaque rationibus conuicti se a Bonzijs deceptos esse querebantur. Quineti iam ab ipsis Bonzijs demum, Deo adiuuante, confessio expressa est veritatis. Nimirum non posse se a quocumque inferorum supplicia deprecari; sed nisi se id posse prædicarent; sibi enimvero fame esse moriendum. Itaque haud ita multo post Bonzium, deficientibus paulatim studiosorum suorum subsidijs, magnas rerum domesticarum difficultates, vitæque dedecora subierunt. De inferis tam graues inter nos & Bonzios contentiones extitere, vix ut vnquam nobiscum in gratiam redituri videantur. Illorum iam disciplinam multi deserunt, atque ad vitam reuertuntur urbanam. Hi Bonziorum in cœnobijs versantium fraudes, atque insidias enuntiant nobis. Quocirca Amangucij quidem Bonziorum Bonziarumque autoritas valde in dies obteritur. Affirmant mihi Christiani ex centum Bonziorum Bonziarumque cœnobijs, quæ erant Amangucij, complura ciuium elemosynis destituta, breui esse interitura.

Antiquitus quidem Bonzium, ac Bonziæ, qui vnam aliquid è quinque illis legibus neglexissent, a Regulis, ac Dominis oppidorum, ubi versarentur, morte scilicet multabantur. Siue quis eorum flagitium, furtum, mendacium admisisset, siue hominem aliud ue animal occidisset, aut comedisset, siue bibisset vinum conuinceretur. Nunc vero relaxata plane est disciplina, atque corrupta. Nam plerique potant uinum, carne vescuntur clanculum, mendacijs student, moechantur palam; vulgo pueros habent apud se, quorum ætatis flore abutuntur. Idque ipsi profitentur, ac peccatum nullum esse prædicant. Quare populus Bonzijs autoribus, a tam nefario flagitio non abstinere. Sic enim vulgo dicunt, si Bonzijs id liceat, quid nisi hominibus liceat profanis? Huc accedit, quod alunt in cœnobijs suis Bonzium feminas complures, quas colonorum suorum uxores esse dicunt. Eas res in offensionem incurrit multitudinis, tantam Bonziorum cum mulieribus consuetudinem suspectam habentis. Bonziæ quoque omnibus horis a Bonzijs adeuntur, officij causa, eosque vicissim adeunt. At populus id malam in partem interpretatur. Ferunt herbam esse, quam Bonziæ esitent, ne grauidæ fiant. Equidem

tot,

tot, ac tantis Bonzios flagitijs coopertos esse non miror. Genus enim est hominum Diabolum in Dei loco habentium, qui innumerabilia, ac nefaria flagitia admittant, necesse est.

Utuntur Iapones omnes ad preces serie quadam orbicularum bene longa, atque inter orandum gradatim ad singulos orbiculos suæ sectæ implorant autorem. Hanc autem quam dixi precum seriem percurrunt alij crebrius, alij rarius. Principes sectarum autores (ut ostendimus) Xaca, & Amida numerantur. Bonzium, ac Bonziæ cineracij coloris, & maxima populi pars Amidam; reliqui tamen Amidam non aspernantur, tamen Xacam præcipue colunt. Sciscitatus sum diligenter, an hi, quos dixi, Xaca, & Amida homines fuerint aliqui sapientes: atque obsecraui Christianos, ut eorum vitas mihi perscriberent. Denique compari ex eorum libris, illos haudquaquam homines fuisse. Quippe millesimum, aut etiam bis millesimum annum expleuisse dicuntur. Xaca autem octies millies natus perhibetur: aliaque eiusmodi per multa de illis memoriæ prodita sunt, quæ fieri nullo modo possunt. Itaque sic statuo, eos non homines, sed mera Diaboli fuisse portenta.

Oro, quæsoque eos omnes, qui hæc meas literas lecturi sunt, pro ipsorum studio diuini cultus amplificandi, ut victoriam nobis aduersus duos hosce Diabolos Xacam, & Amidam, & reliquos horum similes a Christo Domino precentur; cum præsertim iam non sine Dei numine, eorundem autoritas Amangucij confenescat. Dynasta huius regni primarius, vna cum uxore femina lectissima, nos complexus est sic, ut amborum studia nobis ad diuinæ religionis propagationem nunquam defuerint. Verum neuter, ut religionem quamuis exploratam suscipere, adduci potuit. Idque idcirco quod multa Bonziorum cœnobia suo sumptu ædificarant, vectigalibusque instruxerant, quo Amidam, quem superstitiose colunt, orarent assidue, ut eos ab huius vitæ calamitatibus, atque incommodis prohiberet: atque ad eam, qua ipse perfruitur, felicitatem aliquando traduceret. Hi causas, cur Christiani non fierent, plurimas afferebant, illam potissimum, quod dicerent egregios se Xaca, & Amidæ semper cultores extitisse, eorumque causa, & plurima largitos esse Bonzijs, & sedes ac domicilia excitasse: si iam ad Christum sese transferrent, gratiam tot annorum officijs collectam, omnemque superioris vitæ fructum utique perdituros. Pro certo habent se quicquid pecuniæ Xaca, & Amidæ nomine, Bonzijs dederint, post mortem cum maximo honore recepturos: ac præterea cul-

tus,

tus, pietatisque suæ fructum amplissimum, quæ scilicet ne amitterent, ad Christum transire noluerunt.

Persuasum habent Iapones in illa beatorum fede epulas, cultumque vitæ suppetere cum elegantia & copia: atque ut quisque apud Xacam, & Amidam maxima in gratia fuerit, ita apud omnes in maxima gloria futurum. Hæc omnia commentitia sunt mysteria Bonziorum, qui nobis concionantibus obtrectandi studio, in suis fanis concionabantur. & magna auditorum frequentia, nobis pariter Deoque nostro turpissime maledicebāt. Christianorum Deum esse ignotum quiddam, & inauditum: sic riq̄e non posse, quin maximus, ac teterrimus Dæmon esset: eius nos Dæmonis esse discipulos. Proinde cauerent, ne Christi færa susciperēt: simulatque enim ille pro Deo colicaptus esset, Iaponiam interituram. Dei quoque nomen cauillantes interpretabantur, Deum nihil aliud esse, nisi Daium, quod verbum ipsorum lingua mendacium significat. Itaque apud se essent, sibi; a nobis cauerent diligenter. Hæc atque alia multa impia maledicta conferebant in Deum, quæ tamen ille pro sua clemētia, ac benignitate infinita, in honorem suum, salutemq; hominum uertit. Etenim illorum in nos maledictis, & nostra apud populum autoritas, & Christum colentium numerus in dies augebatur. Intellegebat quippe multitudo, idque palam dictitabat, per inuidiam a Bonzijs in nos illa iactari. Diu ac multum in Iaponia elaborauit, ut omnibus vestigijs indagarem, ecquando Iaponis Iesu Christi notitiam habuerint: demumque ex eorum literis, ac sermone comperi, nihil omnino eos de Christo inaudisse. Cangoximæ ubi annum commorati sumus, animaduerti Regulum eiusq; cognatos albam crucem in familiæ insignibus habere, sed tamen Christi nomen funditus ignorare.

Amangucij cum essem simul cum Cosmo Turriano, & Ioanne Ferdinando, Rex Bungenis potens in primis me per literas rogauit, ut se conuenirem: Lusitanam nauem ad suum portum appulisse: cupere se certis de rebus mecum communicare. Itaq; confestim, vel ut eius erga Christi fidem animum explorarem, vel ut Lusitanos inuiserem, Bungum profectus sum, Cosmo, & Ioanne apud Christianos relictis. Rex me liberaliter accepit. Ego magnam ex Lusitanorum congressu cepi voluptatem. Dū Būgi cōmorarer, magnum Amangucij bellum Diabolus excitaui. Dynasta potens opibus Regem suum bello illato, vrbe exegit, regnoque spoliavit. Ibi Rex cum fugæ exitum nullum reperiret, ne viuis in acerbissimi hostis, qui in sua modo ditio-

ne, ac

ne, ac potestate fuisset, manus perueniret, pugione in ventrem adacto, necem sibi consciiuit. simul filium, quem apud se habebat, interfici, atque vtriusque corpus comburi iussit; ne quam omnino materiam iniuriæ hostes inuenirent. Idque uti imperauerat factum est. Quantum illo bello nostri qui erant Amāgucij, capitis discrimen subierint, ex ijs literis, quas ad me ab illis scriptas vobis mitto, facile intelligetis. Post Amanguciani Regis interitum, regni proceres, ac Dynasta graui perfuncti bello, cum viderent rem Amangucianam sine Rege stare non posse; legationem ad Bungi Regem miserunt, ut fratrem suum germanum Amangucium mitteret, quem ipsi Regem constituerent. Rex scilicet morem eis protinus gessit. Ita ille regnum adeptus est Amāgucij. Bungenis Rex magnis sane bellicosissimorum hominum copijs instructus (ut est captus Regum Iaponicorum) admodum imperat late. Lusitanorum nomen mire diligit. Itaque ut de Lusitani Regis opibus ac moribus cognouit; petijt ab eo per literas, ut se in amicorum suorum numerum adscriberet: eique thoracem amicitiaē obfidem misit. Ad Proregem quoque Indiæ certum hominem allegauit, qui suam illi amicitiam, societatem, studium prolixè deferret. is legatus mecum deuectus in Indiam, honorifice & perliberaliter à Prorege tractatus est. Ac Bungi Rex ante meum ex Iaponia discessum, Lusitanis, ac mihi recepit, se cum Amangucij Rege fratre suo acturum, ut Cosmum Turrianum, & Ioannem Ferdinandum amplecteretur. Idque ipse Amangucianus Rex designatus nobis promisit, simulatque in regni possessionem pedem posuisset, se esse facturum.

In Iaponia quandiu fuimus, (fuimus autem annos duos & dimidiatum) facultatibus munificentissimi Lusitaniæ Regis sustentati sumus. Is enim in Iaponicam profectioem aureos amplius mille assignari nobis elemosynæ nomine imperauit. Incredible est quantum nobis Rex optimus fauerit, quantosque sumptus in nostra collegia, domicilia, necessitates fecerit, quotidieque faciat. Bungi aliquandiu commoratus eram, cum Lusitanæ nauis opportunitate inuitatus, ommissa Amanguciana reuerfione, statui e Bungo in Indiam soluere, ut socios ac fratres tanto interuallo reuiserem; & Socios ad Iaponis culturam idoneos, aliasque res necessarias, quarum ibi magna est inopia, curarem. Cocinum applicui IX. Kal. Februarias, ubi à Prorege perhumaniter sum acceptus. Aprili mense proximo aliquot ex India Patres in Iaponiam mittentur, quibus cum Bungenis

Regis Bungenis opibus

Regis Lusitanæ munificentia.

Regis legatus domū est rediturus. Magna me spes tenet, copiosissimam Christo fauente, illis in locis messē futuram. Nam ex gente ingeniosa, moderata, discendi auida rationem ducem sequente, alijsque præterea laudibus cumulata, tamquam ex agro optimo, ac fertili necesse est vberes, ac latas fruges existere.

Banduensis Academia est in Iapone insula (quæ regioni nomen dedit) sane celebris, quò maxima Bonziorum multitudo cofluit ad suas leges cognoscendas. Hæ ab Sinis ascitæ Sinarū con signatæ sunt literis, quæ longe differunt ab Iaponicis. Duplex est autem in Iaponia literarum genus; alterum virorum, mulierum alterum. maximam partem tum viri tum fœminæ, præcipue vero nobiles, ac mercatores literas norunt. Bonziæ puellas in suis cœnobijs, Bonzij pueros literas docent. Quamquam viri nobiles, ac locupletes fere domesticis magistris liberos suos tradunt in disciplinam. Bonzij acerrimis sunt ingenijs, rerum futurarum maxime se commentationi dedunt, quid ipsis futurum sit, quem sint exitū habituri, & alia generis eiusdem cum animis suis considerant. Ex horum numero multi erant, qui suis commētationibus eo demum delabebantur, vt putarent, in suis disciplinis nihil esse præsidij ad animorum salutem. Sic enim secum ratiocinabantur. Omnino oportere vnum rerum omnium esse principium. Eius nullam in suis libris fieri mentionem. Nam de huius vniuersitatis molitione mirū apud omnes silentium esse: profecto si qui huiusce principij olim cognitionē acceperint, eos quod nulla literarū, vel hominum autoritate cōfirmare possent, sibi habuisse, cælasse posteros. Itaque hoc genus hominum diuina lex maximopere delectabat.

Quo ex numero vnus Christo se adiunxit Amangucij, qui complures annos in Banduensi Academia versatus doctrinæ laude florebat. Is ante nostrum in Iaponiam aduentum, Bonzius fieri cogitabat, at postea mutato consilio, duxit vxorem. Eius rei hanc ipse causam afferebat, quòd Iaponicas religiones falsas, atque inanes esse intelligeret: atque iccirco nullam eis fidem haberet; ab se autem mundi opificem, ac molitorem coli oportere. Huius accessione sane gauisi sunt Christiani, quippe cum totius ciuitatis doctissimus & esset, & haberetur.

Posthac in Iaponiam noui quotannis Socij (si Deo cordi erit) submittentur, & Societatis domicilium Amangucij constituetur, vbi Patres linguam addiscant vernaculam, & cuiusque sectæ opiniones, atque instituta cognoscāt. ita fiet vt qui istinc & Societate venturi sunt, Banduensis Academiæ iuandæ causa,

Socios

Socios ibi reperiant Iaponicæ linguæ, ac religionis peritos. Quæ res maximo vtique erit adiuuētō Europæis Patribus, quibus Iaponica prouincia obuenerit. Cosmus Turrianus, & Ioannes Ferdinandus in præsentia toti sunt in Christianis mysterijs enuntiandis, & sermonibus de præclaris Christi facinoribus habendis ad populum. Ac multi eorum ita eiusmodi rerum commemoratione afficiuntur, vt Christi cruciatus necemque fletu ac lacrymis prosequantur. Cosmus nostrati lingua scribit conciones: eas deinde Ferdinandus patriæ ipsorū linguæ satis gnarus conuertit Iaponice. Horum opera Christiani magnos in pietate processus habent. Neophyti enim qui olim suos illos calculorum ordines ita precibus decurrebant, vt singulatim insistentes suæ quique sectæ parentem nominatim inuocarent; nunc Christi colendi rationem edocti ad pietatem cōformantur, vt auitas superstitiones conuertant in Dei cultum. Vsq̄ue adeo autem seduli sunt in hoc genere, & curiosi, vt cum se cruce signare docentur, requirant, quid sibi velit; In nomine patris, & Filij, & Spiritus Sancti. quid sit causæ, cur dextra primum ad caput sublata, dicatur; In nomine Patris. deinde ad pectus demissa; addatur, & Filij. Postremo a dextro humero ad finistrum traducta, adijciatur; Et Spiritus sancti. Quarum rerum explanatione mirifice delectantur. Vbi Kyrie eleyson, Christe eleyson dicere iubentur, horum verborum significationem exquirunt. Sub hæc B. Virginis rosaria ita decurrunt, vt ad orbiculos minores salutatione Angelica recitata, Iesu, & Mariæ nomen identidē implorent. Hæc autem, ac reliquas preces, itemque Sybolum paulatim ediscunt ex scripto.

Vnum est, quod Iaponum animos pūgit, & cruciat vehementer, quod inferorum carcerem vndique clausum ad exitus esse a nobis acceperunt, nulla vt ope quisquam inde eripi queat. Dolent videlicet liberum extinctorum, parentum, propinquorum, maiorumque suorum vicem: & dolorem lacrymis declarant suum. Itaque percontantur a nobis, ecqua spes sit, ecqua ratio æternam ab illis miseriam deprecandi. His ego scilicet ita respondeo, vt negem omnino. Hæc eos cura mirandum in modum angit, atque sollicitat, sic prorsus, vt dolore prope tabescant. Verum in eo malo hoc inest boni, quod spes est fore, vt hoc magis de sua salute laborent, ne item vti ipsorum maiores supplicijs damnentur æternis. Rogitant etiam num eos Deus eripere possit ad inferis? cur tandem eorum cruciatus nullum sit finem habiturus? Ad hæc satis est responsum a nobis. Ve-

R 2 runta-

Bonziorū
commenta
siones.

Neophytorū
Iaponum
sedu-
litas.

runtamen illi suorum calamitatem deplorare non desinebant, vt ego lacrymas tenere vix possem, cum cernerem homines mihi amicissimos intimis angustis sensibus, propter rem eiusmodi, quæ acta iam esset, nec in integrum reuocari ullo modo posset.

E regione Iaponiæ Sinarum regio est amplissima, eademque pacatissima, & (quod ex Lusitanis negotiatoribus cognoui) omnibus etiam Christianorum regnis iustitiæ, & æquitatis laude præstans. Sinæ, quos tum in Iaponia, tum alijs in locis vidi, atque odoratus sum, colore, similiter, vt Iapones, albi sunt, acutique, & discendi cupidi: magnitudine autem ingenij etiam Iapones ipsos facile vincunt. Terra porro omnium rerum copia circumfluit, plurimis maximisque urbibus frequentata: & vrbes celeberrimæ, ac tectis lapideis ad elegantiam exornatæ. Constans est fama, regionem esse opulentam, & cum cæteris rebus, tum vero serico abundantem. E Sinis ipsis cognoui, multos inibi esse multarum nationum, atque sectarum: & quantum ex eorundem sermone colligere potui, Iudæos ibidem, & Saracenos esse suspicor. De Christianis quod suspicor, nihil habeo. Spero me hoc anno. M. D. LII. eo transmissurum, atque ad Sinarum regem penetraturum. Omnino regnum est eiusmodi, vbi Euangelium si fatum sit, longe, ac late propagari queat. Atque etiam si Christianam religionem Sinæ probauerint, vtique Iapones quoque, religiones ab eis accersitas omittent. Distat Iaponia à Liampo, quæ vrbs est Sinarum præcipua, traiectu milium passuum circiter CCC. Maximam in spem ingredior fore, vt Deus ianuam, aditumque in Sinas non solum nostræ Societati, veram etiam religiosi omnium ordinum familijs aliquando patefaciat, ut pijs, sanctisque, cuiusque generis hominibus capus aperiat, vbi præclarus pietatis ardor existat in perditis hominibus ad veritatis, salutisque viam reuocandis. Quare omnes, qui Christianæ religionis amplificandæ studio tenentur, etiam atque etiam rogo, vt suis sanctis sacrificijs, ac precibus meos hocce qualescunque conatus iuuent, quo regionem eiusmodi aperiam, vbi pia ipsorum excurrere possit industria.

De India quod scribam nihil est: ijs enim, qui ibi sunt, Socijs datum hoc negotium est, vt quæ ibi gerantur, vos faciant certiores. Huc ego nuper ex Iaponia remigraui. Corporis vires fatis magnas retuli, virtutis, ac Spiritus prope nullas. Sed spem omnem in Dei benignitate, & immortalibus Christi donis promeritis sitam habeo, vt laboriosissimum hoc Sinarum iter conficiam ex sententia. Et si enim iam vsquequaque canus,

tamen

tamen ita sum valens, ac robustus, vt nunquam magis. Nimirum labores in excolenda gente moderata, veritatisque, ac salutis suæ cupida recte positi magnos iucunditatis fructus afferunt. Vel Amangucij, cum potestate Euangelij prædicandi ab Rege facta, maximi ad nos audiendos concursus fierent, tantum cepi vitæ fructum, tantamque animi lætitiæ, quantam antea nunquam. Videbam enim Bonziorum spiritus per nos frangi a Deo; pleclaramque de acerbissimis hostibus victoriam reportari. Rursus videbam Neophytorum tum ex conuictis Bonzijs gaudia, tum incensa studia in oppugnandis Ethnicis, atque ad baptismum perducendis, tum vero exultationem in victoria, pugnisque suis inter se commemorandis, fusa profligataque superstitione barbarorum. Hisce ego rebus tanta animi voluptate circumfluebam, quæ omnem ærumnarum sensum obrueret. Vtinam, vt hæc solatia cœlestia nobis (quæ diuina benignitas est) in medijs laboribus impertita hic a me narrantur, ita eorum specimen aliquod non modo ad audiendum, sed etiam ad gustandum Europæ Academijs mitti posset. Istorum profecto studioforum adolescentium complures ad Ethnicorum conuersionem suas curas omnes, ac studia conferrent, si semel gustassent cœlestis lætitiæ voluptatem, quæ ex eiusmodi laboribus manat. Quod si vulgo exploratum esset, atque perspectum, quam parati sint Iaponum animi ad Euangelium accipiendum, nimirum, & viri docti permulti suis studijs finem imponderent, & Canonici, Sacerdotes, ipsique Antistites sua quamuis ampla, & opima Sacerdotia relinquerent, vt acerbam vitam, ac molestam commutarent cum vere iucunda, ac suauitate: atque eius consequendæ gratia, haud quaquam grauarentur in Iaponiam vsque nauigare.

Quoniam Cocinum attigi eo ipso tempore, quo naues profectioem parabant: amicorum autem salutantium frequentia hæc epistolam sæpius interpellauit; raptim hæc scripsi, atque perturbate. Itaque finem scribendi faciam, etsi finem facere non possum, cum ad carissimos patres meos, fratresque scribam, & de Iaponibus meis delitijs scribam, de quibus omnia persequi, vt maxime velim, nullo modo possum. Quare finem epistolæ impono, Deum orans, atque obsecrans, vt nos in cœlesti beatitudine aliquando coniunctos velit. Amen. IV. Kal. Februarias. M. D. LII. Cocino.

*M. Simoni Roderico in Lusitaniam. Epist. II.**Gratia, & Caritas Christi Domini nostri, &c.*

DE Iaponia quædam sunt, quæ te scire volo, vt cuiusmodi desideret illa cultores intelligas. Primū igitur ad hanc gentem Euangelio subigendam, viros deligi oportet expertos, & in ærumnis, periculisque spectatos. Siquidem in Banduensis reliquisque Academijs maxima eos certamina, & vexationes manent Bonziorum. Iterum dico eos vehementer exagitatū iri, adeo vt periculum sit, ne ipsi pereant, dum alios seruare student, nisi magnitudine animi, & Dei fiducia excellent. Omnino summa eis frigora perferenda erunt: nam Bandua multo magis ad Aquilonem, quam Amangucium vergit. inedia etiam toleranda, alimenta enim præter oryzam, olera, & alia quædam eiusmodi, sunt sane leuia. Proinde res ipsa, vt vides, viros non modo eximia animi virtute, verum etiam egregia constitutione corporis præditos flagitat. Belgas aliquot, & Germanos, quippe frigoribus, atque ærumnis assuetos huc mittas, censeo, qui scilicet procul a patria, alienæ linguæ expertes concionibus abstinent, cuiusmodi hominum non parua copia in Italia, Hispania, Gallia est. Eosdem in argumentationibus concludendis, captiosisque rationibus soluendis, exercitatos esse sane velim, vt fatis instructi sint ad Bonzios, quorum autoritate Academia nituntur, palam conuincendos, sic ut pugnantia loqui cogantur. Hinc Amangucium quidam mittentur eo consilio, vt Iaponicam linguam addiscant, & simul gentis sensus & errores odorentur, interea dum egregij aliqui viri e Societate illò veniant, qui sumptis inde peritis comitibus, atque interpretibus, Academijs adoriantur, & quamuis rudes ipsi Iaponicæ linguæ, tamen pugnam capeffant per interpretes, quoad ipsi patrio gentis sermone satis instructi cominus ineant certamē cum Bonzijs. Tu velim Beatum P. N. Ignatium per literas certiozem facias de ijs, qui in Iaponicas Academijs sunt ituri.

Ex omnibus Iaponiæ partibus plurimi ad Banduensem Academia doctrinæ causa confluunt. inde domos reuersi docēt populares suos ea, quæ didicerūt. Bandua, vt accepi, vrbs est longè maxima, ac celeberrima; ciues non nobilitate solum, sed etiam belli-

bellica virtute clari, etsi non desunt inter eos viri, & mites, & boni. Hæc de Banduensi Academia comperi: similes reliquas esse conijcio. Da operam, quæso te, vt spectatæ probitatis, ac modestiæ Socios huc submittas.

In Iaponiâ profecturi (vt præcipuas difficultates nominatim describam) vbi in aliquam venerint Academiam, assidue alijs ex alijs certaminibus, & percontationibus vrgebuntur. Ludibrio erunt vulgo, atque omni irrisione ludentur. Nullum meditandi, contemplandique res diuinas otium, nulla sacri faciendi præsertim Banduæ, & Meaci facultas erit: vix ac ne vix quidē spatium diuini officij recitandi. Tanta indigenarum frequentia diuersorium celebrabitur, partim visentium, partim percōtantium, partim ad viros nobiles accersentium, qui nullam omnino accipiant excusationem. Quid multa? tam multi omnibus horis molesti interuenient, vt ne curandi quidem corporis, cibi que ac somni capiendi spatium sit futurum. Satanas porro mirificas insidias fruet. Qui autem statis ad diuina contemplanda temporibus, sacrorum psalmorum lectione, & quod caput est, Sacroranctæ Eucharistiæ fructu carent, si præsertim accedat illa Bonziorum infectatio, maximorum frigorū incommoda, alimentorum exiguitas, ac difficultas, humani solatij, atque auxiliij, desperatio, qui tot inquam, tantorumque molē incōmodorum subituri sunt, profecto eximia quadam virtute polleant necesse est. Proinde mittendorum in Iaponiam quam accuratissime delectum habebis. Nam nec senes idonei sunt, quòd corporis viribus, nec adolescentes, quòd rerum vsu careant. Ac mihi crede, multorum, qui nomen in Iaponiam daturū sunt: ardorem ac virtutem satis superque ibi spectatum iri: eosdem autem cœlestibus gaudijs mirandum in modum abundaturos; si ærumnas, ac labores fortiter perferent, & diuina ope, ac gratia, quæ in maximis difficultatibus copiosissime suppeditatur, vtentur ad victoriam de sempiterno hoste referendam.

Iterū te oro frater carissime, vt quos in Indiâ e Societate submittes, eiusmodi viri sint, qui vel pauci magno vsui esse queāt. Etenim cū tot sint in Europa fedes Societatis, bini certe quotannis ex singulis domicilijs deligi possunt ad concionandum nati, qui exemplo etiā magis, quàm doctrina hominibus profint. Istiusmodi enim viris India vel maxime indiget. Patribus istinc venientibus præcipias velim, ne quem ex vectoribus in Societatem asciscant. Nam si qui asciscendi essent in India,

vt

vt hic bonis literis studerent; profecto ij duntaxat viderentur, qui præclaræ iactis doctrinæ, virtutisque fundamentis huc, se ad absoluenta studia conferrent. Multos sane istic collegijs excluditis, quos fatius esset huc amandari, quam hic eiusmodi homines recipi in nostrorum numerum, qui legere, & scribere tantum sciant. Commodissimum autem esset, istinc neminem, qui non studiorum cursum confecerit, huc venire; hic nulum omnino adscribi in Societatem, præter domesticis muneribus necessarios. Nam hic quidem studiorum ratio lentum negotium. qui student, post multos demum annorum anfractus, apti erunt ad conciones habendas, audiendas confessiones, Societatem, & indigenas iuandos. O mi Simon, Deus nos in cælesti patria copulet, quando eius causa adeo distracti viuimus in terris. Quamquam, quid si nos in Sinarum regno reuifamus? Deum Dominum nostrum, quæso te, suppliciter deprecare, vt mihi facultatem det iter in Sinas aperiendi alijs, quoniam ego ipse nihil ago. Oræ Piscariæ negotium, de quo Henricus Henriques ad te scripsit, de Præfecto, inquam, cura, vt apud Regem conficias: si quidem ad rem Christianam pertinet plurimum. V. Non. Ianuarias. M. D. LII. Cocino.

Ioanni Roderico Armuziam. Epist. III.

EGO vero libentius te viderem, quam ad te scriberem: multa enim sunt, quæ commodius coram, quam per literas transiguntur. Aueo scire, istic quid proficias, aut potius quid per te efficiat Deus: quid ipse diuinis conatibus officias. Nostram quippe incuriam, ac nequitiam semper apud Deum accusare debemus. Siquidem nostro vitio fit, vt ille minus nobis cû suarû opum cõmunicet, minusq; alijs per nos lucis suæ ostēdat, non sine diuinæ gloriæ impedimento: quod contra accideret, si tales essemus, quales nos esse oporteret. Id adeo nos semper memoria tenere par est, eiusmodi rerum feuerē admodum Deo reddendam esse rationem. Oro te frater carissime, neue ad communis, vrbânæque vitæ consuetudinem delabaris, neue singularem quandam, remotamque à Societatis instituto rationē sequaris. Vtrumque enim vitium magno nostris hominibus est detrimento; ne scilicet, aut parum de virtutis, atque instituti absolute labore, aut superbia elati tantos spiritus, tantâque arrogantiam sumant, vt haudquaquã ferendi esse videantur.

Ad

Salubris
admonitio.

Ad modestiam autem submissionemque animi retinendam illa nobis cogitatio saluti erit, multo magis nos Societate, quam Societatem nobis indigere: qui sui inmemor sit, aliorum salutariter memorem esse non posse.

Amicum vtrique te semper, & obsequentem Episcopi Vicario præbebis. Concionibus, confessionibus, sacramentorum administrationi ad eius arbitrium operam dabis: neque ulla de causa ullã cum eo suscipies simultatē; sed perpetuam ei benenolentiam obedientiamque præstabis. Sic enim fiet, vt & nostrorum hominum amicior sit, & in nostris conatibus iuandis diligentior. Eandē etiam cum reliquis Sacerdotibus regulam tenebis, vt neminem contempnas, nemini te anteponas, sed omnibus præbeas exemplum obedientiæ, vt documento sis, quemadmodum ipsos Præpositis Ecclesiasticis parere oporteat. Neque enim te fallit, Concionatorum plus proficere exempla, quam verba. In concionibus porrò cauebis diligenter, ne quem omnino nimia orationis libertate perstringas: neque subtiles, concinnasque sententias confectis, sed morales potius, ac salutare. Dabisque operam, vt ea quæ dices dicentis pietate submissione animi, modestia commendentur. Publica peccata publice, occulta ac priuata priuatim reprehendes. Sic enim tibi persuadeas velim, plus esse exiguum fructum, sine cuiusquam offensione, quam permagnum cum offensione multorum. Hoc ego eò ad te scribo, quod quanti tandem id referat, plane intelligo. Quæ præcepta isthuc Gaspar Belga secum attulit, ea tu quoque accurate seruabis. Quod ad te præterea scribam in præsentia nihil est. Deus nobiscum maneat, nosque secum quamprimum iungat in cælo. Amen. XI. Kal. Aprilis M. D. LII. Coa.

Observan-
tia erga
Episcopi vi-
carium.

P. Gaspari Reëtori Collegij Goani. Epist. IIII.

COCCINVM Dei beneficio appulimus incolumes; Socioſque oēs saluos, ac valentes offendimus. Hic mihi redditæ literæ sunt ab ijs qui in Comorino Promōtorio, & in oppido Coliano Christianæ rei causa versantur, quibus significant se multis vel corporû, vel animorum incõmodis vrgeri. Subuenias eis per Deû, quibuscûq; rebus potes. Obijt in Promōtorio Comorino P. Paulus Valles vir egregia virtute. Henricus Henriques vnus omnino reliquus est. Proinde Socium illi adiunges, itemq;

S Cosmo

Cosmo Turriano, qui relictus est in Iaponia solus. Ac si fieri poterit, eidem aliquid subsidij per Socium mittes. Quippe illis in locis propter gentis tenuitatem, vel maxime rerum omnium laborant inopia. Vtrique autem eorum alterum ex sacris calicibus, quos tibi reliquos feci, perferendum curabis. Neque enim illi habent plus vno. Mando tibi plane, ut istius Collegij res alienum dissoluas quam primum, nam suum cuique persoluum est. Quod in hoc genere effeceris, facies ut sciam. In exigendis autem Collegij vectigalibus noli esse remissior quam par est. Hinc enim fit, ut inopia premantur absentes, & Christiana officia permulta impediantur, aut certe retardentur.

Iterum mando tibi, ne quemquam nisi idoneum, & domi forsque utilem adscribas in Societatem. Proinde qui apti non sunt, his caue Societatem oneres. Ceteros fac diligenter excolas, maxime vero eos qui externis negocijs implicantur, veluti obsonatores, & alios eiusmodi. Curabis igitur ut sine alicuius offensione viuant, & res sibi creditas fideliter tractent.

Si quos arrogantiores esse animaduertis, hos vero exercebis in humilibus officijs & abiectis: ac pedem efferre domo, quoad eius fieri poterit, vetabis. Præcipue vero appositis meditationibus ad Christianam reuocabis humilitatem. Si nec sic quidem ad sanitatem redeant; Societatem inuiti onere leuabis. Præstat enim paucos esse Socios, ac frugi, quam multos & nequam. Absentes omnes Socios de concordia cum omnibus, maxime vero cum Episcopi Vicarijs, & Præfectis oppidorum tuenda, per literas identidem commonebis. Præceptorum, quæ tibi reliqui, eis exemplum mittes, atque illud denuntiabis, si qui moderatioribus suis minus dicto audientes fuerint, serius aut citius nostra Societate carituros. Idque illis aperte ac totidem verbis, quibus ego usus sum, denunciabis; ut melius posthac suis quisque rationibus consulat. Bazainum ad P. Melchiorem scribes, ut Texeram Socium atque adiutorem habeat apud se. Deus mihi, tibi que ac ceteris sanctitatem impertiat. Amen. VIII. Kal. April. MDLII. Cocino.

Balthassari Gago Bazainum. Epist. V.

SVMMOPERE te oro, quæsoque, ut pro tua erga Christum caritate, ac studio diuinæ gloriæ, ubique Christi bonus odor esse studeas: teque exemplum omnium virtutum ciuitati

tati proponas. Omnino autem caueas, ne qua in re animos hominum offendas. Id consequeris si moderatio in te, & Christiana enitebit humilitas. Itaque initio in humilibus officijs te, & abiectis exercebis sedulo. Ciues utique hac ratione conciliati, quicquid dices aut facies, bonam in partem accipient. Idque hoc etiam magis, si in eisdem illis officijs perseverare te in dies ardentius viderint. Quare te vehementer oro, ne obliuiscaris tui in virtute progressus. Neque enim te fugit, qui in virtutis via non progrediatur, regredi. Iterum à te peto, quæsoque per Deum, ut tuo exemplo populum excites ad pietatem. Si submissione animi, & prudentia instructus eris, non dubito, quin & tui operis fructus vberes laturus sis, & bonus plane concionator futurus. Siquidem humilitas, & prudentia multarum sunt, magnarumque rerum parentes, ac magistræ. Valetudinaria, & victorum custodias crebro visitabis. Hæc enim Christianæ humilitatis officia præterquam quod Deo grata sunt, & hominibus salutaria, non vulgarem etiam apud populum existimationem atque autoritatem pariunt etiam ijs qui neque munus habent, neque facultatem concionandi. Præfecti, Vicarij, Sacerdotum, Sodalium Misericordiæ, regionum Magistratum, ciuitatis vniuersæ amorem, & conciliabis tibi & tueberis diligenter. Permagni quippe id refert ad flectendas, quocumque opus sit, hominum voluntates, tum concionando, tum confessiones audiendo, tum congregiando. Ad nouum istum Christianorum fœtum fouendum, & augendum, sane velim autores, adiutoresque adhibeas Præfectum, Vicarium, & Sodales Misericordiæ. Proinde id ages, ut quantacumque accessio diuino cultui per te facta erit, illis accepta referatur. Sic enim fiet ut tuos conatus magis adiuuent, impediant minus. Atque etiam consequeris, ut in tuis difficultatibus, ac dimicationibus amicos, ac patronos habeas plures, aduersarios pauciores, aut potius neminem. Quis enim oppugnare te audeat, quem constet, talium virorum præsidio tectum esse? Itaque si quando de Christianæ fidei propagatione literas ad Lusitaniam Regem dabis, honorificam & gratam de egregia eorum erga rem Christianam voluntate facies mentionem: atque ipsis, si videbitur, eas literas ostendes. Omninoque petes ab Rege, ut illorum erga nos, Christianique religionis officia grata sibi accidisse significet: & eorum studia per literas ita collaudet; ut omnia diuini cultus, reique Christianæ incrementa ipsis potissimum attribuat secundum Deum. Ad Regem nunquam, nisi de rebus

*Christianæ
Humilitatis
officia.*

ad Religionem Ethnicorūq; conuersionem pertinentibus literas dabis. Nam de cæteris negotijs ad Socios in Lusitaniam scribere oportebit. Ad offensiones hominū vitandas, collegij & Neophytorū veſtigalia neq; per te ipse, neq; per aliū e Societate, si fieri possit, sed per aliū quēpiā hominem idoneum exigas velim. Neque enim erit, opinor difficile, procuratorem aliquem reperire locupletem, ne nostrarum fortunarum periculo negotietur, neu acerbius exigendo pauperes vexet: quem diuinarum rerum meditationibus instructum ad sacrorum mysteriorum frequentationem adducas, eique muneri volētem præficias. Deus nos pro sua benignitate coniungat in cælo. Dat. III. Non. Aprilis Goæ.

Patri meo in Christo P. Ignatio Romam. Epist. VI.

Gratia & caritas Christi D. N. sit nobiscum semper. Amen.

FEBRVARIO mense proximo scripsi ad te de meo ex Iaponia in Indiā reditu, de multitudine Ethnicorum ad Christū aggregata, de Cosmi Turriani, & Ioannis Ferdinandi industria qui à me Amangucij relictī Christianos iam factos, qui que quotidie fiunt, excolunt diligenter. Propediem duo è Societate Amangucium proficiscuntur, qui partim Turrianum sua opera inuent, partim etiam Iaponica lingua erudiantur: vt cum spectata virtute Patres istinc aduenerint in Iaponicas Academias ituri, paratos habeant fideles interpretes, quibus vtantur. Amangucij iam Dei benignitate Societatis domiciliū est constitutū tam procul ab vrbe Roma. Abest quippe à Goa amplius quadragies centena millia passuum, & ducenta: ab Vrbe Roma leucarū amplius sex millia. Post sextū diē, Deo approbāte, tres è Societate, in his duo sacerdotes ad Sinarū regnū profecturi sumus. Id regnū e regione Iaponiæ est lōge amplissimū, acerbis ingenijs, hominibusq; eruditis vel maxime frequentatū. Nā quantū ego cognoscere potui, florent apud eos studia doctrinarū: atq; vt quisq; doctissimus est, ita cæteris, & dignitate excellit, & potestate. Religiones, quibus Iapones vtuntur satis constat petitas ab Sinis. Imus spei, fiduciæque diuinæ pleni. Cōfidimusq; Christi nomē in Sinas aliquādo penetraturū. Quaso te Deum pro his, qui in Iaponia sunt, quiq; in Sinas contendunt, precari ne desinas. Vbi in Sinas Deo fanctē peruenerimus

rimus, de nostro aduentu, deque spe propagandæ religionis ad te perscribam pluribus.

Collegij Goani Rectorem Gasparem Belgam cōstitui, virum spectatæ virtutis, & cœlestibus donis cumulatum: eundemque concionatorem egregium, & ciuitati vniuersæ, ac domesticis vnice carum. Omnes, qui in his locis versantur, tum Patres, tum fratres, ei parere iussi. Itaque sane lætus, & domesticarum rerum sollicitudine vacuus proficiscor in Sinas. Si forte Deus me absente, Gasparem euocarit e vita, chirographum apud illum reliqui obſignatum, quo Rector ei a me substitutus declaratur. Id me vt facerem longinuitas locorum admonuit. Visum etiam est e re Christiana ante meū in Sinas discessum præcipere, vt proximo anno certus homo è Societate hinc in Lusitaniam, atque inde Romam cum literis mitteretur; ex quo coram cognosceretis, quātopere viros huius vitæ laboribus, & periculis exercitos, ac probatos hæc loca desiderent. Nam eiusmodi qui sunt, plurimum in amplificatione diuini cultus proficiunt: cæteri quamuis docti homines, si parum in ærumnis, sint vexationibusque spectati, admodum parum. Pro vsu, quem Iaponiæ habeo, cum omnibus Iaponum saluti consulturis, tum vero nostris ad Iaponicas Academias ituris duo plane sunt necessaria: primum magnus rerum vsus ex ærumnis, ac periculis, & interiore sui cognitione comparatus. Nam in Iaponia maiora frigorū, inopiæ, cæterarumque rerum incommoda subituri sunt, quā vsquam in Europa. huc accedent insectationes, & ludibria indigenarum, qui peregrinos vix homines ducunt, maxime vero Bonziorum, qui diuinæ legis præcones acerrime insectantur, quamquam in hisce ipsis incommodis mirifice gustatur Deus. In Iaponicas Academias sacra Missæ suppellex non videtur propter longinuitatem, & latrocinia itinerum, tuto posse perferri. Itaque in tot ærumnis, atq; vexationibus, cum, & sacrificij solatium, & Eucharistiæ præsidium desit; satis apparet, quanta tandem virtute, ac robore animi septos esse oporteat eos, quibus Iaponica Gymnasia destinantur. Deinde ab ingenio doctrinaque instructos esse conuenit, vt Iaponum interrogationibus facile, appositeq; respondeant. Plurimum autem refert eos esse Philosophiæ, maxime vero Dialecticæ peritos, vt possint Iaponum pertinaciam coarguere, ac reuincere: nimirum vt ostendant, eos sibi non constare, sed dicere plane contraria. Eosdem non ignaros esse velim Astrologiæ. Iapones enim mirū in modum cognoscere auent de luna ac

solis defectionibus, cur luna toties crescat, totiesq; decrescat. Item illa; unde imbres, nix, grando nascatur: qui cometæ, tonitrua, fulgura, & alia eiusmodi existant. Incredibile est tallium rerum explicatio quantum valeat ad conciliandas Iaponū voluntates. Hæc de Iaponicis rebus, ac moribus scire te volui, quoniam ad delectum eorum, qui mittendi sunt, caput est nosse mores eius loci, quo mittantur. Sæpenumero mihi in mentem venit ad Iaponicum negotium Belgas, aut Germanos Patres perappositos iudicare, quippe frigoris, laborisque patientes: cum præsertim in Italia, & Hispania, quod vernaculam linguam ignorent, nullum in concionando usum habeant. Et si enim ut agere possint cum Socijs, qui in Iaponia sunt, Hispanici, aut Lusitanici sermonis rudes esse non debent; tamen eiusmodi linguam Indico, & Iaponico itinere, in quo biennium minimum ponitur, satis addiscent. Vnum est quod sane scire te velim, primarium aliquem Societatis hic desiderari, instituti nostri peritum in primis, ac studiosum, cui scilicet tecum vetus consuetudo iurcesserit. Tali inquam viro Goanum hoc domicilium, & tot locis sparfa Societas carere nõ potest, siquidem ad instituti nostri leges, & constitutiones conformanda est. Nec vero necesse est eum esse concionatorem: tamen concionandi facultate careat, vsui tamen nobis erit, & emolumento. Oro te atq; obsecro per Iesum, ut aliquem abs te ipso delectum huius Collegij Rectorem constituas: ut enim is non abundet doctrinarum scientia; tamen quisquis erit tuo iudicio delectus, profecto talis erit, qualem hæc domus requirit. Patres quippe, ac fratres, qui hisce in locis versantur, mirandum in modum expetunt ab vrbe moderatorem eiusmodi, qui tecum diu ac multum fuerit. Is si anniuersarias octonum dierum Indulgentias, quibus populus certis diebus festis, ad Confessionis, et Eucharistiæ sacramenta inuitetur, istinc secum attulerit; rē populo pergratam fecerit, diuinoque cultui peropportunam. Vix dici potest, Iubilæum abs te missum quam multis saluti fuerit. Eiusmodi autem Indulgentias Pontificio diplomate cōprehensas, autoritate obsignatas, cum signis pendentibus mitti ad nos velim. Neque enim hic defunt, qui huiusmodi Pontificis beneficia si quid horum desit in dubium vocent. Nam & Iubilæum, quod misisti calumniari conati sunt quidam negantes testatum esse, & Pontificia autoritate firmatum, quod vsitatis signis careret; attamen Deo approbâte, vim, & autoritatem obtinuit suam.

E re

E re diuina est, Sacerdotes, e Societate huc venturos diligenter prius probari. Spectatis enim Sacerdotibus hic opus est. Patrem Simonem, & si forte is absit, Rectorem Collegij Conimbricensis per literas commonefeci, ne Patres, qui nulli in Lusitania vsui sunt, ad nos mittantur: eosdem enim nihilo fore vtiliores in India. Magni autem referret, edici abs te, ne quisquam omnino Societatis Sacerdos Indiam peteret prius, quam peregrinorum ritu Romã profectus a Præposito Generali probatus esset.

Per mihi, per, inquam, gratum erit, si domestico alicui præcipies, ut me de omnibus Patribus, qui nobiscum Parisijs Romanam venerunt, deque cæteris faciat certiozem. Itemque de incrementis Societatis, de Collegiorum, ac Domorum, Professorumque Patrum numero, de viris etiam insignibus in Societate adscriptis, deque hominibus doctrina, atque eruditione præstantibus, quibus Societas aucta est, ad nos diligenter copioseque perscribat. Eiusmodi enim epistola ingentes labores, quos terra, marique tum apud Iapones; tum apud Sinas perferimus, magno utique solatio leuabit. Deus nos in cœlestium felicitate, & (si ex eius gloria futurum est) in hac vita coniungat. Id enim, si mihi imperetur, obedientiæ vi effici nullo negotio potest. Omnes mihi liquido affirmant, e Sinarum regno Hierosolymam adiri posse. Si ita esse comperero, quot inde leucis distet, quot mensium iter sit, faciam ut scias. Data V. Idus Aprilis. An. M. D. LII. Goa.

Tuus minimus filius, longissimeq; exulans,
Franciscus Xauerius.

P. Simoni Roderico in Lusitaniam. Epist. VII.

Gratia, & caritas Christi D. N. &c.

MATTHÆVS, & Bernardus Iapones, qui me inde vsq; ex Iaponia in Indiam sunt profecti, veniunt istuc eo consilio, ut in Lusitaniam atque Italiam profecti Christianæ religionis amplitudinem visant, ac perspiciant potissimum Romæ: inde domum reuersi comperta ab se, & visa renuntient ciuibus. Quare sic eos tibi commendo, ut maiore studio neminem commendare possim. Da operam, ut læti, ac voti compotes reuertantur

tantur. Nam illorum testificatio magnam nobis, ac nomini Christiano conciliatura est auctoritatem. Iapones quippe cæteras nationes contemnunt præ se: atque hæc fuit causa, cur nulla cum gente commercio iungerentur; quoad eo Lusitani, octo, aut nouem ab hinc annis, appulerunt. Has insulas Hispani Argentarias vocant. Ac mihi Lusitani quidam in Iaponia confirmarunt, Hispanos ex noua Hispania Molucum petetes præteruehi solitos Iaponiam: si qua autem eorum nauis eo appellere conetur, in itinere interire. Eius rei hanc a Iaponibus afferri causam, quod in Iaponico mari ab ea parte, qua ex noua Hispania in Iaponiam nauigatur, permultæ syrtes occurrant, ubi naues inhærentes depereant. Hoc eo scribo, vt Regis, ac Reginae literis Carolum Cæsarem, & Hispaniæ Regem admonēdos cures; ne ex noua Hispania classes ad occupandas Argentarias insulas mittant: omnes enim naues (vt nunc quidem est) ad vnā perituras. Etenim, vt incolumes ad insulas perueniāt; si earum potiri conentur armis, negotium fore cum gente non minus cupida, quam bellicosa, quæ quamuis magnam hostium classē per vim captura videatur. Huc accedere, quod terra adeo sterilis est, ac vasta, vt peregrinæ copiæ fame debellari nullo negotio possint. Tantas porrò circum has insulas existere tempestates, vt Hispanis nauibus, nisi portum aliquem habeāt amicorum, quo se se recipiant, certum exitium impendat. Iterum dico, adeo auidos armorum esse Iapones; vt studio afferendi arma (quantum ex eorum ingenijs ac moribus conijcere licet) Hispanos contrucidaturi sint ad vnum. Hæc ego Regi iam pridem scripsi, sed fortasse occupationibus factum est, vt tota res ex animo eius effluerit. Verum vt hac religione animū liberem meum, id Regi in memoriam redigas velim; sane enim miserabile est, audire multas nouæ Hispaniæ classes, dum Argentarias insulas peterent, in cursu perisse. Nam præter Iaponiæ insulas in illa Orientis parte nullæ extant, ubi sint argenti fodinæ.

Iterum tibi mando, vt hosce Iapones sic accipias, vt de tem-
plis, Academijs, cæterisque rebus nostratibus multa habeant admirabilia, quæ deinde popularibus commemorent suis. Equidem confido fore, vt Christianorum opes, atque amplitudinem obstupescant. Bernardo, itemq; Matthæo in Iaponia sum vsus plurimum. Homines sunt tenui quidem re, sed magna fide; qui contracta mecum familiaritate, reuertentem me in Indiam ex Iaponia ea mente sunt profecuti, vt in Lusitaniā, ac Romam perge-

pergerent. Nam Iapones nobili loco nati alienas terras peragrandi studio non teneantur, quanquam Neophyti nonnulli viri honesti Hierosolymam cogitant, vt Christi Domini incunabula, ac patibulum inuisant, Matthæus, & Bernardus inprimis: qui tamen pelustratis rebus Romanis, vtrum Hierosolymam accessuri sint, nescio. Equidem optabam par Bonziorum literatorum in Lusitaniā mittere, vt Iaponicorum ingeniorum, (nihil enim illis acutius aut prudentius) specimen caperes; verum illi vtpote & nobiles, nec egentes, adduci non potuerunt, vt vel ad tempus cederent patriæ. Alios præterea Neophytos mecum abducere sum conatus, qui maritimi itineris, tam longinqui præsertim difficultatibus deterriti ab eo consilio sunt. Hos igitur (Matthæum dico, & Bernardum) Romā ita mittas velim, vt deinde Patribus aliquot comitati in Iaponiam reuertantur; fidemque faciant popularibus suis, quantum tandem inter sit inter Christianorum opes, & Iaponum. Deus faxit, si è diuino cultu est, vt nos apud Sinas aliquando reuisamus; sin minus, vtique in cælesti patriā; ubi longe maiore cum voluptate intermissos tuæ suauissimæ consuetudinis exigam fructus. V. April. An. M. D. LII. Goa.

Ioanni Regi Lusitaniæ. Epist. VIII.

HOC ipso anno è Iaponia reuertens Cocini literas ad tuā Maiestatem nauibus Lusitaniā petentibus dedi, quibus ostendebam quo loco res Christiana esset, quam idonea, & accommodata ad Christi religionem suscipiendam gens Iaponica videretur. His addebam Bungi Regem tuarum regiarum virtutum perstudiosum esse, ab eoque amicitiaē obsidem egregiam ad te mitti loriam. E Societate duos propediem profecturos Amangucium Iaponiæ urbem, ubi iam domicilium Societatis est constitutum: totidem spectata fide, ac probitate iam dudum in Neophytorum institutionem inibi incumbere. Faxit Deus, vt tuæ præstantissimæ munificentiaē ope, ibi quoque Christiana res amplificetur quam maxime. Illud quoque adscribebam, mihi deliberatum esse, contendere in Sinas, quod per magna ostendatur spes propagandæ illis locis Christianæ religionis. Goa post quintum diem Malacam versus, qua iter est in Sinas, vna cum Iacobo Pereria ad Regem Sinarum legato, proficiscar. Multa sane pretiosa Regi munera afferimus, quæ la-

cobus coemit partim regia pecunia, partim sua. Eximium itē donum afferimus eiusmodi, quod haud scio an nemo Rex Regi vnquam post hominum memoriam miserit. Euangelium in quā Iesu Christi, quod ille cuiusmodi tandem sit, si intellexerit; nā id omnibus suis opibus quamuis amplis lōge anteponet. Spero fore, vt Deus tam amplum regnum, gentēque aliquando respiciat: hominibusque ad sui similitudinē conditis oculos aperiat ad cognitionem effectoris sui, & Iesu Christi communis omnium Saluatoris.

Legationis
in Sinas
causae.

Tres omnino ē Societate simul cū Pereria in Sinas proficiscimur, eo quidem consilio vt Lusitanos captiuos in libertatem vindicemus, Sinarū Regem ad Lusitanorum perducamus amicitiam; bellum Dæmonibus, eorumque cultoribus inferamus. Itaque Regi primum; deinde cæteris cœlestis Regis nomine denūtiabimus, ne Diabolum posthac, sed Deum hominum conditorem, & Iesum eorundem vindicem, ac Dominum colant. Audax inceptum videri potest, barbaros populos, ac prapotentem Regem adire eius-reprehendendi gratia; prædicandæque veritatis. Verum illud ingētes nobis animos addit, quod hanc mentem Deus iniecit; idemque nos bonæ spei, ac fiduciæ impleuit, adeo vt Dei benignitate freti nihil de immensa eius potestate, quæ infinitis partibus Sinarum Regem superat, dubitemus. Proinde cum hoc negotium totum in Dei manu sit ac potestate, nullus relinquitur timori aut dubitationi locus. Neq; enim aliud quicquam timere debemus, nisi, ne cœlesti numine offenso, intentatā improbis supplicia incurramus. Mihi vero maximam vel spem, vel fiduciam illa affert cogitatio, ad tantū opus (quantum est, barbaræ & superstitione ac vitijs excæcatorum nationi in alio pene orbe terrarum Euangelij, ac veritatis lumen offerre) inertissimos nequissimosque homines quales nos sumus, esse delectos a Deo. Multa à Maiestate tua beneficij loci petij, qui operam hic regijs negotijs nauant; quæ tua mihi largitas tribuit omnia. Pro his igitur tibi gratias, & ago, & habeo immortales. Nūc Christianorū omnium, vel Lusitanorum, vel Indorum nomine; itemque Ethnicorum; maxime vero Iaponum ac Sinarum, abs te peto maiorem in modum vt pro tuo erga diuinum cultum, & animorum salutē studio singulari efficias, vt hoc ipso anno Sacerdotes ē Societate istinc veniāt quā plurimi, idonei scilicet, & tū domi, tū foris magna cū virtutis, ac pietatis laude in hominum salute versati, quales vtiq; viros India desiderat. Nam vitæ communis imperiti, ac rudes quam-

quamuis docti, ac litterati, nihil admodum his quidem locis proficiunt. Quare te Rex optime, pro tua eximia erga Deum, & homines Dei imagines caritate, etiam atque etiam rogo, vt Romam ad Ignatium nostri ordinis Parentem quam accuratissime scribas, vt Sacerdotes aliquot ad multa perferenda corpore atque animo paratos, etsi parum ad concionandum idoneos, mittat in Indiā: propterea quod tales viros cū Indorū, tū vero Iaponum, ac Sinarum expeditio requirat. Hisce autem comitem adiungat huiusce sedis, ac domicilij Rectorem, hominē videlicet spectatum, ac probatum, & nostræ disciplinæ, atque instituti satis peritum. Sic enim habeto, istiusmodi demum Sacerdotes Indis, Iaponiæ, ac Sinis magno emolumento futuros; quippe cum hæc loca viros expetant eiusmodi, qui dimicationes, & multas, & graues sustinere possint. Itaque spectatæ virtutis esse oportet, eosdemque doctrinæ præfidijs satis instructos, vt acerrimorum ingeniorum, (cuiusmodi Iaponum sunt, atque Sinarum) quæstionibus satisfaciant. Quò magis horum locorum difficultates aperirem, placuit certum hominem hinc in Lusitaniam ad P. Simonem, & Romam ad P. Ignatium cum literis allegare. Restat vt pro Christi Domini nostri gloria, & salute animorum, ad P. Ignatium literas dare ne graueris, quibus hominem quamuis currentem incites, vt quam diligentissime, quā primū, & diuinæ gloriæ consulat; & religioni tuæ; atque illiusmodi viros minimum sex cum Rectore, qualem effinxi, mittat ad nos. Ego vero confido eam rem, & Deo honorari, & his nationibus salutem futuram. Tantum mihi de egregia tua benignitate polliceor, Rex optime, vt plane persuasum habeam fore; vt ad cætera singularia tua erga me beneficia, hic quasi cumulus accedat. VI. Id. Apr. MDLII.

P. Simoni Roderico in Lusitaniam. Epist. IX.

Gratia, & Caritas Christi Domini nostri, &c.

EX Iaponia in Indiam reuersus de Iaponicis rebus ad te perscripsi Cocino. Nunc illud te scire volō, me post octo dies in Sinas esse profecturum. Tres omnino ducam e Societate. Sacerdotes duos, adiutorem vnum. Imus magna cum fiducia diuinæ benignitatis, ac spe rei Christianæ bene gerendæ. De nostro itinere faciam te certiore, vbi primum Malacam

appulero. In Iaponiam Socij duo hoc anno Amangucium ad P. Cosmum Turrianum mittuntur, Iaponici sermonis addiscendi gratia; ut scilicet ubi istinc Patres magnæ virtutis, atque vsus Goam venerint, in Iaponiam ituri paratos habeant comites e Societate Iaponicæ linguæ peritos, qui scienter, ac fideliter Christianæ religionis mysteria, & cætera, quæ ab illis acceperint, enuncient apud Iapones. Hoc nimirum magno subsidio erit Patribus Iaponicæ Academijs aggressuris, ut illis populis suaue Christi iugum imponant.

P. Gaspar
Belga egregius
concionator.

Est cur Christo D. N. gratuleris, complures hic esse e Societate, tum Patres, tum fratres, qui concionando, confessionibus audiendis, discordijs sedandis, alijsque Christianæ pietatis officijs rem Christianam non mediocriter iuuerint, ac iuuent in dies magis; qua quidem ego ex re incredibilem cepi animo voluptatem. Goani Collegij Rectorem P. Gasparem constitui, vi-
rum, cui propter summam submissionem, atque obedientiam tribuo plurimum. Hic egregia est concionandi facultate præditus, ut quoties dicit ad populum, (dicit autem sæpius) fletu, ac gemitu templum compleatur. Deo bonorum omnium largitori habenda est gratia. Frater is qui has tibi literas reddet, istuc venit, ut coram ex eo cognoscas, quantopere non solum Iaponia, & regnum Sinarum, (si Deo adiuuante aditus, ut spero, Euangelio patuerit) verum etiam India ipsa Patres e Societate requirat, viros inquam magno rerum vsu, præstanti virtute, ac fide; robore autem, vel animi, vel corporis singulari. Tales præcipue oportet esse eos, qui in Iaponiam, Sinas, Molucum, Armuziam destinantur.

Qui hæc in loca venturi sunt, ut animorum saluti consulant, duabus hisce rebus carere non debent, primum ut sint laboribus assueti, in quibus ut quisque maxime spectatus erit, ita plurimum & sibi, & alijs proderit: deinde ut satis literis instructi ad sermones habèdos, ad audiendas cōfessiones, ad infinitas Bōziorum, tum Iaponum, tum Sinarum quæstiones profigandas. Nam Sacerdotes, qui istic inutiles sunt, hic minime sunt necessarij. Ob eam causam ex vsu esse statui, hunc ad te mittere, qui hisce de rebus tecum ageret: & de tua sententia idoneos viros deligeret prius, quam Romam ad Patrem nostrum Ignatiū pergeret. Idem enim ad eum allegatur, primum ut expertum, & idoneum aliquem, ac spectatum hominem e Societate, eundemque familiarem suum, & nostri instituti peritum imprimis mittat Goani huius Collegij Rectorem, cui Socij omnes, qui in Orientem

te ver-

te versantur, obtemperant, quique leges, & constitutiones Societatis, nostramque viuendi rationem proponant, atque explicet cæteris. Deinde ut magni vsus Patres etsi non multarum literarum, nec magnæ concionandi facultatis, in Indiam submittat, qui in Iaponia, ac regno Sinarum quibusuis Bonziorum interrogationibus respondere, ac satisfacere haud ægre possint. Effet utique è re Christiana, insequenti anno ab illo mitti cum huius domicilij Rectore quatuor, aut quinque Sacerdotes e Societate satis expertos, & quamquã minus concionibus idoneos, tamen laboribus perferendis accomodatos; cuiusmodi homines in Italia, & Hispania esse multos arbitror, qui iam bonarum artium studijs absolutis, saluti consulant aliorum. Tales omnino viros hæc loca desiderant. Nam qui ex Gymnasiorum umbraculis euocati, nec dum huius vitæ laboribus exerciti, satisue probati sunt, si huc sese conferant, facile fiet, ut nec alijs profint, & ipsi pereant. Neque enim ærumnarum cuiusmodi in Iaponia subeundæ sunt, vsus vllum habent. Quippe in Iaponia, (ut dixi) subeunda incommoda frigorum maxima: ubi ad vim frigoris arcendam tam paucæ facultates commoditateque suppetunt, ut ne cubile quidem sit ad dormiendum. Accedunt alimentorum summæ difficultates, crebræ & graues Bonziorum, ac populi infestationes, multæ peccandi illacebræ, maxima ludibria, & irrisiones plebis, & quod omnium statuo grauissimum, in Iaponicis Accademijs, ubi propter locorum interualla, rerum ad Sacrum necessariarum facultas esse nequit, cælestis panis, qui cor hominis confirmat, vnico in malis solatio carendum est. Hoc enimvero illis locis acerbissimum accidit. Nam Amangucij, ubi Societas domicilium habet, facultas est rei diuinæ faciendæ, in Academijs, quo Amangucianis Patribus eundem esse, non itè. Neque enim sacra Missæ supellex per itinera latronibus infestata tuto perferri potest. Quapropter si qui istinc ad Iaponicam expeditionem venerint parum ad tantam ærumnarum molem sustinendam virtutibus instructi, male metuo, ne ad certum interitum ruant.

Equidem ad summa illorum locorum frigora, & incommoda toleranda Belgas, aut Germanos e Societate Sacerdotes perappositos censeo, qui multorum iam annorum vsus sint consecuti. Sane istiusmodi homines ad Iaponiam, & Sinas accomodati videntur præter cæteros. Ego vero non dubito, quin Deus, quæ res, & suæ gloriæ, & animorum saluti plurimum conducit, eius efficiendæ facultatem tibi sit daturus, quò viros submittas

Belga, &
Germani
ad Iaponiam
apud.

*Societas to
eo fere orie
ne sparsa.*

mittas his locis quam maxime appositos. Oro te etiam atque etiam, ut viros laboribus, atque periculis exercitos deligas, qui Deo adiuvante, de illiusmodi incommodis, & vexationibus victoriam referant. Nā quorum virtus in ærumnis, & infestationibus spectata non est, his nihil magnum recte committitur. Quæso te si videtur, age cum Rege, ut postulet per literas à P. N. Ignatio expertos aliquot Patres in Iaponicam expeditionem, & virum excellenti virtute ac prudentia huius Collegij & Societatis in India Rectorem futurum. Societas enim his locis mirandum in modum dispersa, ac dissipata est. quippe quæ in Persidem, in Cambaiam, Malauares, Oram Piscariam, Malacam, Molucas, Mauricas, Iaponiasque insulas propagatur. Quæ loca ab vrbe Goa absunt longissime. Quamobrem Goanus ille Societatis Rector, ut Patrum, Fratrumque in tam remotis disjunctisque locis versantium commodis seruiat, salutis prospiciat, incommodis medeatur, magno scilicet rerū vsu, & egregia virtute polleat necesse est. Mihi quidē cōmodissimū videtur, hūc qui meam tibi epistolam reddet, tuas & Regis literas super hoc ipso negotio, ad Patrem Ignatium perferre cum meis. Si quidem ego quoque ad eum eadem de re scripsi. Eiusmodi homines sine magno incommodo ex Societatis sedibus eximi posse arbitror. Neque enim Patribus a concionandi munere abhorrentibus magnopere indigent. Nam quos hic in nostrum numerum adscribimus, ad negotia tantum & officia domestica vsui esse possunt. vix enim quisquam est ita imbutus literis, ut ad sacerdotiū aptus videatur. Hoc eo dico, ut intelligas istinc quotannis submittendos esse sacerdotes. O mi Simon frater carissime, ecquid vides quantam tandem rem moliamur? Si genti tā ingeniosæ, ac docili Euāgelij lumen Deus afferri voluerit, tu quoque ad Sinas explendæ animorum sitis gratia, utiq; venias ceseo. Ego si illuc Deo duce penetrauero, de gentis moribus, ac spe ferendi Euāgelij ad te perscribam. Tantum me tenet desiderium tui, antequā moriar reuisendi, ut semper mecum cogitem, quemadmodum huius optati compos fieri queat. & siam fortassis si aditus patebit in Sinas. Interea te vehementer etiam atque etiam rogo, ut Patres, quales descripsi, proximo anno ad nos mittas. vix enim credas, quā sint necessarii; sed credas experto velim. Patri Gaspari mandavi, ut de rebus, quæ hic geruntur, animorumque emolumento ad vos scribat diligenter.

Et quoniam Malacam pluribus ad te scribere cogito, hoc
vnum

vnum adijciam. Tuam a me epistolam bene longam expectari de tua in urbem Romam profectio, de rebus in sancto illo conuentu actis, atque decretis. Nihil enim est, quod in hac vita scire magis expetam, quando ego (quæ meorum peccatorum pœna est) interesse non potui. Quod si tibi, (quod valde vereor) per occupationes omnia perscribere non licuerit; quæso te ut id negotij des tuo cuipiam itineris comiti, ac socio. Id vero mihi erit gratissimum. Illud etiam abs te curari velim, ut Rector Collegij Conimbricensis nominatim me de omnium Patrum, fratrumque, quibus præest, virtutibus, literis, propensionibus, per literas faciat certiore. Et quoniam vereor, ut è summis occupationibus tatum otij eripere possit, quantum ea res postulat; oro ut id ipsum ab alio quopiam domesticarum rerum satis perito fieri iubeat, ne ego fratrum meorum incensa patiendi pro Christo studia penitus ignorem. Meminisse enim aliqua ratione eos oportet mei, qui ipsorum memor superiore anno peragrarem Iaponiā. Nūc vero Sinas petam, ut eis viam ad illarum gentium conuersionem muniam, quo videlicet latissimo illo campo patefacto, sit ubi egregia eorūdem pietas, & diuini amoris stimulis incitata virtus excurrat. Deus nos in beatorum cœtu, & (si ex eius vsu futurum est) in hac quoque vita coniunctos & confociatos velit. Dat. Idibus Aprilis M. D. LII. Goæ.

Fratrem cui hanc epistolam ad te dedi, quæso te Romam mitte quamprimum, ut insequenti anno cum multis Patribus ad nos reuertatur. Nam si Christiana religio aditus aperietur in Sinas, & uita mihi suppeditabit; post triennium, aut quadriennium in Indiā redire cogito: ut patribus aliquot, fratribusque assumptis socijs tam gloriosi laboris, in illa me referam loca; ut apud Iapones aut Sinas ætatem exigam, ac morte defungar.

P. Cypriano Meliaporam S. Thomæ. Epist. X.

ACCEPI te istic negotij aliquid habere, & alijs faceere. Oro te per Deum, & Societatis nostræ Parentem Ignatium, qui tibi sane notus est, ut demissum te, humilem, ac patientem omnibus præbeas. Atque illud mihi affirmanti credas velim; quod Christiana humilitas, ac modestia non impetret, hancquaquam per elationem animi, atque iracundiam

extor-

extorqueri posse; in India præsertim, ubi lenitas nihil non efficit, acerbitas plane nihil. Equidem vel minimum nostri laboris fructum cum approbatione hominum, maximo cum offensione eorundem anteferendum puto. Sed nimirum in eo interdum allucinamur, quod obseruantiam a populo atque obedientiam expetimus, hoc vno nomine, quod simus è Societate Iesu. Neque enim admodum laboramus de virtutibus Sociorū proprijs, ob quas scilicet Deus Societati tantum apud populos auctoritatis dedit. At nos eius auctoritate, & existimatione uti malimus, quam humilitate, moderatione, caterisque virtutibus, quibus illa partam tuetur dignitatem. Nonnunquam etiam (quod deterius est) delicta delictis cumulamus, dum conamur nos omni ope purgare. Quod si culpam in alios transferre non liceat, non dubitamus in ipsam conferre naturam. Etenim insitum naturæ nostræ vitium esse dicimus, quod sæpe est incuriæ, ac negligentiae. ita Dei, ac nostri obliuionem naturæ conditione, tanquam velo quodam obtendimus. Sed *Deus non irridetur*, aut fallitur. Noli per Deum immortalem, cum Magistratibus, quamuis multis, ac magnis laceffitibus iniurijs, suscipere simultatem. Sic enim habeto, eiusmodi dissidijs multos ac magnos animorum fructus interire, quos erat latura concordia. Ego Sinas repeto. Deus tecum maneat, me comitetur, ac demum nos transferat in domicilium beatorum. Idib. Apr. M. D. LII. Coæ.

Iacobo Pererice. Epist. XI.

*Excusatio
peccati per
niciosa.*

QVONIAM meorum delictorum magnitudine factum est, ut nobis ambobus Deus ad Sinicam expeditionem uti noluerit; omnis culpa conferenda est in mea peccata: quæ quidem tanta, ac tam grauias fuerunt, ut non mihi solum obfuerint, sed etiam tibi, itemque tuis negotijs, ac pecunijs; quas in legationis apparatus contulisti. Veruntamen Deus conscius est meæ erga se, teque voluntatis, quæ nisi rectissima fuisset, nunc utique acerbiores animo caperem dolorem. Ego iam nauim conscendam: ibi profectiois tempus expectabo; ut scilicet oculos fugiam tuorum, qui ad me flentes identidem adeunt: seque impedita legatione, perditos miserabiliter queruntur. Deus ignoscat ei, qui tot, tantorumque malorum causam sustinet. Vnum oro, ne me conuenias, tuaque cala-

calamitate, ac dolore inærorem augeas meum: Quamquam confido id ipsum incommodum tibi emolumento futurum. Neque enim im dubito, quin Rex (uti ab eo per literas petij) debita præmia sit persolaturus egregiæ tuæ erga Christi religionem voluntati. Præfectum, quoniam nostrum iter tam appositum ad rei Christianæ amplificationem impedire nõ dubitauit, valere iussi. Deus homini ignoscat. Equidem eius vicem doleo: longe enim grauiores penas daturus est, quam ipse vnquam putarit. Dominus noster tuæ salutis custos, idemque mei huius conatus & dux sit, & comes. Amen. Ex ædibus nostris Malacensibus tuam nauim conscensurus. VII. Kal. Iulias M. D. LII.

Eidem. Epist. XII.

MAGNUM tui desiderium, quod ex assidua tui memoria capio, incredibilem mihi sollicitudinem parit, quod te in terra pene pestilenti reliquerim. Hic in tua naui perbenigne tuo beneficio tractor: mihi que ac meis comitibus res necessariæ suppeditantur. Etsi comites quidem mei ita ægri sunt, ut quotidie morbus ingrauescat, non sine maxima molestia. Deo ubique gratia, in cælo, & in terra. Cura, quaeso te, etiam atque etiam, ut valeas, & ratione, atque prudentia paulatim acceptis vulneribus medearis. Illud abs te vehementer peto, ut nunc quam arctissime complectaris Deum, qui tã difficili tempore calamitatem subleuet, ac soletur tuam. Id ad consequere, si crebrius Confessionis, & Eucharistiæ frequentabis mysteria: teque ad diuinam voluntatem penitus conformabis. Patres Malacensis Collegij sapius adeas cenfeo, atque ab his consolationis petas medicinam. Equidem Dei benignitate spero futurum, ut ex istoc probro, ac detrimento magnum propediem decus, atque emolumentum existat. Accepi certos homines fuisse, qui cum nostri itineris impedimenta remouere possent, sui compendij causa noluerint. Sed vehementer errant, qui deserto fonte bonorum omnium Deo, commoda, atque utilitates ab hominibus petunt. Verum illud præclarum est vlciscendorum inimicorum genus, ut eis, & cæleste numen placare, & benigne facere studeamus. Nimirum Deus ipse vicem nostram vlciscetur, penasque ab eis repetet omnium opinione maiores. Quod utinam fecus eueniat. Si ut spero, Deo approbante, penetraero in Sinas; Lusitanos captiuos commo-

Rebus aduersis Deus arctissime complectendus.

Præclarum vlciscendorum genus.

nefaciam, quantum tibi debeant pro sumptu, quem ipsorum causa feceris, ac facturus esses, nisi hominum improbitas obstitisset: atque etiam spem miseris illis faciam libertatis, quam eos proximo anno (si Deus fauerit) tuo beneficio recuperaturos esse confido. Sane uelim de te, deque tuis rebus me facias certiore. Vbiunque enim terrarum fuero, pergratum mihi, perque iucundum erit, tecum per literas colloqui. Quod si Deo aliter visum erit, aditusque nobis omnes in Sinas clausos videro, fortasse Malacam primo quoque tempore transmittam, atque inde in Iudiam: Deus tecum sit, tantumque tibi, quantum mihi ipse exopto, in hac vita solatij, in altera illa felicitatis impetiat. Ex freto Sincapurano XI. Kal. Aug. M. D. LII.

P. Gaspari Rectori Collegij Goani. Epist. XIII.

VIX credas, quam fuerim exagitatus Malacæ; nec vero tibi ego scribere queam: Franciscum Perem ad te iussi perscribere: Quicquid ille scripserit, quamuis incredibile videatur, credas licet: Ego in Sinarum insulas, quæ Cantoni urbi adiacent pergo, ab humano præsidio nudus, sepius tamen ut spero, dimitto. In spem venio fore, ut Ethnici homines in continentem Sinarum mihi viam aperiant, quoniam quidem Christiani illud iter intercluserunt, nullo Ecclesiasticæ notæ, & cælestis iræ metu, quam tamen miseri incurserunt. Quare curabis diligenter, ut Episcopus ad Malacensem Vicarium excommunicationis formulam mittat, qua formula Præfecto Malacensi, itemque alijs, qui tam utile rei Christianæ consiliū fregerunt, publice, ac nominatim sacris interdictum esse denuntietur. Velim autem in ea formula illud poni, me a Paulo III. Pontifice Maximo Legatum Apostolicum missum in Indiam cum diplomatis ijs, quæ ipse agnouerit Episcopus. Id ego eo facio, ne quis posthac Christianæ religionis propagationi, piorumque hominum conatibus aduerferet. Equidē a nullo Præposito Ecclesiastico postulem, ut quemquam cōmunionē fidelium excludat; idem tamen omni ratione contendam, ut qui sanctorum Pontificum decretis ac diplomatis iam exclusi sunt, agnoscantur ab alijs. Neque villo modo patiar in tanto eorum vulnere conuiui, ut scilicet resipiscentes aliquando quærant vulnere medicinam; & simul ne quemquam in posterum è Societate religionis causa in Moluçum, Sinas, Iaponiam, aut alio profici-

ficiscentem remorari audeant.

Ex quatuor Socijs, quos mecum duxi, tres in Iaponiam ire iussi, Balthasarem Gagum, Duarte Syluam, & Ioannem Alcaceuam. Valida naui, & commoda adhuc quidem tempestate sunt vsi.

Faxit Deus, ut Amangucium salui perueniant, vbi Cosmus est Turrianus, cum Ioanne Ferdinando. Ego apud me Socium vnum, & Antonium Sinam retinui. Ambo grauius agrotant, cum magna vel ipsorum molestia, vel mea. Deo gratia. Tu tamen proximo anno alium in Iaponiam Socium mittere memento, quem & Sacerdotem esse oportebit, & literatum. Etenim in Iaponiam, & Sinas viri deligendi sunt docti, & eruditi. Quod si Sacerdotis non erit copia, certe vnum aliquem mittes ingeniosum, & ad Iaponicam linguam addiscendam idoneum: & simul Iaponiensibus Socijs pecuniæ aliquid elemosinæ nomine siue ab Regis arario, siue ab Sodalitate Misericordiae, siue ab alijs pijs hominibus curabis, ut miserorum illorum inopiam, atque egestatem aliqua ratione subleuemus. Ioannem Beiram in Moluçum remittes quamprimum (magnopere enim eius præsentia opus est) vna cum vno aliquo Sacerdote, si fieri poterit, non tam a doctrina quam a virtute satis instructo. Nam in Moluçō vitæ probitas magis requiritur, quam rerum scientia. Proinde Patres, qui e submittentur, spectatos esse par est, ac probatos. Iterum tibi mando, ut sedulo, quæ apud te reliqui præcepta conferues: primum quidem ea, quæ ad animi tui salutem, ac perfectionem, deinde vero quæ ad Societatis administrationem pertinent. Si forte (quod Deus auertat) in Sinarum continentem penetrare nequivero; Goam intra mensem Ianuarij anni insequentis, si vita suppetet, reuertar. Tu velim interea ad me omnibus de rebus tum Indicis, tum Lusitanis, itemque de Episcopo, de Franciscanis, & Dominicanis perscribas, quibus meis verbis salutem plurimam nuntiabis, orans, ut sanctis suis sacrificijs, ac precibus me communi Domino commendare non desinant. Idem externos nostri ordinis studiosos rogabis. Quippe nos, qui apud Sinas, aut Iapones versamur, maiore quodam præsidio egemus Dei. Qui nos pro sua benignitate ad cœlestē patriam perducatur, vbi tranquillo profecto vita, quam in hoc exilio, perfruemur.

Amen. Ex freto Sincapurano XIII. Kal.

Aug. M. D. LII.

Eidem. Epist. XIV.

SCRIPSI ad te, quid adhuc mihi accidisset, Malaca, an ex freto Sincapurano? Inde nos ad Sancianum Sinarum insulam a Cātone millia passuum circiter CXX. Deus perduxit incolumes. Hic Sinam mercatorem in dies expecto, quo cum, propter atrocis pœnas propositas ijs, qui aduenam sine fide publica introduxerint, Pardais ducentis transegi, ut me in Cantonem trajiciat. Faxit Deus, ut res succedat ex sententia. Cōperi certos homines ab Sinarū Rege quaquaversus in aliena regna dimissos, qui eorū disciplinas, instituta, legesque cognoscant. Proinde spes est, fore (id quod ipsi mihi Sinæ confirmant) ut Rex Christianam religionem haudquaquam aspernerur ac respuat. Si Deus vitam mihi suppeditauerit, & aliquid per nos gesserit, faciam ut scias. In presentia tibi mando, ut tute tibi curæ sis: sin minus, quam tui spem habeam, non video. Memento quæ apud te reliqui præcepta lectitare, atque obseruare sedulo, maxime vero illa, quæ ad submissionem animi pertinent, in quibus iubebam te exerceri quotidie. Vide etiam, atque etiam, ne circumspiciens ea, quæ Deus per te ac Socios vniuersos effecit, obliuiscaris tui. Mihi vero pro mea erga vos omnes caritate, pergratum esset, vos vna cum animis vestris considerare, quam multa Deus vestro vitio facere omittat: atque hæc malint vos intueri, quam quantas res per vos Deus efficiat. Nam prior cogitatio pudorem, ac demissionem animi afferet vobis vestræ imbecillitatis, miseræque admonitis; posterior autem facile in elationis, & arrogantia discrimen adducet, nixos bonis, præclarisque facinoribus alienis, hoc est diuinis. Circumspice quæso quā multis hæc peruersa cogitatio periculum crearit: quam exitialis hæc Societati pestis, si semel in ea serpere cœperit, sit futura.

Pancē & delicti ad Societatem asciscendi. Denuo tibi mando, ut paucos in Societatem adlegas, eosque vel ad studia literarum, vel ad officia domestica idoneos. Narro tibi seruos, vere, inquam, seruos ad eiusmodi officia domestica emas citius, quam parum idoneos Socios asciscas, censeo. Si qui eorū, quos ego dimisi, Goæ versantur, caue eos vllō modo recipias, neque enim sunt ad nostrum institutum accommodati. Quod si quis superiorem vitam plane emendauerit, idque publicis pœnis sponte susceptis, ac diuturnis planum fecerit, hunc

hunc, ubi satisfecisse tibi visus erit; tum demum in Lusitaniam ad Societatis moderatorem cum literis commendatitijs mittas licebit. Nam istos Indiæ vsui non esse perspectū habeo. Atque etiam si quis e Societate siue Sacerdos, siue alius quispiam grauius aliquid admiserit cū offensione aliorum; eū statim missum facito, neque cuiusquam deprecatione adductus recipito. Nisi forte peccati cognitio, dolor, ac pœna voluntaria eiusmodi fuerit, ut ipsa per se calamitatem ab illo deprecetur. Sin minus nullo modo recipies, ne ipso quidem Prorēge, cunctaque India deprecante. Iterum tibi reuoco in memoriam, ut in Molucū, & Iaponiam non nisi spectatos, magnaue virtute atque vsu Socios mittas; tales enim cultores agri illi desiderant. Dominicanos, ac Franciscanos Patres meis verbis salutabis, atque obtestaberis, ut in sanctis suis precibus, ac sacrificijs Deum pro me orare non desistant. Deus nos perpetuo tegat, & aliquando in beatitudinis suæ societatem vocet in cœlum. Ex Sancianō Sinarum Insula. V III. Kalendas Nouembris M. D. LII.

Francisco Peræ. Epist. XV.

SANCIANI portum a Cantone millia passuum circiter centum viginti, Deo fauente tenuimus. Simulatque è nauī descendimus, ædiculam struendam curavi, ubi quotidie, quoad in morbum incidi, rem diuinam feci. Laboravi febri dies omnino XV. iam Dei beneficio conualui. Nec vaco à pijs negotijs, veluti à Confessionibus audiendis, discordijs tollendis, cæterisque officijs generis eiusdem. Huc Sinæ mercatores multi Cantonienſes commercij causa comitant. egerunt cum eis diligēter, ac sæpe Lusitani, ut eorū aliquis me Cantonem trajiceret. Omnes tamēn præcise negarunt, quod magnum vitæ, ac fortunarum suarum discrimen se adituros dicerent, si forte id vrbis Præfectus aliquando rescisset. Quocirca ut nos in suas naues conscendere paterentur, nullo modo adduci potuerunt. Veruntamen inuētus est, non sine Dei consilio (ut arbitror) mercator Cantonienſis sane honestus, quocū aureis ducentis decidit. Is pollicetur trāsmitturū nos parua nauicula, ubi præter liberos suos & seruos vernaculos paucos, nemo sit: ut si forte vrbis Præfectus re odoretur, nautarū indicio rescire nō possit, quis me Cantonem aduexerit. Idem recepit, se triduum aut quatrimum diem mihi nos cum nostris libellis, ac Sancianis asseruaturum.

tum summo mane ad vrbs, portam, viamque deducturum, quæ recta ad Prætorium ferat. Mox ego Præfectum conueniam scilicet, ei que demonstrabo, me eo consilio venisse, vt Sinarum Regi diuinam, cœlestemque legem exponerem: tum à Goano Episcopo ad Regem proferam literas.

Magnitudo animi in periculis.

Nō sum nefcius duo in hoc negotio inesse pericula. Alterū ne Sina ille mercator accepta pecunia, in deserta aliqua insula nos destituat, aut in mare deturbet, rei occultanda gratia. Alterum si Cantonem deuecti erimus, ne Præfectus vrbs omnia in nos exempla, & cruciatus edat; aut certe in perpetuam redigat seruitutem. Quippe cum peregrinis in Sinarum regnum sine fide publica intrare capitale sit. Verum alia præterea pericula impendent, occultiora longeque maiora, quæ percensere longum esset; pauca tamen e multis exponam. Primum igitur periculum est, diuina prouidentia ac benignitate diffidere, cum præsertim Deo autore, eiusque vnus causa huc contendere, eo consilio, vt huic genti prædicarem sanctissimam illius legem, atque vnicum filium Iesum Christum nostræ salutis autorem. Itaque cum ipse pro sua benignitate hanc nobis mentem iniecerit, nunc de eius ope, ac præsidio propter pericula, quæ se offerunt, dubitare, maius vtique ac certius periculum esset, quàm quicquid nobis periculi eius hostes creare possunt. Etenim neque Diaboli, neque eorum satellites atque administri quicquā nocere nobis queūt, nisi permissa præpotentis Dei. Qui si nobis præsidio sit, quam facile omnia pericula propulsabit? Huc accedit, quod Christo Domino parebimus admonenti. *Qui amat animam suam in hoc mundo perdet eam, qui autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam.* Quod congruit cū illa eiusdem voce. *Qui ponit manum suam ad aratrum, & respicit retro, non est aptus regno Dei.* Quare cum nos hæc animorum pericula periculis corporū maiora ac certiora esse videamus; optimum ducimus, mortalis vitæ pericula subire, ne in æternæ salutis discrimen incurramus. Quid multa? fixum omnino, & statutum est nobis, in Sinas peruadere. Secundet modo Deus iter ad suæ religionis amplificationem; quō minus Diaboli, eorūque administri omnes manibus, pedibusque conentur omnia, non recusō. *Si enim Deus pro nobis, quis contra nos?*

Spero, me nauibus, quæ nouissimè hinc soluent in Indiam, literas ad vos de meo in vrbs Cantonem introitu daturum. Comites mei perpetuis morbis conflictantur. Ad hæc, Sinam quem interpretem adduxeram, patrij sermonis iam oblitum esse

esse

esse comperi. Sed nactus sum alium interpretem non modo linguæ, sed domesticarum etiam literarum peritum, qui se mihi sua sponte comitem itineris obtulit. Deus illi & in hac vita, & post mortem pro me referat gratiam. Ora, quaeso te, Deum, vt hominem in suscepto consilio, propositoque confirmet. Sinarum omnes honesti, quicumque nos norunt, nostra consuetudine ad modum delectantur, nosque in Sinarum fines penetrare percipiunt. In animum enim induxerunt suum, ijs, quos circumgestare nos vident libris legem aliquam sua meliorem contineri. Et quanquam id eò fortasse accidit, quod cupidi sunt rerum nouarum; tamen peroptant nos in Sinarum fines intrare. At tamen ipsi nos in Sinas deuchere, propter eam, quam dixi causam, omnino recusant. Mercatorem illum, quicum transegi, huius dies expecto. Vtinam is expectationem non frustretur meam. Quod si accidat, incertum est, quid acturus sim, vt in Indiā reuerfurus, an ad Sionis regnum traiecturus, vt comitem me ad dam legato, quem Rex Sionis ad Sinarum Regem breui missurus dicitur. Christus Dominus noster auxilio nos, & consilio iuuet, vt in cœlestis gloriæ societatem aliquando veniamus. Ex insula Sanciano. XI. Kal. Nouemb. M. D. LIII.

Iacobo Pererij Epist. XVI.

SCRIPSI ad te ex freto Sincapurano, quid mihi hætenus accidisset. Nunc quod ad te scribam nihil habeo, nisi quā liberaliter sim toto hoc itinere à tuis vel procuratoribus, vel familiaribus tractatus. Equidem tibi propterea gratiā habeo uel maximā; satis enim apparet perspectā esse eis egregiā tuam erga me voluntatem. Deus tibi gratiam cumulate pro me referat, quando ipse non possum. Ego vero dum viuam, Deo supplicare non desinam, vt tibi commodam valetudinem, suāque gratiam in hac vita, post mortem sempiternam gloriam, & felicitatem impertiat. Et quoniam ne his quidem officijs magnitudini tuorum erga me meritorum respondere me posse intelligo; à Socijs omnibus qui versantur in India idem vt faciant vehementer peto. Quod si mihi, & Euangelio aditus in Sinas patebit, profecto id tibi potissimum tribuetur secundum Deum. ita apud homines, & apud Deum ingentem eius rei, & gratiam & gloriam feres. Atque adeo quicumque siue è Sinis ad Christi fidem se transferent, siue è Societate nostra apud Sinas verfabun-

fabuntur perpetuo Deum pro te orare debebunt.

Iam cognosse te arbitror, de traicctu in Sinas iam transgisse me cum Cantonienſi mercatore. is Emanuelli Clauſi, qui has tibi literas reddet, bene notus est, propterea quod seruitute exemptus apud eum dies aliquot est diuersatus. Pactus sum magnum piperis numerum, quod est Pardais CC. vt me Cantonem traiciat. Hunc ego expecto in dies. Vtrinam ea res (vti ego exopto) Deo gloriae sit, & honori. Si quid in eo inerit meriti, vel hominum, vel Dei ipsius iudicio, totum id erit tuum: siquidem tuis copijs geruntur omnia. Sin autem (quod Deus auertat, me spes sefellerit; Malacam Deo approbante, hoc ipſo anno reuertar, si te proximo anno legatum in Sinas venturum esse certo sciam. Sed quoniam id plane ambigitur, deliberatum est mihi in Sionis regnum transmittere, vt cum legato proficiscar, qui ab Rege Sionis ad Sinarum Regem mittitur. Itaq; te etiam, atque etiam rogo, quicquid constitueris, ad me in Sionem scribere ne graueris, vt si venias, in Comaio, aut alio quopiam Cantonis portu tibi praesto sim. Faxit Deus, vt te in Sinarum Regis aula nos aliquando reuifamus. Me quidem (vt opinio mea fert) si in Sinas penetraro, aut seruum in Cantonis carcere, aut certe in Pachini regia, vbi Rex perpetuum domicilium habere dicitur, vinctum offendes. Deus nos pro sua immensa benignitate, in Sinarum regno: sin minus; certe in caelesti iungat, & copulet. Amen. Pridie Idus Nouembris. M. D. LII. Ex portu Sancianensi.

P. Gaspari Reſtori Goani Collegij. Epist. XVII.

SCRIPSI ad Franciscum Peren, vt Malaca discederet: quamprimum, & cum omnibus Socijs in Indiam se reciperet. Etenim nunc quidem tanto bono videtur indigna ciuitas illa, quae causa fuerit tanti mali; quippe cum nostrum iter in Sinas, diuinæque gloriae amplificationem per summam iniuriam impediuerit. Iterum tibi mando, vt recentissimum illud meum mandatū summo studio diligentiaq; conficias, hoc est, vt transigaturum Episcopo, vti Malacae excommunicationes rite promuntiadas curet, in quas inciderunt ij, qui nostro itineri obstituerunt. Si quidem legati Apostolici nomine Sinas petebam. Id adeo mihi cura est duabus de causis, primum vt Malacensis

Præfe-

Præfectus intelligat, quā graue in se admiserit scelus, & quam grauem pœnam incurrerit; ne posthac is sit in alios, qui in me fuit. Deinde vt nostri ordinis homines, qui deinceps rei Christianæ causa Malacam, Molucum, Iaponiam, Sinas petent, retinere audeat nemo. Et quoniam, plerosque homines hodie magis hominum pudet, quam Dei; quicumque eiusmodi sunt, tantæ notæ, atque ignominiae metu a tam proiecta audacia absterreantur. Illud etiam te oro, vt cætera, quæ tibi reliqui præcepta serues diligenter; maxime vero, vt paucos in Societatem, eosque idoneos adſcifcas, adſcitos autem diu, multiq; spectes, ac probes; eorumque virtutis periculum facias, & sæpe, & accurate. Vereor enim, ne multi, & iam admissi sint, & quotidie admittantur in Societatem, quos dimitti, excludique præstaret. Quare istiusmodi hominibus talem te præstes, velim, qualem ego & Goæ multis, & hic comiti meo me præstiti, quem cum minime aptum esse perspexissem Societati, exemi, atque dimisi. Hoc tu quoque institutum sedulo, & constantè tenebis, sic prorsus, ut nullus te casus ab incepto deterreat, vel si relinquare ipse solus.

Quā iniquo animo ferat Diabolus Societate in regnū Sinarū inuadere, nullis verbis exequi possim. Id ego tibi liquido affirmare queo (neq; enim ullus relinquitur dubitationi locus) humani generis hostē nullo modo ferre posse, aditū nobis in hoc regnum patere. Nam incredibile est, quibus ille, quam multis modis, & pugnarit, & pugnet, nostros vt conatus auertat. Veruntamen magnam in spem ingredior fore, vt Christus Dominus noster Satanæ insidias eludat omnes. Ac sane magno illi honori erit, & gloriae, per homuncionem ingentes illos Diaboli spiritus comprimi, intolerandamq; superbiam frangi. Deus id nobis pro sua infinita bonitate largiatur, idemque & tecum maneat, & me comite-
tur: atque omnes pariter perducatur in cœ-
lum. Idibus Nouembris. M. D. LII.

ex portu Sancianensi.

FINIS.

Errata sic corrige.

Pag. lin.		Pag. lin.	
4 7	comemoraver. commoraver.	79 28	& tectorumque. & tectorum.
lib. 38	dixit. dixi.	82 3	ed. redundas.
14 16	in Lusitania. ex Lusitania.	95 7	virtutem. virtute.
15 17	regione. religione.	117 32	non. nos.
17 16	ipse. ipsi.	121 2	perhibeat. perhibent.
26 29	ve delendum est.	122 9	frugari. fugari.
33 12	begnitate. benignitate.	124 37	fere. ferre.
34 27	intelligeas. intelligas.	125 12	ruerent. ruerent.
55 4	adeo. adeo.	126 22	aliquid. aliquam.
58 12	indignæ. indigenæ.	128 15	alium. aliud.
63 34	Indiam. India.	129 14	bellicosissimorum. bellicosissimorum.
64 3	perdidisset. perdidisset.	138 21	Nec sic. Ne sic.
lib. 16	Indiam. Indicas.		

R E G E S T V M

* A B C D E F G H I K L M N O P

Q R S T V.

Omnes sunt quaterniones præter V. quod est quaternio cum dimidio.

R O M A E,

Ex typographia Aloysij Zannetti. MDXCVI.

Superiorum permiffu.